

DE
STRATEGISCHE VISIE
VOOR
DEFENSIE

29 juni 2016

Inhoudstafel

Afkortingen	6
Inleiding.....	10
1. De Belgische veiligheidsomgeving tot 2030: blijvend onzeker en meer complex.....	13
a. Europa: eiland van vrede omringd door een periferie in chaos	13
i. De Europese zuidelijke periferie	14
ii. Centraal-Afrika	14
iii. De Europese oostelijke periferie	15
iv. De Europese noordelijke periferie	16
v. De NAVO en de EU: de essentiële pijlers van het Belgische veiligheids- en defensiebeleid	16
b. Europese en Belgische veiligheid vanuit een globaal perspectief	17
i. Veiligheid van mondiale stromen	17
ii. De Verenigde Naties onder druk.....	18
c. Defensie als laatste vangnet van de Belgische interne veiligheid.....	18
2. Een gebalanceerde positionering van de Belgische Defensie in de veiligheidsomgeving.....	20
a. Het juiste evenwicht tussen de kerntaken “collectieve defensie” en “collectieve veiligheid” voor de bijdrage van de Belgische Defensie aan veiligheid in de Europese periferie en de wereld	22
Impact op de Belgische defensiecapaciteiten.....	24
b. Een moderne invulling van de kerntaak “beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd”	28
c. Het optimaliseren van de ondersteuning door Defensie van de interne veiligheid	30
d. Adaptief vermogen	32
3. Actief een meer Europese defensie nastreven via capacitaire verankering.....	34
a. Het invullen van Europese <i>capability gaps</i>	35
b. De capaciteiten van Defensie nog meer samen inrichten met strategische partnerlanden	36
c. Impact op de Belgische defensiecapaciteiten	37
4. Een budgettair evenwichtige Defensie via een multilateraal solidaire herkapitalisatie	38
a. De multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie	38
b. Een budgettair evenwichtige Defensie in 2030	41
5. Het capacitaire portfolio op weg naar 2030	48
a. Capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber- <i>Influence</i>	51
Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau.....	51
Inhoud investeringen	52
i. Militaire inlichtingendienst	53

ii. HALE- en MALE-verkenningsdrones.....	54
iii. Inlichtingenvergaring via satellieten (<i>Space-based IMINT</i>).....	57
iv. Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance (ISTAR)	57
v. Cyber-capaciteit	58
vi. <i>Influence</i> -capaciteit	60
b. Capacitaire dimensie Land.....	62
Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau.....	62
Inhoud investeringen	66
i. Interwapen-gemotoriseerde capaciteit	69
ii. Reservecompagnieën	73
iii. <i>Special Operations Forces</i> (inclusief <i>Special Operations Aviation</i>).....	74
iv. Tactisch luchttransport	76
v. Militaire constructie	78
vi. CBRN (Chemisch-Biologisch-Radiologisch-Nucleair)-capaciteit	79
vii. <i>Explosive Ordnance Disposal (EOD)/Counter-Improvised Explosive Devices (C-IED)</i> -capaciteit	80
c. Capacitaire dimensie Lucht	82
Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau.....	82
Inhoud investeringen	83
i. <i>Multirole</i> -luchtgevechtscapaciteit	84
ii. <i>Air-to-air-refueling</i> - en strategische (medische) luchttransportcapaciteit.....	85
iii. Commando- en bewakingsvliegtuigen	87
iv. Lucht Informatie Kruispunt (LIInK)	88
d. Capacitaire dimensie Maritiem.....	89
Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau.....	89
Inhoud investeringen	91
i. De <i>Surface Combatant</i> -capaciteit (inclusief fregathelikopters).....	92
ii. De mijnenbestrijdingscapaciteit.....	94
iii. De kustpatrouillecapaciteit (inclusief het Maritiem Informatie Kruispunt).....	96
iv. Logistieke operationele ondersteuning en strategisch maritiem transport via een eventuele deelname aan het Nederlandse <i>Joint Logistics Support Ship</i>	97
v. Havenbescherming.....	98
e. Aansturing en operationele ondersteuning van de capaciteiten	99
Invulling en personeel.....	99

Inhoud investeringen	100
i. De Defensiestaf	101
ii. <i>Competence development</i>	101
iii. Medische ondersteuning.....	102
iv. Bedrijfstak Material Resources	109
v. Aansturing uitbestede kampen	110
vi. Ondersteuning Lucht.....	110
vii. Ondersteuning Marine	111
viii. De Intermachten Kennel Eenheid (IKE)	111
ix. De provinciecommando's.....	112
x. De labo's van Defensie (DLD)	112
xi. Sportcentrum Duisburg.....	112
xii. De muzikanten van Defensie	112
xiii. Deelname internationale organisaties	112
xiv. De defensie-attachés en militaire raadgevers.....	114
xv. Beleidscel Minister van Defensie en Administratief en Technisch Secretariaat (ATS).....	115
xvi. Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID).....	115
6. Een efficiënte Defensie	116
a. Structuren in functie van de processen	116
b. <i>Sourcing</i> van niet-militair-specifieke activiteiten	117
c. Bijkomende maatregelen voor een verdere versterking van de efficiëntie van de medische ondersteuning.....	119
d. Rationalisatie <i>competence development</i>	123
i. Algemene principes voor een efficiënter <i>competence development</i>	123
ii. De rationalisatie van de academische vorming, technisch-academische vorming, voortgezette vorming en militaire basisvorming binnen Defensie	124
e. Principes rond de rationalisatie van de infrastructuur	125
f. Naar een strategie voor het bijkomend ondersteunen van onze veiligheidsbelangen via onze nationale onderzoeksinstellingen en industrie.....	126
g. Een rationalisatie van de instellingen onder voogdij van de Minister van Defensie	129
h. Een duurzame Defensie	131
7. Een jonge Defensie met een flexibel personeelsbeleid	132
a. Het maximaal afstappen van <i>Life Time Employment</i>	133
b. Een blijvende rol voor burgers binnen Defensie.....	134
c. Een jongere Defensie	135

d. Maximaal inzetten op de interne werving.....	136
e. De noodzaak van het verder terugdringen van de attritie	136
f. Evaluatie van de vorming en het statuut.....	137
g. Een moderne Reserve	137
h. Pensioenen.....	138
i. De essentiële rol van de sociale partners	138
8. Next steps	140
Bijlage A: De grote principes van de strategische visie voor de Belgische Defensie	142

Afkortingen

3D	<i>Diplomacy, Development, Defence</i>
3D-L&O	<i>Diplomacy, Development, Defence and Law & Order</i>
AAR	<i>Air-to-Air Refueling</i>
ABNL	Admiraal BeNeLux
ACC	<i>Air Component Commander</i>
ACO	<i>Allied Command Operations (SHAPE)</i>
ACT	<i>Allied Command Transformation</i>
ADIV	Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid
AGS	<i>Alliance Ground Surveillance</i>
AIV	<i>Armoured Infantry Vehicle</i>
AJP	<i>Allied Joint Publication</i>
ASD	<i>Aviation Safety Directorate</i>
ATCC	<i>Air Traffic Control Center</i>
ATS	Administratief en Technisch Secretariaat
AWACS	<i>Airborne Warning And Control System</i>
BBP	Bruto Binnenlands Product
BDL	Beperkte Duur/ <i>Durée Limitée</i>
BELSPO	<i>BELgian federal Science Policy Office</i> (Programmatorische federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid)
BENESAM	BElgische-NEderlandse marineSAMenwerking
BEST	<i>BElgian Soldier Transformation</i>
B-FAST	<i>Belgian First Aid & Support Team</i>
BMD	<i>Ballistic Missile Defence</i>
BMDOC	<i>BMD Operations Center</i>
BRIC	Brazilië, Rusland, India en China
C3	<i>Command, Control & Communication</i>
C4	<i>Command, Control, Communication, Computer</i>
CAOC	<i>Combined Air Operations Center</i>
CAS	<i>Close Air Support</i>
CBRN	<i>Chemical, Biological, Radiological, Nuclear</i>
CDP	<i>Capability Development Plan</i>
CDSCA	Centrale Dienst voor Sociale en Culturele Actie
CICP	<i>Commonality & Interoperability Consolidation Program</i>
C-IED	<i>Counter-Improvised Explosive Device</i>
CIMIC	<i>Civil-Military Cooperation</i>
CIS	Communicatie- en InformatieSystemen
CMRE	<i>Centre for Maritime Research and Experimentation</i>
CMT	<i>Chasseur de Mines Tripartite</i>
CPV	<i>Coastal Patrol Vessel</i>
CRC	<i>Control and Reporting Center</i>
CSDP	<i>Common Security and Defence Policy</i>
CSO	<i>Composante Spatiale Optique</i>

CSOC	<i>Cyber Security Operations Center</i>
C-SOCC	<i>Composite Special Operations Component Command</i>
CSW	<i>Confined and Shallow Waters</i>
DIRS	<i>Defence, Industry and Research Strategy</i>
DLD	Departement Laboratoria van Defensie
DOVO	Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen
EAI	<i>European Amphibious Initiative</i>
EATC	<i>European Air Transport Command</i>
EDA	<i>European Defence Agency</i>
EER	Europese Economische Ruimte
EGUERMIN	<i>Ecole de GUERre des MINes</i>
EOD	<i>Explosive Ordnance Disposal</i>
EPRC	<i>European Personnel Recovery Center</i>
ERJ	<i>Embraer Regional Jet</i>
ESR	Europees Stelsel van Rekeningen
EU	Europese Unie
EUBG	<i>European Union Battle Group</i>
FAC	<i>Forward Air Controller</i>
FNC	<i>Framework Nations Concept</i>
FOD	Federale OverheidsDienst
FST	<i>Forward Surgical Team</i>
GVDB	Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid
HALE	<i>High Altitude Long Endurance</i>
HRF-M	<i>High Readiness Forces-Maritime</i>
HSE	<i>Hazardous Site Evaluation</i>
HUMINT	<i>HUMan INTelligence</i>
HZIV	Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeits Verzekering
ICT	Informatie- en CommunicatieTechnologie
IED	<i>Improvised Explosive Device</i>
IKE	Intermachten Kennel Eenheid
IMINT	<i>IMagery INTelligence</i>
IS	<i>International Staff</i>
ISR	<i>Intelligence, Surveillance and Reconnaissance</i>
ISTAR	<i>Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance</i>
ISTC	<i>International Special Training Centre</i>
IV-NIOOO	Instituut voor Veteranen - Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers
JAPCC	<i>Joint Air Power Competence Center</i>
JFC	<i>Joint Forces Command</i>
JSS	<i>Joint logistics Support Ship</i>
KHID	Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie
KIM	Kleine Investerings Materieel
KLM	Koninklijk LegerMuseum
KMS	Koninklijke Militaire School
KSOO	Koninklijke School voor Onderofficieren

LCF	Luchtverdedigings- en CommandoFregat
LInK	Lucht Informatie Kruispunt
LMV	<i>Light Multirole Vehicle</i>
LPD	<i>Landing Platform Dock</i>
LTTV	<i>Light Troop Transport Vehicle</i>
MALE	<i>Medium Altitude Long Endurance</i>
MARSUR	<i>MARitime SURveillance</i>
MCG	<i>Movement Control Group</i>
MCM	<i>Mine CounterMeasures</i>
MIK	Maritiem Informatie Kruispunt
MNFP	<i>Multi-National Fighter Program</i>
MPPV	<i>Multi Purpose Protected Vehicle</i>
MRTT	<i>MultiRole Tanker Transport</i>
MSA	<i>Maritime Situational Awareness</i>
MSO	<i>Maritime Security Operations</i>
MUG	Mobiele UrgentieGroep
NAHEMA	<i>NATO Helicopter for the 1990s Design and Development, Production and Logistics Management Agency</i>
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i>
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCIA	<i>NATO Communications and Information Agency</i>
NDC	<i>NATO Defense College</i>
NDPP	<i>NATO Defence Planning Process</i>
NEO	<i>Non-Combatant Evacuation Operation</i>
NFH	<i>NATO Frigate Helicopter</i>
NGI	Nationaal Geografisch Instituut
NRF	<i>NATO Response Force</i>
NSPA	<i>NATO Support and Procurement Agency</i>
OCCAR	<i>Organisation Conjointe de Coopération en matière d'ARmement</i>
OEM	<i>Original Equipment Manufacturer</i>
OSINT	<i>Open Source INTelligence</i>
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
QRA	<i>Quick Reaction Alert</i>
R&D	<i>Research and Development</i>
R&T	<i>Research and Technology</i>
RDOIT	<i>Rapid Deployable Outbreak Investigation Team</i>
RRV	<i>Rapid Reaction Vehicle</i>
SAR	<i>Search And Rescue</i>
SFSG	<i>Special Forces Support Group</i>
SHAPE	<i>Supreme Headquarters Allied Powers Europe</i>
SIBCRA	<i>Sampling and Identification of Chemical, Biological, Radiological and nuclear Agents</i>
SIGINT	<i>SIGnal INTelligence</i>
SOCOM	<i>Special Operations COMmand</i>
SOF	<i>Special Operations Forces</i>
SSMW	<i>Sciences Sociales et Militaires -Sociale en Militaire Wetenschappen</i>

STOL	<i>Short TakeOff and Landing</i>
SWIFT	<i>Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication</i>
TSS	<i>Territorial Support Service</i>
UAS	<i>Unmanned Aerial System</i>
VJTF	<i>Very High Readiness Joint Task Force</i>
VN	Verenigde Naties
VSW	<i>Very Shallow Water</i>
VTE	VolTijdse Equivalent
VWEU	Verdrag betreffende de Werking van de EU
Zr. Ms.	Zijner Majesteits

Inleiding

Deze strategische visie is gebaseerd op een algemeen kader, namelijk een Defensie van 25.000 Voltijdse Equivalenten (VTE) met een budget voor investeringen in hoofdmaterieel van 9,2 miljard euro (euro 2015¹) tot 2030. Daarnaast wordt de verdere inhoud gestuurd door 9 principes, die kunnen worden teruggevonden in bijlage A. Deze principes vormen – samen met de analyse van onze veiligheidsomgeving (die in mei 2015 werd goedgekeurd) en de veiligheidsuitdagingen voor ons land heel duidelijk in kaart brengt – de rode draad doorheen deze strategische visie. De analyse van de veiligheidsomgeving werd dan ook met geactualiseerde cijfers hernomen als **eerste hoofdstuk** van deze visie.

Dit document legt het capacitair portfolio² voor onze Defensie in 2030 vast, binnen het voorziene investeringsbudget en personeelsbestand. De stap van de veiligheidsomgeving naar de capacitaire invulling wordt gezet via drie tussenliggende hoofdstukken die telkens opgebouwd zijn rond een aantal specifieke principes.

Hoofdstuk twee zet principes nr. 1 en 3a centraal. Principe nr. 1 legt heel duidelijk de kerntaken vast van onze Defensie: collectieve defensie, collectieve veiligheid en het beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd. Principe 3a benadrukt dat de capaciteiten van Defensie de gepaste invulling moeten geven aan de drie kerntaken. In hoofdstuk 2 worden dan ook de grote capacitaire lijnen uitgetekend op basis van de verschillende kerntaken die onze Defensie moet uitvoeren binnen de veiligheidsomgeving.

Voor de ondersteunende taak van Defensie in het kader van de interne veiligheid is het belangrijk dat Defensie meer samenwerking nastreeft met de nationale veiligheidsactoren. Dit zorgt voor een versterking van de interdepartementale efficiëntie op het nationale grondgebied (principe nr. 6). In dit hoofdstuk werd een deelhoofdstuk gewijd aan het optimaliseren van deze ondersteuning.

Het **derde hoofdstuk** geeft invulling aan de politieke wil om blijvend een voortrekkersrol op te nemen voor een meer Europese defensie. Deze wil is terug te vinden in principe nr. 3c dat aangeeft dat ons land moet inzetten op het mee invullen van Europese *capability gaps*³. Ook principe nr. 6 ligt in dezelfde lijn, want het stelt verregaande vormen van internationale samenwerking voorop om een meer Europees defensiebeleid te ondersteunen. De veiligheidsomgeving geeft duidelijk de noodzaak aan van meer Europese militaire autonomie, zowel beleidsmatig als capacitair. Dit streven heeft direct zichtbare gevolgen voor het toekomstig capacitair portfolio van Defensie.

¹ Alle cijfers in dit document zijn in constante euro 2015.

² Een militaire capaciteit bestaat uit de volgende ontwikkelingslijnen of *Lines of Development* volgens de NAVO: doctrine (de manier van inzet van de militaire middelen, bijvoorbeeld gecombineerde lucht-grond-inzet tijdens een militaire campagne), organisatie (de organisatie bij inzet, bijvoorbeeld een interwapen-*Battlegroup*), training (de manier waarop deze middelen worden voorbereid/paraatgesteld), materieel (alle materiële zaken om de strijdkrachten uit te rusten zodat ze doeltreffend kunnen opereren, bijvoorbeeld wapens en reserveonderdelen), leiderschap en vorming (de manier waarop de leidinggevenden op de verschillende niveaus binnen de strijdkrachten worden opgeleid voor operationele inzet en de noodzakelijke vorming om personeel en materieel te kunnen inzetten), personeel (de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel voor inzet en ondersteuning), infrastructuur (de onroerende goederen zoals militaire kwartieren en trainingsinstallaties voor de ondersteuning van de strijdkrachten) en interoperabiliteit (de mogelijkheid om de eigen strijdkrachten in te zetten samen met deze van de andere NAVO-lidstaten).

³ *Capability gaps* zijn de tekorten op Europees niveau inzake defensiecapaciteiten die autonome Europese militaire inzet bemoeilijken.

Het **vierde hoofdstuk** geeft het belang aan van de multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie en hoe deze leidt tot een betere interne budgettaire balans van de defensie-inspanning tegen 2030. Voldoende investeringsbudgetten zijn noodzakelijk opdat Defensie ook in de toekomst kan blijven bijdragen aan het multilateraal veiligheid genereren. Daarnaast moeten er ook de nodige werkmiddelen en personeelsbudgetten ter beschikking gesteld worden die voldoende multilaterale Euro-Atlantische *burden sharing* mogelijk maken in het kader van de collectieve defensie en de collectieve veiligheid. Principes nr. 2, 3b en 3d alluderen hierop als ze de noodzaak van een multilateraal solidair defensiebudget aangeven voor een multilateraal solidaire capacitaire output. Ze verwijzen ook naar een evenwichtige interne kostenstructuur voor Defensie.

In het **vijfde hoofdstuk** wordt het capacitair portfolio op weg naar 2030 gedetailleerd uitgewerkt. Een balans tussen de militaire capaciteiten volgens de drie kerntaken wordt aangegeven door principe nr. 3a. Principe nr. 3b voorziet een evenwicht tussen de vier capacitaire dimensies (Inlichtingen-cyber-*influence*, Land, Lucht en Maritiem) met minstens één geloofwaardige en duurzaam inzetbare gevechtscapaciteit per dimensie. Principe nr. 3e brengt bijkomende evenwichten door ook niet-kinetische en civiel-militaire capaciteiten te benadrukken. De focus op strategische ondersteunende capaciteiten binnen dit capacitair portfolio – die meestal ook Europese *capability gaps* zijn (principe nr. 3c) – werd hierboven al aangehaald.

Met dit capacitair portfolio is de stip aan de horizon gezet richting 2030. De volgende hoofdstukken geven op basis van de andere principes de nodige sturing voor de implementatie van de strategische visie.

Hoofdstuk 6 verduidelijkt de krachtlijnen voor het continu nastreven van een efficiënte⁴ Defensie (principe nr. 4). De werking van Defensie zal maximaal gerationaliseerd worden door in te zetten op structuren die de processen volgen, en niet omgekeerd. Voor Defensie is het kernproces: militaire capaciteit genereren om operaties uit te voeren in het kader van de drie kerntaken.

Defensie moet zich dus focussen op militair-specifieke taken en voor de ondersteunende taken en diensten zoveel als mogelijk beroep doen op de mogelijkheden van de markt in het kader van een sourcingbeleid.

Dit hoofdstuk besteedt verder ook aandacht aan een verdere rationalisatie van het *competence development* en de militaire medische ondersteuning. Zoals principe nr. 4 aangeeft, maakt deze strategische visie het eveneens mogelijk om een verdere rationalisatie van de infrastructuur door te voeren.

Een andere mogelijkheid om het nationale veiligheidsbeleid te versterken is het benutten van de banden die Defensie heeft en creëert met de nationale onderzoeksinstituten en de industrie voor het bijkomend ondersteunen van onze veiligheidsbelangen. Op deze manier kan Defensie bijdragen aan een efficiënter veiligheidsbeleid. Zoals principe nr. 8 aangeeft kan dit gepaard gaan met kennis, technologie en werkgelegenheid die terugvloeit naar onze maatschappij.

Hoofdstuk 7 schuift de ambitie naar voor om op personeelsvlak van Defensie een jongere organisatie te maken, met een meer flexibel personeelsbeleid. Dit hoofdstuk is volledig opgebouwd rond principe nr. 9, dat vraagt om de vorming en de statuten van militairen te evalueren en te kijken welke aanpassingen een dynamischer personeelsbeleid mogelijk maken. Er dient maximaal afgestapt te worden van *Life Time Employment* om van Defensie een jongere organisatie te maken die hierdoor meer aangepast is aan zijn *core business*. Het creëren van een moderne Reserve is een onlosmakelijk onderdeel van het streven naar een meer flexibel personeelsbeleid.

⁴ Een handelwijze is efficiënt als de betreffende inspanningen en uitgaven daadwerkelijk bijdragen aan de realisatie van het beoogde doel (= doeltreffend) en tegelijk de kosten in verhouding staan tot de opbrengsten. Een synoniem voor “efficiënt” is “doelmatig”. Een synoniem voor “effectief” is “doeltreffend”.

Het mag duidelijk zijn dat deze ambitie op personeelsvlak verder dient uitgewerkt te worden. De sociale partners dienen hierbij maximaal betrokken te worden, niet enkel als vertegenwoordigers van de personeelsleden van Defensie, maar eveneens vanuit de expertise die zij hebben in deze materies.

Als laatste punt, worden in **hoofdstuk 8** de stappen aangegeven voor de verdere implementatie van deze strategische visie. Dit zal gebeuren via een implementatieplan over de evolutie van de geografische inplanting van de kwartieren voor de duur van de strategische visie. Binnen de vier maanden na de strategische visie volgt ook een voorstel wetsontwerp voor de militaire programmatiewet die moet zorgen voor een wettelijke verankering van de investeringsprogramma's in hoofdmaterieel voor de duur van de strategische visie (zie principe nr. 7). Deze strategische visie vormt verder het fundament voor tal van afzonderlijke dossiers die zullen uitgewerkt en afgestemd worden op politiek niveau om zo stap voor stap samen verder te bouwen aan de toekomst van Defensie.

1. De Belgische veiligheidsomgeving tot 2030: blijvend onzeker en meer complex

De toekomst blijft altijd onzeker. Wat opmerkelijk is, is de bijzonder snel toenemende complexiteit van de wereld. Dit is te wijten aan het exponentieel stijgend ritme van veranderingen, zowel op sociologisch, economisch, politiek, milieu-, als technologisch vlak. Deze veel complexere wereld is een belangrijk gegeven om de plaats te definiëren die België wil innemen in de globale veiligheidsomgeving. De vormgeving van de Belgische Defensie dient de mogelijkheid te bieden om zich snel en flexibel aan te passen aan deze omgeving.

De multipolaire wereld van vandaag zal zich in de komende jaren verderzetten wanneer bijkomende nieuwe machtspolen eveneens hun plaats zullen innemen op wereldniveau. Momenteel veroorzaakt deze overgangperiode al een stijgende frictie. Nieuwe machtspolen, maar ook een stijgend aantal niet-statelijke actoren trachten hun rol te (her)definiëren in het huidige systeem van *global governance*. De statengemeenschap kent dus een periode van veranderingen en dit kan onzekerheid en zelfs instabiliteit genereren.

In een meer gefragmenteerde wereld zullen de regionale veiligheidsdynamieken terug aan belang winnen. Het Europa van de NAVO- en EU-landen, vandaag reeds een belangrijke economische pool, dient zijn beleidsinstrumenten te verruimen in deze multipolaire wereld om geen speelbal maar een speler te zijn in deze nieuwe globale constellatie. Het regionale Europese kader vormt nu al de belangrijkste dimensie voor het Belgische veiligheidsbeleid, via hoofdzakelijk het multilaterale kader van de NAVO en de EU, maar aanvullend ook dat van de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa).

De Verenigde Staten zijn de belangrijkste globale veiligheidspartner van Europa. Zij vragen de Europese landen een grotere bijdrage aan de stabilisatie van de eigen Europese periferie. Europa zal nog nadrukkelijker de rol van *security provider* moeten opnemen in plaats van die van *security consumer*. De focus van de Verenigde Staten verschuift immers naar de veiligheidssituatie in Azië, die een belangrijker impact kan hebben op hun statuut als globale macht dan de frictie in de Europese periferie. Deze vaststelling versterkt enkel de noodzaak dat de Europese landen een meer autonome militaire veiligheidsspeler moeten worden in en rond het Europese continent.

De Belgische en Europese veiligheid is meer dan ooit verbonden met vrede en veiligheid in de wereld. Niet-militaire middelen hebben een centrale rol in het bevorderen van een tolerante, veilige en welvarende wereld. Defensie blijft daarnaast echter een noodzakelijk instrument in de *toolbox* van staten. Daarover zijn alle veiligheidsexperten het eens. Het militaire instrument is nodig om naast de Belgische maatschappij en belangen, ook de universele waarden te beschermen die verankerd zijn in het Europese DNA. Deze waarden en de economische welvaart van Europa maken dat het Europese samenlevingsmodel aantrekkelijk blijft voor andere landen en hun bevolking. Omgekeerd echter kunnen extremisten de Belgische en Europese bevolking rechtstreeks beïnvloeden en een directe aanval uitvoeren op de waarden waarop de Belgische en Europese open en tolerante maatschappij is gebouwd. Extremisten zijn per definitie bereid om extreme middelen te gebruiken en dan is een militaire stok-achter-de-deur een bijzonder nuttig machtselement.

a. Europa: eiland van vrede omringd door een periferie in chaos

Vooraf de economische, maar eveneens de sociale en politieke integratie maken dat Europa - en zeker de EU - dé referentie is voor het Belgische beleid inzake internationale veiligheid. De realiteit van vandaag is dat dit Europa in vrede omringd wordt door een periferie in chaos.

i. De Europese zuidelijke periferie

De Arabische Lente leidde tot een duidelijke verslechtering van de veiligheidsomgeving ten zuiden van Europa en in het Midden-Oosten. Wat oorspronkelijk startte als een democratiseringsgolf in lijn met universele waarden, werd niet vertaald in een duurzame ontvoogding van de bevolking. Deze regio's zullen vermoedelijk nog lang geteisterd worden door grensoverschrijdende extremistische groeperingen, interne en regionale conflicten, een sociaal-economische situatie zonder perspectief op beterschap en zwakke en/of autoritaire regimes met beperkte interne en externe legitimiteit. Deze zuidelijke Europese periferie, bestaande uit Noord-Afrika, de Sahel, de Hoorn van Afrika en het Midden-Oosten, is volgens de *Fragile States Index* een verzameling van de meest fragiele landen ter wereld.⁵

Het is noodzakelijk dat de EU en de Europese landen blijvend een rol te spelen in de stabilisatie van deze landen, indien noodzakelijk ook met militaire middelen. De maatschappelijke onstabieliteit in deze landen heeft daarnaast ook een directe negatieve impact op de veiligheid, het welzijn en de welvaart van de Europese burgers. Dit betreft de *spill over* van internationaal terrorisme, piraterij, internationale criminaliteit (drugs- en wapentraffieken, mensenhandel) en illegale immigratie en vluchtelingenstromen.

Onstabieliteit is echter geen fataliteit. In Tsjaad bijvoorbeeld, heeft de Europese Unie bewezen dat de combinatie van militair ingrijpen en bestuurlijke opbouw aanslepende conflicten duurzaam kan beëindigen. In Libië daarentegen, is een succesvolle militaire actie van de Europese landen in 2011 niet opgevolgd door een even doortastende civiel-militaire stabilisatiefase. Door dit gebrek werden niet enkel Libië, maar belangrijke delen van de regio (waaronder Mali) gedestabiliseerd.

Het conflict in Syrië levert de meest duidelijke illustratie van de band tussen externe en interne veiligheid door de deelname en terugkeer in Europa van geradicaliseerde Syrië-strijders. Dit conflict toont aan dat er ook nationaal en Europees een te betalen kost verbonden is aan non-interventie.

De stabiliteit van de zuidelijke Europese periferie zal bovendien in de komende jaren verder onder druk komen te staan door de impact van demografische en klimatologische evoluties. De gehele regio kent de komende jaren nog een sterke bevolkingsgroei. Vooral in West-Afrika zal deze zich onverminderd voortzetten. De fragiele ecosystemen van deze regio zullen nog meer problemen hebben om deze demografische groei op te vangen, zeker met de bijkomende klimatologische impact op deze regio. De lokale overheden hebben onvoldoende middelen en weerbaarheid om noodzakelijke adaptatiemaatregelen door te voeren. Zonder voldoende steun van Europa voor adaptatie aan veranderende klimatologische omstandigheden zullen deze een versterkende factor worden in de lokale spanningen vanwege de bijkomende druk op voedsel-, water- en energiezekerheid. Deze realiteit vergroot de waarschijnlijkheid van militaire stabilisatiemissies in deze regio in de toekomst.

De EU besteedt binnen het kader van het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid een bijzondere aandacht aan het versterken van de veiligheid en een stabiele *governance* in de zuidelijke periferie. Ook de NAVO is duidelijk over de relevantie van deze regio voor de Euro-Atlantische veiligheid⁶ en heeft daarvoor de voorbije decennia geïnvesteerd in regionale partnerschappen. Conventionele afschrikking ondersteunt ook hier de Europese diplomatie en andere preventieve inspanningen.

ii. Centraal-Afrika

Hoewel Centraal-Afrika aan de zuidelijke Europese periferie grenst, is de rechtstreekse impact van deze regio op de Europese veiligheid vandaag eerder beperkt. Vanwege de aanwezigheid in ons land

⁵ The Fragile States Index 2015 (<http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>)

⁶ Zoals aangegeven in de verklaring van de NAVO-top van Wales (NATO. "Wales Summit Declaration", 5 September 2014 (http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm))

van een belangrijke diaspora uit deze regio, blijft er een directe band tussen deze regio en ons land. De Grote Meren-regio is in Centraal-Afrika het centrum van politieke en militaire frictie en de Democratische Republiek Congo blijft één van de fragielste staten van deze regio. De Belgische regering wil blijvend bijdragen aan de stabilisatie van Centraal-Afrika en de Grote Merenregio in het bijzonder via een nationale *comprehensive approach*⁷ waarin ook Defensie een structurele rol speelt. De expertise voor deze regio geeft de Belgische diplomatie, maar ook de Belgische inlichtingenwereld, krediet op mondiaal niveau. Dat krediet kan gebruikt worden voor andere dossiers die een impact hebben op de Belgische en Europese veiligheidsbelangen.

iii. De Europese oostelijke periferie

Ook de situatie in de oostelijke periferie van Europa staat terug op de veiligheidsagenda, op een manier die niet meer aan de orde was sinds het einde van de Koude Oorlog. De inmenging van Rusland in het Oosten van Oekraïne, de annexatie van de Krim en de eerdere desinformatie- en militaire acties in Transnistrië⁸ en Georgië bevestigen het feit dat Rusland zich niet neerlegt bij de uitbreidende NAVO/EU-invloedsfeer. Nochtans is deze uitbreiding slechts de reflectie van de soevereine wens van voormalige Warschaupactlanden en ex-Sovjetrepublieken om bij de NAVO en de EU aan te sluiten. De houding van Rusland in de oostelijke Europese periferie zal voor lange tijd de veiligheids- en militaire positie van Europa ten opzichte van Rusland bepalen. De NAVO heeft als duidelijk antwoord opnieuw de focus gelegd op haar collectieve defensietaak⁹. Na de Koude Oorlog had deze taak aan belang ingeboet ten opzichte van de andere twee hoofdtaken van de NAVO: crisismanagement¹⁰ en veiligheidssamenwerking.

Rusland is als globale macht bedreigd door zijn economische en demografische situatie. Deze factoren dragen niet bij aan een stabiel buitenlands en veiligheidsbeleid. Dit is al helemaal niet het geval aangezien de Russische overheid inzet op het behouden van zijn status als globale macht via een focus op militaire macht via investeringen in conventionele en nucleaire capaciteiten en het politiek gebruik van de belangrijke exportgerichte defensie-industrie. Het enorme Russische nucleaire arsenaal maakt dat ook de Europese NAVO-landen blijvend een belangrijke rol zien weggelegd voor de Alliantie inzake nucleaire afschrikking.

De focus van de EU op het versterken van de veiligheid in de oostelijke periferie van Europa ligt momenteel niet op de militaire dimensie. Het is duidelijk dat de NAVO hier de leiding neemt. De brede *toolbox* van de EU biedt hier wel meer dan een toegevoegde waarde. In Oekraïne geeft de EU economische, financiële en humanitaire steun, evenals hulp bij de uitbouw van de civiele veiligheidsdiensten. Daarnaast zijn er de economische en financiële sancties, gericht tegen Rusland. Een militaire rol voor de EU (maar ook de VN) inzake crisismanagement valt op termijn evenwel niet uit te sluiten in Oost-Europa. De rollen van de NAVO en van de EU zijn dus bijzonder complementair voor het versterken van de integriteit van hun Oost-Europese lidstaten tegen Russische inmenging. Beide organisaties, inclusief een goede coördinatie tussen beiden, zijn noodzakelijk om een gepast antwoord te bieden op de inzet van alle mogelijke Russische machtsmiddelen (ook militaire). Dit

⁷ De *comprehensive approach* is een geïntegreerde benadering van veiligheid. Ze combineert naargelang de situatie de meest efficiënte mix van civiele en militaire beleidsinstrumenten (niet noodzakelijk de harde veiligheidsactoren zoals Defensie en de Politie, maar ook actoren werkzaam in humanitaire ondersteuning, ontwikkelingssamenwerking, Justitie, onderwijs, landbouw ...) om een veiligheidsdreiging preventief of reactief aan te pakken. Een vroegere benaming is de 3D- of 3D-L&O-aanpak die vooral focuste op *Diplomacy* (diplomatie), *Development* (ontwikkelingssamenwerking), *Defence* (Defensie) en *Law & Order* (Politie en Justitie).

⁸ Transnistrië is een Russisch-gezind en de facto onafhankelijk deel van Moldavië.

⁹ zie definitie in hoofdstuk 2

¹⁰ zie definitie in hoofdstuk 2

gegeven wordt vandaag gedefinieerd als “hybride oorlogvoering”¹¹. Het valt te voorzien dat de Russische overheid blijvend deze negatieve versie van de *comprehensive approach* zal toepassen om landen in Oost-Europa, die voor hun toekomst naar het Westen kijken, te destabiliseren. De Oost-Europese landen verwachten van de andere NAVO-lidstaten – dus ook België – dat zij hun militaire aanwezigheid in het oosten opvoeren en een voldoende hoge bijdrage aanhouden in de *burden* en *risk sharing* voor militaire afschrikking. De Belgische Defensie droeg hier de afgelopen jaren actief bij via o.a. luchtverdediging in Oost-Europa, maar ook met ontmijningsacties in de Baltische Zee en deelname van onze landstrijdkrachten aan NAVO-oefeningen in deze regio. De NAVO stuurt in Oost-Europa specifiek voor de landstrijdkrachten aan op een hernieuwd beleid voor het voorzien en prepositioneren van meer zwaardere middelen, zoals lange tijd het geval was in Centraal-Europa tijdens de Koude Oorlog.

iv. De Europese noordelijke periferie

Door de opwarming van het klimaat kan de strategische relevantie van de Arctische regio sterk toenemen tegen 2030, vanwege het gemakkelijker bevaarbaar worden van de maritieme routes door de Arctische Oceaan en vanwege de grotere toegankelijkheid van de aanwezige energievoorraden en andere grondstoffen in dit gebied. Voor de Belgische havens zou dit op termijn een verkorting van de vaarroutes naar Oost-Azië betekenen van 40% voor Japan, 30% voor Korea en 20 à 25% voor de belangrijkste Chinese havens, in vergelijking met de huidige route via het Suezkanaal. Klimatologen gaan ervan uit dat tegen 2030 in de late zomer de gehele Arctische Oceaan ijsvrij zal zijn, wat opnieuw de afstanden zou inkorten. Rusland is alvast terug gestart met het versterken van zijn *governance* in deze regio, ook via het heropenen van militaire basissen. Verschillende andere Arctische landen zijn ook de capaciteit aan het uitbouwen die toelaat hun *governance* te versterken. De meeste specialisten gaan er voorlopig wel van uit dat de noordelijke Europese periferie rustig zal blijven vanuit een veiligheidsperspectief.

v. De NAVO en de EU: de essentiële pijlers van het Belgische veiligheids- en defensiebeleid

Na het falen van de Belgische neutraliteit tijdens de twee wereldoorlogen van de twintigste eeuw, lag België mee aan de basis van de oprichting van de naoorlogse veiligheidsarchitectuur, gebaseerd op multilateralisme waarin - naast de VN - de NAVO en de EU een prominente plaats innemen. België bekleedt een centrale positie in de NAVO en de EU, als gastland van de belangrijkste instellingen van beide organisaties. Er is het NAVO-hoofdkwartier en SHAPE (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe*), het belangrijkste militaire commando van de NAVO. Brussel is tevens de feitelijke hoofdstad van de Europese Unie door de aanwezigheid van de belangrijkste EU-instellingen. De belangrijke band tussen België en de NAVO en de EU getuigt van de wil van de Belgische overheid om de veiligheid van België te verzekeren via een multilaterale verankering met ideologisch en geografisch nauw verwante bondgenoten. In een onzekere wereld, met een stijgend aantal veiligheidsdreigingen aan de grenzen van Europa, zullen beide organisaties ongetwijfeld voor de komende vijftien jaar de hoofdrol blijven spelen in het verzekeren van de Europese veiligheid.

¹¹ Hybride oorlogsvoering combineert militaire en niet-militaire middelen en methodes om landen te destabiliseren. Zo past Rusland hybride oorlogsvoering toe in o.a. Oekraïne en Georgië door tegenstanders van de lokale regering te ondersteunen met civiele en militaire middelen en zelf militaire en civiele machtselementen, zoals de media en de economie, in te zetten ten nadele van een ander land. Daarom wordt hybride oorlogsvoering ook gezien als een negatieve vorm van de welgekende *Comprehensive Approach* van de EU die juist een gepaste combinatie van civiele en militaire middelen gebruikt om gebieden te stabiliseren in het kader van crisismangement.

De Belgische overheid ziet de NAVO en de EU als complementaire organisaties. Zij onderlijnt zowel de noodzaak voor een sterkere integratie van de Europese defensie-inspanning ter ondersteuning van een geloofwaardige en gebalanceerde NAVO, als de mogelijkheden van de EU om autonoom militair tussen te komen in de eigen periferie. Dit is trouwens eveneens de wens van de Verenigde Staten.

b. Europese en Belgische veiligheid vanuit een globaal perspectief

Het zou onverstandig zijn om de Europese en Belgische veiligheidsomgeving enkel te bekijken met een regionale bril die alleen maar focust op de periferie van Europa. Enerzijds is de EU een globale economische macht, met bovendien de blijvende ambitie om ook een globale politieke macht te worden. Anderzijds is België zelf een welvarend land door zijn extreem open economie die enkel kan bloeien wanneer het ook goed gaat in de rest van de wereld, met vrije en veilige wereldwijde stromen van goederen, personen, kapitaal, diensten en informatie.

i. Veiligheid van mondiale stromen

Flow security richt zich op de beveiliging van “stromen” (van goederen, grondstoffen, mensen, kapitaal, diensten en informatie) die niet meer territoriaal gebonden zijn, maar wel een link hebben met de belangen van een land of een groep van landen en hun economie en maatschappij.

Een *global flow* - zoals internationaal maritiem transport - is geen nieuw gegeven, maar in een geglobaliseerde economie des te belangrijker.

Het beschermen van de maritieme aanvoerlijnen heeft bijgevolg een directe band met de performantie van de Belgische en Europese economieën. België stond in 2015 op de 19^e plaats in de wereld¹² voor wat betreft de tonnage van de commerciële vloot die gecontroleerd wordt door Belgische bedrijven en personen. België ging daarmee vooraf aan Rusland, Nederland en Frankrijk. Dit grote economische belang maakt dat België ook proportioneel dient bij te dragen aan het globaal beschermen en verzekeren van de maritieme *flow*.

Geen enkel land in de multipolaire wereld heeft in feite baat bij het verstoren van deze mondiale stromen. Militaire conflicten die ontstaan uit de fragmentatie van de politieke *global governance* kunnen echter een negatieve invloed hebben in de volgende decennia op deze mondiale stromen.

Zo investeren bijvoorbeeld verschillende landen in Oost- en Zuidoost-Azië, met China en zijn buurlanden op kop, massaal in onderzeeboten om bij het uitbreken van een conflict de toegang tot maritieme gebieden te kunnen claimen en te ontzeggen aan tegenstanders.

Flow security kent ook relatief nieuwe domeinen, zoals het beschermen van de cyberomgeving. Deze is niet alleen een deel geworden van het dagelijkse leven en nauw verbonden met het fysieke en sociale welzijn van de Belgische en Europese bevolking, maar is ook de ruggengraat geworden van de Belgische en Europese economie. De cyberomgeving als een essentieel onderdeel van het wereldwijde economisch en maatschappelijk weefsel heeft ook steeds meer veiligheidsconsequenties. Het gebruik van deze omgeving door inlichtingendiensten en als een bijkomende dimensie voor (het ondersteunen

Bijna 90% van de externe handel van de Europese Unie gebeurt per schip. De haven van Antwerpen is de tweede haven van Europa. Volgens de Nationale Bank van België was de toegevoegde waarde voor de Belgische economie van de Belgische zeehavens (Antwerpen, Gent, Luik, Zeebrugge, Brussel en Oostende) in 2013 30,4 miljard euro of 7,7% van het BBP. De Belgische zeehavens waren in 2013 goed voor 259.168 VTE aan directe en indirecte tewerkstelling of 6,5% van de binnenlandse werkgelegenheid.

¹² United Nations Conference on Trade and Development. *Review of Maritime Transport 2015*. UNCTAD: Geneva, October 2015, p.36 (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2015_en.pdf)

In België bevindt zich het hoofdkantoor van de *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* (SWIFT) in La Hulpe in Waals-Brabant. SWIFT is een internationale coöperatieve organisatie die grensoverschrijdend betalingsverkeer faciliteert. Meer dan 8.000 financiële instellingen uit circa 200 landen zijn bij SWIFT aangesloten. Het verzekeren van een veilig Belgisch datanetwerk is essentieel voor de mondiale financiële veiligheid.

van) oorlogvoering is de meest directe band tussen veiligheid en de cyberomgeving en deze dient ook in rekening gebracht te worden.

Een andere zeer belangrijke *flow* is het verzekeren van de energiebevoorrading. Energieveiligheid is een belangrijk gegeven, aangezien energie kan gebruikt worden om landen onder druk te zetten. Rusland heeft dat al meermaals bewezen. Bovendien is Europa zeer sterk afhankelijk van de invoer van energie waarvan een groot deel via de onstabiele oostelijke en zuidelijke periferie.

ii. De Verenigde Naties onder druk

De Verenigde Naties hebben na de Tweede Wereldoorlog een centrale rol gekregen in het verzekeren van globale veiligheid en als regulator voor het gebruik van het militaire machtsinstrument. Het regeerakkoord geeft aan dat de Belgische regering blijvend op een geloofwaardige wijze wenst bij te dragen aan deze rol van de Verenigde Naties gezien de directe impact op de Belgische veiligheid en belangen. Dit betekent vanuit een militair perspectief een blijvende betekenisvolle inzet van de Belgische Defensie in de militaire operaties van de VN, inbegrepen door de VN gemandateerde EU- en NAVO-inzet.

Het is echter zorgwekkend om vast te stellen dat de positie van de VN als centrale organisatie voor vrede en veiligheid in de wereld onder druk komt te staan. Enerzijds komt dit doordat de nieuwe opkomende machten zich sterker focussen op hun regionale invloedssferen, wat de fragmentatie van de wereld in regionale polen versterkt. Anderzijds is er een onevenwicht tussen de nieuwe geopolitieke realiteiten en de huidige representativiteit in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. De vorming van een multipolaire wereld zal mogelijk zorgen voor frictie en gewapende conflicten in overlappende invloedzones, maar ook een open conflict tussen de nieuwe polen valt niet uit te sluiten. Het is noodzakelijk om de nodige aandacht te besteden aan het feit dat de opkomende machten ook sterk investeren in militaire macht. Terwijl de Europese defensie-inspanning de voorbije jaren sterk daalde, steeg deze van de BRIC (Brazilië, Rusland, India en China)-landen tussen 2006 en 2015 met 38 tot 132%¹³. Drie van deze landen hebben nucleaire wapens. Ook voor andere opkomende regionale machten blijven nucleaire wapens een optie. Een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie in Oost-Azië kan mogelijk aanzetten tot een versterkte nucleaire proliferatie in deze regio.

c. Defensie als laatste vangnet van de Belgische interne veiligheid

Vrienden zijn schaars in de cyberomgeving, dus een eigen nationaal actievermogen is noodzakelijk. De Belgische media rapporteerden in 2014 over sterke vermoedens dat bevriende landen verantwoordelijk waren voor de hacking van een dochterbedrijf van Belgacom van 2011 tot 2013.

De groeiende invloed van internationale veiligheidsvraagstukken op onze interne veiligheid, wordt in de eerste plaats aangepakt via het versterken van de internationale veiligheid. Maar het verzekeren van de veiligheid op het nationale grondgebied mag niet uit het oog verloren worden. De inzet van Defensie gebeurt dus preferentieel in het kader van gezamenlijke buitenlandse operaties, om zo een effectieve dreiging

op het nationale grondgebied te voorkomen. Defensie is en blijft echter ook een veiligheidsactor op het nationale grondgebied, onder meer voor gespecialiseerde taken zoals luchtverdediging, maritieme

¹³ Sam Perlo-Freeman, Aude Fleurant, Pieter D. Wezeman & Siemon T. Wezeman. "Trends in World Military Expenditure, 2015", SIPRI Fact Sheet, April 2016, p.2 (<http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1604.pdf>)

patrouilles of het onschadelijk maken van springtuigen uit beide wereldoorlogen en van bompakketten, onder meer in het kader van antiterrorisme.

Daarnaast is Defensie ook het laatste vangnet van de maatschappelijke veiligheid in België. In het kader van antiterrorisme kan Defensie bijvoorbeeld tijdelijk bijdragen aan het ondersteunen van de politie voor bewakingsopdrachten van kritieke infrastructuur en maatschappelijk gevoelige doelwitten. Defensie draagt ook bij tot *consequence management* in het geval van rampen op het nationale grondgebied door de inzet van manschappen, maar ook door het ter beschikking stellen van gespecialiseerde middelen voor transport, logistieke ondersteuning, hulp bij nucleaire/biologische/chemische ongevallen, medische hulpverlening, maritieme commandosteun, het uitvoeren van geniewerken, enz.

Klimaatwetenschappers verwachten meer extreem weer waardoor de bestaande taak van de Belgische en Europese Defensies om steun te bieden bij rampen, de komende jaren nog relevanter zal worden. Specifiek voor België betekent dit bijvoorbeeld een toename van inzet tijdens wateroverlast. Bij overstromingen in 2014 kreeg de Britse regering veel kritiek omdat ze te laat en te weinig militairen ter beschikking kon stellen om hulp te bieden.

De Belgische Defensie werd ook al betrokken bij het ondersteunen van nationale cyberincidenten vanuit de aanwezige expertise binnen de organisatie in dit hoogtechnologisch domein.

De versterking van de coördinatie en samenwerking tussen de nationale Belgische veiligheidsactoren, inclusief Defensie, zou tot een belangrijke toename van de efficiëntie en effectiviteit van het verzekeren van de veiligheid, welzijn en welvaart op het nationale grondgebied kunnen leiden.

**“De behoefte aan veiligheid is groot.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)**

De analyse van de Belgische veiligheidsomgeving tot 2030 geeft aan dat de veiligheid in de straten van België en het vrijwaren van de Belgische economische belangen nauw verbonden blijven met de veiligheidssituatie in de wereld. Mondiale stromen zoals: maritiem transport, energiestromen of de informatie verstuurd via de cyberomgeving zijn essentieel voor de vrijheid, de veiligheid, het welzijn en de welvaart van alle Belgen. Deze stromen kunnen verstoord worden door conflicten in de wereld en zo internationale veiligheidsproblematieken binnenbrengen in ons dagelijks leven.

De wereld wordt steeds complexer en de internationale veiligheid komt onder druk door de verdere fragmentatie in verschillende machtspolen. Europa bevindt zich temidden van veiligheidsdreigingen die voortkomen uit de onstabiele Europese periferie.

Dit alles maakt het noodzakelijk dat de Belgische Defensie bijdraagt aan een meer Europese veiligheids- en defensieinspanning, een blijvend sterk Euro-Atlantisch militair bondgenootschap en aan de inspanningen op globaal niveau van de Verenigde Naties. Dit verzekert op een relevante manier de nationale veiligheid in een multipolaire wereld.

De Belgische Defensie moet hiervoor zelf voldoende adaptief en flexibel inzetbaar zijn om in een internationaal kader solidair te kunnen bijdragen maar ook om in België een structurele en ultieme veiligheidsactor te blijven voor de maatschappelijke veiligheid.

2. Een gebalanceerde positionering van de Belgische Defensie in de veiligheidsomgeving

Defensie is een belangrijke actor die invulling geeft aan de behoefte aan veiligheid die naar voor komt uit de analyse van de veiligheidsomgeving. Defensie is bovendien een essentieel instrument voor een geloofwaardig buitenland- en veiligheidsbeleid.

“Een moderne Defensie blijft één van de cruciale bestanddelen van onze veiligheid en een absolute noodzaak om een geloofwaardig buitenland- en veiligheidsbeleid te voeren.”

(regeerakkoord van 9 oktober 2014)

De essentie van onze Defensie is het bijdragen aan de veiligheid van landgenoten en de vrijwaring van onze waarden en wereldwijde belangen. Deze vormen de basis voor onze vrijheid, welzijn en welvaart. Door de sterke Europese verankering van onze belangen en waarden, zijn het nationale en Europese veiligheidsbeleid onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Defensie draagt bij aan de internationale veiligheid zodat bestaande dreigingen onze maatschappij niet negatief kunnen beïnvloeden en om te vermijden dat nieuwe dreigingen ontstaan tegen ons grondgebied. Defensie draagt eveneens bij aan het vrijwaren van de *global flows*, die van essentieel belang zijn voor onze open economie en dus voor de welvaart en het welzijn van de bevolking.

In dit hoofdstuk wordt vanuit de analyse van de veiligheidsomgeving en vertrekkende van de kerntaken van een Defensie aangegeven welke positionering onze Defensie dient in te nemen naar 2030 toe om onze veiligheid, welvaart en welzijn te verzekeren.

Uit de omgevingsanalyse en de input van Belgische defensie-experten kwamen verschillende mogelijke kerntaken naar voor die Defensie in de toekomst zou moeten uitoefenen. Drie kerntaken werden weerhouden, namelijk:

- bijdragen aan de collectieve defensie¹⁴ via de NAVO ter verdediging van de territoriale integriteit van de Alliantie;

¹⁴ Collectieve defensie tegen een gewapende aanval die de territoriale integriteit aantast van de lidstaten van de NAVO in Europa en Noord-Amerika is het belangrijkste element van het NAVO-verdrag van 1949 en zit vervat in Artikel 5. Een aanval op één van de NAVO-lidstaten wordt via dit artikel een aanval op alle lidstaten en deze kunnen, indien noodzakelijk, gewapend optreden om deze inbreuk op de territoriale integriteit teniet te doen. Via het verzekeren van interoperabiliteit tussen de NAVO-strijdkrachten, het nastreven van voldoende en gepaste militaire capaciteiten in de lidstaten, via gezamenlijke training en via gezamenlijke planning realiseert de NAVO een effectieve collectieve defensie met militaire middelen.

- bijdragen aan collectieve veiligheid¹⁵ via crisismanagementoperaties¹⁶ in multilateraal of internationaal verband, bij voorkeur gemandateerd of georganiseerd door internationale veiligheidsorganisaties en dit voor het verzekeren van vrede en veiligheid in de wereld;
- het beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd.

“De kerntaken van de Belgische Defensie zijn collectieve defensie, collectieve veiligheid en het beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd. Defensie zal ook altijd ingezet kunnen worden door de regering in het kader van nationale en internationale opdrachten op basis van de beschikbare capaciteiten.”

(principe nr. 1)

De kerntaken zijn met elkaar verweven. Zo dragen collectieve veiligheid en collectieve defensie bij tot vrede en veiligheid in de wereld. Meer stabiliteit in de wereld komt ten goede aan de veiligheid van Belgische onderdanen wereldwijd en nationaal.

De definiëring van deze kerntaken is belangrijk, aangezien deze mee bepalen in welke capaciteiten onze Defensie specifiek moet investeren en in welke juist niet.

Principe nr. 1 stelt dat Defensie altijd ingezet kan worden door de regering in het kader van nationale en internationale opdrachten op basis van de beschikbare capaciteiten. Dit kan gaan om capaciteiten die beschikbaar zijn omdat de lopende operationele inzet lager ligt dan het ambitieniveau, of het kan gaan om capaciteiten die beschikbaar zijn doordat ze zich in de paraatstellingsfase bevinden. De inzet waar naar verwezen wordt in principe nr. 1 naast de kerntaken, is de inzet in het kader van militaire taken die evenwel niet gezien worden als kerntaken en waarop de militaire capaciteiten van Defensie dus ook niet zullen gedimensioneerd worden. Dit neemt niet weg dat Defensie ook voor deze niet-kerntaken een belangrijke bijdrage kan leveren aan het veiligheidsbeleid van de Belgische overheid. Deze bijkomende taken van Defensie zijn:

- de ondersteunende inzet in het kader van de interne veiligheid¹⁷ (bijvoorbeeld voor anti-terreureur, voor nationale crisissen en voor *consequence management* bij rampen). De regering

¹⁵ Collectieve veiligheid is het verzekeren van vrede en (fysieke) veiligheid in het kader van (potentieel) gewapende conflicten. Dit gebeurt buiten de Belgische grenzen en meestal buiten de grenzen van de NAVO en de EU. Collectieve veiligheid richt zich op veiligheids crisissen die in tegenstelling tot collectieve defensie niet direct onze territoriale integriteit of deze van onze bondgenoten bedreigen maar wel onze veiligheid en onze belangen (en deze van onze bondgenoten), in gevaar (kunnen) brengen. Binnen deze belangen wordt eveneens het nastreven en behouden van een internationale orde gebaseerd op regels die de veiligheid van een bevolking beschermt, gerekend. Er zijn verschillende militaire en civiele manieren en middelen om bij te dragen aan collectieve veiligheid bijvoorbeeld via (civiel-) militaire crisismanagementoperaties, diplomatie (waaronder defensiediplomatie), ontwikkelingssamenwerking en ontwapening. De kerntaak voor onze Defensie gaat specifiek over het bijdragen aan collectieve veiligheid via crisismanagementoperaties.

¹⁶ Crisismanagementoperaties zijn operaties met civiele en/of militaire middelen om te voorkomen dat een veiligheids crisis escaleert tot een conflict en om aan de gang zijnde conflicten te stoppen of te (helpen) beëindigen die een impact kunnen hebben op de veiligheid en de belangen van ons land en onze bondgenoten. Crisismanagementoperaties kunnen ook in het kader van de *Responsibility-to-Protect* van een bevolking die blootgesteld wordt aan (een belangrijke dreiging met) fysiek geweld. Deze situatie druist immers in tegen het behouden van een internationale orde gebaseerd op regels. Crisismanagementoperaties kunnen ook bijdragen aan het consolideren van de stabiliteit in post-conflict-situaties.

In deze strategische visie wordt een meer restrictieve definitie gebruikt die inzet in het kader van de collectieve defensie niet rekent onder crisismanagementoperaties en waarbij internationale humanitaire operaties via militaire middelen hier ook niet toe behoren. Militaire inzet in het kader van crisismanagementoperaties kan gaan over conflictpreventie, preventieve militaire ontplooiingen, *peacekeeping*, *peacemaking*, *peace building* en *peace enforcement*.

¹⁷ Met “interne veiligheid” wordt alle territoriale inzet bedoeld van Defensie in dienst van de maatschappelijke veiligheid, naast de territoriale inzet in het kader van de collectieve defensie. Collectieve veiligheid en “het

kan in nationale crisissituaties altijd beslissen om de capaciteiten van Defensie toch in te zetten voor interne veiligheid. Deze inzet kan zorgen voor een tijdelijke beperking van de inzetmogelijkheden voor de drie kerntaken;

- de humanitaire opdrachten die zowel nationaal (bijvoorbeeld de steun van Defensie voor de accommodatie van vluchtelingen in België) als internationaal (bijvoorbeeld een C-130-transportvliegtuig aanleveren voor humanitaire hulpverlening of B-FAST¹⁸ ondersteunen) kunnen uitgevoerd worden;
- de defensiediplomatie¹⁹;
- de steun aan het handhaven van internationale wapenbeheersingsverdragen, bewapeningscontrole²⁰, non-proliferatie en ontwapening.

In dit hoofdstuk zullen we aangeven hoe de (kern)taken zich verhouden binnen de veiligheidsomgeving en welke impact de algemene positionering van Defensie in deze heeft op de toekomstige capacitaire configuratie. In hoofdstuk 5 zullen de capaciteiten zelf meer in detail worden behandeld.

a. Het juiste evenwicht tussen de kerntaken “collectieve defensie” en “collectieve veiligheid” voor de bijdrage van de Belgische Defensie aan veiligheid in de Europese periferie en de wereld

De term “collectieve” in “collectieve defensie” en “collectieve veiligheid” wijst op het feit dat beide kerntaken in essentie een Europees en vaak Euro-Atlantisch gegeven zijn. Indien onze Defensie een relevante bijdrage wil leveren aan de Europese veiligheid - die het ruimere kader vormt van onze nationale veiligheid - dan moeten alle Belgische defensiecapaciteiten daar op een gepaste manier aan bijdragen.

Collectieve veiligheid betreft een bijdrage aan de stabiliteit buiten de eigen landsgrenzen (en deze van onze bondgenoten), op plaatsen die relevant zijn voor onze eigen veiligheid. Bij *collectieve defensie* daarentegen, ligt de focus op het verdedigen van het eigen en bondgenootschappelijk territorium en op het voorkomen van een schending van de territoriale integriteit via militaire afschrikking.

De analyse van onze veiligheidsomgeving toont aan dat Europa nog meer veiligheidsbedreigingen kan verwachten en dit voornamelijk in zijn directe oostelijke en zuidelijke periferie. Deze twee zones zullen in de toekomst de primaire focus voor de Europese Defensies, dus ook de Belgische, vormen. Zoals blijkt uit de analyse van de veiligheidsomgeving betreft het twee sterk verschillende tonelen waar de

beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd” zijn twee kerntaken die los staan van territoriale inzet aangezien ze expeditionair zijn. Vandaag is collectieve defensie (hoofdzakelijk in het kader van de NAVO) ook een vooral expeditionaire taak van onze Defensie.

¹⁸ *Belgian First Aid and Support Team*: snelle interventiestructuur van de Belgische overheid voor het verzekeren van noodhulp in het buitenland. Deze structuur is een samenwerking tussen Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid, Budget en Defensie. Defensie ondersteunt B-FAST op basis van de beschikbare middelen.

¹⁹ In het kader van defensiediplomatie wordt getracht vertrouwen op te bouwen tussen verschillende landen via verschillende militaire vertrouwenwekkende acties zoals uitwisseling van militair personeel, bezoeken van schepen en vliegtuigen, contacten tussen defensiestaven, gezamenlijke trainingen en oefeningen. Deze bijkomende taak gebeurt via de beschikbare capaciteiten van Defensie en kan o.a. gebeuren in het kader van de paraatstelling.

²⁰ In 2014 hebben Luxemburg, België en Nederland hun wapenbeheersingsagentschappen gefusioneerd tot het *Benelux Arms Control Agency*. Dit agentschap maakt gebruik van militaire capaciteiten (bijvoorbeeld voor verificatievluchten) zonder dat deze specifiek afgestemd zijn op deze bijkomende taak van Defensie.

dreiging een verschillende aanpak vereist. Voor beide tonelen geldt echter, dat enkel een collectieve Europese en trans-Atlantische aanpak de gewenste veiligheid kan creëren. Tot 2030 lijkt er nog vooral collectieve rust te zullen heersen in het noorden maar daarna zal er mogelijk ook nood zijn aan collectieve waakzaamheid voor deze Europese perifere regio.

De veiligheidsdynamiek in de oostelijke Europese periferie is, sinds de schendingen van de territoriale integriteit van Oekraïne door Rusland in 2014, opnieuw in de eerste plaats gericht op collectieve defensie via de NAVO. De NAVO blijft voor België de belangrijkste organisatie voor het verzekeren van de collectieve defensie van ons grondgebied en dat van onze Europese en Noord-Amerikaanse bondgenoten.

De bijkomende maatregelen die werden genomen door de NAVO-lidstaten gericht op Oost- en Centraal-Europa, zorgen voor een verhoogd niveau van conventionele afschrikking. Dit past in de bredere ontradingsstrategie van de NAVO waaraan België ook bijdraagt. De bestaande ontradingsinitiatieven van de NAVO worden momenteel aangevuld met middelen die specifiek een antwoord kunnen bieden op een hybride dreiging. Performante inlichtingendiensten zijn essentieel als eerste schakel om snel hybride dreigingen te herkennen en deze te begrijpen, zodat snel gereageerd kan worden om escalatie te voorkomen, bijvoorbeeld via de inzet van *Special Operations Forces*. Het afwenden van hybride dreigingen noodzaakt ook een versterking van de *comprehensive approach* en dus het gebruik van alle machtselementen om de stabiliteit en veiligheid te ondersteunen.

De EU zal hierdoor in het kader van de collectieve defensie een natuurlijke partner zijn van de NAVO. Het zijn immers de EU zelf en de EU-lidstaten die over de noodzakelijke complementaire niet-militaire machtsmiddelen beschikken die in een *comprehensive approach* worden aangewend. De huidige economische sancties die de EU uitvaardigde n.a.v. de Russische agressies tegenover Oekraïne zijn daarvan een goed voorbeeld.

De veiligheidsdynamiek in de zuidelijke Europese periferie kent een negatieve ontwikkeling. Tot op heden vormt de *spill over* van onveiligheid uit deze regio geen directe bedreiging voor de Europese territoriale integriteit, maar ze heeft wel een impact op de interne veiligheid. De EU (via het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid), de VN en afzonderlijke Europese landen – al of niet in het kader van een *Coalition of the willing* – zijn de meest actieve actoren in deze zuidelijke regio naast o.a. regionale veiligheidsorganisaties en lokale nationale actoren. Door middel van civiel en militair crisismanagement dragen zij bij aan de versterking van de internationale veiligheid. Ook de NAVO heeft recent haar groeiende bekommernis voor de *Southern Flank* opnieuw benadrukt.

In het kader van collectieve veiligheid is Defensie een actief beleidsinstrument dat bij voorkeur ingezet wordt om tussen te komen vóór een gewapend conflict effectief losbarst, of alvorens er *failed states* ontstaan waar gewapende groepen gedijen die onze veiligheid of belangen kunnen bedreigen. De laatste jaren waren er voorbeelden van dit type inzet van Defensie om veiligheids crisissen te voorkomen (of zich niet verder te laten ontwikkelen) in de Centraal-Afrikaanse Republiek, Niger, de Palestijnse gebieden, de Democratische Republiek Congo ... Dit gebeurde o.a. door het mee helpen verzekeren van een veilige samenleving en het helpen opbouwen van nationale veiligheidsactoren die rekenschap afleggen voor hun acties.

Als gewapende conflicten toch uitbreken, kunnen in het kader van collectieve veiligheid interventies uitgevoerd worden om een gewapend conflict te stoppen en om vervolgens bij te dragen tot de opbouw van een stabiele en veilige maatschappij, in coördinatie met de andere internationale en interdepartementale actoren. De operaties in Tsjaad, Mali, Somalië, de Golf van Aden, Syrië en Irak zijn voorbeelden van dit type inzet.

De omgevingsanalyse geeft aan dat er in deze zuidelijke regio een blijvende en zelfs stijgende nood is aan Europees crisismanagement, al dan niet militair ondersteund. In collectieve veiligheid is Defensie slechts één van de spelers in een gezamenlijke aanpak met civiele actoren (*comprehensive approach*). Enkel bij het interveniëren om een gewapend conflict te stoppen, is Defensie in de *lead*. Stabilisatie

kan gebeuren door het verlenen van assistentie bij het beëindigen van een conflict, door het verzekeren van de veiligheid en door het bijdragen tot het opstarten van de heropbouw na het afsluiten van het militair luik van een conflict (nazorgfase, reconstructie). Op dat ogenblik is de veiligheidssituatie voor civiele hulporganisaties immers vaak nog te precair. In het bepalen van de noodzaak tot ingrijpen en het begrijpen op welke manier dit het beste gebeurt, spelen inlichtingendiensten een belangrijke rol. Het al dan niet succesvol en structureel aanpakken van een veiligheidssituatie in het kader van de collectieve veiligheid, hangt in belangrijke mate af van een goede coördinatie tussen de militaire acties enerzijds en deze van andere gouvernementele en niet-gouvernementele actoren anderzijds. De effectiviteit van de militaire inzet hangt af van de mate waarin Defensie met andere actoren kan samenwerken. Deze *comprehensive approach* heeft niet enkel een internationale dimensie (voornamelijk via de EU en de VN) maar eveneens een nationale interdepartementale dimensie.

Vanuit de huidige veiligheidsanalyse en de verwachte evolutie in de toekomst, is het niet aangewezen dat onze Defensie zich uitsluitend focust op collectieve defensie – zoals ten tijde van de Koude Oorlog. Tegelijk is er immers de toenemende bedreiging van de interne veiligheid in België en in de ons omringende landen door onstabiliteit in de zuidelijke Europese periferie. Ook vanuit een Europees veiligheidsperspectief is het daarom belangrijk dat de zuidelijke periferie voldoende afgedekt wordt en dat Europa kan blijven bijdragen aan de creatie van veiligheid en stabiliteit in deze regio.

In de analyse van onze veiligheidsomgeving wordt beschreven hoe een verandering in de globale positionering van de Verenigde Staten tot gevolg heeft, dat de Europese landen meer autonoom militair zullen moeten optreden in hun eigen periferie. De Europese landen zullen in de toekomst minder beroep kunnen doen op de strategische ondersteunende capaciteiten van de Verenigde Staten zoals tankervliegtuigen, grote transportvliegtuigen, verkenningsdrones, precisielangeafstandsmissiles, *Special Operations Forces*, offensieve cybercapaciteiten en inlichtingenvergaring. Die capaciteiten zijn echter essentieel voor o.a. crisismanagementoperaties aan de grenzen van Europa. De Europese landen zullen dus zelf meer in deze *capability gaps* moeten investeren om de noodzakelijke autonomie te bekomen.

Impact op de Belgische defensiecapaciteiten

Onze Defensie levert een gebalanceerde bijdrage aan zowel collectieve defensie als collectieve veiligheid in de Europese periferie. Bovendien moeten we ook mondiaal kunnen bijdragen aan het verzekeren van collectieve veiligheid indien blijkt dat onze belangen, welvaart en welzijn elders bedreigd worden (piraterij, terrorisme ...). Dit noodzaakt capacitaire keuzes die mee gestuurd worden door het multilaterale kader waarin we ons defensiebeleid verzekeren. Zowel binnen de NAVO via het *NATO Defence Planning Process* (NDPP) als binnen de EU via het *Capability Development Plan* (CDP) worden de hiervoor noodzakelijke capaciteiten geïdentificeerd. De NAVO doet dit op een meer dwingende wijze dan de EU. Daarnaast moet onze Defensie beschikken over voldoende gevechtscapaciteiten om aan *burden and risk sharing* te kunnen doen voor de operationele inzet binnen een NAVO-, EU- en VN-kader.

De luchtgevechtscapaciteit: een speerpunt voor collectieve defensie

Momenteel is het speerpunt van onze bijdrage aan de collectieve defensie van de NAVO de luchtgevechtscapaciteit op basis van de F-16-*multirole*²¹-gevechtsvliegtuigen. Deze capaciteit is bijzonder geschikt voor collectieve defensie, aangezien ze snel en over grote afstanden kan ingezet

²¹ *Multirole*: de mogelijkheid om met eenzelfde platform zowel luchtverdedigings- als luchtaanvalstaken uit te voeren, evenals grondaanvalstaken, verkenning en directe ondersteuning van grondtroepen.

worden. Deze capaciteit draagt zowel bij aan de territoriale dimensie van de collectieve defensie op het Belgische (en binnenkort Benelux-grondgebied) via de *Quick Reaction Alert*-vliegtuigen, als aan de bredere ontrading van de NAVO o.a. via luchtverdediging van de grenzen van het Bondgenootschap. Maar opdat onze luchtgevechtscapaciteit doeltreffend en geloofwaardig kan blijven bijdragen aan de afschrikking van de NAVO is het essentieel dat deze gebeurt met hoogtechnologische gevechtsvliegtuigen die het vooruitzicht bieden op een blijvende voorsprong op de gevechtsvliegtuigen van eventuele opponenten. Er wordt dan ook ingegaan op de vraag van de NAVO om moderne, technologisch geavanceerde gevechtsvliegtuigen te verwerven die ontworpen zijn om gedurende enkele decennia technologisch doorontwikkeld te kunnen worden. Deze moeten de komende tientallen jaren blijvend ingezet kunnen worden voor de collectieve defensie van de NAVO. De 34 nieuwe moderne gevechtsvliegtuigen moeten eveneens een *multirole*-karakter hebben zodat ze ook optimaal kunnen ingezet worden voor het verzekeren van de veiligheid aan de Europese grenzen in het kader van de collectieve veiligheid.

De efficiëntie van de inzet van de luchtgevechtscapaciteit hangt sterk af van tankervliegtuigen, zowel voor collectieve defensie, als collectieve veiligheid. De Europese gevechtsvliegtuigen konden in het verleden altijd steunen op de tankercapaciteit van de Verenigde Staten en er werd daarom slechts een beperkte eigen Europese capaciteit opgebouwd. Dit maakt dat deze essentiële operationele logistieke capaciteit momenteel te beperkt is in de Europese Defensies om autonome Europese inzet met gevechtsvliegtuigen aan de grenzen van Europa mogelijk te maken. Door verschillende Europese landen werd er, o.a. via het *European Defence Agency* (EDA), actie ondernomen om aan deze *capability gap* te verhelpen.

Er werd daarom beslist tot een versterking van de Europese *air-to-air-refueling*-capaciteit via een bijdrage van ons land aan een Europese pool van tankervliegtuigen overeenstemmend met de capaciteit van één tankervliegtuig en de aankoop van tankerkits voor de toekomstige A400M-transportvliegtuigen. Dit zal gebeuren in het kader van de EDA-programma's voor het versterken van deze capaciteit.

Op trans-Atlantisch niveau zal Defensie ook blijven bijdragen aan de AWACS-commando- en bewakingsvliegtuigen van de NAVO die een strategische ondersteuningscapaciteit vormen voor de inzet van onze gevechtsvliegtuigen, zowel in het kader van de collectieve defensie als de collectieve veiligheid. Daarnaast zijn deze AWACS-vliegtuigen eveneens essentieel voor het vergaren van inlichtingen en voor de bewaking van het luchtruim.

De Marine: een tweede speerpunt voor collectieve defensie

De Belgische havens zijn Europese buitengrenzen in het kader van de Europese veiligheid. Ze zijn essentieel voor een effectieve organisatie van de collectieve defensie op het niveau van de NAVO. Onze havens en de Europese aanlooproutes dienen dan ook te allen tijde mijnenvrij te worden gehouden. De huidige mijnenjagers zullen daarom vervangen worden door zes nieuwe mijnenbestrijdingsschepen met een mijnenbestrijdingstoolbox, die een toekomstgericht gebruikconcept toelaten en de komende decennia makkelijk kunnen inspelen op nieuwe technologische evoluties. De nieuwe schepen zullen het mogelijk maken om zowel de nationale taak in het kader van de collectieve verdediging uit te voeren, als in een internationaal kader bij te dragen aan expeditie-inzet om de Europese maritieme aanvoerlijnen vrij te houden. De Belgische Defensie behoudt hiermee een capaciteit waarvoor ze over een mondiaal erkende expertise beschikt en die relevant blijft in de toekomst.

De *Surface Combatant*-capaciteit (op basis van de *multipurpose*-fregatten) is belangrijk voor het beschermen van de voor de Belgische en Europese economie belangrijke maritieme aanvoerlijnen. Onze huidige fregatten zijn momenteel echter onvolledig uitgerust. De onderzeebootdreiging neemt zowel in de Europese periferie als wereldwijd toe, en de NAVO vraagt bijkomende inspanningen van

de Europese lidstaten. Het is de bedoeling om onze huidige fregatten beter uit te rusten voor onderzeebootbestrijding en voor het bewaken van de Europese maritieme aanvoerlijnen die eveneens een globale veiligheidsdimensie hebben. Op korte termijn zal hun capaciteit daarom versterkt worden door de integratie van de nieuwe, reeds verworven, NH90-fregathelikopters als gevechtscapaciteit op deze schepen. Deze helikopters zullen hiervoor aangepaste modules krijgen voor inzet tegen onderzeeboten en oppervlakteschepen.

Er werd eveneens beslist om de twee huidige fregatten te vervangen door twee nieuwe schepen van eenzelfde type die in de toekomst een speerpunt zullen vormen van onze bijdrage aan de collectieve defensie van de NAVO.

Net zoals de gevechtsvliegtuigen zullen deze nieuwe *multirole*-fregatten ook ingezet kunnen worden voor taken in het kader van de collectieve veiligheid, zoals het expeditionair beschermen van aanvoerlijnen of anti-piraterijmissies, die eveneens de maritieme belangen van ons land beschermen. Ze spelen ook een rol in de bescherming van landgenoten aan boord van onze koopvaardijvloot, die zoals aangegeven in de analyse van de veiligheidsomgeving, een belangrijke vloot is op mondiaal niveau.

Er zal nagegaan worden of onze Marine kan deelnemen aan de werking van het Nederlandse *Joint Logistics Support Ship* (JSS) om zo ook een bijkomende bijdrage te kunnen leveren aan de operationele logistieke ondersteuning van de Admiraal Benelux (ABNL)-vloot en de autonome inzet van de Belgische en Europese maritieme capaciteiten. Net zoals bij de gevechtsvliegtuigen is deze operationele logistieke ondersteuning essentieel voor het versterken van de effectiviteit van de gevechtscapaciteit, de fregatten zelf. Dit platform biedt, in samenspraak met Nederland, ook mogelijkheden om een medische *Role 2*²² te projecteren en landoperaties vanop zee te ondersteunen, o.a. evacuatie-operaties.

Civiele en militaire schepen zijn het meest kwetsbaar wanneer ze aangemeerd zijn. In een haven vormen ze een gemakkelijk doelwit voor acties die met beperkte middelen toch bijzonder doeltreffend kunnen zijn. De NAVO heeft gewezen op het belang om specifieke capaciteiten te ontwikkelen tegen deze dreiging. Op basis van de bestaande kennis binnen de NAVO, zal onze Defensie een havenbeschermingscapaciteit ontwikkelen die een belangrijke bijdrage kan bieden aan de maritieme inzet, zowel in het kader van de collectieve defensie als de collectieve veiligheid en dit zowel expeditionair als voor onze eigen havens.

De optimalisering van de landstrijdkrachten voor gemotoriseerde inzet en speciale operaties

Gezien het hernieuwde belang van collectieve defensie, legt de NAVO terug een grotere nadruk op gemechaniseerde landstrijdkrachten op rupsen met een grote vuurkracht²³. Het is voor België echter niet realistisch vanuit het budgettaire kader, de personeelsrealiteit en de vele noodzakelijke investeringen in alle capacitaire dimensies om opnieuw een zware landcapaciteit uit te bouwen tegen 2030, naast het behouden van de huidige gemotoriseerde landstrijdkrachten²⁴.

Het is de expliciete keuze van de regering om de bestaande gemotoriseerde landstrijdkrachten te behouden en te moderniseren zodat deze het speerpunt kunnen blijven voor de Belgische inzet in het kader van de collectieve veiligheid. Deze strategische visie zal de volledige heruitrusting mogelijk maken van de Belgische gemotoriseerde landstrijdkrachten, zowel voor de manoeuvre-, “*combat*

²² zie paragraaf “medische ondersteuning” in hoofdstuk 5

²³ Gemechaniseerde landstrijdkrachten op rupsen hebben de beste bescherming, de grootste vuurkracht en een zeer goede tactische mobiliteit (in het gevecht). Hun minder grote operationele mobiliteit en het feit dat vele van deze systemen moeilijk luchtvervoerbaar zijn, zijn dan weer nadelen.

²⁴ Zie hoofdstuk 5, deelhoofdstuk b. paragraaf i. over de interwapen-gemotoriseerde capaciteit waarin de specificaties van dit type landstrijdkrachten worden uitgelegd.

support”- en *“combat service support”*-elementen. Dit materieel is noodzakelijk voor hun paraatstelling en inzet en om te voldoen aan het gewenste ambitieniveau. Dit materieel is evenzeer noodzakelijk voor de individuele veiligheid van de militairen en om een stap te zetten naar een meer genetwerkte inzet. Onze gemotoriseerde capaciteit op basis van wielvoertuigen is door de optimalisatie van deze voertuigen naar bescherming en ontplooibaarheid, bij uitstek geschikt voor operaties in het kader van collectieve veiligheid. De gemotoriseerde landstrijdkrachten beantwoorden volledig aan inzetomstandigheden voor crisismanagementoperaties in de zuidelijke Europese periferie (Noord-Afrika, Sahel, Midden-Oosten). Voor de duur van de strategische visie focussen we dus prioritair op flexibel inzetbare landstrijdkrachten voor het verzekeren van stabiliteit en veiligheid in deze zuidelijke Europese periferie, en secundair voor noodzakelijke wereldwijde tussenkomsten in hetzelfde kader van crisismanagement. Deze gemotoriseerde landstrijdkrachten zullen ook bijkomend kunnen ingezet worden in het kader van snelle interventies tegen hybride dreigingen, en op deze wijze ook de collectieve defensie in het kader van de NAVO ondersteunen. Het zal dus mogelijk blijven om met de bestaande en toekomstige Belgische landstrijdkrachten zinvol bij te dragen aan de NAVO *stand-by*-strijdkrachten in het kader van de collectieve defensie (*NATO Response Force* (NRF) en *Very High Readiness Joint Task Force* (VJTF)).

Daarnaast is het ook mogelijk binnen het huidige budgettaire traject en de voorziene middelen voor investeringen in hoofdmaterieel om de inzetmogelijkheden van onze para-commando's te verbreden in het kader van een algemene versterking van onze *Special Operations Forces*-capaciteit, een capaciteit die eveneens in toenemende mate gevraagd wordt door de NAVO, in het bijzonder in het kader van hybride dreigingen. De twee huidige para-commandobataljons zullen omgevormd worden tot twee *Ranger* bataljons die in de eerste plaats gericht zullen zijn op de ondersteuning van *Special Forces*, als *Special Forces Support Group*. Vandaag zijn de para-commando's hoofdzakelijk *airborne*-eenheden.²⁵ De omvorming naar *Rangers* die de ondersteuning verzekeren van *Special Forces*, is een verbreding van hun inzetmogelijkheden, het verzekeren van de blijvende toekomstige relevantie van deze eenheden en een duidelijke versterking van de Belgische capaciteiten inzetbaar in NAVO- en EU-verband. Naast de heroriëntatie van de para-commando's zullen onze *Special Forces* zelf kwantitatief en kwalitatief versterkt worden en in de toekomst kunnen beroep doen op gespecialiseerde luchtmiddelen (een *Special Forces Aviation*). De gehele *Special Operations Forces*-capaciteit²⁶ zal aan alle kerntaken kunnen bijdragen maar is toch vooral een duidelijke versterking van de Belgische mogelijkheden om bij te dragen tot de nieuwe inzetconcepten van de NAVO in het kader van de collectieve defensie. Dit wordt nog onderlijnd doordat onze Defensie eveneens zal deelnemen aan het NAVO-project voor een *Composite Special Operations Component Command* (C-SOCC). Dit C-SOCC zal samen met Denemarken en Nederland worden ingericht. Voor onze Defensie zal de bijdrage gebeuren vanuit een nationaal *Special Operations Command* (SOCOM). Een belangrijke basisopdracht van zowel de *Special Forces* zelf, als voor hun *Support Group* (de *Rangers*) is militaire assistentie van lokale grondtroepen in een gewapend conflict. Deze militaire inzetvorm krijgt steeds meer de voorkeur op een actieve gewapende tussenkomst van buitenaf en wordt ook steeds belangrijker voor het uitvoeren van crisismanagementoperaties in het kader van de collectieve veiligheid.

²⁵ De specificiteit van *airborne*-eenheden is hun inzet vanuit de lucht zowel per parachute, vliegtuig als helikopter, in ons geval vooral parachute en vliegtuig (stormlanding). Deze inzetmethode heeft vooral het verrassingseffect als tactisch voordeel. Het betreft lichte troepen met een beperkt voortzettingsvermogen, een beperkte operationele mobiliteit en weinig bescherming en vuurkracht. Steeds performantere luchtverdedigingssystemen en goed uitgeruste opponenten maken deze inzetmethode bijzonder risicovol. De effectieve *airborne*-inzet van *airborne*-troepen in gewapende conflicten is dan ook tegenwoordig zeer beperkt. De verbetering van de inzetbaarheid van deze eenheden werd al ingezet via een versterking van hun gemotoriseerd karakter door de recent genomen beslissing om deze troepen uit te rusten met het *Rapid Reaction Vehicle*.

²⁶ De *Special Operations Forces*-capaciteit omvat de *Special Forces* (*Special Forces Group*), de *Special Forces Support Group* (2 *Ranger* bataljons) en de *Special Forces Aviation*.

De inzet van interwapen-gemotoriseerde landstrijdkrachten (inclusief de eigen *combat support* en *combat service support*) noodzaakt bijkomende essentiële ondersteuningscapaciteiten.

Onze belangrijke strategische luchttransportcapaciteit verzekert mee de expeditionaire inzet van deze troepen. De toekomstige A400M-transportvliegtuigen en een eventuele participatie in het *Joint Logistics Support Ship* zullen de expeditionaire inzetcapaciteit en hun logistieke en medische ondersteuning versterken.

Andere luchtondersteuningsmiddelen, zoals gevechtsvliegtuigen en drones, zullen zowel bijkomende precisievuurkracht als de nodige inlichtingenverwerving kunnen verzekeren voor een goede *situational awareness*.

Teams voor chemische, biologische, radiologische en nucleaire oorlogsvoering, teams om munitie en springtuigen op te ruimen en militaire constructieteams, dragen bij aan de veilige inzet van de gemotoriseerde landstrijdkrachten, maar ook aan andere vormen van expeditionaire inzet.

Helikopters kunnen bijkomende mobiliteit leveren en ingezet worden voor de medische ondersteuning van de grondtroepen.

Een niet-kinetische capaciteit zoals de *influence support teams* draagt bij aan de inzet van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit (maar ook andere capaciteiten), doordat ze de ingezette troepen toelaten de lokale bevolking beter te begrijpen, met deze samen te werken en *influence*-operaties uit te voeren. In combinatie met de militaire constructie kunnen deze teams humanitaire bijstand leveren aan de bevolking ter ondersteuning van de militaire inzet en de maatschappelijke dienstverlening terug opstarten.²⁷ Deze niet-kinetische ondersteunende capaciteit is ook essentieel voor het uitbouwen van een effectieve *comprehensive approach* in een inzetgebied.

Een militaire cybercapaciteit: essentieel voor inzet in het kader van de collectieve veiligheid en de collectieve defensie

Een militaire cybercapaciteit draagt bij tot het verdedigen van de voor Defensie cruciale communicatie- en wapensystemen, maar moet evenzeer een bijdrage kunnen leveren aan offensieve acties binnen de expeditionaire inzet.

Naast de bijdrage van cybercapaciteiten aan de inzet in het kader van de collectieve veiligheid, dient ook aangegeven te worden dat deze sinds 2014 erkend zijn als essentiële capaciteiten voor de collectieve defensie van de NAVO. Tijdens de NAVO-top van Wales werd de cyberdimensie toegevoegd aan de dimensies waarin de NAVO aan collectieve defensie doet, vanwege de realiteit dat sommige cyberaanvallen eenzelfde uitwerking kunnen hebben op de territoriale integriteit van de NAVO-landen als aanvallen met conventionele wapens. Het versterken van onze militaire cybercapaciteit dient dus ook om te voldoen aan de noden van collectieve verdediging. De NAVO ziet dit als een nationale verantwoordelijkheid, maar verwacht van de landen die belangrijke NAVO-installaties op hun grondgebied hebben, dat zij het voortouw nemen inzake de cyberbescherming ervan.

b. Een moderne invulling van de kerntaak “beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd”

Overal ter wereld bevinden zich landgenoten. De verzekering van de veiligheid van deze Belgen in het buitenland dient in de eerste plaats te gebeuren via een bijdrage van onze overheid aan veiligheid in de wereld, o.a. door diplomatieke actie, ontwikkelingssamenwerking en defensie-inzet, hoofdzakelijk binnen de kerntaak “collectieve veiligheid”. Er kunnen zich evenwel situaties ontwikkelen waarbij er een directe bedreiging ontstaat tegen Belgische burgers of groepen Belgen in een land, regio of stad

²⁷ Zie hoofdstuk 5, deelhoofdstuk a waar in paragraaf vi over de *Influence*-capaciteit hiervan voorbeelden gegeven worden.

of tegen individuele landgenoten die een specifieke functie uitoefenen. Wanneer de lokale autoriteiten niet meer in staat zijn om de veiligheid van onze medeburgers te verzekeren, is het noodzakelijk dat Defensie kan ingrijpen om de fysieke veiligheid van deze onderdanen wereldwijd te verzekeren.

Indien er een directe bedreiging ontstaat tegen landgenoten in het buitenland, dan wordt deze in eerste instantie gecaptureerd door onze militaire inlichtingendienst. Deze staat in nauw contact met de Belgische diplomatie en consulaire diensten, de Belgische inlichtingen- en veiligheidsdiensten en inlichtingendiensten van bevriende landen. Deze dienst verzekert de overheid van inlichtingen en maakt het mogelijk dat de regering de gepaste maatregelen kan nemen.

In de meeste gevallen is er een geleidelijke opbouw van een bedreiging ten opzichte van onze onderdanen in het buitenland en kan er getrapt gereageerd worden door de Belgische overheid, eventueel in overleg met andere landen en op Europees niveau.

De consulaire diensten zijn verantwoordelijk voor het verwittigen van de Belgische onderdanen die bedreigd worden, zodat deze gepaste maatregelen kunnen nemen, zoals bijvoorbeeld een vertrek via burgertransport vooraleer de veiligheidssituatie verder ontspooit.

De overheid kan evenwel op een bepaald moment beslissen dat een effectieve en onmiddellijke evacuatie van landgenoten noodzakelijk is omdat de veiligheid niet langer gegarandeerd is. Defensie kan via haar strategische transportmiddelen transport aanleveren wanneer de burgerdienstverlening reeds werd stopgezet. Momenteel bestaan onze strategische transportmiddelen uit luchttransport. In de toekomst wordt dit mogelijk uitgebreid met strategisch maritiem transport.

Indien er indicaties bestaan dat de veiligheidssituatie in een bepaalde regio kan omslaan en de veiligheid van onze onderdanen in gevaar komt, kan de overheid beslissen om militairen en materieel te repositioneren voor een snelle interventie. Deze repositionering kan te land plaatsvinden of eventueel in de toekomst op zee via het JSS en een amfibische compagnie. Repositionering houdt rekening met het feit dat de hedendaagse proliferatie van oorlogswapens maakt, dat potentiële opposanten over relatief zware wapens kunnen beschikken die het noodzakelijk om eveneens voor evacuatie-operaties tussen te komen met gepantserde gemotoriseerde middelen en indien noodzakelijk zelfs gesteund door luchtmiddelen.

Voor imminente of directe bedreigingen van onze onderdanen, zonder mogelijkheid tot repositionering, zal Defensie blijvend een militaire evacuatie van landgenoten (*Non-Combatant Evacuation Operation* - NEO) kunnen uitvoeren. Een aan de beoordeling aangepast flexibel detachement, gaande van een versterking van de veiligheidsteams ter plaatse tot en met een *SOF Task Force*²⁸, moet in dat kader kunnen worden ingezet met behulp van luchttransportmiddelen.

De feitelijke organisatie van evacuatie-operaties zal in de toekomst meer en meer internationaal en multilateraal verlopen, waarbij Frankrijk de meest evidente strategische partner is en blijft. Dit partnerschap wordt o.a. gereflecteerd in de Belgische deelname aan de commandostructuur van het *Rapid Reaction Corps* te Rijsel.

Met de historische focus op Sub-Sahara-Afrika en de Grote Meren-regio levert ons land een evacuatie-bijdrage in een internationaal kader, waar andere landen de leiding nemen voor andere regio's. Onze militaire capaciteiten moeten ook kunnen bijdragen aan evacuatie-operaties overal ter wereld, mogelijk onder leiding van andere landen.

Naast evacuatie-operaties die moeten instaan voor het repatriëren van grote groepen personen, moet onze Defensie ook in staat zijn om directe acties uit te voeren overal ter wereld wanneer landgenoten in gevaar zijn, desnoods om Belgische gijzelaars te bevrijden.

Operatoren van de *Special Forces* kunnen ook de veiligheid verzekeren van landgenoten van dewelke de functie noodzaakt dat ze aanwezig blijven in onveilige gebieden, voornamelijk

²⁸ De *Task Force* in maximale configuratie bestaat uit één *SOF Task Group* en één bataljon *Ranger*.

ambassadepersoneel. Daarnaast beschermen zij ook punctueel delegaties via *Close Protection*-opdrachten.

c. Het optimaliseren van de ondersteuning door Defensie van de interne veiligheid

Interne veiligheid is geen kerntaak van Defensie. Defensie voorziet wel in de ondersteuning van de interne veiligheid. Er is immers een duidelijke vervlechting van de interne en externe veiligheid die bijvoorbeeld heel zichtbaar werd in de verhoogde terrorismedreiging op ons grondgebied.

Onze veiligheid wordt best zo ver mogelijk van onze deur verzekerd via expeditionaire inzet in het kader van collectieve veiligheid. Anderzijds is het vandaag een feit dat terrorisme verbonden met andere veiligheidsproblematieken, ook op ons grondgebied onze veiligheid bedreigt. Bijkomend zijn er de directe gevolgen van de klimaatopwarming die meer extreem weer zullen veroorzaken, en dus een potentieel verhoogde inzet van Defensie in het *consequence management* van rampen met zich mee zal brengen.

Vanuit de realiteit dat Defensie het laatste vangnet is van de maatschappelijke veiligheid, zal Defensie het inschakelen van haar capaciteiten – opgebouwd rond de drie kerntaken – optimaliseren voor interne veiligheid.

Defensie neemt trouwens vandaag al structureel taken op binnen de interne veiligheid, deels via de specialistische middelen die het territoriale aspect van de collectieve defensie afdekken (gevechtsvliegtuigen, kustpatrouilleschepen) en deels vanuit (historisch gegroeide) expertise (DOVO²⁹, *Search and Rescue*-helikopters, nationale taken Militaire Inlichtingendienst, bepaalde capaciteiten van de militaire medische ondersteuning).

De twee gevechtsvliegtuigen die Defensie permanent ter beschikking stelt van de NAVO op het nationale grondgebied voor het uitvoeren van de *Quick Reaction Alert*-opdracht (luchtverdediging), worden vanuit interdepartementale efficiëntie-overwegingen ook ingezet voor de noodzakelijke opdrachten in het kader van de interne veiligheid (*air policing*), zoals de anti-terreur-taak *Renegade*³⁰. Hetzelfde geldt voor de kustpatrouilleschepen van de Marine die altijd paraat staan om eventuele militaire dreigingen in onze maritieme verantwoordelijkheidszone op te volgen. Deze schepen kunnen eveneens taken uitvoeren in het kader van de interne veiligheid, zoals visserijcontrole, het tegengaan van trafieken (drugs, mensenhandel), milieuhandhaving en het leveren van steun bij rampen en incidenten. Vanuit een overheidsbreed-perspectief is de bijdrage van deze capaciteiten aan de interne veiligheid een optimalisering van het gebruik van overheidsmiddelen.

Daarnaast zijn er vandaag capaciteiten en opdrachten primair of gedeeltelijk gericht op het ondersteunen van de interne veiligheid. De *Search and Rescue*-capaciteit via helikopters is bijvoorbeeld gericht op interne veiligheid. Bepaalde subcapaciteiten van de militaire medische capaciteit, namelijk de mogelijkheid om een noodhospitaal in te richten in het Militair Hospitaal in geval van rampensituaties, het noodmortuarium van het Militair Hospitaal en de capaciteit om geneesmiddelen te produceren, zijn eveneens hoofdzakelijk gericht op interne veiligheid. Andere militaire capaciteiten zijn bijkomend gedimensioneerd voor hun bijdrage aan de interne veiligheid, zoals bijvoorbeeld de nationale EOD/C-IED³¹-responscapaciteit en het verzekeren van de opruiming van de historische munitievervuiling door DOVO.

²⁹ Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen

³⁰ Renegade: de inzet van gevechtsvliegtuigen voor het onderscheppen, identificeren, afleiden en – in het uiterste geval – neutraliseren van burgervliegtuigen die als terroristisch wapen gebruikt kunnen worden, zoals tijdens de aanslagen van 11 september 2001.

³¹ *Explosive Ordnance Disposal/Counter-Improvised Explosive Device*

De *Search-and-Rescue* via helikopters en de taken van DOVO in het kader van de interne veiligheid zullen blijvend gebeuren op het budget van Defensie. Defensie zal maximaal inzetten op *sourcing* voor de rol van DOVO inzake het opruimen van de historische munitievervuiling. Mogelijke opties voor de toekomstige invulling van de SAR-helikopters zullen bestudeerd worden aan de hand van *business cases*, als apart implementatiedossier en rekening houdend met de capacitaire oriëntaties van deze strategische visie. De toekomst van de medische ondersteuning wordt meer uitgebreid besproken in hoofdstukken 5 en 6 maar een ondersteunende rol van de militaire medische ondersteuning binnen de interne veiligheid zal evenwel blijvend nagestreefd worden. Vandaag zijn er eveneens structuren ingericht door Defensie om een goede interdepartementale coördinatie inzake interne veiligheid te verzekeren, namelijk het Maritiem Informatie Kruispunt en de provinciecommando's die in hoofdstuk 5 verder worden besproken.

Naast de beperkte structurele taken wordt er ook bij nationale crisissen beroep gedaan op de expertise van Defensie en de nationaal aanwezige capaciteiten die evenwel in de eerste plaats gericht blijven op de expeditionaire inzet. Voorbeelden hiervan zijn:

- de bewakingsdetachementen die geleverd worden vanuit de landstrijdkrachten vanwege verhoogde terreurdreiging;
- de manschappen en middelen (boten, voertuigen, genietuigen) voor *consequence management* bij watersnood en andere rampen;
- CBRN-teams bij chemische rampen;
- *Special Forces* ter ondersteuning van de Speciale Eenheden van de Politie;
- de inzet van het Militair Hospitaal voor de coördinatie, triage en verzorging van grote aantallen gewonden;
- cyber-capaciteit voor het oplossen van hackings van bedrijven;
- transporthelikopters voor vervoer van gewonden;
- de inzet van het militaire *Aviation Safety Directorate* (ASD) bij vliegongevallen met burgertoestellen;
- het vervangen van de civiele luchtverkeersleiding door het militaire *Air Traffic Control Centre*.

Hierboven werd al gesteld dat indien de regering Defensie toch wil inzetten voor interne veiligheid, volgens een substantieel ambitieniveau, dat dit ten koste gaat van de inzetmogelijkheden voor de drie kerntaken.

Zoals aangegeven zal deze strategische visie de ondersteunende inzet van Defensie in de interne veiligheid optimaliseren.

In deze strategische visie worden twee bijkomende militaire capaciteiten voorgesteld die specifiek gericht zijn op interne veiligheid, namelijk reservecompagnieën (studie) voor het punctueel versterken van de landstrijdkrachten voor interne veiligheid en een Lucht Informatie Kruispunt voor interdepartementale coördinatie (zie hoofdstuk 5).

“Verregaande vormen van samenwerking met andere nationale en internationale veiligheidspartners ter versterking van de nationale efficiëntie van Defensie en ter ondersteuning van een meer Europees defensiebeleid, zullen nagestreefd worden.”
(principe nr. 6)

Indien militaire capaciteiten die nodig zijn voor de drie kerntaken ook kunnen bijdragen aan een efficiëntere invulling van het interdepartementaal verzekeren van de interne veiligheid door de overheid, moet dit vanzelfsprekend worden nagestreefd. Een nog betere coördinatie met andere nationale veiligheidsactoren (inclusief privé-bedrijven³²) kan hiertoe bijdragen. Het is belangrijk voor

³² Bijvoorbeeld bedrijven in de telecommunicatie- en IT-sector in het kader van de cyberveiligheid.

onze civiele veiligheidsactoren om te weten in welke mate Defensie kan garanderen dat militaire capaciteiten beschikbaar zijn voor nationale inzet. Samenwerking en coördinatie met andere nationale veiligheidsactoren in eenzelfde domein (bijvoorbeeld: de Civiele Bescherming voor de CBRN en militaire constructie; civiele ziekenhuizen voor het Militair Hospitaal) zullen worden nagestreefd en kunnen leiden tot synergieën. Voor vergelijkbare civiele en militaire capaciteiten is er een win-win mogelijk door gezamenlijk (identiek) materieel te verwerven (of zelfs dual te gebruiken) en om ontwikkelingslijnen zoals vorming, ondersteuning en infrastructuur (colocatie) gezamenlijk in te richten.

Een versterking van de samenwerking legt ook een goede basis voor nog sterkere coördinatie tussen Defensie en de andere nationale veiligheidsactoren in het kader van de Europese *Comprehensive Approach*. Deze wordt momenteel hoofdzakelijk toegepast in het kader van civiele en civiel-militaire crisismanagementoperaties binnen het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid van de EU maar wordt ook belangrijker binnen de NAVO. De NAVO is vragende partij voor een nauwere band met andere Belgische veiligheidsactoren zoals het Crisiscentrum van Binnenlandse Zaken, de Politie en de Civiele Bescherming, in het kader van de NAVO-defensieplanning en civiel-militaire operationele inzet. Defensie zal actief bijdragen aan het versterken van deze band.

Er zal een sterker juridisch kader worden uitgewerkt voor de inzet van defensiecapaciteiten voor interne veiligheid. Zowel algemeen, als in het specifieke kader van de inlichtingenverwerving, kan dit meer duidelijkheid en rechtszekerheid creëren voor de ingezette militairen.

Het optimaliseren van de rol van Defensie in de interne veiligheid, kan bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak dat essentieel is om voldoende stabiliteit te creëren voor het uitvoeren van de strategische visie tot 2030.

d. Adaptief vermogen

Een belangrijk element dat garandeert dat Defensie een relevante veiligheidsactor blijft in een volatiele veiligheidsomgeving, is de mate waarin de organisatie in staat is om zich continu aan deze veiligheidsomgeving aan te passen.

Adaptief vermogen kan er maar zijn als Defensie zelf een goed zicht heeft op tendensen in de veiligheidsomgeving en op regelmatige tijdstippen nagaat of veranderingen in deze omgeving nopen tot aanpassingen van het defensiebeleid en de hiervoor beschikbaar gestelde middelen. Een visie, hoe strategisch ook, blijft altijd een visie die aanpasbaar moet zijn aan een nieuwe realiteit.

Het inrichten van militaire capaciteiten is vaak een werk van lange duur, enerzijds door de dikwijls lange ontwikkelings- en verwervingstermijnen van een wapensysteem, en anderzijds vanwege de tijd die nodig is om er alle ontwikkelingslijnen van in te richten om er daadwerkelijk een capaciteit van te maken³³.

Een breed-inzetbare Defensie zal altijd flexibel blijken als het aankomt op het leggen van nieuwe capacitaire accenten door een verandering van de veiligheidsomgeving.³⁴ Bij een breed-inzetbare Defensie is er gewoonweg meer kans dat er verder kan gebouwd worden op een bestaande capaciteit.

³³ Zoals aangegeven in de inleiding bestaat een militaire capaciteit uit de volgende ontwikkelingslijnen: doctrine, organisatie, training, materieel, leiderschap en vorming, personeel, infrastructuur en interoperabiliteit.

³⁴ Zo houdt bijvoorbeeld het bewapenbaar maken van de MALE-drones de optie open voor de toekomst om effectief deze toestellen in te zetten voor de ondersteuning van grondtroepen via het aanleveren van tactische vuursteun.

Het breed-inzetbaar capacitair portfolio van deze strategische visie (zie hoofdstuk 5), de sterke wil tot capacitaire verankering op Europees niveau (zie hoofdstuk 3) en het uitbouwen van een nationaal defensie-R&T-beleid (zie hoofdstuk 6), zorgen voor het operationaliseren van het adaptief vermogen van onze Defensie.

Het adaptief vermogen is echter breder dan de materiële dimensie en wordt ook bepaald door een aangepast personeelsstatuut en de mate waarin Defensie er in slaagt om kennis op te bouwen en te behouden over andere inzetdoctrines en in staat is om deze snel te (her)integreren in de opleiding en structuren van Defensie. Het behoud van een eigen robuuste capaciteit voor militair-specifieke *competence development* (zie hoofdstukken 5 en 6), is hiervoor een garantie.

3. Actief een meer Europese defensie nastreven via capacitaire verankering

Rekening houdend met de analyse van de veiligheidsomgeving, wil ons land in de eerste plaats inzetten op veiligheid creëren in en rond Europa. Deze nadruk is terug te vinden in de kerntaken “collectieve defensie” en “collectieve veiligheid” waarin de Europese veiligheidsomgeving en de twee grote Europese multilaterale veiligheidsorganisaties centraal staan. Voor België, als middelgroot Europees land, is dit ook de aangewezen strategie om blijvend een impact te kunnen hebben op de Europese en internationale veiligheid.

Het nastreven van een meer gezamenlijk Europees veiligheidsbeleid, zowel via de EU als binnen de NAVO, vormen dan ook logischerwijs de centrale en constante elementen van ons buitenlands beleid en dus ook van ons veiligheids- en defensiebeleid. Vanuit een veiligheidsperspectief zijn deze Euro-Atlantische organisaties bovendien ook heel complementair. Sinds de *rebalancing* van de Verenigde Staten naar Azië, benadrukken de EU en de NAVO ook de noodzaak tot meer Europese militaire capacitaire samenwerking (*Pooling & Sharing*)³⁵, zodat de Europese landen in staat zijn om efficiënter het volledige spectrum aan militaire capaciteiten in te vullen. Dit is noodzakelijk om meer autonoom de veiligheid in hun eigen periferie te kunnen verzekeren, zoals hiervoor al aangegeven.

De Europese capacitaire samenwerking is vandaag echter nog steeds suboptimaal door een sterk nationale focus van ieder land op zijn eigen defensiebeleid en defensieplanning.

Langs de andere kant komt er ook onvoldoende aansturing vanuit het Europese niveau om dit defensiebeleid, inclusief een capacitair beleid, van bovenaf te coördineren. Dit is niet verwonderlijk aangezien het dezelfde lidstaten zijn die verantwoordelijk zijn voor veiligheid en defensie in Europa via intergouvernementele structuren en dus niet een supranationale instelling zoals de Europese Commissie.

Taakspecialisatie³⁶ tussen de Europese Defensies op korte termijn is dus geen realistische politieke optie vanuit de huidige stand van zaken van de Europese politieke integratie voor het defensiedomein. Taakspecialisatie zou betekenen dat één of meerdere Defensies een bepaalde militaire capaciteit inrichten voor het geheel van de Europese landen, waarbij andere landen verantwoordelijk zijn voor andere capaciteiten in dienst van het geheel. Zonder supranationale autoriteit is het niet haalbaar om een meer dwingende en efficiënte verdeling te verkrijgen van militaire taken en de hiermee verbonden militaire capaciteiten, zelfs niet met een nieuwe veiligheidsstrategie op EU-niveau.

De centrale actoren voor defensiebeleid binnen Europa zullen de komende 15 jaar heel waarschijnlijk de nationale Europese staten blijven. Het zou daarom voorbarig en zelfs risicovol zijn om als Belgische Defensie nu al unilateraal te specialiseren in bepaalde capaciteiten. Zonder strak Europees overkoepelend politiek kader zal er hiervoor immers geen wederkerigheid komen vanuit andere

³⁵ Dit zijn het EDA *Pooling & Sharing*-programma, het NAVO-*Smart Defence*-programma en het *Framework Nations Concept* dat eveneens gesteund wordt vanuit de NAVO. *Pooling & Sharing* heeft betrekking op het nastreven van schaalvergroting door in het geval van *Pooling* nationale capaciteiten gezamenlijk – tussen een aantal partnerlanden of multilateraal – te ondersteunen. In het geval van *Sharing* wordt er een gezamenlijke capaciteit opgericht met regels rond het nationale gebruik van deze capaciteit (proportioneel aan de nationale inbreng).

³⁶ Een fictief voorbeeld van taakspecialisatie is de oprichting van een West-Europese Marine tussen de Benelux-landen, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, waarbij België zijn Marine volledig oriënteert op mijnenbestrijdingsschepen in ondersteuning van de zes landen, Nederland enkel amfibische schepen aanlevert, Frankrijk onderzeeboten, Duitsland fregatten en *destroyers* en het Verenigd Koninkrijk enkel vliegdekschepen. Dit houdt in dat de nationale gespecialiseerde capaciteiten wel de totale behoefte van deze West-Europese Marine moet kunnen ondersteunen. In dit fictief voorbeeld zou België moeten investeren in tientallen mijnenbestrijdingsschepen en zelf geen andere capaciteiten meer mogen/kunnen inrichten.

landen. De landen waarmee we vandaag al samenwerken voor defensie zijn ook geen vragende partij voor specialisatie op het niveau van militaire taken en capaciteiten.³⁷

Hoe kan een middelgroot Europees land als België, voor wie een meer Europese defensie wenselijk is en via deze weg ook actief het Europese supranationale karakter wil versterken, in de huidige stand van zaken ook effectief aan deze meer Europese defensie bijdragen?

We zullen hieronder twee complementaire pistes aangeven. Dit kan enerzijds door bij te dragen aan het invullen van *capability gaps* op Europees niveau. En anderzijds, via het zoveel als mogelijk de nationale capaciteiten gezamenlijk in te richten met strategische partnerlanden.

Deze elementen zijn heel duidelijk vervat in het regeerakkoord en principe nr. 6 en zullen hieronder uitgewerkt worden.

“De regering zal zich blijven inspannen voor de versterking van de internationale samenwerking – in Benelux-verband en ook op bilateraal en breder multilateraal vlak – om met onze bondgenoten te komen tot meer *pooling & sharing* en meer gemeenschappelijke materieelverwervingsprogramma’s.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)

“Verregaande vormen van samenwerking met andere nationale en internationale veiligheidspartners ter versterking van de nationale efficiëntie van Defensie en ter ondersteuning van een meer Europees defensiebeleid, zullen nagestreefd worden.”
(principe nr. 6)

a. Het invullen van Europese *capability gaps*

De belangrijkste Europese *capability gaps* zijn sinds enkele decennia gekend. Op Euro-Atlantisch niveau zijn de noden vooral te vinden in de strategische ondersteunende capaciteiten (*strategic enablers*) die het mogelijk maken dat gevechtscapaciteiten doeltreffend kunnen opereren. Het gaat over tankervliegtuigen, grote transportvliegtuigen, verkenningsdrones, precisielangeafstandsmisiles, *Special Operations Forces*, offensieve cybercapaciteiten, inlichtingenvergaringsmiddelen, maritieme logistiek. Via de EU- en de NAVO-*pooling*-programma's, die vaak gericht zijn op deze *enablers*, kunnen ook middelgrote Defensies proportioneel aan de verwezenlijking van deze capaciteiten bijdragen. Het is dus niet nodig voor een land als België om in te boeten op de breedte van het nationaal capaciteits portfolio, om een *strategic enabler* efficiënt in te richten.

Waar budgettair mogelijk en passend in ons defensiebeleid, zal ons land bijdragen aan deze gezamenlijke Europese *strategic enablers* die Europese autonome militaire inzet mogelijk maken in de Europese periferie en die tegelijk een versterking zijn van de capaciteiten van het trans-Atlantisch partnerschap.

³⁷ Zoals we hierna aangeven, is er wel al in vergevorderde defensiesamenwerkingsinitiatieven, zoals de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking, specialisatie voor specifieke onderdelen van militaire capaciteiten (ontwikkelingslijnen).

b. De capaciteiten van Defensie nog meer samen inrichten met strategische partnerlanden

De capaciteiten van onze Defensie kunnen ook bijdragen aan meer Europese capacitaire defensiesamenwerking, door deze meer gezamenlijk in te richten met strategische partnerlanden. Dit heeft als voordeel dat de schaal voor deze capaciteiten vergroot en de ondersteuning ervan efficiënter kan gebeuren.

Vanuit het perspectief van een kleiner wordende Belgische Defensie staat de eigen inrichting van de noodzakelijke ondersteuning voor een bepaalde militaire capaciteit, steeds minder in verhouding tot de grootte van de operationele capaciteit zelf. Vanuit een capacitair perspectief is er dus een positieve druk om schaalvergroting na te streven voor de ondersteuning van onze defensiecapaciteiten. Wat op zijn beurt enkel kan gebeuren via een doorgedreven integratie met de militaire capaciteiten van strategische partnerlanden.

Geografische nabijheid voor het samen inrichten van de capacitaire ontwikkelingslijnen “opleiding”, “organisatie”, “training”, “materieelsbeheer en –onderhoud” en “infrastructuur” is hierbij zeer belangrijk.³⁸

Een evenwichtig partnerschap is hierbij essentieel. Indien de winst van de samenwerking voor de verschillende partnerlanden te veel verschillend is, kan dit leiden tot een afhankelijkheidsrelatie in plaats van een partnerschap.

Vanuit deze realiteit is het logisch dat onze Defensie bovenal evenwichtige partnerschappen nastreeft met zijn buurlanden (Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, het Verenigd Koninkrijk)³⁹, alvorens ook verdere samenwerking na te streven met andere EU- en NAVO-lidstaten.

Het voorbeeld van het structureel samenwerken tussen de Benelux-landen in een flexibele samenwerkingsstructuur (de Benelux-defensiesamenwerkingsstructuur of *Benelux Defence Cooperation*), zou best ook toegepast worden met onze andere buurlanden. Een samenwerkingsstructuur moet zowel aansturing als impulsen mogelijk maken voor nog meer samenwerking vanuit het politieke en het militair-strategische niveau, als ruimte geven aan *bottom up*-initiatieven. Binnen deze structurele samenwerkingsverbanden kan er ook een systematische aftoetsing gebeuren van de nationale capacitaire defensieplanningen, met als objectief het opstellen van een (deels) gezamenlijke planning. Identiek materieel nastreven biedt immers de beste basis voor diepgaande samenwerking voor alle ondersteunende ontwikkelingslijnen van een militaire capaciteit.

³⁸ Het schoolvoorbeeld hiervan is de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking. Dit samenwerkingsmodel is dé benchmark vanuit Belgisch perspectief voor verdere samenwerkingsinitiatieven met onze strategische partnerlanden. Deze samenwerking is in feite een integratie tussen beide Marines waarbij de steun (doctrine, commando, onderhoud, vorming, training, logistiek) van de identieke *multipurpose*-fregatten en de identieke mijnenbestrijdingsschepen samen wordt georganiseerd. Identieke systemen zijn een meer dan belangrijke drijfveer voor deze diepe defensiesamenwerking. De nationale soevereiniteit van beide landen wordt versterkt dankzij de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking: de toename aan nationaal handelingsvermogen is belangrijker dan het verlies aan nationale autonomie door het gezamenlijk inrichten van de ondersteunende ontwikkelingslijnen.

De Belgische Defensie heeft ook een nauwe samenwerking voor de opleiding van haar piloten met Frankrijk. Dit is een samenwerking die gefocust is op één ontwikkelingslijn van een capaciteit. Maar binnen deze samenwerking worden de verschillende ondersteunende ontwikkelingslijnen voor onze Alphajet trainingsvliegtuigen wel samen met Frankrijk georganiseerd, op een vergelijkbare manier als het marinevoorbeeld.

³⁹ Naast doorgedreven capacitaire samenwerkingsverbanden die geografische nabijheid noodzaken, bestaan er natuurlijk nog allerlei vormen van andere belangrijke capacitaire en operationele samenwerkingsvormen met andere landen, waarvan de Verenigde Staten één van de belangrijkste zijn.

Voor de oplijning van defensieplanningen – en algemeen om meer capacitaire samenwerking tussen partnerlanden te bekomen – is het wel noodzakelijk om een betrouwbare partner te zijn. De herkapitalisatie van Defensie (zie hoofdstuk 4) en de verankering daarvan via deze strategische visie en een militaire programmawet (zie hoofdstuk 8), dragen hiertoe bij.

Een Belgische Defensie met een breed capacitair portfolio dat sterk Europees verankerd is – en waar mogelijk wordt ingezet op Europese capacitaire tekorten en de Euro-Atlantische defensienoden – is dan ook de meest logische weg naar een meer Europese defensie.

Deze Europese capacitaire verankering zet ook aan tot een coherenter Europees defensiebeleid (zij het nu via de NAVO of via het GVDB⁴⁰). Het invullen van Europese *capability gaps* maakt het aantal opportuniteiten voor Europees handelen groter. Gezamenlijke capacitaire ondersteuning met strategische partnerlanden zorgt dan weer voor het creëren van een vertrouwensband, van wederzijdse afhankelijkheid en dus op termijn voor een nationaal defensiebeleid dat eveneens rekening moet houden met andere partijen en dat dus meer in samenspraak dient te gebeuren.

In een meer gefragmenteerde wereld waarin nieuwe en oude machten blijven investeren in het militaire machtsinstrument, kan het Europa van de EU- en NAVO-landen een sterk signaal geven door met een meer gezamenlijke stem te spreken, ondersteund door de reële mogelijkheid tot gezamenlijk (autonoom) militair optreden.

c. Impact op de Belgische defensiecapaciteiten

De hierboven geschetste oriëntering voor ons defensiebeleid zet vooral aan om ook zelf als overheid te investeren in essentiële strategische ondersteunende capaciteiten via Europese programma's.

Via nauwe internationale militaire samenwerking met onze buurlanden - onze strategische partnerlanden - zal er op een directe manier meer efficiëntie kunnen gegenereerd worden in de ondersteuning van onze eigen capaciteiten. Dit biedt dus de mogelijkheid om binnen het voorziene budgettaire pad meer te doen met hetzelfde geld en met dezelfde personeelsenveloppe. Het feit dat nationale capaciteiten efficiënter ingericht worden samen met onze strategische partnerlanden maakt dat er meer capaciteiten zijn die kunnen ingezet worden binnen het kader van het nationale defensie- en buitenlands beleid. De bekomen versterking van het handelingsvermogen van onze overheid weegt op tegen de afhankelijkheid die gecreëerd wordt in het samen inrichten van ontwikkelingslijnen met een strategisch partnerland. De beslissing tot operationele inzet van de nationale capaciteit blijft ook steeds het prerogatief van onze overheid en hoeft niet noodzakelijk samen met het partnerland voor capacitaire samenwerking te gebeuren.⁴¹

Bij de verschillende capaciteiten in hoofdstuk 5 zullen we al enkele mogelijke samenwerkingsvormen voor Europese capacitaire verankering aangeven, zonder de ambitie te hebben om volledig te zijn. Vanuit de al bestaande contacten in de buurlanden zal Defensie de capacitaire verankering nog verder versterken.

⁴⁰ GVDB: Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid van de Europese Unie (CSDP: *Common Security and Defence Policy*)

⁴¹ Het feit dat onze fregatten gezamenlijk worden ondersteund en opgewerkt met Nederland, heeft nog nooit de inzet in een NAVO-, EU-, VN- of ander multinationaal eskader of een escortegroep (van bijvoorbeeld een vliegdekschip) waaraan Nederland niet deelnam, bemoeilijkt.

4. Een budgettair evenwichtige Defensie via een multilateraal solidaire herkapitalisatie

In dit hoofdstuk zullen we het belang aangeven van de herkapitalisatie van Defensie naar 2030 toe, zowel om het solidaire karakter van onze Defensie te versterken in multilateraal verband als om een budgettair evenwichtige Defensie in 2030 te bekomen.

a. De multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie

Het is belangrijk dat ons land op internationaal vlak zijn verantwoordelijkheid voor defensie opneemt in overeenstemming met zijn positie in de wereld en Europa. Dit bepaalt mee de internationale perceptie van ons land in de wereld. Als de vierde meest open economie ter wereld⁴² is ons land sterk afhankelijk van buitenlandse handel. Een algemene positieve internationale kijk op ons land is dus van het aller grootste belang.

De insteek van ons defensiebeleid is dat we solidair bijdragen op het multilaterale niveau, met een focus op het verzekeren van de Europese veiligheid. De solidaire invulling van de operationele en capacitaire noden van de twee belangrijkste Europese veiligheidsorganisaties, de NAVO en de EU, is enkel mogelijk indien Defensie voldoende kan investeren in zijn capacitaire evolutie en over voldoende werkings- en personeelsbudgetten beschikt.

De NAVO-maatstaf voor een solidaire nationale defensie-inspanning⁴³ bedraagt 2% van het BBP. Dit werd in 2014 tijdens de NAVO-top van Wales herbevestigd. Tijdens deze top werd beslist dat alle landen die geen 2% van hun BBP spenderen aan Defensie een verdere daling moeten stoppen en het komende decennium richting de 2%-norm moeten evolueren. Enkel op deze manier zou het mogelijk zijn voor deze landen om de door de NAVO opgelegde capacitaire doelstellingen te bereiken en mee te helpen aan het invullen van de capacitaire tekorten op NAVO-niveau. Er werd eveneens beslist dat de NAVO-lidstaten die vandaag minder dan 20% van hun jaarlijkse defensie-inspanning spenderen aan de verwerving van nieuw hoofdmaterieel, binnen een decennium 20% of meer zouden moeten halen voor dit criterium.⁴⁴

Het gemiddelde van de defensie-inspanning van de Europese NAVO-lidstaten bedraagt vandaag 1,5% van het BBP volgens NAVO-statistieken⁴⁵. Indien enkel de Europese landen zonder nucleaire capaciteiten in rekening worden gebracht (dus zonder het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) is dit 1,2%. België heeft, zoals vele Europese landen, sinds het einde van de Koude Oorlog een vredesdividend geïnd. Met uitzondering van Luxemburg, hebben al onze buurlanden (in het groen op de grafiek hieronder) vandaag een substantieel grotere defensie-inspanning in verhouding tot hun BBP.

⁴² International Chamber of Commerce. *ICC Open Markets Index 2015*. Paris: International Chamber of Commerce, September 2015, p.11 (<http://www.iccwbo.org/Global-influence/G20/Reports-and-Products/ICCs-OPEN-MARKETS-INDEX-3RD-EDITION-2015/>)

⁴³ De defensie-inspanning is de som van het effectieve budget voor Defensie van een land en de aan Defensie gerelateerde pensioenen en aanverwante uitgaven.

⁴⁴ Naast deze input-criteria zijn er eveneens output-criteria zoals een voldoende *burden and risk sharing* voor NAVO-operaties, een voldoende ontplooibare Defensie met een voldoende voortzettingsvermogen en de implementatie van NAVO-standaarden en –doctrines zodat de NAVO-strijdkrachten doeltreffend samen kunnen opereren.

⁴⁵ "NATO publishes Defence expenditures data for 2014 and estimates for 2015", Brussel: NATO Public Diplomacy Division, 22 juni 2015, p.6 (http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_06/20150622_PR_CP_2015_093-v2.pdf)

De regering heeft beslist om de negatieve budgettaire tendens van Defensie te doorbreken vanaf deze legislatuur. Deze negatieve tendens is immers niet langer in lijn met onze veiligheidsomgeving en de wil om samen met onze bondgenoten blijvend een veilig, vrij en welvarend Europa te behouden. Er werd beslist tot een multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie. Deze budgettaire multilaterale solidariteit maakt dat ons land zich binnen de NAVO, maar evenzeer de EU, zal kunnen blijven opstellen als een solidaire en geloofwaardige partner, zoals het regeerakkoord vraagt en overgenomen werd in principe nr. 2 voor deze strategische visie.

**“België zal zich binnen de NAVO (...) blijven opstellen als een solidaire en geloofwaardige partner.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)**

**“De multilaterale verankering van de Belgische Defensie die solidair veiligheid genereert, dient ook op een budgettaire manier onderbouwd te worden door België.”
(principe nr. 2)**

De strategische visie neemt als uitgangspunt het in 2014 besliste budgettaire pad voor Defensie voor de regeerperiode. Dit pad wordt tot en met 2019 verlicht door jaarlijks 100 miljoen euro uit de interdepartementale provisie terug te laten vloeien naar Defensie; en dit specifiek voor schuldaflossingen en courante investeringen⁴⁶. Er werd eveneens beslist om 200 miljoen euro te gebruiken uit de reserves op de begrotingsfondsen van Defensie⁴⁷ in de periode 2016-2019 voor investeringen in hoofdmaterieel, met een bijzondere aandacht voor investeringen voor de landstrijdkrachten. Dit bijkomend budget maakt bijkomende investeringen mogelijk in hoofdmaterieel bovenop het basisbedrag van 9,2 miljard euro voorzien voor de periode 2020-2030 voor dit type investeringen.

Vanaf 2019 volgt het budgettaire pad een geleidelijke lineaire stijging om in 2030 een defensie-inspanning van 1,3% van het BBP te bereiken.

De tabel hieronder geeft de evolutie weer van de defensie-inspanning (defensiebudget en de aan de militaire pensioenen gerelateerde kosten) en van de overeenkomstige evolutie procentueel ten opzichte van het BBP. Bij het opstellen van de strategische visie werd er rekening gehouden met een gemiddelde economische groei (en dus een stijging van het BBP) van 1,5% boven de inflatie⁴⁸. Deze 1,5% is gebaseerd op de economische vooruitzichten van het Federaal Planbureau.

⁴⁶ Het gaat hier niet over de investeringen in specifiek militair materieel maar over de vervanging van gespecialiseerde gereedschappen en over groot onderhoud infrastructuur.

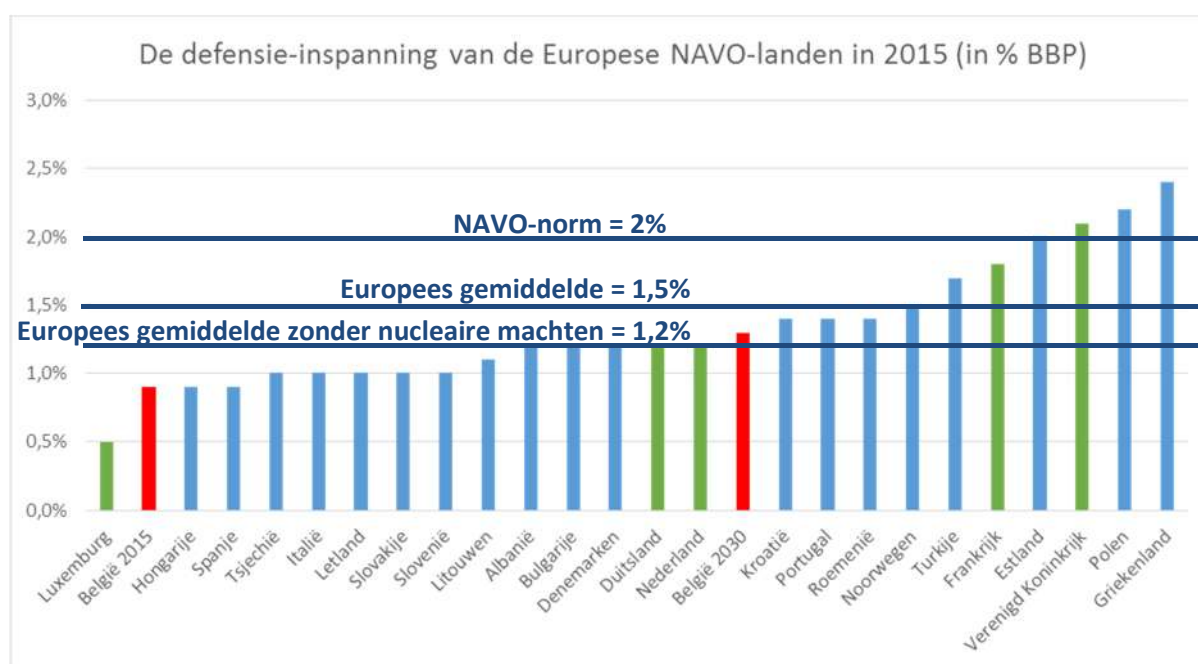
⁴⁷ Deze drie fondsen werden met de beslissing van de Ministerraad van 1 oktober 2015 stopgezet op 31 december 2015 en vervangen door één nieuw fonds voor Defensie vanaf 1 januari 2016. De overgebleven kredieten blijven beschikbaar op de oude fondsen.

⁴⁸ Aangezien in dit document alle cijfers gegeven worden in constante euro 2015 dient er geen rekening gehouden te worden met de inflatie.

2015	3,8 Mia €	0,94%						
2016	3,8 Mia €	0,91%	2021	4,2 Mia €	0,94%	2026	5,5 Mia €	1,14%
2017	3,8 Mia €	0,91%	2022	4,5 Mia €	0,98%	2027	5,7 Mia €	1,18%
2018	3,8 Mia €	0,90%	2023	4,7 Mia €	1,02%	2028	6,0 Mia €	1,22%
2019	3,8 Mia €	0,88%	2024	5,0 Mia €	1,06%	2029	6,3 Mia €	1,26%
2020	4,0 Mia €	0,90%	2025	5,2 Mia €	1,10%	2030	6,6 Mia €	1,30%

Tabel 1: De voorziene defensie-inspanning 2015-2030 en % BBP volgens het budgettaire traject van de strategische visie.

Het budgettaire traject voor de herkapitalisatie van Defensie zorgt zo voor een solidaire defensie-inspanning in 2030 die boven het huidige gemiddelde van de Europese niet-nucleaire NAVO-landen ligt. Vermits andere Europese landen inmiddels ook beslist hebben tot een herkapitalisatie van hun Defensie, valt te verwachten dat wij door deze beslissing in 2030 in het peloton van de NAVO-landen zullen terechtkomen.

Grafiek 1: De defensie-inspanning van de Europese NAVO-landen in 2015.

De lineaire stijging van de Belgische defensie-inspanning vanaf 2019 zorgt voor een stijging van het defensiebudget volgens onderstaande tabel. Dit zijn eveneens cijfers in constante euro 2015.

2015	2,5 Mia €				
2016	2,4 Mia €	2021	2,7 Mia €	2026	3,8 Mia €
2017	2,4 Mia €	2022	2,9 Mia €	2027	4,1 Mia €
2018	2,4 Mia €	2023	3,1 Mia €	2028	4,3 Mia €
2019	2,4 Mia €	2024	3,3 Mia €	2029	4,6 Mia €
2020	2,5 Mia €	2025	3,5 Mia €	2030	5,0 Mia €

Tabel 2: De voorziene defensiebudgetten 2015-2030 volgens het budgettaire traject van de strategische visie.

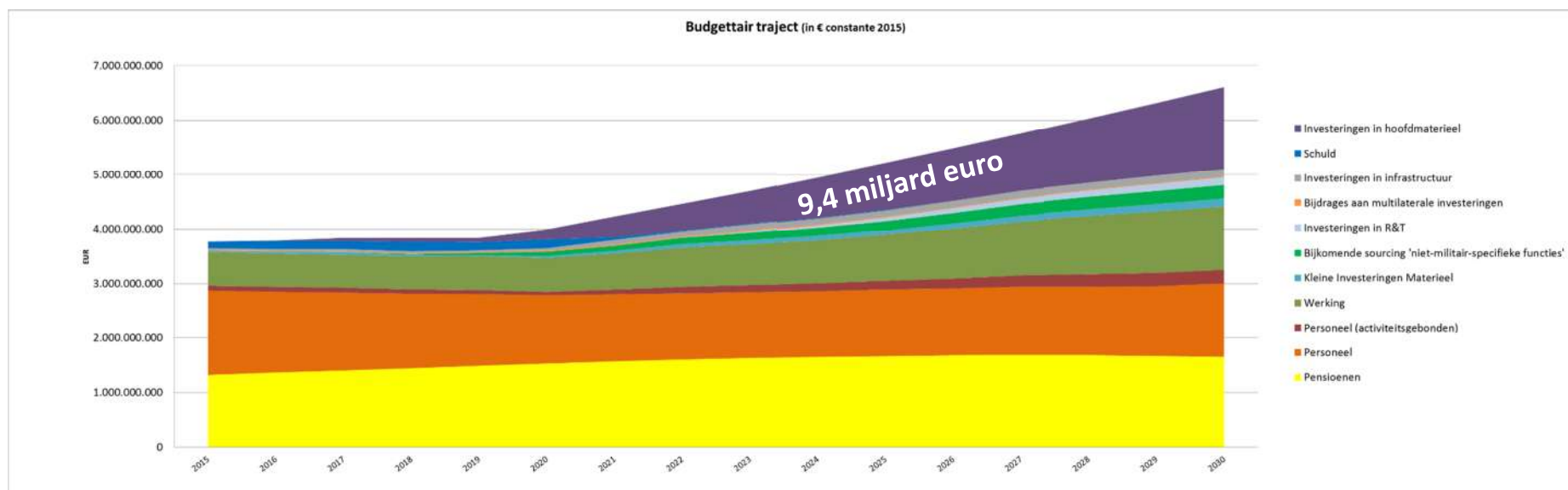
De eerste schijf van de 9,2 miljard euro aan investeringsbudgetten in hoofdmaterieel (voor de periode 2020-2030) wordt beschikbaar voor vereffeningen in 2020. In totaal is er in de periode 2020-2030 een

bijkomende budgettaire inspanning t.o.v. van het defensiebudget van (2,4 miljard euro in) 2019 van 13,8 miljard euro. Deze wordt in een volgend deelhoofdstuk verder geduid.

b. Een budgettair evenwichtige Defensie in 2030

De hierboven aangegeven globale relatieve stijging van de defensie-inspanning en van het defensiebudget maakt het mogelijk dat de interne kostenstructuur van Defensie terug in balans komt tegen 2030. De belangrijkste maatstaf hiervoor is de verhouding tussen personeels-, werkings- en investeringskosten. Alvorens te komen tot deze verhouding zullen we eerst een algemene duiding geven over de noodzaak en de invulling van deze herkapitalisatie binnen de verschillende budgetlijnen binnen de globale kostenstructuur van Defensie.

De globale kostenstructuur van Defensie wordt opgesplitst in 11 verschillende budgetlijnen: investeringen in hoofdmaterieel, schuld, investeringen in infrastructuur, bijdrages aan multilaterale investeringen, investeringen in R&T, bijkomende sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies, Kleine Investerings Materieel, werking, activiteitsgebonden personeelsuitgaven, personeel en pensioenen. Deze elf budgetlijnen zijn hieronder voorgesteld in de grafiek van de voorziene globale kostenstructuur voor Defensie en de bijhorende cijfertabel.

Grafiek 2: De globale evolutie van de budgettaire lijnen van de defensie-inspanning 2015-2030.

(in constante euro 2015)		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
N	Investeringen in hoofdmaterieel	0	0	54.000.000	68.720.000	77.280.000	174.063.763	372.026.342	490.689.774	601.561.550	735.255.554	845.623.798	947.546.823	1.035.266.892	1.176.398.185	1.330.313.952	1.502.575.920
	Schuld	124.198.300	155.304.322	149.528.636	176.005.287	151.094.580	164.001.431	50.462.208	15.076.248	11.711.342	9.740.447	12.001.867	0	0	0	0	0
A	Investeringen in infrastructuur	27.551.000	26.148.890	37.497.775	35.267.403	28.324.563	45.000.000	90.000.000	90.000.000	105.000.000	105.000.000	110.000.000	120.000.000	130.000.000	130.000.000	140.000.000	140.000.000
	Bijdrages aan multilaterale investeringen	19.528.000	18.689.532	16.010.681	16.580.470	19.439.172	19.046.890	19.889.302	20.548.107	20.360.308	20.120.555	17.442.200	15.445.946	15.445.946	15.445.946	15.445.946	15.445.946
V	Investeringen in R&T								2.000.000	23.000.000	43.000.000	68.000.000	87.000.000	100.000.000	115.000.000	130.000.000	140.000.000
	Bijkomende sourcing 'niet-militair-specifieke functies'		0	2.673.325	15.747.251	41.007.246	79.341.000	90.000.000	115.000.000	135.000.000	155.000.000	170.000.000	190.000.000	213.000.000	230.000.000	240.000.000	250.000.000
O	Kleine Investeringen Materieel	24.581.000	39.800.159	50.708.295	27.264.014	18.570.829	35.000.000	50.000.000	65.000.000	75.000.000	85.000.000	85.000.000	95.000.000	107.000.000	123.000.000	138.000.000	148.000.000
	Werking	614.824.616	606.975.932	598.496.030	603.202.515	620.579.545	619.007.392	659.668.907	719.150.556	748.981.173	790.003.086	845.893.898	926.660.427	991.905.747	1.062.859.564	1.120.454.233	1.155.019.979
O	Personeel (activiteitsgebonden)	89.105.498	92.179.818	89.935.926	81.387.241	73.121.995	60.000.000	87.688.228	119.078.381	129.818.780	146.388.557	158.908.921	180.000.000	210.000.000	230.000.000	245.000.000	250.000.000
	Personeel	1.553.661.573	1.486.330.293	1.437.722.062	1.373.727.286	1.323.020.028	1.262.711.602	1.237.540.895	1.220.534.203	1.216.254.635	1.210.518.709	1.233.441.593	1.233.621.451	1.259.352.866	1.261.648.134	1.279.769.660	1.353.091.265
	Pensioenen	1.320.811.951	1.365.875.132	1.402.606.520	1.443.353.265	1.488.982.319	1.530.641.645	1.569.745.744	1.604.241.308	1.631.344.966	1.650.874.201	1.663.878.481	1.680.761.231	1.686.601.750	1.683.590.233	1.667.300.660	1.653.611.944
	TOTAAL = defensie-inspanning	3.774.261.938	3.791.304.077	3.839.179.250	3.841.254.732	3.841.420.276	3.988.813.723	4.227.021.626	4.461.318.577	4.698.032.754	4.950.901.109	5.210.190.759	5.476.035.878	5.748.573.200	6.027.942.062	6.314.284.451	6.607.745.055
	BBP	401.610.000.000	415.859.550.291	421.999.209.005	428.229.512.288	434.551.798.395	440.942.266.018	447.426.711.107	454.006.515.682	460.683.082.089	467.457.833.296	474.332.213.197	481.307.686.921	488.385.741.140	495.567.884.392	502.855.647.398	510.250.583.389
	Defensie-inspanning in %BBP	0,94%	0,91%	0,91%	0,90%	0,88%	0,90%	0,94%	0,98%	1,02%	1,06%	1,10%	1,14%	1,18%	1,22%	1,26%	1,30%
	Defensiebudget (= defensie-inspanning zonder pensioenen)	2.453.449.987	2.425.428.945	2.436.572.730	2.397.901.467	2.352.437.958	2.458.172.079	2.657.275.882	2.857.077.269	3.066.687.788	3.300.026.908	3.546.312.278	3.795.274.647	4.061.971.450	4.344.351.829	4.646.983.791	4.954.133.111
	Jaarlijks verschil defensiebudget		-28.021.041	11.143.785	-38.671.263	-45.463.510	105.734.121	199.103.804	199.801.387	209.610.519	233.339.121	246.285.369	248.962.369	266.696.803	282.380.379	302.631.962	307.149.320
NAVO	% investeringskosten van de defensie-inspanning	4,5%	5,3%	6,7%	7,7%	7,2%	10,1%	12,6%	13,9%	16,2%	18,4%	20,2%	21,4%	22,3%	23,8%	25,6%	27,2%
	% werkingskosten van de defensie-inspanning	16,9%	17,1%	17,0%	16,8%	17,7%	18,4%	18,9%	20,2%	20,4%	20,8%	21,1%	22,8%	23,5%	23,7%	23,5%	23,5%
	% personeelskosten van de defensie-inspanning	78,5%	77,7%	76,3%	75,5%	75,1%	71,5%	68,5%	66,0%	63,4%	60,8%	58,7%	56,5%	54,9%	52,7%	50,7%	49,3%

Tabel 3: De globale evolutie van de budgettaire lijnen van de defensie-inspanning 2015-2030 en de evolutie van het overeenstemmend percentage defensie-inspanning voor het personeels-, werkings- en investeringsbudget.

Investerings in hoofdmaterieel

De herkapitalisatie van Defensie creëert tot en met 2030 een investeringsruimte voor verwervingsprogramma's in hoofdmaterieel van 9,4 miljard euro. Zo wordt het mogelijk om blijvend relevante wapensystemen te moderniseren en nieuwe capacitaire accenten te leggen. De investeringen voor de capaciteiten beschreven in hoofdstuk 5 vullen dit investeringsbudget in. Aangezien de verankering van de voorziene investeringen tot 2030 belangrijk is voor zowel de maatschappij, onze bondgenoten, als de bedrijfswereld, werd in het regeerakkoord beslist dat er een militaire programmatiewet komt. Principe nr. 7 van deze strategische visie herneemt dit.

**“Een militaire programmatiewet die de investeringen in het hoofdmaterieel van de Belgische Defensie voor de duur van de strategische visie voorziet, zal stabiliteit en voorspelbaarheid scheppen voor een daadwerkelijke realisatie van een geloofwaardige Belgische Defensie in 2030 naar de maatschappij, onze bondgenoten en de bedrijfswereld toe.”
(principe nr. 7)**

Schuld

De budgettaire lijn “schuld” komt overeen met de betalingen voor vroeger aangepane contracten in investeringen in hoofdmaterieel. Deze bestaan grotendeels uit de betalingen voor de A400M-transportvliegtuigen met kleinere bedragen voor de in 2015 besliste aankoop van het *Rapid Reaction Vehicle*, de verbetering van de bescherming van de Pandur van het ISTAR-bataljon en de consolidatie van de F-16-gevechtsvliegtuigen en de fregatten.

Investerings in infrastructuur

Deze budgettaire lijn gaat specifiek over de investeringen in infrastructuur, inclusief het eigenaarsonderhoud zoals bijvoorbeeld het vervangen van daken en het buitenschrijnwerk. De werkingskosten inzake infrastructuur zijn vervat in de budgettaire lijn “werking”. Gedurende tientallen jaren wordt er al bespaard op de infrastructuur van Defensie. Om de modernisering van de verouderde gebouwen naar de nieuwe normen, onder meer in het domein van de duurzaamheid, te realiseren, is een jarenlange inspanning vereist. Om deze te financieren wordt het budget voor investeringen in infrastructuur opgetrokken van 28,3 miljoen euro in 2019 tot 140 miljoen euro in 2030. Hierbij werd reeds in een eerste benadering rekening gehouden met een vermindering van de kwartieren, proportioneel met de evolutie naar een Defensie van 25.000 VTE.

Bijdrages aan multilaterale investeringen

De budgettaire lijn “bijdrages aan multilaterale investeringen” bestaat hoofdzakelijk uit de budgetten voor het infrastructuurinvesteringsprogramma van de NAVO waaraan alle geallieerden moeten bijdragen en het investeringsprogramma van de NAVO voor de modernisering van de AWACS-vloot (zie hoofdstuk 5). Daarnaast zijn er nog bijdrages aan de kleinere investeringskosten voor de NAVO en het Eurocorps.

Investerings in R&T

Defensie komt momenteel niet tegemoet aan de EDA-norm voor investeringen in *Research & Technology* (R&T) die stelt dat 2% van de defensie-inspanning naar R&T zou moeten gaan, met

minstens 20% hiervan via Europese samenwerkingsprogramma's. In 2013 werd slechts 0,2% van de defensie-inspanning aan R&T gespendeerd.⁴⁹

Investerings van Defensie in R&T komen overeen met het budget dat een Defensie wenst te spenderen aan onderzoek rond innoverende technologie die op termijn tot interessante toepassingen zou kunnen leiden voor Defensie.⁵⁰ Het onderzoek via R&T kan later ontwikkeld (*Development*) worden tot toekomstgerichte militaire toepassingen, hoewel deze meestal ook belangrijk zijn voor innovatie van civiele technologie en toepassingen. Vanuit een Belgisch perspectief zal de industrie meestal in de *lead* zijn voor deze ontwikkeling (*Development*).

R&T als norm voor innovatie wordt voornamelijk gebruikt door het EDA. De andere EU-instanties, de NAVO en nationale en regionale overheden spreken over een R&D-norm die zowel R&T als de daaropvolgende ontwikkeling omvat. In deze strategische visie wordt vooral een rol gezien voor onderzoek binnen en gefinancierd door Defensie voor onderzoek in militaire innovatie, waarna de industrie de verdere ontwikkeling op zich neemt. Daarom wordt de focus gelegd op de R&T-norm van het EDA. Het nationale R&T-beleid moet ook bijdragen aan meer Europese defensiesamenwerking. Het versterken van de R&T-bijdrage van Defensie is essentieel om een positieve impuls te geven aan het in hoofdstuk 6 voorgestelde pragmatisch partnerschap tussen Defensie, onze industrie en onze onderzoeksinstituten. Vandaag wordt dit beperkte budget gerekend bij de werkingskosten van Defensie (budgettaire lijn "werking"). Vanaf 2022 wordt er bijkomend geïnvesteerd in dit domein en vanaf 2023 worden alle R&T-investeringen vervat in een aparte budgettaire lijn om in 2030 een niveau van 140 miljoen euro te bereiken. Dit levert een R&T-budget op van 2% van het totaal van de defensie-inspanning waardoor voldaan wordt aan de 2%-norm van het EDA in 2030 en onze Defensie één van de betere leerlingen van de EU-lidstaten op dit gebied zal worden volgens de huidige NAVO- en EU-statistieken.

Bijkomende sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies

De pensioneringsgolf bij Defensie zal in belangrijke mate worden opgevangen door bijkomend aan sourcing te doen. Dit zal, zoals het regeerakkoord vooropstelt, gebeuren door taken die geen militaire expertise of ervaring vereisen en efficiënter kunnen gebeuren via de civiele markt, uit te besteden. In het totaal zouden de activiteiten van ongeveer 5000 VTE militairen vandaag in 2030 uitgevoerd moeten worden door bedrijven of andere overheidsinstanties, in dienst van Défense. In hoofdstuk 6 wordt aangegeven dat momenteel volgende domeinen worden bestudeerd: de territoriale dienstverlening binnen en buiten de kwartieren (*Territorial Support Service* met o.a. sourcing van: de horeca-activiteiten, gedeelten van de bewaking van de militaire kwartieren en onderhoud), de witte vloot, de technico-logistieke ondersteuning van wapensystemen op industrieel niveau, het ondersteunen en managen van het huidige patrimonium aan kampen en de stockage en distributie van materieel, kledij en uitrusting. Deze activiteiten zullen, stap voor stap, uitbesteed worden in functie van de pensionering van het personeel dat het actueel uitvoert.

De 5000 VTE die moeten opgevangen worden door dit type sourcing zijn vandaag goed voor een jaarlijkse loonkost van ongeveer 275 miljoen euro. Er werd uitgegaan van het principe dat sourcing van hun dienstverlening moet kunnen op basis van hoogstens 90% van de weddes die vandaag hiervoor worden uitbetaald. Dit maakt dat er vanaf 2017 een budgettaire lijn wordt opgebouwd voor "bijkomende sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies" die maximaal 250 miljoen euro bedraagt.

⁴⁹ *National Defence Data 2013 of the 27 EDA Member States*. EDA: Brussel, mei 2015, p.37 (http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/documents/national-defence-data-2013---27-eda-ms_updated.pdf).

⁵⁰ De industrie en onderzoeksinstituten werken natuurlijk ook aan R&T.

Kleine Investerings Materieel (KIM)

Via de budgettaire lijn “Kleine Investerings Materieel” worden bestaande (wapen)systemen in stand gehouden en o.a. werktuigen, machines, meubilair en elektronische apparaten aangeschaft die nodig zijn voor de ondersteuning van de dagelijkse werking van Defensie.

Deze budgettaire lijn moet in verhouding staan tot het nieuwe hoofdmaterieel van Defensie. Als algemene norm om de noodzakelijke budgetten voor deze budgettaire lijn te bepalen houdt de Defensiestaf rekening met ongeveer 10% van de investeringen in hoofdmaterieel. Het KIM groeit zo tot 148 miljoen euro in 2030.

Werking

Er wordt een geleidelijke stijging gepland van deze budgettaire lijn van 607 miljoen euro in 2016 tot 1155 miljoen euro in 2030.

De stijging van de “werkingskosten van het materieel van de militaire capaciteiten” vernoemd in deze visie zijn goed voor het belangrijkste gedeelte van de stijging van deze budgettaire lijn. Deze kosten stijgen namelijk van 236,1 miljoen euro in 2016 naar 607,7 miljoen euro in 2030. Dit zijn de kosten voor het onderhoud en evolutief onderhoud (kleine modificaties) van de (wapen)systemen van deze capaciteiten, maar evenzeer de kosten voor deze capaciteiten inzake brandstof, de verwerving van nieuwe types munitie en de herbevoorrading van de munitie die wordt gebruikt voor operaties (raming) en voor trainingsdoeleinden. De stijging van de nodige budgetten voor dit onderdeel van deze budgettaire lijn komt vooral door hogere werkingskosten van de wapensystemen te wijten aan de grotere techniciteit van de nieuwe systemen. Een belangrijk deel van de technico-logistieke instandhouding en onderhoudstaken aan deze (wapen)systemen⁵¹ gebeurt vandaag al door burgerfirma’s en deze trend zal nog toenemen en dus ook bijkomende werkingsbudgetten noodzaken. Daarnaast ligt de werkingskost ook hoger bij de introductie van nieuwe wapensystemen door éénmalige kosten die tijdens deze beginperiode dienen te gebeuren (programmakosten, initiële opleidingen voor technici en operatoren, deelnames aan *pools* voor wisselstukken en munitie, het aankopen van een initiële stock munitie voor een wapensysteem ...). Het feit dat vooral in de jaren 2025-2030 veel nieuwe wapensystemen zullen ingevoerd worden in Defensie zorgt voor een bijkomende stijging van de werkingskost in deze periode. Het verbruik van munitie en brandstof zal ook hoger komen te liggen bij sommige systemen door meer opleiding en training voor de versterkte paraatstelling van Defensie.

De “werkingskosten in het kader van de algemene ondersteuning van Defensie op het vlak van materieel” kennen tijdens dezelfde periode ook een belangrijke stijging van 125,9 miljoen naar 197,7 miljoen, maar deze stijging komt grotendeels voort uit het overstappen op een dienstencontract voor de opleiding van gevechtspiloten (in plaats van zelf een vervanger van het Alphajet-opleidingsvliegtuig aan te schaffen) en het leveren van een bijdrage aan de opbouw van een NAVO munitie-*pool* voor de luchtmiddelen ter ondersteuning van een flexibele operationele inzet en vanuit efficiëntie-overwegingen.

Deze budgettaire lijn omvat eveneens de “werkingskosten voor de infrastructuur” die voorzien zijn om te stijgen van 83 miljoen euro naar 139,5 miljoen in 2030. In 2016 zal één derde van de werkingskosten infrastructuur besteed worden aan nutsvoorzieningen (water, stookolie, electriciteit en gas). Dit deel van de werkingskosten infrastructuur zal de komende jaren stabiel blijven en op termijn mogelijk dalen door het verduurzamen van de infrastructuur van Defensie (via investeringen op budget “infrastructuur”). De rest van de werkingskosten infrastructuur omvat vooral dienstencontracten voor allerhande onderhoud, herstellingen en kleine renovaties. Het is dit deel dat de voorbije jaren te laag gebudgetteerd werd ten opzichte van het patrimonium van Defensie. De voorziene stijging laat toe om de opgelopen achterstand in te halen en na 2030 terug op een normaal regime te komen voor dit onderdeel van de budgettaire lijn “werking”.

⁵¹ Een huidig voorbeeld hiervan is de uitbesteding van het onderhoud aan de mijnenjagers.

Een laatste onderdeel van deze budgettaire lijn zijn de “werkingskosten niet gerelateerd aan materieel”. Deze kennen eveneens een significante stijging van 162 miljoen euro in 2016 naar 210 miljoen euro in 2030. Dit is te verklaren doordat de opleidingskosten zullen verhogen door meer opleidingen in het buitenland, door de grotere rekruteringskosten voor het maximaliseren van de toepassing van het BDL-statuuat (zie hoofdstuk 7) en de verhoogde inzet van Defensie, naast de reeds bestaande werkingskosten voor o.a. de NAVO, de EU en het Eurocorps die hierin vervat zijn.

Activiteitsgebonden personeelsuitgaven

Het trainingsniveau voor de militairen wordt verhoogd om de capaciteiten op NAVO-norm te brengen en zo te kunnen voldoen aan de verwachte verhoogde inzet van Defensie.

Om dit mogelijk te maken wordt het budget voor activiteitsgebonden personeelskosten opgetrokken van 92 miljoen euro in 2016 naar 250 miljoen euro in 2030. Deze budgettaire lijn omvat alle toelages verbonden aan operaties, de weekendvergoedingen en de vergoedingen voor intensieve dienst (voor enerzijds training en anderzijds structurele behoeftes zoals permanenties).

Personeel

Dit zijn de (basis)lonen van het personeel. Defensie dient een attractieve positie op de arbeidsmarkt te behouden die moet toelaten de nodige (technisch) gevormde personeelsleden aan te trekken en ook personeel dat voldoet aan de nodige mentale, fysische en medische normen om de operationele capaciteiten te bemannen. Een deel van deze budgettaire lijn zal ook gebruikt worden voor het invoeren van een flexibeler verloning om de juiste profielen binnen Defensie te krijgen en te houden.

Pensioenen

De pensioenkosten zijn de reële uitgaven voor de uitbetaling van de pensioenen van het personeel van Defensie. Om deze budgettaire lijn uit te tekenen werden de huidige uitgaven geëxtrapoleerd naar de toekomst toe in functie van de voorspelbare pensioneringen op basis van het huidig personeelsstatuuat.

Vanuit deze onderverdeling van de defensie-inspanning in budgettaire lijnen is het nu mogelijk om een analyse te maken rond de evolutie van de balans in deze defensie-inspanning tussen personeels-, werkings- en investeringskosten.

Het grootste deel van de Belgische defensie-inspanning gaat vandaag omwille van historische redenen naar personeelskosten, waardoor er zeer weinig budgetten overblijven voor werking en investeringen. Deze historische verhouding wijkt in belangrijke mate af van de internationale benchmark, die uitgaat van een meer evenwichtige verdeling waarnaar verwezen wordt in principe nr. 3d.

“Tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een betere balans binnen de Belgische Defensie nagestreefd worden via een kostenstructuur van Defensie met een sterke vermindering van het aandeel van de personeelskosten binnen de Belgische defensie-inspanning.”
(principe nr. 3d)

Algemeen wordt aangenomen dat de personeelskosten in evenwicht zijn indien deze 50% van de defensie-inspanning niet in belangrijke mate overschrijden. Hierboven werd al aangegeven dat de NAVO verwacht dat minstens 20% van de defensie-inspanning wordt gespendeerd aan investeringen in hoofdmaterieel. Indien eveneens de investeringen in infrastructuur en R&T in rekening worden

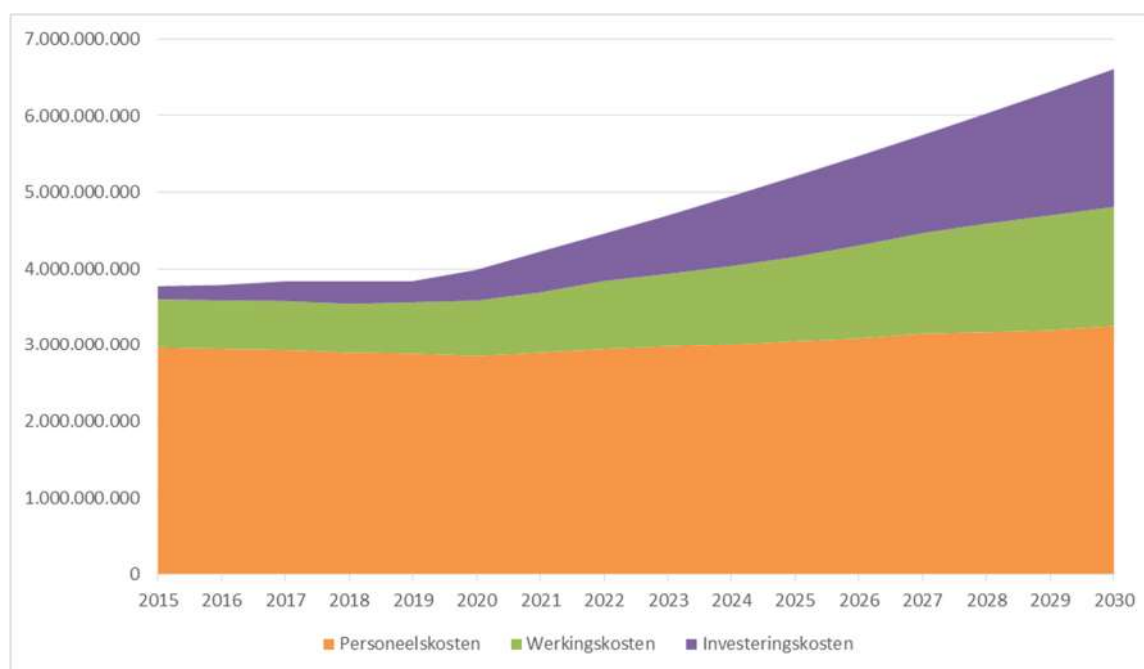
gebracht gaat het over een ideaal investeringspercentage van tussen 20 en 30%. Dit maakt dat de overblijvende werkingskosten schommelen tussen 20 en 30% voor een Defensie in evenwicht. Voor de Belgische Defensie van de toekomst heeft de regering beslist om deze evenwichtige verdeling van de defensie-inspanning na te streven tegen 2030.

Voor het omrekenen van de 11 budgettaire lijnen van de globale evolutie van de Belgische defensie-inspanning naar de drie hoofdparameters van een (evenwichtige) defensie-inspanning (namelijk personeels-, werkings- en investeringskosten) werd rekening gehouden met de NAVO-onderverdeling. De budgettaire lijnen "investerings in hoofdmaterieel", "investerings in R&T", "schuld", "bijdrages aan multilaterale investeringen" en "investerings in infrastructuur" behoren tot de categorie investeringskosten. Gezien de aard van de KIM-uitgaven, worden deze als werkingskosten gecatalogeerd door de NAVO en dus ook zo in dit document.⁵²

De budgettaire lijnen "Kleine Investerings Materieel", "werking" en "bijkomende sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies" maken samen de werkingskosten uit.

De "activiteitsgebonden personeelsuitgaven", "personeel" en "pensioenen" vormen samen de personeelskosten binnen de defensie-inspanning.

De evolutie van de percentages van de personeels-, werkings- en investeringskosten binnen de defensie-inspanning wordt weergegeven onderaan de tabel van de globale budgettaire evolutie. Hieruit blijkt dat er een sterke vermindering van het percentage van de personeelskosten is van 78% in 2016 naar een ideale 49% in 2030 en de voorziene werkings- en investeringsbudgetten vallen binnen de 20-30%-norm in 2030. De multilateraal solidaire herkapitalisatie van Defensie zorgt dus voor de nagestreefde interne balans binnen de defensie-inspanning tegen het einde van de periode van deze strategische visie. Hieronder is de budgettaire grafiek hernomen, maar nu volgens de categorisering van de personeels-, werkings- en investeringskosten.

Grafiek 3: De globale evolutie van de personeels-, werkings- en investeringskosten van de defensie-inspanning 2015-2030 (in constante € 2015).

⁵² Vanwege Europese wettelijke voorschriften (economische classificatie "Europees Stelsel van Rekeningen" (ESR) 2010) worden de KIM echter nationaal gecatalogeerd als investeringen.

5. Het capacitaire portfolio op weg naar 2030

In hoofdstuk 2 werd vanuit de analyse van de veiligheidsomgeving bepaald hoe Defensie zich de komende jaren zal positioneren en welke de capacitaire gevolgen hiervan zijn. In hoofdstuk 4 werd het precieze budgettaire kader toegelicht voor de financiering van deze capaciteiten. In dit hoofdstuk zullen we dieper ingaan op het ambitieniveau en sturing geven aan de verdeling van de budgettaire middelen, de geschatte timing van investeringen en de personeelsenveloppes over de verschillende capaciteiten van de toekomst heen.

De mate waarin de rationalisatie-principes die beschreven worden in het hoofdstuk 6 kunnen doorgevoerd worden, zal duidelijk worden gedurende de uitvoering van de strategische visie. Dit zal mogelijk (beperkte) verschuivingen in de voorziene personeelsenveloppes in 2030 noodzaken. De vermelde cijfers geven alvast een heel duidelijke sturing mee voor de toekomstige inrichting van de capaciteiten van Defensie.

Er werd in dit hoofdstuk geopteerd voor een duidelijke budgettaire omkadering op basis van conservatieve schattingen voor de verschillende capaciteiten. Zo is er vanaf de start van deze strategische visie een duidelijk perspectief voor een evenwichtige, graduele invulling van het capacitaire portfolio tot 2030. Zowel het ambitieniveau als deze budgettaire schatting vormen duidelijke grenzen voor het uitbouwen van dit capacitaire portfolio. Het is echter zo dat de precieze cijfers voor de noodzakelijke investeringen om het ambitieniveau in te vullen, pas duidelijk worden op het einde van een verwervingsprocedure. Indien er toch belangrijke verschillen inzake de aankooprijzen van materieel zouden plaats vinden tijdens de duur van deze strategische visie dan is het duidelijk dat de hiermee verbonden investeringsprogramma's toch dienen te gebeuren conform de budgettaire schatting. Deze caveat zorgt er voor dat er geen verdringingseffecten optreden naar andere later voorziene verwervingsprogramma's.

Alle investeringsbudgetten hierna worden uitgedrukt in constante euro 2015 zodat de relatieve impact van de investeringen onmiddellijk zichtbaar is. Deze investeringen zijn ook verbonden met een timing die de effectieve verwerving van dit materieel aangeeft. De investeringsbedragen zullen naargelang de timing van de investeringen in de periode tot 2030 in de militaire programmatiewet aangepast moeten worden volgens de inflatie, waarbij de 9,4 miljard euro (€2015) voor investeringen in hoofdmaterieel niet kan worden overschreden. Het volledige vooropgestelde investeringsbedrag van 9,4 miljard euro voor hoofdmaterieel zal vereffend zijn in de periode tot en met 2030.

We zullen in dit hoofdstuk eveneens een eerste indicatie geven betreffende de evolutie van het huidige capacitaire portfolio van Defensie naar dit van de toekomst. Waar opportuun zullen we ideeën meegeven over het versterken van de ondersteunende rol van bepaalde capaciteiten in het kader van de interne veiligheid en hoe we hun Europese verankering kunnen verwezenlijken, volgens de principes van hoofdstuk 3. De precieze impact van beide capacitaire aspecten zal pas in de loop van deze strategische visie duidelijk worden. Het eindresultaat moet een meer efficiënte (dus eveneens meer effectieve) Defensie zijn, zoals het principe nr.6 vooropstelt. Naargelang de mogelijkheden voor internationale militaire samenwerking zal de internationale oplijning van de timing van de verwerving van bepaalde capaciteiten, mogelijk ook een invloed hebben op de hierna voorgestelde spreiding van verwervingsprogramma's.

Voor bepaalde (ondersteunende) capaciteiten zullen er nog bijkomende studies ter verfijning gebeuren. Het gaat meer bepaald over het inrichten van reservecompagnieën, de invulling van de opvolgcapaciteit van de huidige witte vloot, de toekomstige organisatie van de *Search and Rescue*-opdracht met helikopters, de opruiming van historische munities door Defensie, de relevantie van het behouden van de A-109-helikopters als trainingscapaciteit, de geïntegreerde paraatstelling van de

amfibische compagnieën van de *Ranger* bataljons, de organisatie van een centrale paraatstellings- en ondersteuningsstructuur voor de medische ondersteuning en een deelname aan het *Joint Logistics Support Ship*.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de personeelsaantallen na de uitvoering van deze strategische visie in 2030. In de praktijk zal het richtcijfer van 25.000 VTE voor Defensie echter al in 2024 worden bereikt.

De noodzakelijke investeringen voor de essentiële operationele ondersteuning en aansturing van de capaciteiten (van de vier capacitaire dimensie) worden hierna eveneens behandeld. Deze informatie zal verder geduid worden in een volgend hoofdstuk waar gefocust wordt op de rationalisatie en het efficiënter maken van Defensie. Vanuit de algemene filosofie dat de operationele capaciteiten centraal staan, is het logisch dat de belangrijkste rationalisaties zullen gebeuren in de ondersteuning van deze. Dit neemt niet weg dat deze ondersteuning essentieel is voor het goede functioneren van de capaciteiten van de vier dimensies en dus integraal bijdraagt aan de effectiviteit van Defensie.

Met de hierna beschreven evolutie van het capaciteits portfolio op weg naar 2030 wordt de bepaling uit het regeerakkoord gehonoreerd waarin belangrijke investeringen voor alle dimensies worden vooropgesteld en specifiek voor gevechtscapaciteiten. Daarnaast wordt eveneens invulling gegeven aan principe nr. 3a betreffende een gebalanceerde Defensie:

“Tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een betere balans binnen de Belgische Defensie nagestreefd worden via capaciteiten die een gepaste invulling van de kerntaken mogelijk maken.”
(principe nr. 3a)

“Tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een betere balans binnen de Belgische Defensie nagestreefd worden via een evenwicht tussen de vier capacitaire dimensies (inlichtingen-cyber-influence, land, lucht, maritiem), met ten minste één geloofwaardige en duurzaam inzetbare gevechtscapaciteit per dimensie. Het aspect risk-sharing is essentieel voor een solidaire output en noodzaakt een voldoende brede nationale toolbox met voldoende gevechtscapaciteit in iedere dimensie. Deze toolbox verzekert de Belgische regering van een blijvende invloed en impact op de internationale veiligheid. Dit maakt van België een geloofwaardige internationale partner. Om deze solidaire output te creëren in een multilateraal kader en in steun van de nationale belangen, is een even solidaire input via een solidaire defensie-inspanning van essentieel belang.”
(principe nr. 3b)

“Tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een **beter balans binnen de Belgische Defensie** nagestreefd worden via een grotere nadruk op de **strategische ondersteunende capaciteiten** (*strategic enablers*) die noodzakelijk zijn om de eigen gevechtscapaciteiten te ondersteunen en die veelal ook een betere invulling betekenen van Europese *capability gaps*. Deze *strategic enablers* kunnen zowel op nationale basis worden verworven als via een participatie in een internationaal samenwerkingsverband.”
(principe nr. 3c)

“Tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een **beter balans binnen de Belgische Defensie** nagestreefd worden via een grotere nadruk op **niet-kinetische en civiel-militaire capaciteiten** die belangrijk zijn voor het voorkomen van gewapende conflicten, het stabiliseren na een gewapend conflict en voor het bijdragen aan de veiligheid in de conflictzone.”
(principe nr. 3e)

De parameters van 9,4 miljard euro (€ 2015) aan middelen voor investeringen in hoofdmaterieel, een personeelsbestand van 25.000 VTE in 2030, de wil tot het maximaliseren van de efficiëntie van onze Defensie door meer gebruik te maken van civiele dienstverlening - als dit kostenbesparend is - en een sterke Europese capacitaire verankering, maken het mogelijk om een gebalanceerd breed inzetbaar militair capaciteits portfolio op weg naar 2030 te verzekeren, met moderne middelen en voldoende voortzettingsvermogen. Deze benadering biedt de beste garantie op:

- het voeren van een defensiebeleid door de regering dat een gewaardeerde bijdrage kan bieden aan de collectieve veiligheid en de collectieve defensie;
- het behoud van voldoende adaptief vermogen op capaciteits vlak om snel te kunnen inspelen op veranderingen in de Belgische en Europese veiligheidsomgeving;
- het op een actieve en effectieve manier kunnen bijdragen aan een meer Europese defensie, die de essentiële basis vormt voor een meer Europees defensiebeleid, klaar voor de uitdagingen van de multipolaire wereld.

Hierna zullen we een overzicht geven van het ambitieniveau per capacitaire dimensie, de personeelsomvang en de investeringen in hoofdmaterieel voor de verschillende capaciteiten op weg naar 2030.

a. Capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber-Influence

Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber-Influence								
Capaciteit	Invulling	Personeel in 2030	Voorziena personeel september 2015 (personeelseffectieven op 1 januari 2016)	Delta 2030 t.o.v. voorziena personeel 2015	Investeringen in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Ambitieniveau		
						Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Militaire inlichtingendienst		xxxx	yyyy		54,5		onbeperkt	permanent
<i>Medium Altitude Long Endurance</i> (MALE) – verkenningsdrones	2 MALE-drones op korte termijn en 4 bijkomende op lange termijn	120	117 (101)	+3%	490	1 MALE-drone	6 maanden (jaarlijks)	5 à 10 dagen
<i>High Altitude Long Endurance</i> (HALE) –verkenningsdrones	deelname met personeel aan NAVO-programma	12	7 (1)	+71%	0 ⁵³	deelname aan NAVO-programma <i>Alliance Ground Surveillance</i> (AGS)	onbeperkt	
Inlichtingenvergaring via satellieten (<i>Space-based Imagery intelligence</i> (IMINT))	deelname in Frans project (<i>Composante Spatiale Optique</i>)	39	54 (44)	-28%	45,7	uitbating nationale data	onbeperkt	
<i>Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance</i> (ISTAR)	ISTAR-teams	700	641 (524)	+9%	172,35	ISTAR-teams voor elke inzet	onbeperkt	3 à 10 dagen
Cyber	cyberdefensie en offensieve cyber	199 + Reserve	inbegrepen in Militaire inlichtingendienst		10,2		onbeperkt	permanent
<i>Influence</i>	<i>influence support teams</i>	166 + Reserve	195 (98)	-15%	7	<i>influence support teams</i> voor elke inzet	onbeperkt	10 dagen
TOTAAL dimensie Inlichtingen-Cyber-Influence (exclusief Militaire inlichtingendienst)		1236 + Reserve	1014 (768)	+22%	779,75			

⁵³ Via de budgettaire lijn “bijdrages aan multilaterale investeringen” worden de ondersteunende NAVO-faciliteiten voor deze capaciteit wel samen gefinancierd met alle NAVO-lidstaten, dus ook België. Ons land investeerde evenwel niet mee in de verwerving van deze toestellen en een investeringsbijdrage aan upgrades wordt ook niet voorzien binnen de budgettaire lijn “investeringen in hoofdmaterieel”.

Inhoud investeringen

Capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber-Influence		
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Investeringsprojecten en voorziene timing
Militaire inlichtingendienst	54,5	• operationele inlichtingen : ○ analysetools : 17 Mio (2020-2030) ○ <i>Signal Intelligence</i>-programma's : 30,5 Mio (2020-2029) ○ <i>Open Source Intelligence</i>-programma's : 7 Mio (2020-2028)
MALE-verkenningsdrones	490	• 2 MALE-drones op korte termijn: 180 Mio (2021-2025) • 4 bijkomende (Europese) MALE-drones op langere termijn: 310 Mio (2029-2030)
HALE-verkenningsdrones	via <i>in kind</i> (personeel)	
Inlichtingenvergaring via satellieten (<i>Space-based IMINT</i>)	45,7	• deelname aan Frans project (<i>Composante Spatiale Optique</i>): 45,7 Mio (2018-2021)
ISTAR	172,35	• gevechtsvesten (<i>Belgian Soldier Transformation - BEST</i>): 6,5 Mio (2017-2022) • standaardwapen: 1,82 Mio (2022-2023 en 2027-2028) • thermische observatie: 2,1 Mio (2025-2027) • upgrade verkenningsvoertuigen Pandur: 31,06 Mio (2020-2024) • tactische drones: 18 Mio (2021-2023) • mini/UAS (<i>Unmanned Aerial System</i>)-drones: 9 Mio (2021 en 2024) • multisensorenpakket: 17 Mio (2020-2030) • vervanging slagveldbewakingsradar: 4,5 Mio (2020-2022) • lichte versie gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform: 38,69 Mio (2025-2030) • gepantserde logistieke evacuatievoertuigen (<i>Combat Recovery Vehicle, Protected Recovery Vehicle</i>): 5,0 Mio (2020-2022) • vervanging vrachtwagens Astra 8 ton: 5,0 Mio (2028-2030) • vervanging Unimogs door gepantserde lichte vrachtwagens: 21,78 Mio (2021-2026) • vervanging LMV's (<i>Light Multirole Vehicle</i>): 11,9 Mio (2026-2029)
Cyber	10,2	• updates <i>Cyber Security Operations Centre</i>: 10,2 Mio (2016-2030)
Influence	7	• <i>Influence Analysis & Info Management Tools</i>: 7 Mio (2021, 2024, 2027-2028 en 2030)

i. Militaire inlichtingendienst

De militaire inlichtingendienst ADIV (Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid)⁵⁴ ondersteunt Defensie van het strategische tot het tactische niveau. Deze dienst verzekert ook de inlichtingenvergaring voor onze overheid in het buitenland. Deze dienst is hiermee complementair aan de hoofdzakelijk nationale opdracht van de Veiligheid van de Staat.

Om een duidelijk beeld te krijgen van een situatie in het buitenland is het essentieel om mensen ter plaatse te hebben. Een performant en oordeelkundig veiligheidsdispositief van specifiek opgeleid personeel in het buitenland speelt hierin een belangrijke rol. Dit dispositief dient prioritair ingezet te worden in die zones waar nationale belangen op het spel staan of waar een mogelijke inzet van militaire middelen waarschijnlijk is.

Tijdens buitenlandse operaties wordt het inlichtingendispositief samengesteld uit leden van de militaire inlichtingendienst, tactische elementen van de ISTAR-capaciteit en leden van de operationele capaciteiten van de andere dimensies.

De militaire inlichtingendienst is eveneens verantwoordelijk voor de monitoring en analyse van beïnvloeding (inclusief propaganda) door externe actoren, o.a. via de cyber-omgeving, binnen het kader van zijn opdracht.

Huidige en toekomstige invulling

De militaire inlichtingendienst blijft op het huidige niveau functioneren, met een verbeterde ondersteuning van de militaire operaties.

Er zal geïnvesteerd worden in software om de ondersteuning van de analyse te verbeteren.

Voor de operationele inzet is een capaciteit om inlichtingen te verzamelen op basis van signalen (bijvoorbeeld communicatiebronnen) essentieel (*signal intelligence* - SIGINT).

Om de inlichtingen- en beïnvloedingscapaciteit van Defensie te versterken, is eveneens de focus op de cyberomgeving een centraal gegeven. Naast de inlichtingen die noodzakelijk zijn om cyberoperaties te ondersteunen, zullen volgende domeinen verder ontwikkeld worden: het monitoren van de sociale media die één van de belangrijkste bronnen van *open source intelligence* (OSINT) zijn geworden, en het inschakelen van virtuele agenten om aan inlichtingenvergaring te doen bij andere personen of groeperingen op het internet (*human intelligence* - HUMINT).

De huidige Inlichtingen- en Veiligheidsschool zal omgevormd worden tot een competentiecentrum inlichtingen en veiligheid dat mee zal evolueren met de complexe inzetomgeving zodat de operatoren van de inlichtingen- en veiligheidsgemeenschap steeds verzekerd zijn van een kwalitatieve opleiding.

⁵⁴ De opdracht van de militaire inlichtingendienst ADIV wordt bepaald door het artikel 11 van de wet 30 november 1998, houdende de regeling van de inlichting- en veiligheidsdienst.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

**“Defensie zal beschikken over een moderne militaire inlichtingendienst, georganiseerd en uitgerust voor de beveiliging van de nationale belangen zoals bepaald in de Wet en voor de steun aan militaire operaties. Een studie wordt doorgevoerd over de rol, bevoegdheden, financiering, interne organisatie en capaciteit van de inlichtingendiensten en de samenwerking tussen deze diensten, evenals over de aansturing en de controle op deze organen. Op basis van de studie vindt een optimalisatie van de werking plaats.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)**

De militaire inlichtingendienst zal een nog sterkere nadruk leggen op synergie met andere nationale actoren, zoals gevraagd in het regeerakkoord. De versterkte coördinatie van de opdrachten van beide Belgische inlichtingendiensten, maar ook coördinatie met de geïntegreerde Politie en het Parket, moeten zorgen voor de gepaste afdekking van alle noodzakelijke domeinen waarbij onnodige overlap wordt vermeden. Synergie in de ondersteuning van de diverse actoren moet leiden tot meer efficiëntie en dus tot de mogelijkheid om met dezelfde middelen meer veiligheid te bieden. De recent opgerichte *Belgian Intelligence Academy* is hiervan een goed voorbeeld. Het competentiecentrum inlichtingen en veiligheid zal de militaire pijler vormen van deze organisatie terwijl eveneens gebruik gemaakt wordt van de vormingscapaciteit en competenties van partners.

De militaire inlichtingendienst heeft binnen ons land unieke capaciteiten zoals IMINT, SIGINT en *cyber intelligence* en kan beroep doen op de informatie bekomen door tactische sensoren uit de ISTAR-capaciteit. Deze zullen optimaal geïntegreerd worden in het nationale veiligheidsdispositief, rekening houdend met een voorrang voor de ondersteuning van de kerntaken van Defensie en binnen het te voorzien juridisch kader.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Hoewel structurele internationale samenwerking in het inlichtingendomein niet altijd makkelijk is, zijn er toch opportuniteiten op Benelux-niveau. Een Benelux-OSINT *Centre of Excellence* in Brussel zal nagestreefd worden.

Binnen het kader van de Benelux-defensiesamenwerking loopt er eveneens een project voor de rationalisering van het netwerk van defensie-attachés via samenwerking tussen België en Nederland, waar recent de eerste stappen voor zijn gezet.

ii. HALE- en MALE-verkenningdrones

Algemeen

Het relatief belang van drones in operaties als strategische ondersteunende capaciteit neemt toe, daarom dienen deze verder geïntegreerd te worden binnen het Belgisch capacitair portfolio. Verkenningdrones maken deel uit van de ISTAR-middelen. Een ISTAR-capaciteit levert via het ISR-aspect (*Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*) de noodzakelijke *situational understanding* om tijdens operaties aansturing te geven op commandoniveau en acties op het terrein veiliger en effectiever te laten verlopen. Met *target acquisition* wordt het proces van doelwitbepaling bedoeld dat gebaseerd is op ISR en de correcte gegevens aanlevert voor precisie-kinetische tussenkomsten. Naast HALE-drones, zijn de MALE-drones en de ISTAR-capaciteit eveneens ISR-middelen.

Drones moeten inzetbaar zijn voor (*real time*) genetwerkte operaties in een complex operationeel luchtruim.

De Belgische drones beperken zich momenteel tot het tactische niveau. Deze B-Hunter-drones vallen wat betreft inschaling volgens capaciteiten in het hoger spectrum van de tactische drones, juist onder MALE-drones. MALE-drones zelf behoren tot het niveau onder de HALE-drones. De opgebouwde expertise met de B-Hunter-drones zal benut worden om de capaciteiten HALE, MALE en tactische drones verder uit en op te bouwen.

HALE-verkenningsdrones

Huidige en toekomstige invulling

Onze Defensie heeft vandaag zelf geen HALE-drones en ook geen toegang tot deze capaciteit via internationale samenwerking.

Onze Defensie zal zelf niet investeren in HALE-drones maar deelnemen aan de NAVO HALE-capaciteit (het *Alliance Ground Surveillance*-programma (AGS)) via een personeelsbijdrage aan het exploitatiecentrum. De AGS HALE-drones (vijf *Global Hawks*) komen ter beschikking van de NAVO vanaf 2017-2018.

Voor de uitbating van de gegevens verkregen via deze drones is het noodzakelijk dat onze strijdkrachten in een geïntegreerd digitaal beveiligd netwerk kunnen werken dat zowel internationaal als nationaal interoperabiliteit voorziet tussen capaciteiten van verschillende dimensies.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Deze drones vullen een belangrijke *capability gap* in op Europees niveau. Onze bijdrage aan het AGS-programma drukt eveneens de blijvende wil uit om de inzetmogelijkheden van de NAVO, als essentiële Europese veiligheidsorganisatie, te versterken.

MALE-verkenningsdrones

MALE-drones zijn kleiner dan HALE-drones en hun mogelijkheden zijn ook beperkter, maar ze zijn flexibeler en goedkoper inzetbaar. De primaire opdracht van de MALE-drones is ISR, maar sommige types kunnen eveneens bewapend worden om de capaciteit nabije tactische luchtvuursteun in te vullen, om o.a. snel en precies tactische luchtvuursteun te bieden voor de bescherming van landtroepen.

Tactische drones zijn nog altijd nodig, maar de meer capabele MALE-drones worden steeds belangrijker om operationele inzet te ondersteunen. Het groot tekort aan deze strategische ondersteunende capaciteit op Europees niveau werd vastgesteld tijdens de operaties in Afghanistan en Libië, maar ook in Mali.

Huidige en toekomstige invulling

Momenteel beschikt Defensie niet over deze capaciteit, maar wel over tactische drones die zich net onder het niveau van een MALE-drone bevinden. Voortbouwend op deze expertise, zullen, in een eerste fase, twee MALE-drones verworven worden, inclusief de bijhorende controle- en communicatiesystemen. In de tweede helft van de strategische visie zal er geïnvesteerd worden via deelname in een (preferentieel Europees ontwikkeld) MALE-programma, met als bedoeling vier bijkomende (Europese) toestellen (inclusief de ondersteunende systemen) te verwerven.

Voor de kostprijs van de eerste twee MALE-drones die op korte termijn (2021-2025) worden aangekocht, werd als benchmark de kostprijs van gelijkaardige Nederlandse drones gebruikt. Deze kostprijs houdt rekening met het volledige systeem, dus zowel het *airframe* (met inbegrip van sensoren) als de grondcontrolestations met bijkomend materieel. Voor de optimale inzet wordt per drone een grondcontrolestation voorzien, net zoals dit het geval is voor de Nederlandse benchmark. De aankoop van één station per drone maakt de Belgische capaciteit meer inzetbaar en dus efficiënter. De voorziene integratie in ons luchtruim biedt een belangrijke meerwaarde voor training en eventuele uitvoering van nationale taken in een interdepartementaal kader.

Onze MALE-drones zullen de mogelijkheid bevatten om bewapend op te treden. Over de effectieve bewapening (en de daarbij horende werkingskost voor munitie) dient er echter eerst een bijkomende regeringsbeslissing genomen te worden.^{55 56}

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

De MALE-capaciteit zou ook een ondersteuning kunnen betekenen van de interne veiligheid. MALE-drones kunnen bijvoorbeeld taken uitvoeren ten voordele van de (Federale) Politie, de Douane, en zelfs de milieudiensten. Voor bewakingsopdrachten zijn ze complementair aan helikopters, omdat ze langere tijd en discreet boven een gebied kunnen blijven. De data van de drones van Defensie zouden dan geëxploiteerd kunnen worden in het Maritiem Informatie Kruispunt en in het toekomstige Lucht Informatie Kruispunt.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Deze MALE-drones komen tegemoet aan een belangrijke *capability gap* op Europees niveau die zowel door de NAVO als de EU wordt aangegeven, en waar beide veiligheidsorganisaties proberen een antwoord op te bieden. Onze bijdrage aan deze capaciteit betekent dus een belangrijke capacitaire versterking van het Europese militaire handelingsvermogen. Tegelijkertijd bieden deze drones mogelijkheden om ook actief mee te bouwen aan meer Europese defensiesamenwerking. Dit gebeurt enerzijds door (indien mogelijk) in te stappen in een Europees project voor de ontwikkeling van een MALE-drone en aldus de Europese strategische autonomie te versterken. Anderzijds gebeurt dit door een nauw partnerschap aan te gaan met onze buurlanden voor het organiseren van onze MALE-drones in een gezamenlijke pool, wat de efficiëntie ten goede komt. Frankrijk heeft al MALE-drones in gebruik. Indien eenzelfde type MALE-drones wordt verworven door ons land, of gezamenlijk met buurlanden, dan kan dit zorgen voor samenwerking rond ondersteuning (maintenance, logistiek), training en vorming, maar ook operationele inzet, met deze strategische partnerlanden.

België biedt in dit kader een meerwaarde door de lange jaren ervaring met integratie van onbemande vliegtuigen in een complex luchtruim en met de ontwikkeling van *real time*-genetwerkte operaties met troepen op de grond, gevechtsvliegtuigen en het Maritiem Informatie Kruispunt. Dit zou de basis kunnen zijn voor samenwerking met onze buurlanden voor training en opleiding rond tactische lucht-grond-integratie met inbegrip van *real time*-beeldanalyse, tactische *situational understanding*, *Close Air Support* (CAS) en de praktische inwerkingstelling van drones in een complex operationeel luchtruim.

⁵⁵ De eventuele benodigde munitie (basisstocks) voor de twee drones op korte termijn en de vier drones op lange termijn bedraagt respectievelijk 20 en 40 Mio euro; de aankoop van munitie valt onder werkingskosten.

⁵⁶ Andere landen die dit type drone hebben (Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Italië) hielden eveneens vanaf hun integratie in Defensie de optie open voor inzet in het kader van tactische luchtvuursteun. Ondertussen hebben de Britse en Italiaanse regeringen beslist om ook effectief hun drones te bewapenen.

iii. Inlichtingenvergaring via satellieten (*Space-based IMINT*)

Deze capaciteit verzekert inlichtingen op strategisch niveau die complementair zijn aan ISR via drones o.a. via hun mogelijkheid om wereldwijd gebieden en installaties in kaart te brengen.

Huidige en toekomstige invulling

Defensie neemt sinds de jaren negentig deel aan het Franse Helios-programma voor een inlichtingencapaciteit op basis van satellietbeelden (IMINT: *Imagery Intelligence*). Het Helios-systeem bereikt het einde van zijn levensduur rond 2020 en Frankrijk voorziet het CSO (*Composante Spatiale Optique*)-programma als opvolgcapaciteit. België besliste in 2012 ook aan dit programma deel te nemen. BELSPO⁵⁷ heeft reeds in deze capaciteit geïnvesteerd gezien het belang voor de Belgische ruimtevaart(industrie). Het militaire investeringsbudget dat voorzien wordt, is bedoeld om deze beslissing ook volledig te honoreren langs de kant van Defensie en om te kunnen deelnemen aan dit programma volgens de noden van de Belgische Defensie. CSO zal opgestart worden ten laatste in 2022.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Net zoals de andere IMINT van de Militaire inlichtingendienst, kan *Space-based IMINT* geïntegreerd worden in het nationale veiligheidsdispositief, rekening houdend met een voorrang voor de ondersteuning van de kerntaken van Defensie en binnen het te voorzien juridisch kader.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Dit programma draagt bij aan de mogelijkheid tot Europees autonoom handelen inzake inlichtingen en militaire operaties. Zo behouden we een nationale toegang tot een capaciteit via internationale defensiesamenwerking en de verderzetting van een belangrijk partnerschap met onze strategische partner Frankrijk.

Deze deelname van de Belgische Defensie in de kosten maakt het mogelijk dat er ook bijkomende samenwerking kan komen met andere (strategische) partnerlanden.

iv. Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance (ISTAR)

De ISTAR-capaciteit vormt de kern van de ontplooibare inlichtingen- en veiligheidsondersteuning en is samengesteld uit commando- en controle-elementen, een analysecapaciteit en de noodzakelijke sensoren. De commando- en controle-elementen garanderen de correcte werking van deze ISTAR-capaciteit in steun aan elk type inzet van de andere dimensies.

De analyse-capaciteit omvat de *all source*- en gespecialiseerde analisten die in nauwe samenwerking met de analysecapaciteit van de militaire inlichtingendienst de *situational understanding* garanderen. Om de collecte binnen de toekomstige complexe omgeving te verzekeren omvat deze capaciteit een mix van sensoren: *ground reconnaissance*, *human intelligence*, tactische *Unmanned Aerial Systems (UAS)*, tactische *signal intelligence*, radars en *ground sensors*.

Deze capaciteit heeft een centrale rol in de *joint*⁵⁸-inlichtingengemeenschap.

⁵⁷ Programmatorische federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid

⁵⁸ *joint*: de verschillende onderdelen van de strijdkrachten overkoepelend. Op het *joint*-niveau worden de bijdrages van de onderdelen van de strijdkrachten geïntegreerd zodat het resultaat beter is dan de som van de afzonderlijke bijdrages.

Huidige en toekomstige invulling

De huidige sensoren zullen evolueren naar een moderne sensormix. Zij moeten kunnen opereren binnen een genetwerkte omgeving om de tijdige integratie van alle relevante informatie te kunnen garanderen. De bestaande capaciteit slagveldbewakingsradars zal vervangen worden.

Voortbouwend op de expertise en ervaring met tactische drones B-Hunter zullen nieuwe tactische drones aangeschaft worden die geïntegreerd worden binnen deze capaciteit.

Op basis van een studie door de Defensiestaf werd een verdere doorontwikkeling van het Pandurgevechtsvoertuig die vandaag het basisvoertuig is van de capaciteit *ground recce* geïdentificeerd als de beste oplossing om deze capaciteit zo snel mogelijk inzetbaar te maken in de complexe inzetomgeving.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

De tactische sensoren van de ISTAR-capaciteit kunnen eveneens gebruikt worden in het nationale veiligheidsdispositief, rekening houdend met een voorrang voor de ondersteuning van de kerntaken van Defensie en binnen het te voorzien juridisch kader.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De bestaande nauwe samenwerking tussen de Benelux-landen voor het gezamenlijk inrichten van opleidingen en training en het ondersteunen van systemen zal verder worden uitgewerkt, net zoals de militaire samenwerking met de Franse *Brigade de Renseignement*.

De gezamenlijke aankoop van UAS en ISTAR-sensoren kan hierbij een opportuniteit bieden om de samenwerking verder te intensifiëren voor de verschillende ontwikkelingslijnen bij de exploitatie van deze systemen.

v. Cyber-capaciteit

Defensie is een sterk op technologie gebaseerde organisatie, die daardoor sterk afhankelijk is van de cyberomgeving. Het versterken van het technologische karakter en de digitalisering van Defensie zullen onverminderd verdergaan. De afhankelijkheid van Defensie van de cyberomgeving zal dus nog toenemen. Onbemande militaire systemen die in toenemende mate geïntegreerd worden in het capaciteits portfolio, versterken dat fenomeen. Opponenten zullen trachten onze wapensystemen en netwerken te saboteren, te vernietigen of over te nemen via cyberacties. De afhankelijkheid van de cyberomgeving vormt ook een bedreiging voor de cyberveiligheid in België door de toenemende vervlechting van de interne en externe veiligheid.

Defensie moet een adequaat antwoord kunnen bieden op deze realiteit. Dit zal gebeuren via de verdere ontwikkeling van een eigen cybercapaciteit, bestaande uit een defensieve, een offensieve en een inlichtingenpijler. Deze capaciteit moet enerzijds een gepast niveau van cyberveiligheid garanderen van de communicatie- en wapensystemen van Defensie maar anderzijds ook in staat zijn om netwerken en systemen van een opponent te identificeren, te manipuleren of te verstoren. Op die manier worden de actiemogelijkheden van een opponent beperkt of teniet gedaan.

De cyber-inlichtingenpijler garandeert de noodzakelijke *situational understanding* om onze vrijheid van handelen te garanderen in deze essentiële militaire dimensie.

Huidige en toekomstige invulling

Vandaag al wordt binnen onze Defensie een CSOC (*Cyber Security Operations Center*) uitgebouwd dat moet instaan voor de cyberdefensie van de communicatie- en informatiesystemen (CIS) van onze

strijdkrachten. Deze strategische visie voorziet op korte termijn bijkomende middelen en personeelsleden voor deze cybercapaciteit.

Momenteel bestaat er nog geen offensieve cybercapaciteit. De strategische visie legt de nodige investeringsbudgetten en bijkomend personeel vast om een snelle opbouw van deze bijkomende cybercapaciteit mogelijk te maken. Offensieve cyber – in het kader van de ondersteuning van expeditionaire operaties – zal vooral gebaseerd zijn op een *reachback*-capaciteit die zich fysiek in ons land zal bevinden.

Er zal onderzocht worden of de opbouw van onze militaire cybercapaciteit bijkomend kan versterkt worden door gebruik te maken van gespecialiseerde reservisten.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2, heeft onze militaire cybercapaciteit een territoriale insteek in het kader van de collectieve defensie van de NAVO. De versterking van de militaire cybercapaciteit zal eveneens mogelijkheden bieden om de nationale cybercapaciteit te versterken in het kader van de interne veiligheid. Defensie zal beschikken over één van de belangrijkste cybercapaciteiten in ons land. Hiermee zal Defensie kunnen bijdragen aan de interne veiligheid (o.a. via zijn inlichtingen- en *malware* expertise), in lijn met de coördinerende acties van het Belgische *Cyber Security* Centrum voor het verzekeren van onze cyberveiligheid⁵⁹. De cyberdimensie van de interne veiligheid is een prioriteit van de overheid.

**“Gelet op de gevaren waarmee onze instellingen, onze ondernemingen en onze burgers geconfronteerd worden, zal de cyberveiligheid een prioriteit vormen.”
(regerakkoord van 9 oktober 2014)**

Zoals hiervoor aangegeven zullen er mogelijk ook cyberdreigingen ontstaan in ons land vanwege de toenemende vervlechting van de interne en externe veiligheid. De cyberomgeving kan gebruikt worden om onze economie, industrie en het wetenschappelijk potentieel van onze kennismaatschappij schade te berokkenen. Indien deze onvoldoende afgeschermd worden voor cyberaanvallen, dan loopt onze economie risico's met een mogelijke impact op de aantrekkelijkheid van België als investeringsland. Brussel is eveneens één van de diplomatieke wereldhoofdsteden. België huisvest bovendien belangrijke instellingen van internationale organisaties.

Defensie zal streven naar interdepartementale partnerschappen op nationaal niveau voor de verwerving van systemen, opleiding, training en gemeenschappelijke uitbating.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

In het cyberdomein wordt naast interdepartementale samenwerking ook gestreefd naar meer multinationale samenwerking. In dit kader zal Defensie de leidende rol voor *malware sharing* die een relevante bijdrage vormt aan de NAVO-cybercapaciteit, verder uitbouwen.

Defensie draagt vanaf 2017 ook met één cyberspecialist bij aan het kenniscentrum voor cyberdefensie van de NAVO (*Cooperative Cyber Defence Center of Excellence*) in Estland.

⁵⁹ Cyberveiligheid is een toestand waarbij de beveiliging van de cyberomgeving in verhouding staat tot de cyberdreiging en de mogelijke gevolgen van cyberaanvallen. Cyberveiligheid is het vrij zijn van gevaar of schade veroorzaakt door verstoring of uitval van ICT of door misbruik van ICT.

vi. Influence-capaciteit

In een hybride en civiel-militaire operationele omgeving dienen capaciteiten te worden ontwikkeld om de houding en het gedrag van specifieke doelgroepen in deze omgeving en globaal ten voordele van de militaire inzet te beïnvloeden. Daarnaast is het ook belangrijk om de civiel-militaire samenwerking te optimaliseren zowel voor een effectieve *comprehensive approach* als om een effectief antwoord te bieden op hybride dreigingen.

De *Influence*-capaciteit moet in staat zijn om advies te verlenen inzake beïnvloeding en civiel-militaire samenwerking op strategisch, operationeel en tactisch niveau opdat de acties van andere (militaire) actoren geen negatieve effecten zouden hebben op de operationele en strategische doelstellingen.

Deze capaciteit bestaat uit *Influence support teams* die de operationele inzet ondersteunen door o.a. de lokale bevolking en autoriteiten, tegenstanders positief te beïnvloeden en door antwoorden te bieden op propaganda van opponenten. Deze teams verzekeren ook de civiel-militaire-samenwerking door het leggen van contacten met de civiele autoriteiten, lokale bevolking en internationale, gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, om steun te creëren voor de aanwezige militairen en om de militaire operaties maximaal af te stemmen op de civiele acties. Zij coördineren acties in nauwe samenwerking met de civiele autoriteiten en de actoren van de internationale gemeenschap, waarbij ook militaire middelen zoals medische hulp en militaire constructiemiddelen, kunnen worden ingezet.

Deze teams kunnen ook bij inzet tijdens de nazorgfase van een conflict een inschatting maken van de noodzakelijke acties voor het heropstarten van de publieke dienstverlening (stroom, drinkwater, wegeninfrastructuur, afvalophaling, telecommunicatie, politiediensten, gezondheidszorg, juridische dienstverlening, openbaar bestuur, economisch herstel ...). Dit laat toe dat andere civiele actoren en (niet-) gouvernementele organisaties en in een eerste fase veelal ook militaire actoren (militaire constructie, militaire medische ondersteuning), deze dienstverlening terug kunnen opstarten. Zo wordt een belangrijke mogelijkheid ontnomen aan opponenten die de veiligheid in een gebied willen verstoren om zich blijvend of opnieuw te verzekeren van de steun van de lokale bevolking. De steun van de lokale bevolking vormt bovendien een cruciaal gegeven voor het realiseren van duurzame oplossingen voor de lokale veiligheid.

Deze niet-kinetische militaire effecten, moeten voornamelijk de interwapen-gemotoriseerde capaciteit ondersteunen tijdens inzet in het kader van de collectieve veiligheid.

Specialisten van deze teams kunnen echter ook ingezet worden ter ondersteuning van de *Special Operations Forces*-capaciteit of algemeen als *joint support*-capaciteit. Deze capaciteit is een belangrijke schakel in de algehele coördinatie van de beïnvloeding en de strategische communicatie.

De *influence support teams* kunnen beschikken over specialisten in de lokale cultuur en gewoonten en gaan na welke menselijke factoren invloed hebben op de samenwerking tussen de militairen en de lokale civiele actoren in een operatiegebied. De efficiëntie van de militaire operaties in het kader van een *comprehensive approach* wordt op die wijze gemaximaliseerd.

De *Influence*-capaciteit die naast beïnvloeding eveneens de civiel-militaire interactie bij operationele inzet (*civil-military cooperation* - CIMIC) omvat, is één van de belangrijkste niet-kinetische militaire capaciteiten waarvan het principe nr. 3e het belang aangeeft om een gebalanceerd capaciteitsportfolio op weg naar 2030 te verzekeren.

Deze capaciteit ontplooit naast een rechtstreekse beïnvloeding op het terrein tijdens operaties, ook een meer globale activiteit in ondersteuning van onze militaire operaties en om hybride dreigingen te

counteren via o.a. de media- en cyberomgeving en het produceren van een *counter-narrative*. Deze activiteiten zijn gecoördineerd met de strategische communicatie en in nauwe samenwerking met de Belgische militaire inlichtingengemeenschap, van tactisch tot strategisch niveau, aangezien deze verantwoordelijk zijn voor het oppikken van hybride dreigingen en propaganda. Een nauwe samenwerking met de communicatiedienst zal eveneens noodzakelijk zijn voor een echt strategische communicatie.

Huidige en toekomstige invulling

De voorziene investeringen zijn bedoeld om de capaciteit van de *influence support teams* te versterken in de virtuele wereld (sociale media, internet).

Het is de bedoeling om na 2020 via een geleidelijke verhoging van de werkmiddelen de capaciteiten van de *influence support teams* ook via sourcing en het gebruik van specialisten uit de burgerwereld (reservisten) uit te bouwen.

Een structureel partnerschap tussen Defensie, de industrie en onderzoeksinstituten voor de *Influence*-capaciteit kan bijzonder interessant zijn om toegang te krijgen tot gespecialiseerde capaciteiten in domeinen zoals: psychologie, sociologie, communicatie, journalistiek, cultuur, talen, religie, geschiedenis en marketing.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

In het kader van de interne veiligheid zou deze capaciteit eventueel ondersteuning kunnen geven via de *influence support teams* aan een nationale *influence*-strategie (om o.a. rechtstreeks externe bedreigingen te counteren), binnen een te voorzien juridisch kader en in ondersteuning van nationale veiligheidsactoren.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Nederland heeft binnen de NAVO een leidende rol inzake CIMIC via het *CIMIC Centre of Excellence*. Onze CIMIC-specialisten worden vandaag allemaal opgeleid via dit centrum. Er is ook samenwerking tussen onze *influence*-capaciteit en het Nederlandse "Civiel en Militaire Interactie Commando". Bestaande samenwerking met beide organisaties zou kunnen versterkt worden vanwege het belang dat gehecht wordt aan niet-kinetische capaciteiten in deze strategische visie.

Er zijn ook al contacten en samenwerkingsinitiatieven met de Franse en Duitse beïnvloedings- en CIMIC-centra (*Bundeswehr Operational Communication Center, Deutsches CIMIC Zentrum, le Centre Interarmées d'Action sur l'Environnement*). Deze initiatieven zullen verder uitgediept worden waar mogelijk.

b. Capacitaire dimensie Land

Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Land								
Capaciteit	Invulling	Personeel in 2030	Het voorziene personeel september 2015 (personeels effectieven op 1 januari 2016)	Delta 2030 t.o.v. voorziene personeel 2015	Investeringen in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Ambitieniveau		
						Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Interwapen-gemotoriseerde capaciteit	gebouwd rond 5 gemotoriseerde manoeuvre bataljons met bijhorende <i>combat support</i> en <i>combat service support</i>	5276 ⁶⁰	6083 (4979)	-13%	1878,31	<i>Force Headquarter</i> ⁶¹	6 maanden (jaarlijks)	10 dagen
						interwapen- <i>Battlegroup</i> (800 à 1200 VTE) o.a. voor crisismanagementoperaties	onbeperkt	10 dagen
						interwapen- <i>Battlegroup</i> (1250 VTE) voor EUBG ⁶² /NRF ⁶³ /VJTF ⁶⁴	6 maanden (jaarlijks)	5 à 10 dagen (EUBG/NRF) 3 dagen (VJTF)
						2 interwapencompagnies (2 x 250 VTE) indien geen bijdrage <i>Battlegroup</i> EUBG/NRF/VJTF	6 maanden (jaarlijks)	10 dagen

⁶⁰ 2415 VTE gemotoriseerd manoeuvre; 608 VTE gevechtsgenie gemotoriseerd; 451 VTE artillerie gemotoriseerd; 1122 VTE logistiek gemotoriseerd; 320 VTE CIS gemotoriseerd; 160 VTE brigadestaf; 200 VTE ondersteunende functies voor aansturing van *Territorial Support Service* (TSS).

⁶¹ Het personeel voor het inrichten van een *Force Headquarter* komt uit de staf van de gemotoriseerde brigade (160 VTE) en deze zit vervat in de personeelsaantallen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit.

⁶² EU *Battlegroup*

⁶³ NATO *Response Force*

⁶⁴ *Very High Readiness Joint Task Force*

Reservecompagnieën	reserve-compagnieën voor <i>consequence management</i> en bewakingsopdrachten op het nationaal grondgebied (studie)	Reserve			0	reservecompagnieën onder controle van een territoriale staf voor nationale inzet	onbeperkt	5 à 10 dagen
<i>Special Operations Forces</i> (SOF)	<i>Special Forces</i> (eventueel ondersteund door <i>Special Forces Support Group</i>) twee bataljons <i>Ranger</i> (eventueel ondersteund door <i>Special Forces</i>)	1309 ⁶⁵	1597 (1130)	-18%	167,23	<i>Joint Forces Command</i> ⁶⁶	maximum 2 maanden (meerdere keren per jaar)	3 dagen
						bijdrage aan het <i>Composite Special Operations Component Command</i> (C-SOCC, NAVO-samenwerking met Denemarken en Nederland) vanuit het nationale <i>Special Operations Command</i> (SOCOM)	12 maanden (met recuperatietijd van 1 jaar)	3 dagen
						<i>SOF Task Group</i> ⁶⁷ (eventueel ondersteund door een compagnie <i>Ranger</i>)	onbeperkt	3 dagen
						<i>SOF Task Force</i> (in maximale configuratie bestaande uit 1 <i>SOF Task Group</i> en 1 bataljon <i>Ranger</i>) voor snelle interventie (waaronder evacuatieoperaties)	maximum 2 maanden (meerdere keren per jaar)	3 dagen
						amfibische compagnie met geïntegreerde paraatstelling (ter studie) met de Nederlandse of Franse Mariniers	6 maanden (met recuperatietijd van maximaal 1 jaar)	10 dagen

⁶⁵ Het totale VTE voor de operatoren van de *Special Forces Group* die de kern uitmaken van de SOF-capaciteit (*tier 1 SOF*) bedraagt 225 VTE. De *Special Forces Support Group* bestaat uit twee bataljons *Ranger* (954 VTE), inclusief *Combat Support* en *Combat Service Support*. De *Rangers* zijn vanuit hun rol als *Special Forces Support Group* organiek interwepen samengesteld. Een bataljon *Ranger* omvat 359 VTE manoeuvre, 42 VTE gevechtsgenie, 60 VTE logistiek en 16 VTE voor liaison artillerie. Daarnaast zijn er nog 80 VTE voorzien voor het SOCOM en 50 VTE voor TSS.

⁶⁶ Het *Joint Forces Command* wordt opgezet vanuit het nationale *Special Operations Command* (SOCOM).

⁶⁷ De *SOF Task Group* is samengesteld uit operatoren van de *Special Forces Group*.

<i>Special Operations Aviation</i>	4 SOF-vliegtuigen	38	0 (0)	+	130	2 gespecialiseerde SOF-vliegtuigen	12 maanden (met recuperatietijd van maximaal 1 jaar)	3 dagen
Tactisch luchttransport	4 <i>Multirole Transport</i> Helikopters (type NH90)	394	581 (528)	-32%	41,1	2 <i>Multirole Transport</i> Helikopters	12 maanden (met recuperatietijd van maximaal 1 jaar)	10 dagen
Militaire constructie	militaire constructie-teams	212 + Reserve	420 (343)	-50%	33,64	militaire constructie-teams voor elke inzet (optimalisering inzet in kader interne veiligheid wordt binnen dit ambitieniveau onderzocht)	onbeperkt	10 dagen
CBRN-capaciteit	ploegen om chemische, biologische, radiologische en nucleaire gevaren te beheersen	112	149 (115)	-25%	22,74	militaire CBRN-teams voor elke inzet (mogelijkheid voor deelname aan een civiele CBRN-responscapaciteit ter ondersteuning interne veiligheid, wordt binnen dit ambitieniveau onderzocht)	onbeperkt	3 à 10 dagen
<i>Explosive Ordnance Disposal (EOD)/ Counter-Improvised Explosive Devices (C-IED)-capaciteit</i>	Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen	236	345 (315)	-32%	9	militaire EOD ⁶⁸ /C-IED ⁶⁹ -teams voor elke inzet (optimalisering huidige permanente opdracht binnen interne veiligheid wordt onderzocht)	onbeperkt	3 à 10 dagen
<i>Joint</i> logistieke steun buiten de Interwapen-gemotoriseerde capaciteit en buiten de SOF-capaciteit	Algemene logistieke steun, <i>Movement Control Group</i> , Militaire Politie, Munitie-depots	493	912 (843)	-46%	inbegrepen bij Interwapen-gemotoriseerde capaciteit			
<i>Joint</i> Communicatie- en Informatie Systemen (CIS) buiten Interwapen-gemotoriseerde capaciteit en buiten de SOF-capaciteit		210	343 (264)	-39%	inbegrepen bij Interwapen-gemotoriseerde capaciteit			

⁶⁸ het opruimen en vernietigen van munitie

⁶⁹ het opruimen en vernietigen van geïmproviseerde ontploffingstuigen

TOTAAL dimensie Land (zonder dubbeltellingen)		8280 + Reserve	10430 (8517)	-21%	2082,02			

Inhoud investeringen

Capacitaire dimensie Land		
Capaciteit	Investeringen in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Investeringsprojecten en voorziene timing
Interwapen-gemotoriseerde capaciteit	1878,31	• modernisering van de individuele bewapening: ○ standaardwapens: 17,14 Mio (2022-2023 en 2027-2028) ○ gevechtsvesten (BEST): 66,07 Mio (2017-2022) ○ individuele nachtopiek: 15 Mio (2022 en 2025-2027) ○ thermische observatie: 12,49 Mio (2025-2027) ○ zware machinegeweren: 1,27 Mio (2025) ○ lichte mortieren (60mm): 1,40 Mio (2020) • modernisering van de communicatiemiddelen: ○ <i>multi-role</i>-radio's: 55 Mio (2021-2022 en 2026-2027) ○ satellietcommunicatie: 81 Mio (2021-2027) ○ tablets voor <i>Battlefield Management System</i>: 7 Mio (2021-2025) • jammers tegen geïmproviseerde bommen: ○ voor troepen te voet: 2,5 Mio (2023 en 2026) ○ voor voertuigen: 12 Mio (2025-2027) • vervanging Unimogs door gepantserde lichte vrachtwagens: 155,93 Mio (2021-2026) • gepantserde logistieke evacuatievoertuigen (<i>Combat Recovery Vehicle, Protected Recovery Vehicle</i>): 35,40 Mio (2020-2022) • gepantserde zware vrachtwagens: 33,13 Mio (2021-2024) • vervanging vrachtwagens Astra 8 ton: 55,54 Mio (2028-2030) • lichte versie gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform (ter vervanging Dingo en Piranha): 629,85 Mio (2025-2030) • mediane versie gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform (ter vervanging Dingo en Piranha): 378,62 Mio (2026-2030) • vervanging LMV's (Lynx): 125,05 Mio (2021-2025) • trainingsmaterieel voor duelsimulatie: 17 Mio (2020-2021) • team trainer voor Spike-missile: 3,5 Mio (2021) • investeringen gevechtsgenie: ○ vervanging generatoren > 20kVA: 5,08 Mio (2026-2027) ○ mobiele brugslagmiddelen: 3 Mio (2026) ○ middelen om IED's op wegen op te ruimen (<i>Route Clearing Package</i>): 12 Mio (2021-2023) • investeringen artillerie: ○ mobiele lange dracht-precisie-artillerie: 48 Mio (2027-2029)

		○ korte-afstandsradar om vijandelijke vuren (raketten, artillerie, mortieren) en UAS te localiseren: 3 Mio (2020) ● investeringen logistiek: ○ gepantserde logistieke evacuatievoertuigen specifiek logistiek (<i>Protected Evacuation Vehicle</i>): 10 Mio (2022-2024) ○ vervanging generatoren > 20kVA: 9,43 Mio (2026-2027) ○ shelters: 9 Mio (2023-2024) ○ containers speciale <i>Combat Service Support</i>: 23,63 Mio (2025-2027) ○ aanhangwagens speciale ravitaillering: 7,2 Mio (2028-2029) ○ gepantserde vrachtwagens containermanipulatie: 26,63 Mio (2028-2030) ○ opvolgsoftware: 7 Mio (2030) ○ vrachtwagens-trekkers: 9,45 Mio (2026-2028)
<i>Special Operations Forces</i>	167,23	● modernisering van de individuele bewapening: ○ standaardwapens: 5,56 Mio (2022-2023 en 2027-2028) ○ gevechtsvesten (BEST): 19,86 Mio (2017-2022) ○ individuele nachtopiek: 9 Mio (2022 en 2025-2027) ○ thermische observatie: 6,3 Mio (2025-2027) ○ zware machinegeweren: 2,23 Mio (2025) ○ lichte mortieren 60mm: 0,60 Mio (2020) ○ lichte mortieren 80mm: 0,67 Mio (2020) ○ nachtopiek voor automatische granaatwerper 40mm: 1,02 Mio (2020) ● LTTV's: 54,9 Mio (2019-2021) ● vervanging Unimogs door gepantserde lichte vrachtwagens: 31,03 Mio (2021-2026) ● gepantserde logistieke evacuatievoertuigen (<i>Protected Recovery Vehicle</i>): 2 Mio (2020-2022) ● vervanging vrachtwagens Astra 8 ton: 14,55 Mio (2028-2030) ● parachutagematerieel: 19,5 Mio (2024 en 2028)
<i>Special Operations Aviation</i>	130	● 4 SOF-vliegtuigen⁷⁰: 130 Mio (2025-2027)
Tactisch luchttransport	41,1	● upgrades: 30,6 Mio (2020-2023 en 2028-2030) ● deelname internationaal trainingscentrum: 10,5 Mio (2020-2022)
Militaire constructie	33,64	● modernisering van de individuele bewapening: ○ standaardwapens: 0,82 Mio (2022-2023 en 2027-2028) ○ gevechtsvesten (BEST): 3,04 Mio (2017-2022) ● vrachtwagens dump met aanhangwagen: 12,2 Mio (2028-2029) ● zware kranen: 5,2 Mio (2029)

⁷⁰ Indien mogelijk zal er binnen dit budget bijkomend geïnvesteerd worden in medische evacuatie-kits en SOF-kits voor de NH90 *Multirole Transport*-helikopters.

		• gepantserde zware vrachtwagens: 2,47 Mio (2021-2024) • vrachtwagens trekkers: 2,91 Mio (2026-2028) • sets voor bruggenbouw: 7 Mio (2030)
CBRN-capaciteit	22,74	• modernisering van de individuele bewapening: ○ standaardwapens: 0,36 Mio (2022-2023 en 2027-2028) ○ gevechtsvesten (BEST): 1,32 Mio (2017-2022) • <i>light sampling</i> kits SIBCRA/RDOIT⁷¹: 1,2 Mio (2020) • CBRN-verkenningsvoertuigen: 9,62 Mio (2029-2030) • medium mobiele ontsmettingsstations, inclusief vrachtwagens: 6 Mio (2021) • beschermingstenten: 4 Mio (2028)
<i>Explosive Ordnance Disposal (EOD)/Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)-capaciteit</i>	9	• deel Defensie interdepartementale investering voor vervanging munitiebehandelingsinstallatie Poelkapelle: 9 Mio (2022-2023)

⁷¹ SIBCRA/RDOIT: *Sampling and Identification of Biological, Chemical and Radiological Agents/Rapid Deployable Outbreak Investigation Team*

i. Interwapen-gemotoriseerde capaciteit

Een interwapen-*Battlegroup* wordt samengesteld in functie van de opdracht die uitgevoerd dient te worden en de omgeving in dewelke de *Battlegroup* wordt ingezet. Een typesamenstelling bestaat uit een commando- en controle-element, een manoeuvrebataljon van ongeveer 500 man (combinatie infanterie, gepantserde voertuigen voor directe vuursteun en eigen verkenningmiddelen en mortieren), elementen *combat support* (artillerie, genie, ISTAR), elementen *combat service support* (logistiek, medische ondersteuning, commando- en communicatiemiddelen) en soms nog andere aan de opdracht aangepaste capaciteiten, zoals luchtmiddelen (helikopters en drones). Een interwapen-*Battlegroup* omvat, in zijn meest uitgebreide vorm, ongeveer 1200 personen. Een interwapen-compagnie is eveneens een interwapengroepering maar van slechts ongeveer 250 personen. Het interwapenconcept maakt snelle inzet mogelijk door de sterk geïntegreerde paraatstelling van de verschillende manoeuvre-, *combat support*- en *combat service support*-elementen.

Gemotoriseerde landstrijdkrachten maken gebruik van gepantserde wielvoertuigen voor hun inzet. Deze voertuigen bieden bescherming en vuurkracht gecombineerd met een hoge mobiliteit in het inzetgebied (operationele mobiliteit). Gemotoriseerde eenheden kunnen bereden of uitgestegen (te voet) worden ingezet waarbij ze hun gepantserde wielvoertuig eerder gebruiken als vervoermiddel of om het gevecht te ondersteunen met de aanwezige boordbewapening. Hierdoor kunnen ze zich snel aanpassen aan de terreinomstandigheden (verstedelijkt gebied, bosrijk gebied, open vlaktes, ...) en aan de vijandelijke dreiging.

Huidige en toekomstige invulling

Onze landstrijdkrachten worden sinds 2014 versterkt paraatgesteld volgens een interwapen-inzetconcept vergelijkbaar met dat van Frankrijk. Dit laat toe interwapenformaties in te zetten met korte inzettermijnen en verhoogt dus het reactievermogen van onze landstrijdkrachten. Dit concept blijft ook de basis voor de voorziene inzet tijdens de duur van de strategische visie. De investeringen beschreven in deze strategische visie moeten toelaten om alle eenheden van voldoende nieuw modern materieel te voorzien voor een optimale paraatstelling en inzet. Het huidige *pooling*-systeem voor de gevechtsvoertuigen zal stopgezet worden.

Tegen 2030 zullen gemotoriseerde interwapen-*Battlegroups* of -compagnieën uitgezonden worden met aangepaste commandostructuren, volgens het ambitieniveau aangegeven in de tabel. De inzet houdt rekening met het internationale kader van de EUBG's, de NRF en de VJTF. Alle voertuigen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit zullen luchtvervoerbaar zijn via de toekomstige A400M-transportvliegtuigen. Dit maakt het mogelijk om de eerste elementen snel naar het inzettheater te brengen. De elders besproken deelname in het *Joint Logistics Support Ship* zou de mogelijkheid kunnen bieden om een belangrijk deel van een *Battlegroup* in één keer te vervoeren.⁷²

Naast de nodige commando- en controle-elementen voor inzet op niveau interwapen-*Battlegroup* en -compagnie, zal een paraatstellingsstructuur op niveau brigade behouden blijven. Deze biedt de mogelijkheid om (mits een beperkte opwerking) te voldoen aan de door de NAVO gevraagde ambitie voor een Belgische inzet van een gemotoriseerde brigade in het kader van de collectieve defensie. Hoewel dit inzetscenario weinig waarschijnlijk is, verhoogt deze vorm van organisatie het adaptief vermogen van onze landstrijdkrachten. Deze structuur biedt ook mogelijkheden voor internationale integratie binnen een overkoepelende divisiestructuur van één van onze strategisch partnerlanden.

⁷² Militaire logistieke dienstverlening die de snelle inzet van contingenten mogelijk maakt, is essentieel om de korte inzettermijnen waar te maken.

Er wordt eveneens geïnvesteerd in de veiligheid en interconnectiviteit en dus de inzetbaarheid van de landstrijdkrachten en de interwapen-gemotoriseerde capaciteit in het bijzonder. Dit gebeurt via het moderniseren van de individuele bewapening met een nieuw individueel standaardwapen, slimme (*Belgian Soldier Transformation* - BEST-)gevechtsvesten met ingebouwde communicatie- en informatietechnologie, nachtopiek, thermische observatiemiddelen, zware machinegeweren en lichte mortieren. Naast de slimme gevechtsvesten wordt de interconnectiviteit versterkt door een modernisering van de communicatiemiddelen (*multi-role-radio's*, mobiele satellietcommunicatie en tablets voor het *Battlefield Management System*). De veiligheid van inzet zal eveneens verzekerd worden door investeringen in *jammers* (tegen geïmproviseerde bommen).

Eveneens zal er een oplossing komen om de huidige tekorten aan gevechtsvoertuigen binnen de gemotoriseerde manoeuvrebataljons en bijhorende *Combat Support*-elementen op te vangen. Dit zal gerealiseerd worden door een gedeelte van de LTTV's (*Light Troop Transport Vehicle*) die voorzien zijn voor de SOF-capaciteit (*Special Forces Group* en bataljons *Ranger*) primair te gebruiken voor de gemotoriseerde eenheden. In de periode 2025-2030 zullen alle gemotoriseerde manoeuvrebataljons en de bijhorende *Combat Support*- en *Combat Service Support*-eenheden uitgerust worden op basis van een gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform in verschillende types, waardoor de LTTV's kunnen overgaan naar de SOF-capaciteit.

Het lichtere type van dit gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform zal de vervanger zijn van de huidige MPPV's (*Dingo 2*)⁷³ van het type Commandopost/Fuselier/Scout en de huidige AIV's (*Piranha*)⁷⁴ van het type Commandopost/Fuselier. Het mediane type van dit gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform zal de vervanger zijn van de huidige MPPV's met een zwaar machinegeweer (.50) en van de huidige AIV's van het type *Direct Fire* 30mm en *Direct Fire* 90mm. Tijdens de periode van deze strategische visie zullen dus alle basisvoertuigen van de gemotoriseerde brigade vervangen worden, dit zowel voor de manoeuvrebataljons, als voor de *Combat Support*- en *Combat Service Support*-eenheden die het interwapenkarakter verzekeren van de gemotoriseerde capaciteit. De lichtere versie van het gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform zal daarom ook aangekocht worden in een genie-, *Forward Air Controller (FAC)*⁷⁵- en *Recovery*⁷⁶-versie, zoals vandaag al het geval is voor specifieke versies van de MPPV's en AIV's.

Daarnaast zullen alle *Light Multirole Vehicles (LMV)* Lynx die noodzakelijk zijn voor commando- en liaison, vervangen worden.

Tegen 2030 zal de interwapen-gemotoriseerde capaciteit bestaan uit 5 gemotoriseerde manoeuvrebataljons die uniform en volwaardig uitgerust zijn (gevechtsvoertuigen, ondersteunende voertuigen, individuele uitrusting). Het aantal elementen voor de *combat support* en *combat service support* zal hierop afgestemd worden.

De manoeuvrebataljons behouden een eigen capaciteit voor directe vuursteun. De vuurkracht en het interwapenkarakter van de manoeuvrebataljons zullen bijkomend versterkt worden door de (her)integratie van mortieren, met geleide precisiemunitie. Mini-UAS (*Unmanned Aerial Systems*)⁷⁷ zullen de verkennings-elementen van de manoeuvrebataljons versterken.

⁷³ *Multi Purpose Protected Vehicle*

⁷⁴ *Armoured Infantry Vehicle*

⁷⁵ voor de artillerie

⁷⁶ voor de logistieke elementen

⁷⁷ zie *ISTAR*-capaciteit

De hierboven vermelde investeringen in individueel materieel, communicatiemiddelen en voertuigen gelden grotendeels ook voor de *combat support*- en *combat service support*-elementen⁷⁸. Daarnaast zullen er voor deze capaciteiten nog specifieke investeringen plaatsvinden.

Voor de gemotoriseerde gevechtsgenie die acties uitvoert in het kader van de mobiliteit, contramobiliteit en steun aan de overleving, worden brugslagmiddelen op wielen aangekocht en middelen om IED⁷⁹s op wegen op te ruimen. Dit versterkt bijkomend het veilig inzetten van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit.

De huidige artillerie zal evolueren naar één batterij indirecte precisievuursteun met een lange dracht op basis van luchtvervoerbare wielvoertuigen, één batterij indirecte vuursteun kortere dracht op basis van de huidige 105mm-artilleriestukken met daarnaast een batterij sensoren samengesteld uit radarbedienaars, voorwaartse waarnemers en de nodige verbindingselementen met de gesteunde eenheden. Alle artilleriestukken zullen voorzien worden van precisie-eenheid. Bij de aankomst van de nieuwe artilleriestukken lange dracht zullen de 120mm-mortieren die momenteel tewerkgesteld worden door de artillerie, terug geïntegreerd worden in de manoeuvrebataljons.

In het kader van de escalatiedominantie bij de inzet van de interwapen-*Battlegroups* en –compagnieën, zullen deze indirecte precisievuursteunsmiddelen, vanuit onder andere een centrale positie in een compound, in staat zijn om snel en efficiënt een precisievuur af te leveren in de Belgische inzetzone tijdens crisismanagementoperaties. Dit zal op een gecoördineerde manier met andere vuursteun- en luchtmiddelen plaatsvinden. De artillerie zal eveneens een radarsysteem (korte dracht) hebben voor de localisering van opponenten die granaten, raketten of mortieren afvuren. Via het koppelen van de gegevens van deze radar aan de indirecte vuursteunsmiddelen kan deze dreiging doeltreffend bestreden worden. Deze radar zal ook kunnen ingezet worden tegen *Unmanned Aerial Systems* (UAV's/kleine drones).

De huidige luchtdoelartillerie-effectoren met een beperkte reikwijdte (Mistral-missiles) worden verlaten.

De ISTAR-capaciteit, beschreven in de dimensie Inlichtingen-Cyber-*Influence* vormt tevens de kern van de ontplooibare inlichtingen- en veiligheidsondersteuning van de operaties in de capacitaire dimensie Land. Meer bepaald spelen de verschillende samenstellende delen van deze capaciteit een onontbeerlijke rol als tactische *combat support* bij de inzetformaties van het ambitieniveau Land⁸⁰.

De voorziene modernisering van de communicatiemiddelen (*multi-role-radio's*, satellietcommunicatie en tablets voor het *Battlefield Management System*) van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit is geldig voor heel Defensie. Hieraan zijn 530 VTE CIS-personeel verbonden waarvan er 210 VTE algemene *joint*-steun zijn en niet verbonden met de dimensie Land maar zorgen voor de ondersteuning van alle capacitaire dimensies van Defensie en voor het verzekeren van de territoriale steun. In de tabel van de dimensie Land werden deze personeelsaantallen dan ook apart hernomen als de *Joint*-capaciteit Communicatie- en Informatie Systemen maar de noodzakelijke investeringen zijn inbegrepen in de algemene investeringen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit (individuele bewapening en voertuigen) en in de specifieke investeringen voor communicatiemiddelen.

De CIS-ondersteuning van ontplooiende detachementen is opgebouwd rond standaardmodules die ingezet kunnen worden in *joint* en multinationalaal verband, waarbij de interoperabiliteit en autonomie

⁷⁸ De CIS-middelen werden hiervoor al aangehaald.

⁷⁹ *Improvised Explosive Devices*

⁸⁰ De inzetformaties van het ambitieniveau Land zijn de gemotoriseerde interwapen-*Battlegroups*, de gemotoriseerde interwapen-compagnies, de *SOF Task Groups*, de bataljons *Ranger* en de compagnies *Ranger*.

van de eindgebruiker verzekerd zijn en de technische complexiteit centraal beheerd wordt door gespecialiseerd CIS-personeel. De stijgende behoefte aan connectiviteit en diensten voor het ondersteunen van operaties, noodzaakt robuuste strategische en tactische verbindingen die steunen op het gebruik van satellietcommunicaties.

De logistieke capaciteit van Defensie staat in voor de bevoorrading op het vlak van voeding, brandstof, munitie, wisselstukken en uitrusting, en verzekert de ingezette capaciteiten van het vereiste voortzettingsvermogen. Ze komt bovendien tussen bij herstellingen en onderhoud van het materieel van de landstrijdkrachten.

De aard van de inzet en de afstand tot het nationaal grondgebied vereisen dat de ontplooibare logistieke ondersteuning zich vlot en modulair kan aanpassen aan de specifieke behoeften van elke opdracht. Ze moet zich bovendien naadloos kunnen integreren in een multinationalaal verband (*Joint Logistic Support Group*). Met het oog op de globale efficiëntie wordt de logistieke steun op het nationaal grondgebied maximaal verzekerd in samenwerking met civiele partners of uitbesteed, indien dit kostenbesparend is en als de effectiviteit van Defensie verzekerd blijft.

Tijdens operationele inzet wordt er gestreefd naar een maximale centralisatie van de logistieke middelen om het aantal logistieke compounds, middelen en bewegingen te beperken en om een optimale logistieke steun met een minimale voetafdruk te garanderen. Tijdens de duur van deze strategische visie wordt er een belangrijke inhaalbeweging gedaan rond het heruitrusten van de logistieke capaciteit met gepantserde voertuigen die aangepast zijn aan de realiteit van een inzetomgeving waar er buiten de compounds steeds dreiging aanwezig is. Het gaat hierbij over gepantserde bergingsvoertuigen (*Protected Recovery Vehicle*), gepantserde evacuatievoertuigen (*Protected Evacuation Vehicle*), gepantserde vrachtwagens om containers te vervoeren en gepantserde zware vrachtwagens.

De 1.735 VTE van deze subcapaciteit zijn verdeeld tussen een gedeelte directe steun binnen de gemotoriseerde-capaciteit en de *Ranger*-bataljons en een gedeelte *joint* logistieke steun. De 493 VTE van deze *joint* logistieke steun werden apart aangegeven in de ambitieniveautabel van de dimensie Land maar de noodzakelijke investeringen in algemeen en specifiek materieel zitten vervat in deze van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit en de *Ranger*-bataljons. Deze *joint* logistieke steun omvat de algemene logistieke steun, de *Movement Control Group* (MCG), de Militaire Politie en de munitiedepots.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Bij de landstrijdkrachten bestaat er kwantitatief gezien veel samenwerking met de buurlanden. Met Nederland en Luxemburg gebeurt dat zelfs binnen een structureel kader via de Benelux-defensiesamenwerking. Ons land werkt bovendien ook structureel samen met Frankrijk binnen het *Rapid Reaction Corps* in Rijsel en via onze bijdrage aan het Eurocorps. Via de Nederlands-Duitse-samenwerkingsstructuur en de Benelux-defensiesamenwerking is er ook samenwerking ontstaan met Duitsland voor land(sub)capaciteiten. Deze samenwerkingsvormen zijn voornamelijk gefocust op uitwisseling van doctrine, gezamenlijke training en paraatstelling (in het kader van de EUBG's en NRF). Er bestaat echter nog veel potentieel voor verdere intensifiëring van de samenwerking inzake de ontwikkelingslijnen "opleiding" en "materieel" (verwerving, logistieke ondersteuning en maintenance, configuratiebeheer). Schaalvergroting in die domeinen kan onze efficiëntie versterken.

Daarom is het, in navolging van de principes in hoofdstuk 3, de bedoeling om algemeen voor de landcapaciteiten, de huidige vormen van samenwerking op korte termijn te versterken en de capacitaire verankering te verdiepen. Goede voorbeelden in dit kader zijn het gezamenlijk inrichten van opleidingen voor de indirecte vuursteun en voor de logistiek, binnen de Benelux-defensiesamenwerking, waarbij er specialisatie is voor verschillende delen van de cursussen tussen de drie landen.

Op basis van de capacitaire programma's van deze strategische visie dienen er daarom zo snel als mogelijk samenwerkingsmogelijkheden te worden geïdentificeerd en nagestreefd door het vergelijken en oplijnen van de defensieplanning van onze landstrijdkrachten met, in de eerste plaats, deze van onze strategische partnerlanden. Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met de oriëntatie van de landstrijdkrachten in onze buurlanden, zodat er in de toekomst maximaal opportuniteiten zijn voor gezamenlijke inzet, waarbij er dan gemeenschappelijke ondersteuning mogelijk zal zijn van de identieke systemen. In de voorziene tijdsspanne voor het verwerven van een opvolgcapaciteit voor de MPPV's (Dingo) en AIV (Piranha) van 2025 tot en met 2030, werd momenteel al één programma geïdentificeerd bij onze buurlanden dat in aanmerking lijkt te komen, namelijk het Franse *Scorpion*-programma. Dit programma zou het mogelijk maken om de basisvoertuigen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit te vervangen door verschillende types van een gezamenlijk internationaal platform, namelijk een lichtere versie geschikt voor troepentransport en modulerbaar voor de manoeuvre- en *combat support*- en *combat service support*-eenheden en een mediane versie geschikt als een verkennings- en gevechtscapaciteit voor de manoeuvrebataljons. Een eventuele samenwerking met Frankrijk kan een belangrijke opportuniteit bieden om op een efficiëntere manier de ondersteuning (o.a. vorming, doctrine, maintenance, logistieke ondersteuning) van onze interwapen-gemotoriseerde capaciteit te verzekeren.

Vanuit de hernieuwde focus en vormgeving van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit is het eveneens belangrijk dat de deelname door de Belgische landstrijdkrachten aan eventuele overkoepelende commandoniveaus, ook bijdraagt aan het versterken van de efficiëntie van de voorziene operationele inzet. Het uitwerken van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit zal daarom, indien mogelijk, gebeuren in het bredere kader van een langdurige strategische samenwerking voor onze landstrijdkrachten met één of meerdere strategische partnerlanden met een gezamenlijk inrichten van de ontwikkelingslijnen en een integratie van onze gemotoriseerde brigade binnen overkoepelende commandostructuren van dit/deze strategisch(e) partnerland(en).

ii. Reservecompagnieën

Een groot voordeel van een Defensie, is dat deze ook reservisten kan integreren in het personeelsbestand om punctueel bijkomende capaciteit te leveren op piekmomenten.

Vanuit de kerntaken "collectieve defensie", "collectieve veiligheid" en "het beschermen van Belgische onderdanen wereldwijd" is er eerder een focus op een specialistische Reserve die een bijdrage kan leveren via specifieke functies die niet - of onvoldoende - aanwezig zijn binnen Defensie zelf.

Om Defensie blijvend te laten focussen op haar kerntaken en tegelijk een belangrijke en efficiënte bijdrage vanuit Defensie mogelijk te maken voor piekcapaciteit om de interne veiligheid te ondersteunen, zal er bestudeerd worden of de bestaande niet-specialistische Reserve vernieuwd en geheractiveerd kan worden.⁸¹

Het zou de bedoeling zijn om reservecompagnieën te organiseren die bestaan uit lichte infanterie. Deze reservetroepen zouden gebruik kunnen maken van geleasde commerciële voertuigen en ander materieel (voertuigen, uitrusting, bewapening) dat reeds aanwezig is binnen Defensie.

De reservecompagnieën zouden kunnen aangehecht worden aan de manoeuvrebataljons van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit die eveneens instaan voor hun paraatstelling.

Hun aansturing zou kunnen gebeuren door de gecentraliseerde territoriale stafstructuur (cf. hervorming provinciecommando's uit hoofdstuk 6), geïntegreerd in de Defensiestaf.

⁸¹ Bij ongewijzigd beleid zal deze niet-specialistische Reserve door een gebrek aan jonge rekruten binnen ongeveer vijf jaar ophouden te bestaan.

iii. *Special Operations Forces (inclusief Special Operations Aviation)*

Special Operations Forces (SOF) zijn elitetroepen die ingezet worden als strategische ondersteuningscapaciteit.

De *Special Operations Forces* hebben volgens de NAVO-doctrine drie basisopdrachten:

- speciale verkenning: verkennings- en bewakingsactiviteiten evenals speciale *human intelligence*-operaties voor het verkrijgen van strategische en/of operationele informatie;
- directe actie: beperkte offensieve acties om specifieke doelen te veroveren, te vernietigen of om gevangenen te nemen, te bevrijden;
- militaire assistentie: het ondersteunen van geallieerde strijdkrachten in het gehele geweldsspectrum, gaande van het geven van basistraining tot het ondersteunen van deze troepen via o.a. directe acties of het verzekeren van liaison met luchtmiddelen of inlichtingenbronnen.

De kern van de *Special Operations Forces*-capaciteit zijn de *Special Forces*, de operatoren van de *Special Forces Group*.

Een *Special Forces Support Group* (SFSG) kan de *Special Forces* bijstaan via *force protection*, als *quick reaction force*, voor de beveiliging van de omgeving bij directe acties, voor afleiding- en deceptie-operaties en voor operaties waarbij een “nemen en houden” moet uitgevoerd worden. Daarnaast kan de SFSG autonoom speciale operaties uitvoeren, voornamelijk van het type “militaire assistentie”. De *Special Forces Support Group* is essentieel voor het opschalen van de capaciteit van de *Special Forces* zelf, voor het deelnemen aan snelle interventie-operaties (contraterrorisme, ontzetten gijzelaars, beveiliging landgenoten, evacuatie van landgenoten).

Daarnaast bestaat een SOF-capaciteit ook uit *joint enablers* uit alle dimensies.

Huidige en toekomstige invulling

De toekomstige *Special Operations Forces* zullen bestaan uit de operatoren van de *Special Forces Group*, personeel van de *Special Forces Support Group* en gespecialiseerde luchtmiddelen. Daarnaast zal een gedeelte van het personeel van de *joint enablers* een specifieke SOF-opleiding krijgen. Het gaat o.a. over EOD/C-IED-teams, hondenploegen, een medische ondersteuningscapaciteit en *influence support teams*.

De *Special Forces* van de huidige *Special Forces Group* vormen de kern waarrond een versterkte *Special Operations Forces*-capaciteit zal gebouwd worden. De *Special Forces Group* zal toenemen tot een totaal van ongeveer 225 VTE.

De *Special Forces Support Group* zal opgericht worden onder andere op basis van de huidige para-commando's binnen onze Defensie en bestaan uit twee bataljons *Ranger*. De *Special Forces Support Group* dient met dezelfde reactiviteit te kunnen ingezet worden als de *Special Forces* zelf en daarom is het noodzakelijk dat de bataljons *Ranger* continu (organiek) interwapen georganiseerd zijn. Ze moeten ook eenzelfde SOF-*mindset* hebben. Daarom zal het SOF-competentiecentrum (zie punt e. “Aansturing en operationele ondersteuning van de capaciteiten”) niet enkel de Benelux-parachutageschool en het trainingscentrum commando omvatten. Er zal ook een nieuw competentiecentrum opgericht worden dat specifieke *Special Forces*-vormingen zal geven aan de operatoren van de *Special Forces Group*, aan het personeel van de *Special Forces Support Group* en aan geselecteerd personeel van de *joint enablers* dat voorzien is om deze operatoren te ondersteunen.

De *Special Forces* en de twee bataljons *Ranger* hebben lichte gemotoriseerde voertuigen van het type RRV (*Rapid Reaction Vehicle*) en LTTV (*Light Troop Transport Vehicle*) als basisvoertuigen. Deze LTTV's zullen in verschillende types worden verworven aangepast aan de *combat support*- en *combat service support*-elementen geïntegreerd in de *Ranger*-bataljons. De verwerving van de RRV's werd al goedgekeurd door de regering. De LTTV's zullen in de periode 2019-2021 verworven worden. De andere investeringen in hoofdmaterieel lopen gelijk met deze van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit.

Eén van de vele insertiemiddelen van deze troepen blijft parachutage. Daarom zullen ook de nodige investeringen gebeuren in nieuw parachutagematerieel. Dit zorgt eveneens voor het *up-to-date* houden van de Belgische internationale expertise in dit domein die naar voren komt in de Benelux-Paraschool.

Naast deze investeringen in hoofdmaterieel zullen er doorlopend kleine investeringen nodig zijn om de *Special Forces* en de *Rangers* operationeel te houden en te ontwikkelen. Het gaat onder andere over insertiemiddelen (amfibie, duik- en parachutage-uitrusting, systemen voor mobiliteit te land), specifieke bewapening, optiek, C4 (*Command, Control, Communication, Computer*) en ISR.

Een ander aspect van de versterking van onze *Special Operations Forces*-capaciteit is de wil om een gespecialiseerde *SOF Aviation* op te richten op basis van vier kleine *Short Takeoff and Landing* (STOL) vliegtuigen die ingezet kunnen worden vanaf korte en weinig voorbereide pistes en die door hun relatief grote vliegbereik en onopvallende karakter geschikt zijn voor *SOF*-inserties en –extracties en voor bevoorrading. Deze vliegtuigen kunnen eventueel ook uitgerust worden voor medische evacuaties en voor de steun van *Special Forces* inzake ISR en *Close Air Support*.

Er zal binnen het budget voor *SOF Aviation* ook nagegaan worden of er kits kunnen verworven worden om de NH90 *Multirole Transport Helicopters* in te kunnen zetten als *SOF*-helikopters en voor medische evacuatie.

De nationale paraatstellingsstructuur van de *Special Operations Forces*, het *SOCOM* (*Special Operations Command*), zal de basis zijn voor de Belgische bijdrage aan de NAVO-samenwerking voor een gespecialiseerde operationele *SOF*-commandostructuur (*Composite Special Operations Component Command* (C-SOCC)) die gegenereerd zal worden samen met Denemarken en Nederland.

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 zal de *Special Operations Forces*-capaciteit ook worden ingezet voor het verzekeren van de kerntaak “beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd”. Dit kan enerzijds via operaties die direct passen in het takenpakket van de *SOF*-capaciteit, zoals het uitvoeren van directe acties om bijvoorbeeld gijzelaars te ontzetten of bedreigde landgenoten te beveiligen, maar deze capaciteit moet ook blijvend in staat zijn om evacuatieoperaties uit te voeren van landgenoten tot het niveau van een *SOF Task Force* (een *SOF Task Group* samen met een bataljon *Ranger*). Voor het uitvoeren van snelle interventie-operaties, waaronder evacuatieoperaties, zal het *SOCOM* de basis zijn voor het aanleveren van een *Joint Forces Command*.

Eén van de compagnies van de bataljons *Ranger* zal een amfibische compagnie zijn. Amfibische troepen zijn gespecialiseerd in het uitvoeren van operaties waarbij vanuit het water aan land wordt gegaan, dikwijls met behulp van landingsvaartuigen vanuit amfibische moederschepen, de *Landing Platform Docks* (LPD's). Deze gespecialiseerde amfibische compagnie betekent een belangrijke versterking van de huidige amfibische capaciteit van Defensie en een directe ondersteuning van de amfibische capaciteit die al bestaat binnen de *Special Forces Group*. Er zal bestudeerd worden welke de mogelijkheden zijn om deze amfibische compagnie geïntegreerd paraat te stellen samen met Nederland of Frankrijk, aangezien beide landen Mariniersbataljons hebben. De amfibische capaciteit van de *Special Forces Group* werkt al nauw samen met hun Nederlandse collega's en hebben al identieke vaartuigen. Een amfibische compagnie binnen de *Rangers* is een noodzakelijke capaciteit en

tegelijk een versterking en verbreding van de Belgisch-Nederlandse of Belgisch-Franse defensiesamenwerking. Een geïntegreerde paraatstelling met Nederlandse of Franse Mariniers kan enkel mits instemming van het partnerland en investeringen zullen in samenspraak met dit land dienen te gebeuren.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

In het kader van anti-terrorisme worden de *Special Forces* van Defensie al ingezet voor directe acties onder de controle van de Politie. Defensie zou de samenwerking met de Speciale Eenheden van de Politie kunnen versterken door structureler opleidingen en de verwerving van materieel samen te organiseren. Hiervoor dient ook de wettelijke basis verder uitgewerkt te worden.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Algemeen zijn *Special Operations Forces* (SOF) een strategische capaciteit. Er is een groot tekort aan deze capaciteit op Europees niveau en zowel de NAVO als de EU zien SOF als een prioriteit.

Defensie zal via een NAVO-programma samen met Denemarken en Nederland een internationaal SOCOM (C-SOCC) inrichten dat expeditionair kan ingezet worden.

Eveneens zal Defensie blijvend bijdragen met instructeurs aan het *International Special Training Centre* (ISTC) te Pfullendorf in Duitsland dat specialistische training aanbiedt voor de *Special Forces* van de NAVO-lidstaten. De instructeurs van onze Defensie werken daar samen met Deense, Duitse, Griekse, Italiaanse, Nederlandse, Noorse, Turkse en Amerikaanse collega's.

Binnen de Benelux-defensiesamenwerking is er al samenwerking met het Nederlandse Korps Commandotroepen voor opleiding, training, operaties, verwerving materieel en commando- en controlestructuren. Deze samenwerking zal geïntensifieerd worden om synergieën en dus meer efficiëntie te verwezenlijken. Er zal nagegaan worden of de goede samenwerking met de Franse, Duitse en de Amerikaanse *Special Forces* ook op een structurele manier kan versterkt worden.

De Benelux-Paraschool te Schaffen is één van de belangrijkste realisaties van de versterkte Benelux-defensiesamenwerking die in 2012 werd opgestart. De gezamenlijke opleidingen, alsook andere samenwerkingsdomeinen zoals luchtbevoorrading, zullen verder uitgewerkt worden en indien mogelijk verbreed. Eenzelfde internationalisering zal nagestreefd worden voor het trainingscentrum Commando te Marche-les-Dames.

De nog te bestuderen geïntegreerde paraatstelling van een Belgische amfibische compagnie bij de Nederlandse of Franse Mariniers geeft de wil aan om op innovatieve manieren meer Europese defensiesamenwerking via capacitaire verankering te realiseren, in lijn met de ideeën in hoofdstuk 3. De versterking van de Europese amfibische capaciteit wordt gevraagd binnen de EU en de NAVO. Dit initiatief zou ook een verdere Europese verankering van onze Defensie verwezenlijken via het bestaande amfibische partnerschap tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk en versterkt ook de positie van ons land binnen de *European Amphibious Initiative* (EAI) -samenwerking.

iv. Tactisch luchttransport

Multirole Transport Helicopters worden ingezet voor het transporteren van goederen en personeel. Ze zorgen voor bijkomende mobiliteit van de gemotoriseerde troepen. Ze kunnen ook luchtmobilele

operaties van de *Special Operations Forces* mogelijk maken en ingezet worden als medische evacuatiehelikopters.⁸²

Huidige en toekomstige invulling

Defensie heeft vier *Multirole Transport Helicopters* van het NH90-type waarvan de verwervingskosten al geabsorbeerd zijn. De voorziene investeringen zijn deze voor upgrades.

De A-109-helikopters zullen niet langer operationeel ingezet worden. Het behouden van een beperkt aantal van deze helikopters zal afhangen van een studie die zal nagaan of het efficiënt is om deze helikopters te behouden als trainingscapaciteit om de paraatstelling van de *Multirole Transport Helicopters* (maar eveneens de *NATO Frigate Helicopters*) te ondersteunen.

Indien dit het geval is, zal er eveneens nagegaan worden of deze binnen hun trainingsopdracht tegelijk kunnen ingezet worden ter ondersteuning van de interne veiligheid, bijvoorbeeld via het ondersteunen van bepaalde politietaken.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Vandaag is er al een overeenkomst⁸³ waardoor de *Multirole Transport Helicopters* kunnen worden ingezet op een niet-structurele, gerichte en tijdelijke manier om steun te verlenen aan de activiteiten van de Civiele Veiligheid bij blusoperaties. In de praktijk wordt deze inzet vooral gezien bij grote natuurbranden voor observatie, voor transport van interventieploegen, voor de evacuatie van personen, maar ook voor het blussen zelf. In 2016 wordt gestart met de operationalisering van de *Multirole Transport Helicopters* als blushelikopter met een set die aangekocht werd door de Civiele Veiligheid en waarvan de trainings- en inzetkosten eveneens door de Civiele Veiligheid worden vergoed.

Naast de inzet als blushelikopter, kan deze helikopter ook ingezet worden tijdens het *consequence management* bij rampen, bijvoorbeeld voor het transport van gewonden of als middel om reddingsacties uit te voeren of te coördineren. Deze helikopter zou ook kunnen ingezet worden om het transport te verzekeren bij een snelle inzet van bewakingsdetachementen of voor een SOF-tussenkomst op het nationale grondgebied. De sensoren van deze helikopters kunnen eveneens ingezet worden als ISR-capaciteit op het nationale grondgebied (gecombineerd met de militaire analysecapaciteit), binnen een te voorzien juridisch kader en in samenwerking met andere nationale veiligheidsactoren.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Via NAHEMA, het *NATO Helicopter Management Agency* dat het internationaal programmabureau van de NH90-kernlanden (België, Duitsland, Frankrijk, Italië en Nederland) is, gebeurt er een gezamenlijke productie- en (door)ontwikkeling van de NH90-helikopters voor hun gehele levensduur.

Een gezamenlijke pool met Nederland voor reserve-onderdelen voor de verschillende types NH90-helikopters van beide landen is al geïnitieerd.

⁸² Zoals hierboven aangegeven, zal nagegaan worden of er binnen de budgetten van de *Special Operations Aviation* SOF-kits en medische kits voor de NH90-helikopters kunnen aangekocht worden.

⁸³ Akkoordprotocol tussen de Minister van Landsverdediging en de Minister van Binnenlandse Zaken betreffende de ondersteuning door Defensie in het kader van hulp bij grootschalige natuurbranden, 21 mei 2014.

De training op NH90-simulators zal zo internationaal mogelijk worden uitgebouwd. Momenteel is er samenwerking met Duitsland voor de initiële opleiding voor deze helikopters. Voor de langere termijn zal Defensie nagaan of er een mogelijkheid is om zich in te kopen in het Duitse of eventueel het Franse NH90 *Training Center*. Er zal mogelijkwijze dan ook Defensiepersoneel in dit trainingscentrum tewerkgesteld worden.

Op korte termijn zal er de nodige politieke sturing volgen rond de uitwerking van een gezamenlijk helikoptercommando met Nederland, een project dat geïnitieerd werd in 2013 en momenteel enkel leidde tot beperkte vormen van samenwerking (afstemmen training, operaties en procedures). De finale bedoeling van dit project is evenwel het creëren van een opstap naar een Europese structuur voor een gezamenlijk operationeel commando naar het voorbeeld van het succesvolle EATC dat zich focust op transportvliegtuigen en tankervliegtuigen.

v. Militaire constructie

De militaire constructie draagt bij aan de expeditionaire inzet door belangrijke weginfrastructuur te herstellen (of zelfs te verwezenlijken) en militaire constructies te bouwen of te installeren, in het bijzonder infrastructuur voor compounds of ter bescherming van het personeel.

Daarnaast is de militaire constructie heel belangrijk voor de nazorgfase na het beëindigen van de belangrijkste gevechtsacties tijdens een gewapend conflict, via reconstructieopdrachten. Deze capaciteit is essentieel voor het snel heropstarten van de publieke dienstverlening zoals het verzekeren van stroom, drinkwater, weginfrastructuur, afvalophaling, telecommunicatie ... Dit is belangrijk in het verwerven en behouden van steun van de lokale bevolking tegen opponenten.

De werken van de militaire constructie ten voordele van de lokale gemeenschap dragen in de nazorgfase van een conflict ook bij aan het verzekeren van steun van de bevolking voor de aanwezige buitenlandse en lokale troepen. Deze troepen verzekeren de veiligheid tijdens het heropstarten van het lokale politieke, sociale en economische proces dat uiteindelijk moet leiden tot een structurele oplossing van een conflict.

Voor de opdrachten ter ondersteuning van de lokale bevolking is er een nauwe samenwerking met de *Influence*-capaciteit. Laatstvermelde capaciteit is verantwoordelijk voor de civiel-militaire interactie die sturing (o.a. prioritisering) geeft aan de acties van de militaire constructie.

Inzet in het kader van internationale crisisbeheersing bij rampen en internationale humanitaire opdrachten is ook mogelijk.

Huidige en toekomstige invulling

De huidige elementen militaire constructie binnen de multimodale geniebataljons zullen behouden blijven. De huidige *Field Accomodation*-capaciteit, die een vergelijkbare opdracht heeft, zal geïntegreerd worden in de militaire constructie. Vandaag werken beide eenheden al nauw samen voor het installeren van compounds voor alle eenheden van Defensie.

De voorziene investeringen zijn bedoeld om het belangrijkste materieel van de militaire constructie te vervangen. Er zullen eveneens semipermanente brugsystemen (logistieke bruggen) worden aangekocht.

Inspanningen zullen geleverd worden om het huidige patrimonium aan ontploerbare infrastructuur te behouden tot 2030.

Voor haar opdrachten kan de militaire constructie rekenen op reservisten die specifieke knowhow aanleveren die slechts punctueel noodzakelijk is. Daarnaast zal er ook beroep gedaan worden op reservisten om punctueel en snel, bijkomende capaciteit te leveren voor bijvoorbeeld het heropstarten van de publieke dienstverlening of bij het opbouwen van een compound.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

De militaire constructie kan in het kader van de interne veiligheid steun leveren aan het *consequence management* bij rampen en kan ook ingezet worden voor nationale humanitaire opdrachten (bijvoorbeeld het opbouwen van accommodatie voor vluchtelingen).

Er zal gestreefd worden naar een versterkte samenwerking met gelijkaardige capaciteiten van de Civiele Bescherming.

De opleiding, het verwerven van materieel en het ondersteunen van dit materieel, zal zoveel als mogelijk geïntegreerd worden zodat de civiele en militaire diensten zowel budgettair als operationeel efficiënter worden. Het militaire materieel kan immers zo gemakkelijker ingezet worden voor nationale opdrachten en het civiele kan eveneens gebruikt worden door militairen.

De Civiele Bescherming zou eveneens een pool van reservisten kunnen vormen voor militaire inzet, waarbij er rekening kan gehouden worden met een eventuele militaire inzet van hun materieel.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De militaire constructie heeft de ambitie om het toekomstig materieel gezamenlijk te verwerven met onze strategische partnerlanden.

vi. CBRN (Chemisch-Biologisch-Radiologisch-Nucleair)-capaciteit

De CBRN-capaciteit levert de *joint*-steun aan de mobiliteit en de overleving van de strijdkrachten door het opsporen van CBRN-substanties en door de ontsmetting van voertuigen, uitrusting en personeel.

Huidige en toekomstige invulling

Defensie zal haar CBRN-capaciteit versterken, voortbouwend op haar huidige capaciteiten.

Er worden nieuwe CBRN-verkenningsvoertuigen aangekocht voor de HSE-teams (*Hazardous Site Evaluation*) die sites met vermoedelijke CBRN-dreiging moeten evalueren.

Er zal ook materieel worden verworven voor forensische staalname en veldidentificatie, evenals voor het bestendigen van de eigen *home-based reachback*-capaciteit (DLD⁸⁴) voor het onderzoeken van stalen die SIBCA⁸⁵-teams en RDOIT⁸⁶ nemen.

Een gedeelte van de mobiele ontsmettingsstations en de ontsmettingstenten zal vernieuwd worden.

De gespecialiseerde CBRN-verkennings- en staalname-teams zullen in staat zijn om de *Special Operations Forces*-capaciteit te ondersteunen.

⁸⁴ DLD: Departement laboratoria van Defensie – *département laboratoires de la Défense*

⁸⁵ SIBCA: *sampling and identification of chemical, biological, radiological and nuclear agents*

⁸⁶ RDOIT: *rapid deployable outbreak investigation team*

Samen met de medische capaciteit worden er ook medische CBRN-teams opgeleid die gewonden in een CBRN-omgeving ontsmetten en een gespecialiseerd transport kunnen verzekeren.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Door de proliferatie van CBRN-wapens en geïmproviseerde tuigen is er in het geval van terroristische acties op ons grondgebied een grotere kans op de inzet van militaire CBRN-capaciteiten. In het kader van de terreurdreiging en de niet uit te sluiten inzet van CBRN-agentia door terroristische groeperingen, kunnen er raadgevers, ontsmettingscapaciteit en gespecialiseerde CBRN-verkennings- en CBRN *forensic capable* staalnameteams ter beschikking gesteld worden die in steun van de Civiele Bescherming en de Federale Politie optreden. Daarnaast kan de CBRN-capaciteit eveneens ingezet worden bij rampen (bijvoorbeeld chemische rampen zoals te Wetteren in 2013).

Er zal gestreefd worden naar een versterkte samenwerking met gelijkaardige capaciteiten van de Civiele Bescherming.

De opleiding, het verwerven van materieel en het ondersteunen van dit materieel, zal zoveel als mogelijk geïntegreerd worden, zodat de civiele en militaire diensten zowel budgettair als operationeel efficiënter worden. Het militaire materieel kan immers zo gemakkelijker ingezet worden voor nationale opdrachten en het civiele kan eveneens gebruikt worden door militairen.

De civiele diensten zouden eveneens een pool van reservisten kunnen vormen voor militaire inzet, waarbij er rekening kan gehouden worden met een eventuele militaire inzet van hun materieel. Dit biedt mogelijkheden om zowel nationaal als voor militaire inzet de capaciteit op te schalen wanneer noodzakelijk.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De NAVO moedigt lidstaten aan om capaciteiten te poolen zodat er een schaalvergroting komt en ze efficiënter kunnen ondersteund worden. In dit kader wordt een samenwerking tussen Duitsland en de Benelux-landen voor een multinationalaal CBRN-bataljon momenteel uitgewerkt. Dit bataljon zou een gezamenlijke opleiding en training van CBRN-specialisten mogelijk moeten maken.

vii. Explosive Ordnance Disposal (EOD)/Counter-Improvised Explosive Devices (C-IED)-capaciteit

De EOD/C-IED-capaciteit levert de *joint*-steun voor het onschadelijk maken van munitie en het ontmantelen van (al of niet geïmproviseerde) ontploffingstuigen tijdens de inzet van onze contingents. Daarnaast levert deze capaciteit ook steun bij het onschadelijk maken van munitie tijdens de paraatstelling.

Deze capaciteit werkt samen met de CBRN-capaciteit voor IED's voorzien van CBRN-agentia.

Huidige en toekomstige invulling

De noodzakelijke investeringen voor de expeditionaire inzet van de EOD/C-IED-capaciteit zijn sterk gerelateerd en verlopen gezamenlijk met de investeringen ten voordele van de gevechtsgenie. Een gedeelte van de investeringsbudgetten in hoofdmaterieel van de gevechtsgenie (die vervat zit in de interwapen-gemotoriseerde capaciteit) zijn dan ook bestemd voor de EOD/C-IED-capaciteit. Het gaat over de *Route Clearing Packages* die noodzakelijk zijn voor de opruiming en vernietiging van geïmproviseerde ontploffingstuigen bij expeditionaire inzet.

Ondersteuning interne veiligheid

Vandaag al is een belangrijk deel van de EOD/C-IED-capaciteit specifiek gericht op het ondersteunen van de interne veiligheid. De belangrijkste investering tijdens de periode van de strategische visie is hierop gericht, namelijk voor een ontmantelingsinstallatie. Deze installatie dient voornamelijk voor het opruimen van de historische munitievervuiling in de Westhoek. Deze investering werd wel voor de helft gefinancierd via interdepartementale samenwerking. Het opruimen van deze historische munitievervuiling heeft geen band met de huidige militaire opdracht van de EOD/C-IED-capaciteit, maar absorbeert wel een groot deel van het personeel en materieel van deze capaciteit. Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 zal Defensie echter blijvend deze taak inzake interne veiligheid op zich nemen maar dit zal gebeuren met minder militair personeel door maximaal in te zetten op *sourcing*. Deze *sourcing* moet ook een optimalisatie wat betreft werkingskosten toelaten.

Naast de expeditionaire inzet zal de EOD/C-IED-capaciteit blijvend de interne veiligheid ondersteunen voor dreigingen die gespecialiseerde militaire expertise noodzaken zoals het onschadelijk maken en opruimen van IED's van bijvoorbeeld terroristische oorsprong of het onschadelijk maken van recentere oorlogsmunities.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Binnen de Benelux-defensiesamenwerking is er toenemende samenwerking voor doctrine, documentatie, opleiding & training voor EOD/C-IED.

c. Capacitaire dimensie Lucht

Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Lucht								
Capaciteit	Invulling	Personeel in 2030	Voorziene personeel september 2015 (personeels effectieven op 1 januari 2016)	Delta 2030 t.o.v. voorziene personeel 2015	Investerings in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Ambitieniveau		
						Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzet termijn
Multirole-luchtgevechts capaciteit	34 nieuwe gevechtsvliegtuigen (inclusief de reserve voor attritie)	1976	2576 (2517)	-23%	3592,5	6 gevechtsvliegtuigen <i>High Battle Rythm</i>	onbeperkt	3 dagen
						2 gevechtsvliegtuigen <i>Quick Reaction Alert</i> (en <i>air policing</i>)	onbeperkt	15 minuten
Air-to-air-refueling- en strategische (medische) luchttransport capaciteit	1 <i>Multirole Tanker Transport</i> -toestel	(personeel zie strategisch transport)			300	1 <i>Multirole Tanker Transport</i> in de EDA-pool	onbeperkt vanuit internationaal perspectief	3 dagen
	7 transportvliegtuigen A400M met 2 tanker-kits	668	973 (900)	-31%	93	4 transportvliegtuigen A400M (waarvan 1 à 2 kunnen ingezet worden als tankervliegtuig)	onbeperkt	3 dagen
Commando- en bewakings vliegtuigen	deelname aan de NAVO <i>Airborne Warning And Control System</i> (AWACS) - capaciteit	38	43 (41)	-12%	inbegrepen bij de budgetlijn "bijdrages aan multilaterale investeringen" van de globale kostengrafiek	deelname aan NAVO AWACS-capaciteit	onbeperkt	5 dagen
Lucht Informatie Kruispunt (LinK)	interdepartementale civiel-militaire coördinatiestructuur voor het luchtruim	(geïntegreerd in het CRC)				commandocapaciteit voor interdepartementale inzet en coördinatie in het nationale luchtruim	onbeperkt	permanent
TOTAAL dimensie Lucht (zonder dubbelstellingen)		2682	3592 (3458)	-25%	3985,5			

Inhoud investeringen

Capacitaire dimensie Lucht		
Capaciteit	Investeringen in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Investeringsprojecten en voorziene timing
<i>Multirole-luchtgevechtscapaciteit</i>	3592,5	• 34 (inclusief de reserve voor attritie) gevechtsvliegtuigen: 3412 Mio (2020-2030) • finale upgrades van de F-16's: ○ <i>Commonality & Interoperability Consolidation Program</i> (CICP): 21 Mio (2017-2019) ○ <i>Weapons & sensors</i>: 30 Mio (2017-2018 en 2021) ○ <i>Final operational upgrade</i>: 15,5 Mio (2024-2025) • aanvang van de upgrades voor de nieuwe toestellen: 114 Mio (2026-2030)
<i>Air-to-air-refueling- en strategische (medische) luchttransportcapaciteit</i>	300	• één <i>Multirole Tanker Transport</i>-toestel: 300 Mio (2024-2027)
	93	• 2 <i>air-to-air-refueling</i> (AAR) kits: 37 Mio (2027-2029) • bijdrage aan Belgisch-Luxemburgs <i>Training Center</i> (vluchtsimulators): 56 Mio (2020-2024)

i. Multirole-luchtgevechtscapaciteit

Multirole-gevechtsvliegtuigen hebben de mogelijkheid om zowel luchtverdedigings-, luchtaanvals-, grondaanvals- en verkenningstaken (als schakel binnen de ISR-keten) uit te voeren. Deze gevechtsvliegtuigen hebben ook een belangrijke rol in de ondersteuning van landtroepen door het creëren van luchtoverwicht en door het leveren van directe luchtsteun (*Close Air Support*). Zij kunnen ook ondersteuning bieden aan maritieme vlootverbanden.

Huidige en toekomstige invulling

66,5 miljoen investeringen worden voorzien in deze strategische visie om de huidige 54 F-16-gevechtsvliegtuigen tot op het einde van hun levensduur inzetbaar te houden. Vanaf 2023 zullen de F-16's vervangen worden door een vloot van 34 nieuwe, moderne gevechtsvliegtuigen inclusief de reserve voor attritie. Dit betekent een investering van in totaal ongeveer 3,6 miljard euro voor deze capaciteit, inclusief al een eerste deel van de upgrades voor de nieuwe toestellen.

Op basis van de inzetbare gevechtsvliegtuigen kunnen er constant zes vliegtuigen expeditionair worden ingezet en twee vliegtuigen voor de luchtverdedigingstaak in het kader van de NAVO (*Quick Reaction Alert*). Dit ambitieniveau gaat uit van een binationale verdeling van de *Quick Reaction Alert*-rol met Nederland. Het *Control and Reporting Center* staat binnen de QRA-rol in voor de controle van het luchtruim en de sturing voor de intercepterende gevechtsvliegtuigen.⁸⁷

Vanaf de introductie van de nieuwe gevechtsvliegtuigen zal er aangepaste ondersteuning noodzakelijk zijn inzake zendingsvoorbereidingen en –debriefings, bewapenings- en zelfbeschermingsparameters, vluchtsimulators en digitale cartografie. Deze ondersteuning zal maximaal multinationalaal genetwerkt worden.

Ondersteuning interne veiligheid

Nationaal vervullen de *multirole*-gevechtsvliegtuigen eveneens een anti-terrorisme-opdracht (*Renegade*) in het kader van de interne veiligheid, naast andere vormen van *air policing*, vermits ze toch sowieso paraat staan voor het uitvoeren van de militaire luchtverdedigingstaak (*air defence*) van de NAVO (*Quick Reaction Alert*).

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De efficiëntie en effectiviteit van de toekomstige luchtgevechtscapaciteit dient maximaal versterkt te worden door samenwerkingsverbanden met Europese en NAVO-lidstaten. Voor ieder van de vijf kandidaat-opvolgers van de F-16 is er nauwe samenwerking mogelijk op Europees niveau, meestal zelfs met een buurland. Het verwerven van een vervangcapaciteit voor de F-16 die het mogelijk maakt om een nauwe samenwerking te hebben voor de ontwikkelingslijnen met één of meerdere partnerlanden kan zorgen voor een optimalisatie van de ondersteuning van deze capaciteit.

De gezamenlijke *Benelux Quick Reaction Alert* en *air policing* zijn een belangrijke stap naar meer Europese defensiesamenwerking aangezien deze een grotere wederzijdse afhankelijkheid creëert voor een gevoelige defensietaak (vanuit een soevereiniteitsperspectief), zoals *Renegade*. Vanaf 2017 zullen afwisselend Belgische en Nederlandse vliegtuigen instaan voor de veiligheid van het Benelux-luchtruim. De Benelux-QRA-samenwerking heeft ook een impact op Frankrijk. Tussen België en

⁸⁷ Het *Control and Reporting Centre* komt verder aan bod in punt e. "Aansturing en operationele ondersteuning van de capaciteiten".

Frankrijk is er immers een bilateraal akkoord om bepaalde QRA-taken te kunnen uitvoeren boven ons grondgebied (en omgekeerd). Aangezien vanaf begin 2017 Nederlandse vliegtuigen ook QRA uitvoeren boven ons grondgebied, heeft Nederland aangegeven dat zij een bijkomend akkoord zullen afsluiten met Frankrijk zodat zij dezelfde bevoegdheden krijgen als onze vliegtuigen.

Het gedeelte van de opleiding voor gevechtspiloot op Alphajet gebeurt momenteel binationaal in Frankrijk. Op korte termijn worden onze Alphajets echter uitgefaseerd. Het is de bedoeling om in te stappen in een multinationaal samenwerkingsproject op basis van werkingskosten, zonder eigen toestellen aan te kopen. Er is dus geen investeringsbudget voorzien voor een opvolgcapaciteit van deze opleidingsvliegtuigen.

ii. *Air-to-air-refueling*- en strategische (medische) luchttransportcapaciteit

Air-to-air-refueling en strategisch luchttransport zijn twee aparte capaciteiten. De vliegtuigen die hieronder besproken worden, hebben de mogelijkheid om beide capaciteiten simultaan in te vullen. Daarom worden deze capaciteiten samen behandeld.

Air-to-air-refueling is noodzakelijk om langdurige opdrachten te kunnen uitvoeren met gevechtsvliegtuigen en voor het vergroten van hun actieradius. Deze capaciteit vermindert ook de afhankelijkheid van *host nation support* voor expeditionaire inzet. Zowel bij langdurige inzet als inzet over langere afstanden van gevechtsvliegtuigen zijn tankervliegtuigen noodzakelijk. Voor de inzet van transportvliegtuigen over lange afstanden en met zware cargo zijn tankervliegtuigen eveneens belangrijk.

Strategisch luchttransport maakt het mogelijk om, binnen de gewenste reactietermijn troepen en cargo in te zetten over strategische afstanden. Deze garandeert daarmee de expeditionaire autonomie van Defensie via de aanvoer van operationele en logistieke ondersteuning. Strategisch luchttransport is naast inzet in het kader van de kerntaken eveneens een capaciteit die veel gevraagd wordt in het kader van humanitaire operaties, vaak ten voordele van civiele actoren.

Huidige en toekomstige invulling

Momenteel heeft Defensie geen *air-to-air-refueling*-capaciteit. Onze vloot gevechtsvliegtuigen werd in het verleden, en tot vandaag, nooit gesteund door eigen luchttankers. De vloot doet beroep op de bestaande, vooral Amerikaanse, capaciteit binnen de NAVO.

Het is de bedoeling om een nationale *air-to-air-refueling*-capaciteit uit te bouwen, enerzijds op basis van een deelname aan een multinationale pool van tankervliegtuigen en anderzijds op basis van de A400M.

Defensie zal deelnemen aan het *Multinational Multirole Tanker Transport (MRTT) Fleet*-programma van het EDA dat verwezenlijkt wordt via de *NATO Support and Procurement Organisation*. Binnen dit programma verwerven Nederland, Polen, Luxemburg en mogelijk Noorwegen en Duitsland 3 tot 8 *Multi-Role Tanker Transport*-vliegtuigen met eenzelfde configuratie, die vanaf 2019 zullen geleverd worden. Ons land zal op termijn de investerings- en werkingskost opnemen binnen dit programma equivalent aan één MRTT-vliegtuig. Dit toestel kan alle types van gevechtsvliegtuigen bijtanken en biedt de mogelijkheid om de *air-to-air-refueling*-capaciteit efficiënt en simultaan te combineren met vervoer van passagiers en cargo.

Er zullen eveneens twee kits aangeschaft worden die aan de A400M-transportvliegtuigen bijkomend de mogelijkheid bieden om als *air-to-air-refuelers* ingezet te worden. Deze kits zijn echter niet in staat

om alle types gevechtsvliegtuigen in de lucht te bevoorraden maar ze kunnen wel bijdragen aan het oplossen van een Europese *capability gap*. Deze kits zullen wel noodzakelijk zijn vanuit een nationaal perspectief voor het verzekeren van een tankercapaciteit die in staat is om onze A400M-transportvliegtuigen bij te tanken.⁸⁸

De huidige strategische luchttransportcapaciteit van Defensie wordt verzekerd door 11 C-130-transportvliegtuigen. Deze vliegtuigen worden in de periode 2019-2020 vervangen door 7 A400M-transportvliegtuigen. De nieuwe transportvliegtuigen zijn net zoals de huidige geschikt voor luchttransport binnen het operatietoneel, in tactische omstandigheden. Ze zijn daarom uitgerust met zelfbeschermingssystemen en geschikt voor geïmproviseerde landingsbanen. De A400M is standaard uitgerust om in de lucht bevoorrad te worden en is, net zoals de C-130, geschikt voor parachutage. Zodra alle A400M's operationeel zijn, zal er een onbeperkt voortzettingsvermogen zijn met vier toestellen.

Daarnaast wordt er momenteel een Airbus A321 geleased door Defensie voor het transport van passagiers en cargo. Het commercieel leasingcontract voor dat vliegtuig loopt eind 2017 af. Indien beschikbaar, zou er kunnen overgestapt worden via leasing, op een vliegtuig van het MRTT-type, preferentieel geïntegreerd in een bestaande pool, waarna een eigen capaciteit wordt opgebouwd, zoals hierboven aangegeven. Het vliegtuig van het MRTT-type kan eveneens het transport van passagiers en cargo verzekeren en dit over strategische afstanden. De MRTT kan ook met een kit uitgerust worden voor strategische medische evacuatie.

Naast de Airbus A321 behoren ook nog twee Falcon *executive jets* en vier *Embraer Regional Jets* (ERJ) tot de "witte vloot". Deze vloot wordt ook door de regering, de Europese instanties, en het Koningshuis gebruikt. Defensie heeft historisch deze rol gekregen. Daarnaast stelt ons land deze vliegtuigen ter beschikking in het kader van het EATC.

Deze vliegtuigen hebben slechts een beperkte operationele relevantie en deze capaciteit is (zeker gedeeltelijk) beschikbaar op de civiele markt. Daarom zal er een studie uitgevoerd worden die de militair-operationele noden van Defensie voor dit type vliegtuigen bepaalt en de mogelijke opties (o.a. *contracting* van civiele middelen of behoud/verwerving eigen vliegtuigen) voor een eventuele invulling aangeeft. De toekomstige invulling van de noden van Defensie voor dit type vliegtuig zou eventueel ook tegemoet kunnen komen aan noden van andere overheidsdiensten. Mits deelname in de kosten en, indien dit geen directe of indirecte meerkost oplevert voor Defensie, kan een gezamenlijke organisatie van deze capaciteit zorgen voor een schaalvergroting en mogelijk een win-win-kostenvermindering voor alle partners, ook Defensie.

Deze studie houdt ook een deelluik medische evacuatie in waarin de noodzaak wordt aangegeven om eveneens via dit type vliegtuigen medische evacuatie te voorzien naast de mogelijkheid om deze uit te voeren via de C-130's, de A400M's, eventueel via de MRTT en via internationale samenwerking.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De beide hiervoor beschreven programma's (*Multinational MRTT Fleet*-programma en de A400M-tankerkits) zijn bijdragen van ons land aan twee onderdelen van de EDA-initiatieven (deels in samenwerking met de NAVO) om via Europese samenwerking voor verschillende pistes de Europese tekorten inzake *air-to-air-refueling*-capaciteit te verminderen. Het zijn dus twee voorbeelden van Europese capacitaire verankering. Het Europese MRTT-samenwerkingsprogramma verzekert in elk geval dat de verschillende ontwikkelingslijnen gezamenlijk en rationeel ingericht worden. De A400M-

⁸⁸ Het MRTT-vliegtuig van het voorziene multinationaal programma is immers niet in staat om de (Belgische) A400M-transportvliegtuigen bij te tanken.

kits kunnen ook de basis zijn voor een samenwerking in verschillende domeinen, o.a. via het EATC (*European Air Transport Command*, zie hieronder).

Samen met MRTT-partnerlanden zou ook een kit kunnen verworven worden voor strategische medische evacuatie om aldus in deze behoefte te voorzien.

De A400M is een Europees voorbeeldproject om de eigen strategische autonomie te verzekeren, industrieel en als antwoord op een Europese *capability gap*. België, al onze strategische partnerlanden (met uitzondering van Nederland), Spanje en Turkije hebben bijgedragen aan de productie- en ontwikkeling van dit toestel. Defensie zal ijveren om samen met deze partners de doorontwikkeling te verzekeren.

De nationale paraatstelling van de A400M zal eveneens een voorbeeld zijn van doorgedreven defensiesamenwerking. Deze zal namelijk gebeuren in een gezamenlijke Belgisch-Luxemburgse A400M-eenheid bestaande uit de 7 eigen en één Luxemburgs toestel. De integratie van Luxemburgse transportpiloten is momenteel al opgestart op basis van de Belgische C-130's.

Gezien de A400M bij meerdere landen in gebruik zal zijn, zal zijn inwerkingstelling geoptimaliseerd kunnen worden binnen het EATC, weliswaar met het behoud van een eigen autonomie voor het aansturen van nationale operaties. Het EATC verzekert de dagelijkse aansturing van een diverse pool van transport- en tankervliegtuigen vanuit het hoofdkwartier in Eindhoven. Het is de bedoeling om de taken van het EATC uit te breiden tot verschillende ontwikkelingslijnen van de A400M (logistiek, maintenance, vorming) en zo een sterkere samenwerking te initiëren voor dit toestel met onze strategische partnerlanden en op Europees niveau. Dit gezamenlijke commando en het gebruik van identieke vliegtuigen bieden een belangrijke mogelijkheid om de Europese defensiesamenwerking te versterken.

De Belgische C-130-piloten krijgen momenteel een gedeelte van hun opleiding in een binationale school in Frankrijk. Het is de bedoeling om de opleiding van de piloten binnen een internationaal samenwerkingsverband te bestendigen, ook bij de intrede van de A400M.

iii. Commando- en bewakingsvliegtuigen

De commando- en bewakingsvliegtuigen⁸⁹ hebben sensoren en commandomiddelen aan boord die noodzakelijk zijn voor gecoördineerde luchtacties. Naast *air-to-air-refuelers*, zijn ook deze vliegtuigen noodzakelijke strategische *enablers* om *multirole*-gevechtsvliegtuigen doeltreffend in te zetten in grote operaties waar er een constante coördinatie nodig is met de middelen van andere landen. Deze vliegtuigen zijn ook belangrijk om over de horizon van landradars en –sensoren, troepenbewegingen in een inzetgebied of aan de grenzen van Europa in het oog te houden.

Huidige en toekomstige invulling

België neemt al vanaf de start in 1978 deel aan het *NATO Airborne Early Warning and Control Programme* dat momenteel een vloot van 16 E-3A AWACS-vliegtuigen tewerkstelt. Er werd in het verleden al besloten om deel te nemen aan de doorontwikkeling van deze toestellen. Voor de modernisering draagt België in totaal 33,5 miljoen euro bij van 2019 tot en met 2025 via het budget "Bijdrages aan multilaterale investeringen". Dit programma zal er voor zorgen dat de toestellen operationeel inzetbaar en operationeel relevant blijven tot 2035.

⁸⁹ Deze vliegtuigen zijn een C3ISR-capaciteit: *Command, Control and Communication – Intelligence, Surveillance & Reconnaissance*.

Defensie is aanwezig met personeel in de NAVO-luchtmachtbasis van Geilenkirchen in Duitsland, van waaruit deze vliegtuigen opereren.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Momenteel is de AWACS-vloot de enige capaciteit (naast de *Command & Control*-structuur van de NAVO) die een echte centrale NAVO-capaciteit is. Participatie aan deze AWACS-vloot is dus meer dan een louter militaire capaciteit. Deze geeft ook de vastberadenheid aan van de NAVO-landen om gezamenlijk de nodige capaciteiten te verwerven voor een geloofwaardige collectieve defensie.

iv. Lucht Informatie Kruispunt (LInK)

De goede coördinatie van Defensie met andere nationale veiligheidsactoren in het Maritiem Informatie Kruispunt te Zeebrugge, zal eveneens ingevoerd worden voor de luchtdimensie via een Lucht Informatie Kruispunt (LInK) binnen het *Control and Reporting Center*. Het LInK is een interdepartementale civiel-militaire structuur die nationaal een geïntegreerd luchtbeeld zal genereren waarbij in de eerste plaats samenwerking wordt beoogd tussen de Federale Politie, de Douane, Justitie, Asiel en Migratie en milieu-overheden voor het bestrijden van illegale activiteiten. Het LInK zou ook van belang kunnen zijn voor de brandweerdiensten, het Crisiscentrum van de Regering en het MIK in het geval van nood- en hulpoperaties.

Het LInK zal ook kunnen instaan voor de coördinatie van de hulpverlening in geval van luchtvaartongevallen op het nationaal grondgebied.

d. Capacitaire dimensie Maritiem

Invulling, personeel, investeringen en ambitieniveau

Capacitaire dimensie Maritiem								
Capaciteit	Invulling	Personeel in 2030	Voorziene personeel september 2015 (personeels effectieven op 1 januari 2016)	Delta 2030 t.o.v. voorziene personeel 2015	Investeringen in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Ambitieniveau		
						Inzetformatie	Voortzettingsvermogen	Inzettermijn
Surface Combatant-capaciteit	2 fregatten	240	298 (243)	-19%	1036	1 <i>multipurpose</i> -fregat met ingescheepte <i>NATO Frigate Helicopter</i> (type NH90)	36 maanden (gevolgd door een periode van 2 jaar met een voortzettingsvermogen van 6 maanden per jaar)	10 dagen
	4 maritieme NH90-helikopters	486	715 (647)	-32%	70,9			
Mijnenbestrijding	6 schepen (inclusief toolboxes)	378	283 (201)	+34%	932	2 mijnenbestrijdingsschepen	onbeperkt	eerste schip: 2 dagen tweede schip: 4 dagen
						1 mijnenbestrijdingsmodule voor havens en ondiep water	onbeperkt	3 dagen
Kustpatrouillecapaciteit (inclusief Maritiem Informatie Kruispunt)	permanentie voor operaties in nationale wateren en 2 kustpatrouille schepen	63	59 (51)	+7%	6	commandocapaciteit voor operaties in nationale wateren ⁹⁰	onbeperkt	permanent
						1 kustpatrouilleschip	onbeperkt	2 uur

⁹⁰ Via het interdepartementaal Maritiem Informatie Kruispunt (MIK) dat bevoegd is voor taken m.b.t. interne veiligheid.

Deelname aan het Nederlandse <i>Joint Logistics Support Ship</i> (strategisch maritiem transport en logistieke operationele ondersteuning) (ter studie)	<i>in kind</i> (via personeel, werking, helikopter) (ter studie; wordt afgestemd met Nederland)	35	0 (0)	+	bijdrage <i>in kind</i> via personeel, werking, helikopter	deelname aan het Nederlandse <i>Joint Logistics Support Ship</i>		
Havenbescherming	modules nat gedeelte	80	0 (0)	+	15	havenbeschermingsmodule	onbeperkt	5 à 10 dagen
TOTAAL dimensie Maritiem		1282	1355 (1142)	-5%	2059,9			

Inhoud investeringen

Capacitaire dimensie Maritiem		
Capaciteit	Investerings in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Investeringsprojecten en voorziene timing
Surface Combatant-capaciteit	1036	• 2 nieuwe <i>multipurpose</i>-fregatten: 1003 Mio (2017-2019 en 2022-2030) • finale upgrades huidige fregatten: 27 Mio (2020-2024) • tactische drones: 6 Mio (2024)
Fregathelikopters	70,9	• 2 modules met sensoren en wapens voor de maritieme gevechtshelikopter (onderzeeboot- en oppervlaktebestrijding): 23 Mio (2023) • upgrades: 37,4 Mio (2020-2023 en 2028-2030) • deelname aan internationaal trainingscentrum: 10,5 Mio (2020-2022)
Mijnenbestrijdingscapaciteit	932	• 6 nieuwe mijnenbestrijdingsschepen inclusief MCM-toolboxen (incl. <i>mission package study</i>): 932 Mio (2021-2030)
Kustpatrouillecapaciteit (inclusief Maritiem Informatie Kruispunt)	6	• upgrade kustpatrouillevaartuigen: 1 Mio (2020) • nieuwe systemen voor commandocapaciteit voor operaties in nationale wateren: 5 Mio (2020-2021)
Havenbescherming	15	• sensoren voor watergedeelte: 15 Mio (2027-2028)

i. De *Surface Combatant*-capaciteit (inclusief fregathelikopters)

De *Surface Combatant*-capaciteit wordt verzekerd door militaire schepen vanaf het niveau fregat⁹¹. Een fregat is het kleinste platform dat beschikt over sensoren en wapens die andere schepen, zowel koopvaardij als militaire (zoals amfibische en vliegdekschepen), kunnen beschermen. Daarnaast beschikt een fregat over de nodige zelfbeschermingsmiddelen, zowel sensoren als wapensystemen, om veilig zijn taak uit te oefenen onder een gecombineerde onderwater-, oppervlakte-, cyber- en luchtdreiging.

Fregathelikopters, tactische drones en bemande kleine vaartuigen maken deel uit van de *Surface Combatant*-capaciteit. Fregathelikopters en drones kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de maritieme beeldopbouw en aan de tactische inlichtingenvergaring. De helikopters zijn ook vooruitgeschoven middelen voor onderzeebootbestrijding en de bestrijding van oppervlakte-doelwitten. De bemande kleine vaartuigen zijn noodzakelijk voor het uitvoeren van *boardings*⁹², waarvoor een *boarding team* voorzien is op een fregat.

Huidige en toekomstige invulling

De huidige twee *multipurpose*-fregatten van onze Marine zijn oorspronkelijk tijdens de Koude Oorlog ontwikkeld om een bijdrage te kunnen leveren aan het bestrijden van de onderzeebootdreiging, maar sommige van de specifieke onderwatersensoren en de bijbehorende Lynx-helikopter (sensor- en wapendrager) werden niet aangekocht bij de verwerving van deze fregatten van Nederland in 2005. Wel werd de capaciteit voor inzet tegen asymmetrische dreigingen en voor *Maritime Security Operations* (MSO) (bijvoorbeeld de strijd tegen piraterij) versterkt via bijkomende sensoren. Binnen de NAVO is er echter opnieuw vraag naar een versterkte capaciteit tegen de stijgende onderzeebootdreiging, aan de grenzen van Europa en elders in de wereld, waarvoor moderne onderzeebootbestrijdingsfregatten geschikt zijn.

De huidige twee *multipurpose*-fregatten zullen vanaf 2025 worden vervangen door twee nieuwe *multipurpose*-fregatten. (Vanaf 2017 zijn er echter al investeringen voor studies.) Deze vervanging zal samen met Nederland plaatsvinden. Deze fregatten zullen een versterkte onderzeebootbestrijdingscapaciteit krijgen via lange- en middellange afstandssonars, torpedo's en een maritieme helikopter (de bestaande, doch dan volledig uitgeruste NH90 *NATO Frigate Helicopters* (NFH)) die inzetbaar is voor onderzeeboot- en oppervlaktebestrijding. Ze zullen tevens beschikken over een ruimere bewakingscapaciteit via organieke tactische drones.

Onze fregatten zullen desgewenst ook kunnen ingeschakeld worden in een *Ballistic Missile Defence*-systeem⁹³ aangezien ze zullen in staat zijn om missies af te vuren die ballistische missies kunnen engageren buiten de dampkring van de Aarde. Dit zal in samenwerking dienen te gebeuren met radarsystemen die in staat zijn tot langeafstandsdetectie aan boord van bijvoorbeeld

⁹¹ *Destroyers* en *cruisers* kunnen ook invulling geven aan een *Surface Combatant*-capaciteit maar deze zijn niet haalbaar wat betreft investerings- en werkingskosten voor onze Marine op weg naar 2030. Nederland heeft wel vier schepen die behoren tot de destroyer-klasse: de luchtverdedigings- en commandofregatten (LCF).

⁹² Een *boarding* is het aan boord gaan en het onderzoeken van een schip.

⁹³ *Ballistic Missile Defence*-systemen (BMD) zijn in staat om ontplooid troepen of een nationaal grondgebied te beschermen tegen ballistische missies. Dit is een heel complex wapensysteem dat niet enkel gebaseerd is op interceptoren maar ook sensoren en systemen voor *battle management*, inlichtingenverwerving en communicatie, commando en controle. De NAVO vraagt een billijke bijdrage van de partnerlanden voor een BMD-systeem dat zowel de bevolking, installaties, als troepen van de lidstaten kan beschermen. Deze vraag komt heel nadrukkelijk naar voren in de nieuwe *political guidance* die het startpunt is voor het *NATO Defence Planning Process*.

luchtverdedigingsfregatten. Deze BMD-rol kan ondersteund worden via internationale bijdrages aan de hiervoor gespecialiseerde structuren binnen de NAVO (de *BMD coordination cell* in SHAPE in Casteau of het *BMD Operations Center* (BMDOC) binnen de *Air Component Commander* (ACC) in Ramstein).

Op korte termijn zal de capaciteit van de huidige fregatten versterkt worden door de integratie van tactische drones en de fregathelikopters. De helikoptercapaciteit zal vervolgens aan boord afgedeed worden in functie van de paraatstelling en de operationele inzet van de nieuwe fregatten.

Twee tactische drones zullen dienen als ondersteunende *surveillance*-capaciteit ter versterking van de maritieme beeldopbouw en voor het observeren en het verzamelen van tactische inlichtingen.

De huidige boordhelikopters van het type Alouette III zullen uiterlijk tegen 2020 uitgefaseerd worden. De intrede van de NFH betekent een enorme upgrade van de mogelijkheden van de fregatten. De Alouette III heeft geen sensoren terwijl de NFH gebruikt kan worden als vooruitgeschoven sensor voor de beeldopbouw in de onderwaterdreiging en de oppervlaktedreiging en voorzien kan worden van de nodige wapensystemen om deze dreigingen zelf te engageren. Hiervoor zullen er twee modules met sensoren en wapens voor de fregathelikopters aangekocht worden in 2023 zodat de capaciteit van de huidige fregatten voor onderzeebootbestrijding versterkt wordt.

De vier *NATO Frigate Helicopters* waren voorzien om zowel de drie huidige scheepshelikopters (Alouette III) te vervangen, als de *Search and Rescue*-taak (SAR) in het kader van de interne veiligheid op te nemen. SAR-helikopters worden ingezet voor medische steun en evacuaties, hoofdzakelijk op de nationale wateren, maar ze kunnen bijstand leveren op het gehele grondgebied. SAR werd tot voor kort uitgevoerd door vijf *Sea King*-helikopters. De oriëntatie van de fregatten als een tweede speerpunt van de Belgische bijdrage aan de collectieve defensie van de NAVO maakt dat de fregathelikopters primair als scheepshelikopter ingezet zullen worden. *Search and Rescue* is zonder meer een opdracht van de overheid en Defensie zal hier verantwoordelijk voor blijven. Deze strategische visie is echter duidelijk over de primaire focus van de NFH als sensor- en wapendrager aan boord van de fregatten van onze Marine. Deze helikopters zullen ook gebruikt worden als bijdrage aan een eventuele participatie in het Nederlandse *Joint Logistics Support Ship* en deze inzet als maritieme helikopter in dit kader, is ook prioritair op een inzet als SAR-helikopter.

In hoofdstuk 2 werd al aangegeven dat er een studie zal gebeuren over de toekomstige invulling van *Search and Rescue* via helikopters door Defensie. Deze studie zal nagaan of er voldoende capaciteit overblijft bij de fregathelikopters om ook eventueel de SAR-opdracht uit te voeren. De SAR-studie zal ook een inzicht geven op andere manieren om deze SAR-taak uit te voeren, als een capaciteit van Defensie, zonder dat Defensie zelf hoeft te investeren in SAR-helikopters en waarbij het kostenbesparend aspect een essentieel element is. Deze studie dient rekening te houden met eventuele opportuniteiten voor het verzekeren van deze capaciteit samen met onze strategische partnerlanden.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De nieuwe fregatten zullen gezamenlijk ontwikkeld, verworven en ondersteund worden met de Nederlandse Defensie. Nederland blijft in de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking leidende partij voor de identieke types van fregatten. Deze binationale samenwerking zorgt voor de nodige schaalvergroting om de *Life Cycle Cost* te reduceren.

De oplijning met nog andere Defensies voor deze capaciteit wordt constant nagegaan.

Er zou ook meer samenwerking kunnen komen met andere Europese landen door het gebruik van identieke subsystemen of voor ontwikkelingslijnen (bijvoorbeeld doctrine en training), zonder

identieke systemen. België heeft bijzonder geprivilegieerde banden met de Franse en Britse Marine en Nederland met de Britse en Duitse.

Voor de NFH is er al een nauwe samenwerking met Nederland. Een gezamenlijke pool met Nederland voor reserve-onderdelen is al geïnitieerd. De paraatstelling van onze fregathelikopters gebeurt in nauwe samenwerking met Nederland. Er is al personeel van onze Defensie in Nederland aanwezig voor de logistieke ondersteuning, vorming en training. Voor deze helikopters zullen België en Nederland zich gedragen als één entiteit t.o.v. de industrie en het configuratiebeheer oplijnen. Na de aankoop van de specifieke onderzeeboot- en oppervlaktebestrijdingskits zal deze samenwerking nog kunnen worden verdiept.

Op korte termijn zal er de nodige sturing komen rond de mogelijke uitwerking van een gezamenlijk Benelux-helikoptercommando als opstap naar een Europees samenwerkingsproject.

De NFH wordt ook tewerkgesteld door o.a. Frankrijk en in de toekomst door Duitsland, wat een bredere samenwerking met onze strategische partnerlanden mogelijk maakt.

Via NAHEMA, het *NATO Helicopter Management Agency* dat het internationaal programmabureau van de NH90-kernlanden (Frankrijk, Duitsland, Nederland, Italië en België) vormt, gebeurt er een gezamenlijke productie- en (door)ontwikkeling van de NH90-helikopters voor hun gehele levensduur.

De Belgische helikopterpiloten krijgen momenteel hun basisopleiding in een binationale school in Frankrijk. Op dit ogenblik wordt bestudeerd hoe de opleiding van de helikopterpiloten in de toekomst kan in multinationalaal verband verdergezet worden.

Voor de verwerving van tactische drones zou er idealiter ook eenzelfde type verworven worden binnen de Admiraal Benelux-vloot om een gezamenlijke ondersteuning te kunnen verzekeren of in een breder verband met Duitsland en/of Frankrijk waar gelijkaardige projecten bestaan.

ii. De mijnenbestrijdingscapaciteit

De nieuwe generatie mijnenbestrijdingsvaartuigen zijn gespecialiseerde schepen voor ontmijningsopdrachten (inclusief EOD/C-IED) op zee. Het zogenaamde “moederschip” blijft op een veilige afstand van de mijnendreiging en ontplooit een reeks onbemande onderwater-, oppervlakte- en vliegende tuigen, de zogenaamde “MCM-toolbox”, die instaan voor de detectie, classificatie, identificatie en neutralisatie van springtuigen. Duiker-ontmijners kunnen ook ingezet worden. In tegenstelling tot hun voorgangers zullen deze schepen over een afdoende zelfverdedigingscapaciteit tegen een asymmetrische dreiging, een verbeterd voortzettingsvermogen en een maritieme commandocapaciteit beschikken voor het uitvoeren van mijnenbestrijdingsoperaties.

Naast de inzet vanaf mijnenbestrijdingsschepen moeten sommige systemen ook vanaf land ingezet kunnen worden in zones met zeer beperkte vaarvrijheid (*Confined and Shallow Waters* (CSW)) zoals onder andere havendokken en -sluizen.

Huidige en toekomstige invulling

Onze maritieme mijnenbestrijdingscapaciteit is vandaag opgebouwd rond:

- zes Tripartite-mijnenjagers (CMT) (waarvan één reserve);
- het commando- en logistiek steunschip Godetia – dat de mijnenjagers ondersteunt;
- de ontmijningsystemen in ondiepe wateren (*Very Shallow Water* (VSW)-modules).

De Tripartite-mijnenjagers bereiken het einde van hun levensduur tegen 2025. In vergelijking met recentere platformen en rekening houdend met de evolutie van de technologie, kampen de huidige mijnenjagers met beperkingen op het vlak van transitsnelheid, uitvoeringsduur van mijnenbestrijdingsoperaties, ruimte voor stafcapaciteit, en zelfbeschermingsmiddelen.

De Godetia die in 1965 werd gebouwd, is inmiddels 51 jaar oud, en heeft daarmee haar levensduur van 30 jaar al ruim overschreden.

Er werd beslist om zes nieuwe mijnenbestrijdingsschepen te verwerven die het mogelijk maken om zowel voldoende capaciteit te hebben voor mijnenbestrijding in onze wateren als gelijktijdig voor een langdurige expeditionaire inzet.

De Godetia dient als logistiek- en commandoplatform niet vervangen te worden door een afzonderlijk schip. Via commando- en controlemodule zal er voldoende stafcapaciteit voorzien worden aan boord van de nieuwe mijnenbestrijdingsschepen. Dit maakt het mogelijk om, zoals momenteel het geval is via de Godetia, leiding te geven aan multinationale mijnenbestrijdingsoperaties. Daarnaast zullen de nieuwe mijnenbestrijdingsschepen een grotere eigen logistieke ondersteuningscapaciteit hebben.

De nieuwe mijnenbestrijdingsplatformen worden gekenmerkt door een grotere omvang wegens de vereiste verhoogde autonomie, betere zelfbescherming en het gebruik van onbemande modules. Hun modulariteit maakt het ook mogelijk om deze schepen meer multifunctioneel in te zetten voor bijvoorbeeld *Maritime Security Operations*. De grotere omvang en opstapcapaciteit laat toe om andere capaciteiten zoals *boarding teams* of *Special Operations Forces* in te schepen wat een troef is in het kader van andere maritieme operaties in een (semi-)permissieve omgeving, inclusief humanitaire inzet. Daarenboven zullen deze schepen ook gebruikt worden voor de vorming en de training van personeel, ook van andere marines (*Capacity Building*-opdrachten).

Naast de huidige mijnenbestrijdingsschepen heeft de Belgische Marine ook een capaciteit uitgebouwd die complementair kan ingezet worden voor de ontmijning in ondiepe wateren en havens. Dit gebeurt met specifieke kleine onbemande tuigen (*Very Shallow Water*-modules) die door een operator kunnen aangestuurd worden vanop de kade of vanaf een schip. Deze capaciteit zal behouden en gemoderniseerd worden.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

In het kader van de interne veiligheid is deze capaciteit (zowel schepen, duikers, als *land based*-teams (mijnenbestrijdingsmodules voor havens en ondiep water)) essentieel voor de opruiming van onderwaterexplosieven. Dit kan gaan over historische munitie, als over IED's van criminele en terroristische oorsprong.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

De nieuwe mijnenbestrijdingsschepen zullen gezamenlijk ontwikkeld, verworven en ondersteund worden met de Nederlandse Defensie. Onze Defensie blijft leidende partij voor de mijnenbestrijdingsschepen binnen de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking. Onze Defensie blijft dus verantwoordelijk voor het materieelbeheer. Dit noodzaakt een juiste dimensionering van het personeel voor vorming, training en materieelbeheer. Het operationeel commando over de mijnenbestrijdingsvloot, gebeurt net zoals voor de fregatten, binationaal. Onze Defensie zal verantwoordelijk blijven voor het onderhoud van alle mijnenbestrijdingsschepen van de Admiraal Benelux-vloot.

Het nieuwbouwprogramma voor de Belgische en Nederlandse mijnenbestrijdingsschepen zal minimaal binationaal gerealiseerd worden. Dit programma heeft echter ook een Europese dimensie aangezien

het eveneens gebeurt in het kader van een internationaal programma dat gecoördineerd wordt door het EDA. In oktober 2014 hebben zes EDA-lidstaten (België, Estland, Duitsland, Nederland, Zweden en Noorwegen) een onderzoeksproject opgestart rond de toekomst van maritieme *Mine Counter Measures*-capaciteiten. Daarnaast nemen diezelfde landen met bijkomend Finland, Frankrijk, Italië, Polen, Portugal en Spanje, deel aan het “*Unmanned Maritime Systems*”-programma van het EDA dat maritieme mijnenbestrijdingstechnologie wil aanleveren van 2015 tot 2019 die eveneens bruikbaar zal zijn voor onze nieuwe schepen. Deze onbemande tuigen worden als een essentieel gegeven gezien door zowel het EDA als de deelnemende landen aan dit project. De ontwikkeling van deze tuigen is voor het EDA een Europese capacitaire prioriteit. Deze samenwerkingsverbanden via EDA kunnen de basis zijn voor het verbreden van (delen van) het Belgisch-Nederlands programma en dus meer Europese samenwerking voor de verwerving en eventueel latere ondersteuning en doorontwikkeling, van de nieuwe mijnenbestrijdingsschepen.

Samen met Nederland blijven we een voortrekkersrol spelen in de Euro-Atlantische nichecapaciteit van de maritieme mijnenbestrijding. De hernieuwing van de vloot zal de internationale uitstraling van het in ons land gevestigde *NATO Centre of Excellence* voor maritieme mijnenbestrijding bestendigen. Dit *Centre of Excellence* dat deel uitmaakt van de Belgisch-Nederlandse mijnenbestrijdingsschool (EGUERMIN), staat in voor de opleiding en training van internationale scheepsbemanningen en voor advies aan de operationele commando- en controleorganen binnen de NAVO.

iii. De kustpatrouillecapaciteit (inclusief het Maritiem Informatie Kruispunt)

Deze capaciteit wordt verzekerd door kustpatrouilleschepen (*Coastal Patrol Vessels* (CPV)). Kustpatrouilleschepen worden ingezet voor militaire operaties in wateren waarvoor de staat verantwoordelijk is. Dat gaat over het verzekeren van *Maritime Situational Awareness* (MSA), het begeleiden en opvolgen van vreemde militaire schepen, en een breed gamma aan specifiek militaire veiligheidsinterventies, zoals de bewaking en de beveiliging van kritieke infrastructuur.

Deze schepen zijn in eerste instantie ontworpen en uitgerust om zelfstandig te patrouilleren in kustgebieden. Ze beschikken daarom over een aangepaste zeewaardigheid en voortzettingsvermogen, een beperkte bemanning en een klein aantal sensoren en wapens. Omwille van hun specifieke taakstelling en de bijbehorende uitrusting kunnen deze schepen dus niet als maritieme gevechtscapaciteit worden ingezet.

Huidige en toekomstige invulling

De kustpatrouillecapaciteit wordt ingevuld via de twee recent verworven kustpatrouillevaartuigen, aangestuurd en ondersteund door een commandocapaciteit voor operaties in onze nationale wateren. Deze kustpatrouillevaartuigen zijn zeer snel inzetbaar en er is permanent één schip beschikbaar.

Ondersteuning interne veiligheid

In hoofdstuk 2 werd al aangegeven dat deze capaciteit een belangrijke ondersteunende rol speelt in de interne veiligheid voor visserijcontrole, het tegengaan van trafieken (drugs, mensenhandel, wapens), milieuhandhaving en het leveren van steun bij rampen en incidenten. Binnen de commandocapaciteit van de Marine zijn er hiervoor personeelsleden van zowel de Douane als de Scheepvaartpolitie geïntegreerd voor operaties in nationale wateren. Samen vormen ze het Maritiem Informatie Kruispunt (MIK). De drie instanties hebben elk hun eigen taken en houden databases bij over het reilen en zeilen in het Belgisch kustgebied. In het MIK bundelen ze hun krachten om informatie te verzamelen, te analyseren en te delen.

Interdepartementale samenwerking in het MIK kan ook van belang zijn voor brandweerdiensten, het Crisiscentrum van de Regering en het IInK, in geval van nood- en hulpoperaties.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Met een beperkte investering in voornamelijk de hardware en software van het MIK kan voldaan worden aan de NAVO- en EU-doelstelling voor *maritime surveillance*. Het MIK in Zeebrugge maakt al deel uit van het MARSUR-netwerk dat een voorbeeld is van Europese defensiesamenwerking. MARSUR (*maritime surveillance*) is een EDA-project dat werd opgestart in 2006 en sinds 2014 operationeel is bij 18 EDA-lidstaten, waaronder België maar ook o.a. Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. MARSUR is een netwerk waarmee Europese marines automatisch informatie uitwisselen (o.a. scheepsposities, de koers van schepen, identificatiedata, foto's). Daardoor beschikken we over een gezamenlijk beeld van de situatie op de Europese zeeën en informatie rond maritieme GVDB-operaties. MARSUR is ook een voorloper van een breder civiel-militair project van de Europese Commissie voor een gemeenschappelijke gegevensuitwisselingsstructuur voor het maritieme domein voor de EU- en EER (Europese Economische Ruimte)-lidstaten voor alle maritieme veiligheids-*stakeholders*.

Voor het MIK is er sinds 2013 een structurele samenwerking met de Nederlandse en Britse tegenhangers en sinds 2015 ook met Frankrijk. Ook het Duitse *Maritime Security Center* wil toetreden tot deze samenwerkingsstructuur waardoor er dus de facto een multilateraal *Maritime Security Center*-overleg voor de Noordzee-regio ontstaat tussen deze 5 landen. Via structureel overleg worden er concrete afspraken gemaakt over verdere samenwerking en informatiedeling.

iv. Logistieke operationele ondersteuning en strategisch maritiem transport via een eventuele deelname aan het Nederlandse Joint Logistics Support Ship

Schepen met een logistieke ondersteuningscapaciteit zoals de *Godetia* en het *Joint Logistics Support Ship* Zr. Ms. Karel Doorman, zijn belangrijk om het voortzettingsvermogen van taakgroepen van schepen in het operatiegebied te vergroten. Logistieke ondersteuningsschepen hebben een beperktere capaciteit om brandstof aan te leveren dan tankersschepen maar ze kunnen ook andere logistieke steun aanleveren zoals gespecialiseerde maintenance, ruimere medische steun en bevoorrading van wisselstukken, munitie en voedsel. De essentie van logistieke ondersteuningsschepen en tankersschepen is dat deze ervoor zorgen dat de operationele activiteiten van andere schepen niet hoeven te worden onderbroken voor een bevoorrading in een haven.

Huidige invulling en de toekomstige invulling via Europese capacitaire verankering

Momenteel heeft ons land een beperkte logistieke steuncapaciteit via het commando- en logistieke steunschip *Godetia* dat specifiek de ondersteuning van een vloot mijnenbestrijdingsschepen kan verzekeren. Het nieuw concept van de toekomstige mijnenbestrijdingsschepen maakt het niet meer noodzakelijk dat deze ondersteund worden door een specifiek schip.

Voor de *multipurpose*-fregatten (*Surface Combatant*-capaciteit) rekent ons land op de steun van tankers en logistieke schepen van partnerlanden tijdens oefeningen en operationele inzet.

De NAVO en de EU (EDA) wijzen op het belang om de Europese maritieme logistieke steuncapaciteit te verbeteren om de autonome inzetmogelijkheden te versterken.

In de toekomst wil Defensie bijdragen aan de Europese maritieme logistieke steuncapaciteit via samenwerking voor de inwerkingstelling van de in de Admiraal Benelux-vloot aanwezige capaciteit. Daarom zal er bestudeerd worden of onze Marine op korte termijn kan bijdragen met personeel,

werkingsmiddelen en/of een helikopter aan de tewerkstelling van het JSS. Participatie in het JSS hangt af van Nederlandse toestemming, maar Nederland is vragende partij voor internationale samenwerking om dit schip volledig operationeel te maken.

Het JSS biedt bijkomend nog andere faciliteiten zoals een beperkte amfibische ondersteuningscapaciteit zodat onafhankelijk van havenfaciliteiten kan geopereerd worden. Een eventuele Belgische participatie in het JSS zou ook betekenen dat onze Defensie een bijkomende mogelijkheid verkrijgt, in samenspraak met zijn partner, voor strategisch transport voor grote volumes, voor *seabasing* operaties (de logistieke ondersteuning van troepen vanuit zee), toegang krijgt tot een varende helikopterbasis en een bijkomende optie heeft voor humanitaire operaties via de inzet van het JSS als hospitaalschip.

v. Havenbescherming

De havenbeschermingscapaciteit kan schepen en kritieke haveninfrastructuur beschermen. Deze capaciteit omvat een nat gedeelte om een haven of schepen te beschermen richting zee, met sensoren (o.a. sonars), commando- en controlesystemen, barrières en het noodzakelijke personeel om deze tewerk te stellen. Daarnaast is er een gedeelte op het land om een perimeter te kunnen beschermen, bestaande uit personeel en middelen o.a. voor *Force Protection*, EOD/C-IED en geniewerken.

Huidige en toekomstige invulling

De NAVO vraagt (via de *NATO Defence Planning*) specifiek expeditionaire modules voor havenbescherming aan ons land. Deze modules zijn één van de capacitaire tekorten van de Alliantie. Ook binnen de EU werd deze *shortfall* geïdentificeerd.

Dit is een nieuwe capaciteit voor wat betreft het natte gedeelte van de capaciteit havenbescherming. Het is dit natte gedeelte dat bijkomend zal ingericht worden door Defensie zodat het permanent inzetbaar is. Het ambitieniveau omvat geen bijdrage aan het gedeelte op het land. Dit gedeelte zal preferentieel ingevuld worden door een internationale partner, maar onze eigen troepen kunnen eventueel dit gedeelte van de havenbeschermingscapaciteit ook leveren.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Deze capaciteit (bijgestaan door modules vanuit de interwapen-gemotoriseerde capaciteit of de bataljons *Ranger*) kan ook ingezet worden ter ondersteuning van de interne veiligheid, bijvoorbeeld bij verhoogde terrorismedreiging tegen onze havens.

e. Aansturing en operationele ondersteuning van de capaciteiten

In het volgend hoofdstuk wordt bijkomende duiding gegeven bij de sterke daling van de VTE van bepaalde van de hieronder aangegeven structuren. Hieronder willen we alvast het belang van deze structuren duiden voor de aansturing en operationele ondersteuning van de capaciteiten van Defensie. De aangegeven dimensionering van deze structuren is noodzakelijk om de operationaliteit van onze Defensie te verzekeren. Vele van deze ondersteunende structuren hebben ook een directe rol in het aanleveren van inzetbare capaciteit.

Invulling en personeel

Capaciteit	Invulling	Personeel na hervorming	Voorziene personeel september 2015 (personeelseffectieven op 1 januari 2016)	Delta t.o.v. voorziene personeel 2015
Commando en controle	Defensiestaf (inclusief de staven van de componenten)	2545	3708 (3471)	-31%
Competence Development (totaal 2698 VTE na hervorming)	algemene initiële en voortgezette vorming voor officieren, onderofficieren en vrijwilligers	1295	2118 (1983)	-39%
	Competentiecentrum Inlichtingen en Veiligheid	43	26 (30)	+65%
	Competentiecentrum Land	484	645 (623)	-25%
	Competentiecentrum SOF (Benelux-paraschool (190 VTE), trainingscentrum commando (110 VTE) en een Competentiecentrum <i>Special Forces</i> (30 VTE))	330	462 (441)	-29%
	Competentiecentrum Lucht (inclusief basisopleiding piloten en de Belgisch-Franse pilotenopleiding)	271	438 (398)	-38%
	Competentiecentrum Marine	179	255 (248)	-30%
	Competentiecentrum Medisch	96	87 (77)	+10%
Medische ondersteuning	zowel operationele steun als paraatstelling	1607	1669 (1381)	-4%
Andere ondersteuning (totaal 2695 VTE na hervorming)	Bedrijfstak <i>Material Resources</i> (gespecialiseerde logistieke en technische ondersteuning)	1250	2965 (2833)	-58%
	Aansturing gesourcete kampen	60	(579 (569) onderdeel van de eenheden)	-90%
	Meteo Wing	63	147 (136)	-57%
	Vliegveiligheid	25	28 (24)	-11%
	<i>Air Traffic Control Centre</i> (ATCC) en het <i>Control and Reporting Centre</i> (CRC) (luchtverkeerscontrole)	237	587 (252)	-60%
	Deelname internationale organisaties (functies binnen de componenten)	370	471 (427)	-21%
	Ondersteuning Marine (logistiek, maintenance, havendiensten)	387	615 (474)	-37%
	Intermachten Kennel Eenheid (IKE)	80	(258, onderdeel van de eenheden en CC Lucht)	-69%
	Provinciecommando's	60	152 (151)	-61%

	Laboratoria Defensie (DLD)	60	59 (60)	+2%
	Sportcentrum Duisburg	0	22 (25)	-100%
	Muziek	100	208 (197)	-52%
Internationale posities, defensieattachés, MOD, KHID (totaal 420 VTE na hervorming)	Internationale posities (functies buiten de componenten)	280	330 (309)	-15%
	Defensieattachés en militaire raadgevers (en ondersteunend personeel)	50	68 (50)	-26%
	Beleidscel Minister van Defensie en Administratief en Technisch Secretariaat (ATS)	60	71 (76)	-15%
	Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID)	30	30 (28)	0%
TOTAAL		9965	15161 (13694)	-34%

TOTAAL Defensie (zonder dubbeltellingen en exclusief militaire inlichtingendienst en leerlingen)	23442	31552 (27579)	-26%

Leerlingen	1150	1504	-24%

Inhoud investeringen

Bijkomende ondersteunende capacitaire programma's	
Investerings in hoofdmaterieel 2016-2030 (Mio €2015)	Programma's en voorziene timing
292,84	• ondersteunend materieel voor de A400M: 4,7 Mio (2019) • pistematerieel: 12,3 Mio (2021-2023) • beschermde vrachtwagens algemeen (Licht en Zwaar) Defensie: 31,77 Mio (2021-2026) • commando- en liaisonvoertuig (vervanger LMV (Lynx)) voor Lucht/Medisch: 16,24 Mio (2026-2029) • aanhangwagens algemeen Land: 10,55 Mio (2025-2027) • vrachtwagens trekkers Lucht/Medisch: 2,18 Mio (2026-2028) • LTTV's Medisch: 4,8 Mio (2019-2021) • standaardwapens, individuele nachtopstiek en thermische observatie globaal Defensie: 11,14 Mio (2022-2028) • gevechtsvesten (BEST) globaal Defensie: 28,06 Mio (2017-2022) • medisch (<i>Role 2</i>-)materieel: 10 Mio (2021) • commando en controle Lucht (o.a. radio's, navigatie- en radarsystemen): 68,4 Mio (2017-2018 en 2020-2029) • sleepers voor de ondersteuning van de Marine in de haven van Zeebrugge: 12 Mio (2026-2027) • vervanging vrachtwagens Astra 8 ton: 6,61 Mio (2028-2030) • lichte versie gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform Medisch: 64,99 Mio (2025-2030) • vorkheftrucks: 9,1 Mio (2020-2021 en 2026)

i. De Defensiestaf

De Defensiestaf verzekert de aansturing van de capaciteiten en de processen van Defensie. Deze omvat de stafstructuren van het niveau van de Chef Defensie tot en met het niveau van de staven van de componenten en hun directe ondersteuning.

Een grotere focus op de stafstructuren die direct verbonden zijn met de operationele inzet moet leiden tot een vlakkere structuur. De nieuwe Defensiestaf zal ongeveer 10% beslaan van het effectief van de toekomstige Defensie (2.545 VTE). Dit is een inkrimping met meer dan een kwart ten opzichte van de 3.600 voorziene functies vandaag. De grootteorde van deze daling is des te ingrijpender als men bedenkt dat deze gebeurt ondanks een verbreding van het capacitaire portfolio van Defensie. De samendrukbaarheid van de VTE van de Defensiestaf is namelijk beperkt en in de eerste plaats afhankelijk van het aantal capaciteiten die een Defensie bezit en slechts secundair de respectievelijke grootte van deze capaciteiten.

De structuur van de nieuwe Defensiestaf is één van de implementatiedossiers van de strategische visie. Hoewel de functies binnen de Defensiestaf geen operationeel inzetbare functies zijn, is het wel degelijk zo dat personeel van de Defensiestaf ter versterking kan worden meegestuurd in buitenlandse operaties, dikwijls in internationale commandostructuren.

ii. Competence development

Zoals aangegeven in het volgend hoofdstuk wordt er sterk ingezet op een efficiënter *competence development* voor Defensie. Er is een sterke daling van het aantal VTE van de competentiecentra die verantwoordelijk zijn voor de gespecialiseerde professionele vorming, en binnen de algemene vormingsinstellingen die verantwoordelijk zijn voor de vorming van de kaders en voor de algemene militaire opleiding van onze officieren, onderofficieren en vrijwilligers. In totaal blijven er wel nog steeds 2.698 VTE werkzaam in de opleiding en vorming van Defensie. Een deel van de functies binnen de internationale organisaties (zowel binnen als buiten de componenten) is ook verbonden met dit ondersteunend domein. Het volume aan middelen voor *competence development* komt door de veelheid aan beroepen binnen Defensie en de noodzaak om militairen een militair-specifieke basisvorming mee te geven en deze daarna constant te onderhouden en verbeteren.

Het personeel van de algemene vormingsinstellingen voor officieren, onderofficieren en vrijwilligers is in 2030 goed voor ongeveer de helft van de VTE's van het domein *Competence development*. Dit personeel staat in voor de opleiding van de leerlingen van Defensie en ondersteunt de werking van deze algemene vormingsinstellingen (administratie, aansturing *Territorial Support Service*, sport). Het academisch personeel van het opleidingscentrum van de kaders (de gemoderniseerde Koninklijke Militaire School) verricht samen met het specifiek onderzoekspersoneel van dit centrum ook wetenschappelijk onderzoek voor Defensie. Het wetenschappelijk onderzoek binnen dit opleidingscentrum vormt samen met de laboratoria van Defensie (zie hierna) de belangrijkste capaciteit voor wetenschappelijk onderzoek binnen Defensie en is dus een belangrijk onderdeel van het R&T-beleid van Defensie (zie hoofdstuk 6).

Daarnaast wordt in de algemene vormingsinstellingen ongeveer 1150 VTE aan leerlingen voorzien in 2030.⁹⁴ Het personeel van Defensie dat bijkomende vormingen ondergaat binnen de organisatie in het kader van sociale promotie (zie hoofdstuk 7) en voortgezette vorming, wordt hier niet bijgeteld.

⁹⁴ Deze 1150 VTE zijn gebaseerd op de hierna aangegeven vormingsconcepten (zie hoofdstuk 6). Voor de academische vorming van de officieren wordt in het cijfer van 1150 VTE rekening gehouden met een jaarlijkse werving van 120 leerlingen met een te verwachten attritie van 50% op het einde van de vorming. Dit geeft een totaal van 380 VTE aan leerlingen. Naast deze leerlingen starten er jaarlijks ongeveer 20 officieren aan een

De gespecialiseerde militaire vormingen worden in toenemende mate opgevangen door internationale samenwerking. Dit kan binationaal zoals dit het geval is voor de gezamenlijke vliegopleidingen met Frankrijk voor gevechtsvliegtuigen, transportvliegtuigen en helikopters, en de binationale marinescholen en parachutage-opleidingen met Nederland. Daarnaast wordt er eveneens in stijgende mate gebruik gemaakt van de internationale opleidingen in een NAVO-kader, de *NATO Centres of Excellence*, waaraan Defensie zelf bijdraagt via instructeurs en via het *NATO Naval Mine Warfare Centre of Excellence* voor maritieme mijnenbestrijding dat in ons land gevestigd is.

Een belangrijk deel van de functies binnen *competence development* levert ook een directe operationele bijdrage. Zo verzekert het competentiecentrum voor luchtlandingsoperaties (de Benelux-parachutageschool) het gespecialiseerde personeel en de middelen voor de operationele parachutage van personeel en materieel van de *Special Operations Forces*-capaciteit. Binnen dit competentiecentrum is een peloton *Pathfinders* terug te vinden voor de verkenning voor de inplaatsstelling vanuit de lucht, een peloton *Dispatchers* verantwoordelijk voor de parachutage van personeel en een peloton luchtravitaillering verantwoordelijk voor de parachutage en het vervoer per helikopter van materieel. Het trainingscentrum commando levert specialisten rotsklimmen om de eenheden te versterken. De instructeurs van de verschillende competentiecentra kunnen en worden ook ingezet in operatiecentra tijdens internationale operationele inzet. Alle competentiecentra kunnen ook capaciteit leveren om opleiding te geven tijdens buitenlandse operaties.

iii. Medische ondersteuning

De medische ondersteuning is een essentiële vorm van *combat service support* die afgestemd dient te worden op het ambitieniveau van de verschillende capacitaire dimensies. Deze wordt ingericht volgens de voorziene operationele inzet in de drie kerntaken. Een goede coördinatie met nationale (medische) veiligheidsactoren en de nationale gezondheidszorg dient evenwel blijvend worden nagestreefd om de ondersteunende rol van de militaire medische elementen binnen de interne veiligheid te optimaliseren en om een maximale toegang tot nationale paraatsstellingsmogelijkheden (training) voor de operationele inzet te verzekeren.

Algemeen gezien is er vandaag een lage verhouding van de militaire medische capaciteit (met iets meer dan 1800 VTE⁹⁵) ten opzichte van het geheel van Defensie. Met 5,4%⁹⁶ is deze relatief kleiner dan in onze buurlanden⁹⁷. De voorgestelde evolutie naar 1755 VTE voor de globale medische capaciteit in deze strategische visie levert een percentage van 7% op voor een Defensie van 25.000 VTE, wat vergelijkbaar is met de huidige situatie in Nederland. Deze enveloppe aan VTE zal hieronder verder geduid worden volgens de drie grote pijlers waarin de militaire medische capaciteit georganiseerd wordt: een operationele pijler, paraatstelling en steun. Naast het personeel van de operationele pijler,

vorming via andere universitaire instellingen (industriële ingenieur en dokter). Rekening houdend met de duur van de vorming en een meer beperkte attritie, wordt hier een VTE van 75 leerlingen voor voorzien. Officieren die geworven worden op basis van een master- of bachelor-diploma om te voldoen aan bepaalde specifieke wervingsnoden van Defensie, ondergaan een vorming van slechts één jaar. Na attritie wordt rekening gehouden met een VTE van 85 leerlingen. Dit maakt een totaal voor de officieren van 540 leerlingen.

Voor de onderofficieren wordt rekening gehouden met een jaarlijkse werving van 600 leerlingen. Met een gemiddelde vorming van 1 jaar voor de niet-techniekers en van 2 jaar voor de techniekers en een gemiddelde attritie van 32%, geeft dit een VTE van 410 leerlingen.

Het gebruikte model voorziet ook een jaarlijkse werving van 1250 vrijwilligers. Hun vorming duurt 10 weken. Er zijn dus 5 sessies per jaar met gemiddeld 250 leerlingen. Rekening houdend met een attritie van 20% wordt het aantal ingeschat op een gemiddeld aantal van 200 VTE.

⁹⁵ inclusief medisch gedeelte Defensiestaf (66 VTE voorzien) en Competentiecentrum Medisch (87 VTE)

⁹⁶ 1822 VTE volgens de organisatietabel van een Defensie van 34000 VTE

⁹⁷ Duitsland: 9,7%; Nederland: 7%; Frankrijk: 5,9% en het Verenigd Koninkrijk: 5,6%.

is ook een deel van het personeel van de paraatstelling en steun operationeel inzetbaar. In de tabel “aansturing en operationele ondersteuning” worden de 52 VTE van de medische capaciteit die behoren tot de Defensiestaf en de 96 VTE die het Competentiecentrum Medisch bemannen, respectievelijk inbegrepen in de totale cijfers van de Defensiestaf en als een deel van *competence development*. De overblijvende VTE van de medische capaciteit zijn deze die begrepen worden onder “medische ondersteuning” (1607 VTE) in de tabel.

De operationale pijler

De operationele pijler omvat alle medische capaciteiten die direct bijdragen tot de operationele inzet van de capaciteiten van de vier dimensies. De organisatie gebeurt volgens de NAVO-bepalingen hieromtrent die bedoeld zijn om gewonden op tijd en continu behandeling te kunnen geven volgens de ernst van hun verwondingen. De recente NAVO-operaties hebben de timings in de medische doctrine van de NAVO verscherpt en dus het belang van snelle operationele medische capaciteit onderlijnd. Voorwaartse⁹⁸ en tactische⁹⁹ luchtmiddelen voor medisch transport (helikopters en STOL-vliegtuigen) worden hierin belangrijker maar zijn op Europees niveau een *capability gap*. De militaire medische capaciteit is een algemeen tekort binnen de NAVO en de EU. Naast het behouden van voldoende medische capaciteit om nationaal autonoom onze troepen medisch te kunnen ondersteunen, is het belangrijk dat onze Defensie kwantitatief voldoende medische capaciteit kan bijdragen aan de capacitaire doelstellingen van de NAVO en de EU in het kader van de multilaterale *burden sharing*. Daarom dient het niveau van onze medische capaciteit overeenkomstig te zijn met het algemene ambitieniveau van Defensie voor de vier capacitaire dimensies.

De militaire medische capaciteit verzekert zelf niet het laagste niveau van medische zorgverstrekking in de continue zorgketen maar staat wel in voor de vorming en paraatstelling van de individuele militair en zij die een bijkomende medische opleiding krijgen buiten de medische capaciteit. Iedere militair moet minstens in staat zijn om medische basishandelingen te kunnen uitvoeren om levens te redden en om onomkeerbare schade te voorkomen, alvorens meer gespecialiseerde medische steun kan overnemen. De niet-gespecialiseerde basislaag van medische zorgverlening wordt in NAVO-termen *Role 0* genoemd.

De basislaag van de gespecialiseerde medische capaciteit (dus binnen de operationele pijler van onze medische ondersteuning) zijn de *Role 1*¹⁰⁰ medische faciliteiten die in operaties zorgen voor de stabilisatie van gewonden, zodat deze kunnen geëvacueerd worden. De *Role 1*-elementen staan ook in voor de medische handelingen in een compound tijdens operaties, vergelijkbaar met deze van een huisarts en een verpleger (*Primary Healthcare*). De *Role 1*-faciliteiten staan heel dicht bij de expeditionaire capaciteiten en moeten gezien worden als een essentieel *combat service support*-element dat zoveel als mogelijk dient meegenomen te worden in de interwapen-paraatstelling en -training. Daarom zullen de *Role 1* medische faciliteiten en de operationeel inzetbare eenheden maximaal op dezelfde plaats ingericht worden. De paraatstelling en de steun van deze *Role 1* medische faciliteiten zullen blijvend centraal aangestuurd worden, voor maximale efficiëntie.

Volgens de huidige NAVO-doctrine wordt er pas aan levensreddende chirurgie gedaan op een hoger niveau van medische operationele ondersteuning, namelijk de *Role 2* medische capaciteit. De operationele inzet de voorbije jaren heeft echter gewezen op de noodzaak van een beperkte chirurgische capaciteit in de eerste lijn van de gespecialiseerde medische ondersteuning die de

⁹⁸ Voorwaartse luchtmiddelen verzekeren het transport van gewonden tussen de plek van verwonding en een *Role 1* medische faciliteit.

⁹⁹ Tactische luchtmiddelen verzekeren het transport van gewonden tussen verschillende medische faciliteiten in het operatietoneel.

¹⁰⁰ Een “*Role 1*” medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een medische responscapaciteit die een nationale verantwoordelijkheid is en die focust op het verschaffen van basisgezondheidszorg, gespecialiseerde eerste hulp, triage, reanimatie en stabilisatie (*NATO Standard AJP-4.10 Allied Joint Doctrine for Medical Support*, NATO, mei 2015).

mogelijkheden versterkt om levens te redden en blijvende letsels te vermijden. Onze Defensie wil een voortrekkersrol opnemen voor het inpassen van deze capaciteit in de militaire medische doctrine en er worden dus eveneens *Forward Surgical Teams* (FST) voorzien binnen de *Role 1* van onze militaire medische capaciteit. Algemeen is een specifieke trauma-gerelateerde chirurgische capaciteit een *capability gap* in de medische capaciteit van de meeste Europese NAVO-landen.

De voorziene investeringen in medische voertuigen van hetzelfde type als de landstrijdkrachten (lichte versie gezamenlijk internationaal gemotoriseerd platform en LTTV) zijn verbonden met dit basisniveau van operationele medische ondersteuning. Deze voertuigen worden ingezet als grond-evacuatiemiddelen. Voorwaartse en tactische luchtmiddelen (helikopters en STOL-vliegtuigen) kunnen eveneens ingezet worden op dit niveau of om de link te verzekeren met een hoger niveau van medische operationele ondersteuning. De Belgische Defensie beschikt momenteel over onvoldoende capaciteit inzake voorwaartse en tactische medische luchtevacuatie (via helikopters of gespecialiseerde tactische vliegtuigen). Binnen de budgetten voor de *SOF Aviation* zal de mogelijkheid nagegaan worden om medische kits aan te kopen voor de STOL-vliegtuigen en/of de NH90-helikopters om een oplossing te bieden voor dit nationaal capaciteits tekort. Een Belgische bijdrage aan deze specifieke medische evacuatiecapaciteit is eveneens belangrijk omdat het ook over een Europees capaciteits tekort gaat en versterkt de mogelijkheden van Defensie om de interne veiligheid te ondersteunen. De primaire taak van deze helikopters en STOL-vliegtuigen zal echter de directe ondersteuning van de interwapen-gemotoriseerde en *Special Operations Forces*-capaciteiten zijn.

Naast de *Role 1* is een nationale *Role 2*¹⁰¹-capaciteit onontbeerlijk voor een voldoende autonome operationele ondersteuning en een voldoende bijdrage aan de multilaterale capacitaire *burden sharing* inzake medische capaciteit van de NAVO en de EU. De *Role 2* medische elementen zijn veldhospitaal waar gewonden meer gespecialiseerde hulp kunnen krijgen inclusief een volwaardige chirurgische capaciteit met ondersteunende en opvolgende diensten. Een *Role 2*-element heeft een basisstructuur (*Role 2 basic*) die naargelang de lengte en/of de aard van een operatie kan uitgebreid worden met meer gespecialiseerde modules (*Role 2 Enhanced*), zoals bijvoorbeeld uitgebreidere chirurgische capaciteit, een intensieve zorgen module of bedden met verpleging.

Het RDOIT (*Rapid Deployment Outbreak Investigation Team*) van de CBRN-capaciteit zal steun kunnen leveren aan de *Role 2* om de medische CBRN-capaciteit te versterken die eveneens een *capability gap* is binnen de Europese NAVO-landen.

Het medisch materieel en het gespecialiseerd medisch-technisch personeel van de *Role 2* worden tewerkgesteld in de gecentraliseerde paraatstellingsstructuur van de medische capaciteit (zie hieronder), wanneer ze niet ingezet worden.

De huidige Belgische medische installaties van het niveau *Role 1* en *2* bereiken op korte termijn het einde van hun levensduur en dienen zo snel als budgettair mogelijk vervangen te worden. Hiervoor wordt een investeringsbudget van 10 miljoen euro voorzien in 2021 (in de budgettaire lijn voor investeringen in hoofdmaterieel).

¹⁰¹ Een "*Role 2*" medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een "initiële chirurgische responscapaciteit" en wordt gekarakteriseerd door de mogelijkheid om chirurgische ingrepen uit te voeren, naast het ontvangen en triëren van slachtoffers, reanimatie en het behandelen van een shock. Deze behandelingsfaciliteit volgt op de "*Role 1*" capaciteit waar de slachtoffers in eerste instantie gezien worden door een gespecialiseerd team in urgentiegeneeskunde. De "*Role 2*" faciliteit verzekert in haar basisvorm (*Role 2 Basic*) de chirurgische capaciteit, inbegrepen *Damage Control Surgery* en de chirurgische procedures voor oorlogstraumata, om levensreddende medische handelingen uit te voeren alsook handelingen die de ledematen kunnen redden. Op deze manier kan de patiënt binnen de gestelde termijnen afgevoerd worden naar een volgende hospitaalformatie met uitgebreidere middelen. Deze faciliteit kan versterkt worden door bijkomende gespecialiseerde medische modules tot een *Role 2 Enhanced* die beschikt over alle medisch-technische modules om *Damage Control Surgery* en *Damage Control Resuscitation* te verrichten hetgeen toelaat de patiënt verder te stabiliseren en voor te bereiden voor strategische (lucht)evacuatie (*NATO Standard AJP-4.10 Allied Joint Doctrine for Medical Support*, NATO, mei 2015).

Onze Defensie zal eveneens blijven bijdragen aan de strategische medische evacuatie (via luchtmiddelen) die in het proces van medische ondersteuning veelal volgt op een behandeling in een *Role 2*- of *Role 3*-faciliteit. De strategische medische evacuatie kan verzekerd worden via bestaande patiëntentransportsystemen die kunnen ingebouwd worden in de huidige C-130-transportvliegtuigen en in de toekomstige A400M-transportvliegtuigen en eventueel via een internationaal samenwerkingsprogramma voor een strategische medische evacuatie-kit voor de MRTT-pool.

De Belgische Defensie zal enkel punctueel kunnen bijdragen aan een internationale *Role 3*¹⁰²-capaciteit via gespecialiseerd medisch personeel (zoals in Afghanistan gebeurde de voorbije jaren) en modules van de *Role 2*-capaciteit. Er worden geen specifieke investeringen voorzien voor een Belgische *Role 3*-capaciteit. Enkel de grote Europese Defensies (Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) hebben een nationale *Role 3*-capaciteit.

Het huidige Belgische Militair Hospitaal is geëvolueerd van een echte *Role 4*¹⁰³ medische faciliteit ten tijde van de Koude Oorlog (een ziekenhuis vergelijkbaar met een algemeen ziekenhuis, maar dan voor militairen) naar een instelling die focust op de paraatstelling van en het verlenen van diensten aan de operationeel inzetbare militaire medische capaciteiten (zie hieronder). Van de Europese NAVO-landen, hebben enkel Frankrijk en Duitsland nog echte militaire hospitalen (*Role 4* medische capaciteit), maar ook zij zetten stappen naar een specialisatie van hun hospitaalcapaciteit naar militair-specialistische domeinen en als paraatstellings- en steuncapaciteit voor hun andere expeditionair inzetbare medische elementen (*Role 1/2/3*). Binnen ons Militair Hospitaal wordt vandaag nog slechts een beperkt gamma aan militair-specialistische curatieve geneeskunde uitgeoefend¹⁰⁴ en de dienstverlening van het hospitaal (MUG, ambulance, brandwondencentrum, orthopedische chirurgie) verzekeren de militair-specifieke paraatstelling en training voor de *Role 2*. Deze *Role 2* noodzaakt medisch technisch personeel dat in staat is om complexe verwondingen in team te behandelen, in een minder gespecialiseerde en minder comfortabele omgeving dan in burgerziekenhuizen én met specifiek medisch materiaal én specifieke procedures. De curatieve geneeskunde van het Militair Hospitaal maakt het ook mogelijk om patiënten met militair-specifieke verwondingen op te vangen, alvorens hun zorg wordt verdergezet in een burgerziekenhuis. Militair-specifieke geestelijke gezondheidszorg is ook noodzakelijk voor een goede ondersteuning van de operationele inzet en zal ook deel blijven uitmaken van de dienstverlening.

¹⁰² Een "*Role 3*" medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een hospitaalresponscapaciteit die secundaire gezondheidszorg levert op niveau van een inzettheater. Een *Role 3* heeft alle subcapaciteiten die een *Role 2 Enhanced* heeft met daarnaast nog de mogelijkheid om gespecialiseerde chirurgie, zorg en bijkomende diensten te leveren volgens de noden van de missie en op theaterniveau. Het gaat dus om een militair hospitaal dat verantwoordelijk is voor een heel operatietheater, bijvoorbeeld een land of grote regio (*NATO Standard AJP-4.10 Allied Joint Doctrine for Medical Support*, NATO, mei 2015).

¹⁰³ Een "*Role 4*" medische behandelingsfaciliteit wordt door de NAVO gedefinieerd als een definitieve hospitaalresponscapaciteit die het volledige spectrum van definitieve medische zorgen kan leveren die niet kunnen ontplooid worden in het inzettheater of te veel tijd vragen om in een inzettheater te worden uitgevoerd (*NATO Standard AJP-4.10 Allied Joint Doctrine for Medical Support*, NATO, mei 2015).

¹⁰⁴ voor curatieve eerstelijns geneeskunde (korte behandelingsduur, meestal binnen één discipline) zijn dit: urgentiegeneeskunde, locomotorische en sportgeneeskunde, *Medicine-Nutrition-Fitness*, vaccinologie, geestelijke gezondheidszorg, tropische en reizigersgeneeskunde, infectieziekten, seksueel overdraagbare ziekten, trauma's door drukveranderingen (hyperbare geneeskunde (bijvoorbeeld bij duikongevallen), luchtvaartgeneeskunde en brandwonden; voor curatieve tweedelijns geneeskunde (langere behandelingsduur, meestal interdisciplinair) zijn dit: traumatologie (letsels veroorzaakt door ongevallen of geweld), dringende interventie en locomotorische aandoeningen (o.a. sportgeneeskunde).

Het totale aantal VTE voor de operationele pijler¹⁰⁵ zal evolueren naar 1094 VTE¹⁰⁶ of 62% van de gehele medische capaciteit. Dit aantal houdt rekening met het ambitieniveau van de verschillende capaciteiten in de hierboven aangegeven vier operationele dimensies. Zo zijn er 1, 2 of 3 sets aan personeel en middelen in functie van de capaciteit en het ambitieniveau. Voor de strategische luchtevacuatie worden zelfs 5 stellen voorzien.

De paraatstellingspijler

Deze pijler zorgt zowel voor de paraatstelling van de eigen medische capaciteiten als voor de steun aan de paraatstelling van de andere componenten. Deze wordt berekend op 569 VTE (inclusief de 96 VTE van het Competentiecentrum Medisch) in de toekomst.

De paraatstellingspijler staat in voor het nagaan of nieuwe rekruten een gepast medisch profiel hebben om te kunnen werken binnen Defensie (selectie) en om te verzekeren dat de militairen medisch inzetbaar zijn (evaluatie en expertise).

Daarnaast verzekert deze pijler de curatieve geneeskunde binnen Defensie die hierboven al werd aangehaald. De curatieve militaire eerstelijns geneeskunde is al in belangrijke mate gesourcet via het systeem van aangenomen geneeskundige zorgverstrekkers (burgerhuisartsen, tandartsen, kinesitherapeuten ...).

De paraatstellingspijler van de medische ondersteuning omvat ook de medische technische steun zoals bijvoorbeeld radiologische en labo-onderzoeken.

Het Medisch Competentiecentrum verzekert de militair-specifieke vorming aan het personeel van de medische capaciteit en de steun aan medische vormingen van de andere capacitaire dimensies (*Role 0*). De medisch-technische vorming (voor o.a. artsen, verpleegkundigen, psychologen), zowel de academische vorming als voortgezette vorming, gebeurt in burgerinstellingen of interdepartementaal¹⁰⁷.

Een laatste onderdeel van de medische paraatstellingspijler is verantwoordelijk voor de training van de medische elementen, zowel binnen de medische capaciteit zelf, als voor de interwapen-paraatstelling met de capaciteiten van de andere dimensies. De medische trainingscapaciteit omvat de ambulancedienst, de MUG-dienst (inclusief CBRN-capaciteit), het brandwondencentrum (inclusief dagkliniek), het operatiekwartier en de hospitaalcapaciteit voor orthopedische ingrepen van het Militair Hospitaal. De disciplines van de medische trainingscapaciteit zijn in lijn met de militair-specifieke paraatstelling voor de *Role 2*. De niet-ingezette medisch-technische personeelsleden van de *Role 2*-capaciteit nemen deel aan de dienstverlening die verzekerd wordt door de trainingscapaciteit.

Vandaag worden de verschillende onderdelen van de medische paraatstellingspijler gecentraliseerd in het Militair Hospitaal (met een bepaalde decentralisatie voor de curatieve geneeskunde in de grote kwartieren). De noodzaak van het behoud in de toekomst van een gecentraliseerde militaire paraatstellingsstructuur werd onderzocht. Vanuit een focus van de militaire medische capaciteit op operationele inzet is het wenselijk om een grotendeels gecentraliseerde en grotendeels militaire paraatstellingstructuur te behouden.

Een gecentraliseerde en militaire paraatstellingsstructuur verzekert dat het militair medisch personeel dat er in werkzaam is en in paraat gesteld wordt, snel beschikbaar is en voldoende

¹⁰⁵ Zoals hierboven aangegeven, heeft ook de curatieve geneeskunde binnen het Militair Hospitaal dat gerekend wordt tot de paraatstellingspijler, een rol in de operationele pijler, maar er zijn geen VTE van het Militair Hospitaal gerekend in het totaal van 1094 VTE.

¹⁰⁶ 233 VTE voor de *Role 1*-elementen van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit, 64 VTE voor de evacuatiemiddelen ten dienste van de interwapen-gemotoriseerde capaciteit, 92 VTE voor de *Role 1*, FST en evacuatiemiddelen van de SOF-capaciteit, 100 VTE voor de luchtmiddelen (waarvan 9 VTE voor tactische luchtevacuatie en 25 VTE voor strategische luchtevacuatie, rest is *Role 1*), 42 VTE voor de *Role 1* en FST van de Marine, 443 VTE voor de *Role 2*-elementen en 120 VTE voor de commando- en controlestructuren van de *Role 1* en *Role 2*.

¹⁰⁷ bijvoorbeeld via de provinciale scholen voor ambulanciers en brandweerdiensten

trainingsmogelijkheden heeft met het materieel dat zal ingezet worden in operaties en de overeenstemmende militaire medische procedures. Zowel het materieel, als de procedures verschillen immers van deze in de civiele gezondheidszorg.

Maar tegelijk zal er steeds een nauwe band moeten blijven tussen de medische centrale paraatstellingscapaciteit en de nationale gezondheidszorg opdat onze militaire medisch-technische specialisten zich voldoende kunnen trainen en vormen voor hun operationele inzet.

Na grondige evaluatie is gebleken dat een hernieuwde invulling van het Militair Hospitaal via rationalisatie en meer interdepartementale en civiel-militaire samenwerking, de preferentiële optie is voor het behouden van een paraatstellingsstructuur voor de militaire medische ondersteuning. Deze hernieuwde efficiëntere invulling moet naast een rationalisatie ook het militair-specifieke karakter van het Militair Hospitaal versterken en wordt verder besproken in hoofdstuk 6.

Steunpijler

De steunpijler omvat het gedeelte van de medische ondersteuning dat behoort tot de Defensiestaf (52 VTE) en de medische logistiek (40 VTE). De medische logistiek staat in voor de verwerving, stockering en verdeling van medisch materiaal ten voordele van de operaties en paraatstelling. Net zoals voor de rationalisatie van de stockage en distributie in de bedrijfstak *Material Resources* die hieronder beschreven wordt, zal de logistieke ondersteuning van de medische ondersteuning maximaal worden gesourcet.

Een geïntegreerd gezondheids- en welzijnsbeleid

“Defensie zal zijn medisch-militaire wetgeving blijven aanpassen zodat het welzijn op het werk gerespecteerd zal blijven, en zal het geïntegreerd gezondheids- en welzijnsmodel voortzetten, rekening houdende met alle reeds ervaren risico’s en al hun gevolgen op de gezondheid van het personeel, tijdens en na hun loopbaan.”
(regerakkoord van 9 oktober 2014)

Een adequaat gezondheids- en welzijnsbeleid dat preventie, evaluatie van de specifieke medico-militaire geschiktheid, evaluatie van arbeids- en milieugebonden gezondheidseffecten, specifieke zorg en expertise omvat, is nodig om het potentieel van het personeel van Defensie te vrijwaren en het rendement te optimaliseren. Om deze behoeften in te vullen, ontwikkelt Defensie via een systematische en planmatige aanpak een geïntegreerd gezondheids- en welzijnsmodel dat instaat voor de samenhang van alle inspanningen die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel hebben de fysieke en psychische gezondheid van het personeel te bevorderen, te behouden of te herstellen. Dit model zal verwezenlijkt worden door geïntegreerd preventie, arbeidsgeneeskunde, psychosociale steun en punctuele eerstelijns- en tweedelijnszorg te verstrekken. De toekomst van dit beleid zal deel uitmaken van de analyse inzake een verdere efficiëntieverbetering van de militaire medische ondersteuning (zie hoofdstuk 6).

De personeelsproblematiek

Voldoende medisch technisch personeel om de medische capaciteiten te bemannen is vandaag al het grootste knelpunt voor de medische operationele ondersteuning en dit zal een uitdaging blijven. Dit is het geval voor al het medisch-technisch personeel, zoals verpleegkundigen en artsen¹⁰⁸. De voorbije jaren zijn er belangrijke inspanningen gebeurd voor het verbeteren van deze situatie. Zo is er vandaag

¹⁰⁸ In 2015 waren er bijvoorbeeld nog 83 militaire artsen operationeel in Defensie terwijl er 230 noodzakelijk zijn, een vullingsgraad van 36%.

een 70-tal officieren medisch technisch personeel in opleiding. Een aangepast statuut zal bijdragen aan de jobtevredenheid van deze militairen, terwijl tegelijkertijd voor Defensie een hogere beschikbaarheid en het opbouwen en behouden van militair-relevante competenties wordt verwezenlijkt.

Een ander deel van de oplossing van deze problematiek kan bestaan uit het sterker inzetten op het aantrekken van artsen en verpleegkundigen van burgerziekenhuizen voor de gespecialiseerde Reserve. Hiervoor zullen de nodige bijkomende initiatieven dienen genomen te worden om de band tussen Defensie en de werkgevers te versterken (zie ook hoofdstuk 7) en om deze reservisten van de gepaste militaire medische opleiding te voorzien. Het statuut van het medisch Reserve-personeel moet het mogelijk maken dat ze onder alle operationele omstandigheden kunnen worden ingezet.

Daarnaast zal eveneens een systeem van relatieziekenhuizen onderzocht worden om een betere toegang te krijgen tot medische reservisten (artsen en verpleegkundigen). Dit kan eventueel gekoppeld worden aan prestaties van militair personeel in burgerziekenhuizen, in het kader van hun paraatstelling voor operationele inzet, binnen een nieuw statuut voor het medisch-technisch personeel.

Versterking ondersteuning interne veiligheid en mogelijke samenwerking nationaal

Algemeen kan de militaire medische capaciteit een waardevolle bijdrage leveren aan de ondersteuning van de interne veiligheid met de capaciteiten die niet ingezet zijn in operatie. Vanwege het ambitieniveau van Defensie dat voor bepaalde elementen een continue inzet voorziet, zullen er eveneens continu inzetbare medische elementen dienen voorzien te worden. Dit houdt in dat er steeds medische elementen in België aanwezig zullen zijn die ofwel zich aan het paraat stellen zijn voor operationele inzet ofwel zich aan het herconditioneren zijn na de inzet.

Daarnaast is het, zoals hierboven aangegeven, noodzakelijk dat de paraatstellingspijler van de medische capaciteit wordt ingeschakeld in de nationale gezondheidszorg. Defensie wil zich verder specialiseren in domeinen die een maximale band hebben met de operationele inzet. Dit maakt deel uit van de versterking van de efficiëntie van de militaire medische ondersteuning die in hoofdstuk 6 behandeld wordt en kan tegelijk bijdragen aan de interne veiligheid. Terreuraanslagen of grote rampen veroorzaken verwondingen die vergelijkbaar zijn met militaire letsels in operaties.

Zowel op federaal, als op regionaal niveau dragen de militaire medische urgentiemodules (ambulance en MUG) vandaag al bij tot de uitvoering van de urgentieplannen van de nationale luchthaven en bepaalde SEVESO-ondernemingen. Ze spelen ook een rol in de functie “medisch directeur” in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Vlaams-Brabant.

In het kader van de interne veiligheid en nationale gezondheidszorg zullen de bestaande interdepartementale samenwerkingsverbanden met de FOD Volksgezondheid en de FOD Binnenlandse Zaken verder geformaliseerd worden, ondermeer in het CBRN-domein, opvangcapaciteit in geval van rampen, het noodmortuarium en voor de opvang van patiënten met hoog infectieuze aandoeningen. Zoals aangegeven in hoofdstuk 6, moet dit leiden tot een verdere rationalisatie van de militaire medische ondersteuning en specifiek het Militair Hospitaal, die tegelijk een versterking is van de interne veiligheid.

Mogelijkheden voor Europese capacitaire verankering

Vandaag al doen onze troepen in operaties beroep op medische structuren van andere NAVO- en EU-landen en dragen wij met onze medische capaciteit bij aan VN-, EU- en NAVO-operaties. Net zoals voor andere capaciteiten wil de Belgische Defensie ook in het medische domein aanzetten tot meer defensiesamenwerking. Op Benelux-niveau is er een aparte stuurgroep rond samenwerking in het medische domein en worden er stappen vooruitgezet inzake het gezamenlijk organiseren van vorming en training en het ontwikkelen van doctrines. Op het capacitair gebied zijn er eveneens initiatieven

(bijvoorbeeld het creëren van gezamenlijke Benelux-capaciteit in het kader van luchtevacuatie¹⁰⁹ en een initiatief voor samenwerking rond de bloedbank) maar het vernieuwen van het materieel van de medische elementen creëert de mogelijkheid om ook op capacitair vlak te komen tot een grotere convergentie met onze strategische partnerlanden. Dit biedt, zoals hiervoor al aangegeven, een basis voor nog meer samenwerking, operationeel, maar ook voor vorming, training, doctrine, logistieke ondersteuning ...

Ook de medische cluster van het *Framework Nations Concept* (FNC) is zeer actief inzake het bepalen van gemeenschappelijke procedures voor de operationele medische steun en verwerving van medisch materiaal.

iv. Bedrijfstak Material Resources

De budgettaire middelen voor investeringen in hoofdmaterieel zullen toelaten dat capaciteiten die blijvend relevant zijn, zullen vernieuwd worden en dat daarnaast bijkomende capaciteiten ontwikkeld zullen worden. Er zal dus in feite een bijkomende nood zijn aan gespecialiseerde logistieke en technische ondersteuning.

In de opbouw van het defensiebudget naar 2030 toe worden ook nieuwe belangrijke investeringen in de infrastructuur voorzien die eveneens zullen dienen begeleid te worden.

Het is evenwel de bedoeling om de bedrijfstak *Material Resources* die hiervoor tot nu toe instond binnen Defensie (weliswaar al in belangrijke mate gesteund door de civiele industriële wereld voor het onderhoud van wapensystemen), sterk te reduceren door in te zetten op bijkomende sourcing. Het zal dus een belangrijke uitdaging voor Defensie zijn om de eigen capaciteit binnen de bedrijfstak *Material Resources* af te bouwen en tegelijk de stijgende nood aan deze ondersteuning op te vangen door sourcing.

Binnen deze bedrijfstak zijn er in 2030 verschillende domeinen voorzien.

Net zoals vandaag is het essentieel voor de werking van Defensie om zelf in staat te zijn om het gespecialiseerd onderhoud op avionica (vliegend materieel) en elektronicasystemen van Defensie, het onderhoud van het territoriaal communicatienetwerk van Defensie en de operationele *Command, Control & Communication* (C3)- systemen van Defensie, te kunnen uitvoeren. Dit gebeurt vandaag in het Competentiecentrum Vliegend Materieel & Communicatie- en Informatie Systemen en in 2030 worden hiervoor 506 VTE vrijgemaakt binnen de “Bedrijfstak *Material Resources*”.

Deze bedrijfstak omvat ook het Competentiecentrum Infrastructuur (138 VTE voorzien in 2030) dat verantwoordelijk is voor het beheer van de infrastructuur en domeinen van Defensie, het Centrum voor Identificatie van het Materieel (60 VTE) en het Bataljon Hoofdkwartier van de Defensiestaf (101 VTE).

De andere actuele structuren van deze bedrijfstak (het Competentiecentrum “Steunmaterieel en Producten” (Ieper), het Distributiecentrum “Wisselstukken” (Berlaar) en het Competentiecentrum “Rollend Materieel & Bewapening” (Rocourt, Zutendaal)) worden grotendeels gesourcet. In totaal worden hiervoor nog 445 VTE voorzien in 2030. Hun huidige functionaliteiten zullen samen met civiele partners worden verzekerd. Het gaat over:

- de levering van specifieke kledij en uitrusting;
- de verwerving, ontvangst, stockage en distributie van materieel ten voordele van alle eenheden van Defensie, zowel nationaal als in operatie;
- het (gedeeltelijk) industrieel onderhoud van het rollend materieel¹¹⁰, bewapening, optronica en munitie van Defensie;

¹⁰⁹ Specifiek gaat het over een *Casualty Staging Unit* die patiënten voorbereidt op een luchtevacuatie.

¹¹⁰ Naast de logistieke bataljons die de directe steun leveren aan de landstrijdkrachten via een *single level* onderhoudsconcept voor operationele voertuigen.

- een prototypage en productie van kleine volumes;
- de vernietiging van conventionele munitie;
- de stockage op industrieel niveau van materieel voor landsystemen.

v. Aansturing uitbestede kampen

In het volgend hoofdstuk wordt aangegeven dat de kampen van Defensie in de toekomst via sourcing zullen beheerd worden. Deze kampen zijn een essentieel onderdeel van de nationale paraatstellingsinfrastructuur. Vandaag worden de kampen lokaal uitgebaat met eigen personeel voor een equivalent van 579 gedecentraliseerde VTE. In de toekomst, zal dit gebeuren door een private partner, met behoud van 60 gedecentraliseerde VTE om de aansturing van deze sourcing te verzekeren (o.a. de plannings- en veiligheidsverantwoordelijkheid). Dit moet naast een belangrijke rationalisatie inzake personeel ook een belangrijke daling van de kosten van Defensie mogelijk maken.

vi. Ondersteuning Lucht

Verschillende structuren ondersteunen zowel de territoriale als de expeditionaire inzet van de luchtmiddelen van Defensie.

De Meteo Wing voldoet aan de behoeften van Defensie inzake meteorologische informatie. Deze heeft een belangrijke territoriale taak in dienst van de eigen militaire luchtmiddelen en deze van onze partnerlanden. De Meteo Wing is ook essentieel voor de voorbereiding van de operationele inzet, zodat op een correcte manier rekening kan worden gehouden met de klimatologische omstandigheden in het inzetgebied tijdens de voorziene inzetperiode. Detachementen van de Meteo Wing kunnen meegestuurd worden in operatie en ter ondersteuning van operatiecentra. De Meteo Wing ondersteunt ook de nationale civiele meteorologische capaciteit.

De militaire vliegveiligheid (*Aviation Safety Directorate*) heeft hoofdzakelijk een territoriale taak en zorgt voor het uitvoeren en controleren van de maatregelen die genomen worden inzake preventie van vliegongevallen. Bij een luchtvaartongeval met een Belgisch militair toestel of - indien gevraagd - bij een luchtvaartongeval in ons luchtruim, is het deze dienst die verantwoordelijk is voor het onderzoek en de analyse met betrekking tot vliegveiligheid.

Het *Air Traffic Control Centre* (ATCC) verzekert de militaire luchtverkeersleiding en is essentieel voor het verzekeren van een goede coördinatie tussen militaire en civiele luchtbewegingen in ons nationale luchtruim dat één van de drukste ter wereld is. Zoals hierboven al aangegeven, verzekert het *Control and Reporting Centre* (CRC) de luchtgevechtsleiding. De opdrachten van het CRC richten zich op het bewaken van het nationale (en in de toekomst Benelux-) en internationale luchtruim in het kader van de collectieve defensie van de NAVO. Het CRC maakt dan ook deel uit van een keten van andere NAVO-CRC's onder controle van een NAVO-commandostructuur. Vanuit het CRC worden de gevechtsvliegtuigen aangestuurd die verantwoordelijk zijn voor de *Quick Reaction Alert*-opdracht. Deze vliegtuigen en het CRC ondersteunen tegelijk ook de interne veiligheid.

Voor de expeditionaire operaties van luchtmiddelen van Defensie wordt er steeds een luchtcontroleur van het ATCC meegestuurd als verbindingsofficier om de integratie van onze toestellen op de ontplooid basis te verzekeren.

De luchtgevechtscontroleurs van het CRC kunnen geïntegreerd worden in een internationale commandostructuur tijdens operaties. Zij kunnen ook de rol opnemen van liaison-officier binnen het nationale *Red Card Holder Team* dat ontplooid wordt binnen het *Air Operations Center* om er over te waken dat de nationale belangen en opgelegde beperkingen (caveats) worden nageleefd.

Voor zowel het ATCC als het CRC wordt momenteel nagegaan hoe deze via een sterkere nationale en internationale samenwerking efficiënter kunnen worden ingevuld.

Zoals hierboven aangegeven, zal het Lucht Informatie Kruispunt (LIInK) geïntegreerd worden in het CRC.

vii. Ondersteuning Marine

Zowel bij de capacitaire dimensie Inlichtingen-Cyber-*Influence*, de dimensie Land, als de dimensie Lucht zit een belangrijk deel van de logistieke ondersteuning (inclusief maintenance) en de CIS-ondersteuning vervat in de capaciteit zelf. Dit is niet het geval voor de schepen van de dimensie Maritiem die hierboven werd uitgelegd. Naast de logistieke en CIS-functies aan boord van onze schepen zijn er ook functies aan wal die noodzakelijk zijn om de capaciteiten van de Marine operationeel inzetbaar te houden en de operationele inzet te ondersteunen.

Binnen het kader van de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking is er een gedeeltelijke taakverdeling voor de ondersteuning van de twee Marines. De logistieke ondersteuning van zowel de Nederlandse als onze vloot *multipurpose*-fregatten gebeurt vanuit Nederland, terwijl ons land verantwoordelijk is voor de logistieke ondersteuning (inclusief maintenance) van de mijnenbestrijdingsschepen van beide Marines. De dienst die langs Belgische kant voor het onderhoud (van voornamelijk de mijnenbestrijdingsschepen) instaat, is NAVLOG (die vandaag 334 VTE voorzien heeft en in 2030 nog 240 VTE). NAVLOG heeft technici die ervaring aan boord van onze schepen hebben opgedaan. Ze kunnen ook schepen in het buitenland herstellen in geval van operationele nood. NAVLOG doet in belangrijke mate beroep op sourcing voor maintenance-activiteiten.

De “ondersteuning Marine” omvat eveneens de dienst NAVSUPPORT die verantwoordelijk is voor de operationele ondersteuning, de maritieme communicatie en de uitbating van de Marinebasis van Zeebrugge, allen essentieel voor de paraatstelling en operationele inzet van onze vloot. Deze dienst die vandaag voorzien wordt op 281 VTE zal in 2030 nog 147 VTE tellen, inclusief 5 VTE voor maritieme communicatie. NAVSUPPORT verzekert de ondersteuning van de varende eenheden van de Marinebasis Zeebrugge, zodat deze hun opdrachten steeds in de beste omstandigheden kunnen uitvoeren. Het gaat hier over verschillende secties zoals een centrale administratie, kaai ploegen, brandbestrijdingsploegen, een communicatiecentrum, bescherming van de Marinebasis, bewaking en een dienst voor het verzekeren van maritieme militaire informatie. De hele ondersteuning wordt gecentraliseerd voor alle schepen.

De militairen die in de “ondersteuning Marine” tewerkgesteld zijn, kunnen ingescheept worden, ter aflossing van personeel aan boord van onze schepen.

viii. De Intermachten Kennel Eenheid (IKE)

Vandaag bestaat er al een centrale kennel voor Defensie maar deze zit vervat in het competentiecentrum Lucht. Daarnaast zijn er waakhondenmeesters verspreid over de eenheden van Defensie, waar zij deel uitmaken van het wachtsysteem. In totaal gaat het over 258 VTE.

Dit aantal zal sterk inkrimpen doordat Defensie minder autonoom zal instaan voor de bewaking van de kwartieren. In 2030 wordt een aparte Intermachten Kennel Eenheid (IKE) voorzien van 80 VTE. De inzet van honden blijft dus belangrijk voor Defensie. Het gaat over de speurhonden voor springstoffen (*Explosive Detection Dogs*) bij DOVO en de genie-eenheden, honden voor *tracking* (patrouillehonden met kwalificaties die gebruikt worden voor bewaking van gevoelige installaties en patrouille-opdrachten) en de gevechtshonden bij de *Special Forces Group*. Naast hun relevantie voor expeditionaire operationele inzet kunnen deze honden ook ingezet worden in het kader van de interne veiligheid.

Er zal maximaal gezocht worden naar synergieën met andere overheidsdiensten die eveneens gebruik maken van honden (Politie, Douane, Civiele Bescherming), andere partners, zowel nationaal als internationaal, om de nationale militaire kennelcapaciteit zo rationeel mogelijk in te richten en te ondersteunen.

ix. De provinciecommando's

De structuur van de provinciecommando's zal aangepast worden maar hun rol in de interne veiligheid zal behouden blijven via een gecentraliseerd territoriaal commando, vervat in de operationele commandostructuren. Er zal één militaire vertegenwoordiger behouden blijven als liaisonofficier tussen de provinciegouverneur en Defensie. Dit maakt een sterke rationalisatie van de huidige voorziene 152 VTE naar 60 VTE mogelijk en specifieke infrastructuur voor het huisvesten van de huidige provinciecommando's kan verlaten worden.

x. De labo's van Defensie (DLD)

De labo's van Defensie ondersteunen de logistieke keten van de verschillende capaciteiten van Defensie door bijvoorbeeld controles van de kwaliteit van brandstoffen en testen op textiel. Ze bieden ook de noodzakelijke wetenschappelijke en technische steun voor de CBRN-capaciteit aangezien DLD gecertificeerd is voor het onderzoeken van CBRN-stoffen. Via deze certificatie kunnen de labo's van Defensie ook bijdragen aan de internationale strijd tegen CBRN-vernietigingswapens en ingeschakeld worden ter ondersteuning van de interne veiligheid.

De labo's van Defensie hebben ook een belangrijke rol te spelen bij de veilige inzet van onze troepen in expeditieoperaties via het controleren van bodemstalen van de plaats waar detachementen zijn voorzien om te worden gestationeerd.

xi. Sportcentrum Duisburg

Het Sportcentrum van Duisburg (22 VTE vandaag voorzien) zal niet langer door Defensie worden uitgebaat. Er wordt een PPS-constructie uitgewerkt rond dit sportcentrum en er wordt nagegaan hoe Defensie blijvend toegang kan behouden zonder hiervoor nog VTE of vaste kosten te moeten voorzien. De uitbating van een sportcentrum is geen opdracht voor Defensie.

xii. De muzikanten van Defensie

De muziekkapellen (208 VTE vandaag voorzien) zullen gehalveerd worden tot 100 muzikanten en hervormd worden tot één muziekkapel van Defensie. Deze capaciteit is belangrijk vanuit de traditie maar dient ook aangepast te worden aan de realiteit van een Defensie die gefocust is op de operationele inzet.

xiii. Deelname internationale organisaties

De internationale functies van Defensie, zowel binnen (370 VTE) als buiten de componenten (280 VTE), zorgen niet enkel voor een nationale stem op internationaal niveau, ze leveren ook een belangrijke bijdrage aan de aansturing en ondersteuning van de operationele inzet. Zoals voordien aangegeven, zullen de personeelsbijdrages aan deze internationale organisaties daarom continu geëvalueerd worden op hun noodzaak voor de aansturing en ondersteuning van de operationele inzet door

Defensie en waar opportuun zullen andere prioriteiten gelegd worden. Voorlopig werd de invulling in 2030 gebaseerd op de huidige invulling.

De internationale functies die behoren tot de interventiemacht (de verzameling van de componenten met de operationeel inzetbare capaciteiten van Defensie) worden hieronder eerst besproken.

Voor de Landcomponent (150 VTE) zijn dit hoofdzakelijk een bijdrage aan het Eurocorps, het hoofdkwartier van het Franse *Rapid Reaction Corps* te Rijsel en aan verschillende NAVO-hoofdkwartieren in binnen- en buitenland¹¹¹. Het hoofdkwartier van het multinationale Eurocorps van Straatsburg heeft in het verleden meerdere malen het commando gevoerd over NAVO-operaties met steeds een belangrijke deelname van Belgische militairen. De Belgische militairen tewerkgesteld te Rijsel en te Brunssum nemen eveneens deel aan multinationale operaties in het buitenland vanuit deze hoofdkwartieren. Daarnaast is er ook de Benelux-samenwerking in meerdere landdomeinen (para-opleiding, genie, explosievenopruiming, CBRN, C-IED, indirecte vuursteun, civiel-militaire interactie, logistieke steun, ISTAR, landoefeningen en trainingen, *Special Forces*) waarbij personeel van de landstrijdkrachten tewerkgesteld wordt binnen de commando- en controlestructuur van de Nederlandse Krijgsmacht, naast liaisonfuncties.

De Luchtcomponent (83 VTE) is vandaag vertegenwoordigd in verschillende internationale staven en organisaties ten voordele van de planning en uitvoering van luchtoperaties en de paraatstelling van onze eenheden. Voor de NAVO zijn dit het hoofdkwartier van Ramstein, het *Combined Air Operations Center* (CAOC) te Eudem en het *Joint Air Power Competence Center* (JAPCC) te Kalkar, allemaal in Duitsland. In het geval van een NAVO-operatie kunnen deze personen worden ingezet binnen de NAVO-structuur. Daarnaast is er ook een bilaterale samenwerking met Frankrijk met deelname van personeel van onze Defensie binnen de commando- en controlestructuur van de *Joint Force Air Component* te Lyon. Onze Luchtcomponent draagt ook bij aan de bemanning van de permanente staf van de *European Air Group* te High Wycombe in het Verenigd Koninkrijk, van het *European Air Transport Command* (EATC) te Eindhoven (Nederland) en het *European Personnel Recovery Center* (EPRC) te Poggio, Italië. Het EATC biedt een actieve steun aan de operaties door de coördinatie van luchttransport voor de logistieke operationele ontplooiing en bevoorrading. Voor de inwerkingstelling en technische ondersteuning van de wapensystemen van de Luchtcomponent, heeft Defensie ook enkele *subject matter experts* geïntegreerd in samenwerkingsverbanden met andere naties zoals het F-16 MNFP (*Multi-National Fighter Program*), binnen OCCAR (*Organisation Conjointe de Cooperation en matiere d'Armement*) voor de aanschaf en ondersteuning van de A400M's en binnen NAHEMA (*NATO Helicopter Management Agency*) en BENESAM voor de NH90-helikopters.

De internationale posities van de Marine (137 VTE) zijn hoofdzakelijk te vinden in Belgisch-Nederlandse hoofdkwartieren en scholen. Binnen de directie Operaties van het binationaal hoofdkwartier Admiraal Benelux zorgen de Belgische en Nederlandse militairen voor de planning en aansturing van Belgische en Nederlandse maritieme eenheden. De personen die tewerkgesteld zijn binnen NLMARFOR (de Nederlandse eskaderstaf) worden ingezet in de verschillende operaties die door deze staf geleid worden (bijvoorbeeld ATALANTA). Er zijn eveneens binationale structuren om de fregatten en mijnenbestrijdingsschepen tijdens hun opwerking naar operationeel inzetbare schepen, te evalueren. De binationale scholen verstrekken de opleiding aan Belgische en Nederlandse militairen in de operationele en technische domeinen. In de materiële ondersteuning zijn eveneens enkele Belgische militairen tewerkgesteld te Den Helder. De Marinecomponent is ook aanwezig in Northwood, het maritieme hoofdkwartier dat de operaties van de NAVO ondersteunt en in Toulon, bij de HRF-M (*High Readiness Forces-Maritime*) waarvan het personeel kan ingezet worden in Franse maritieme taakgroepen.

¹¹¹ het NAVO-hoofdkwartier te Evere, het NAVO *Joint Force Command* in Brunssum, het hoofdkwartier van strategisch niveau *Supreme Headquarters Allied Powers Europe* (SHAPE) te Mons en het NAVO-Landcomponenthoofdkwartier te Izmir

Naast de internationale functies binnen de componenten van Defensie, draagt onze Defensie ook met personeel bij aan de hoofdkwartieren van de internationale veiligheidsorganisaties. Het is belangrijk dat het belang dat zowel door Defensie als de Belgische overheid wordt gehecht aan onze multilaterale partnerschappen ook blijvend wordt gereflecteerd in onze posities binnen deze instellingen. Dit maakt eveneens deel uit van een multilateraal solidaire *burden en responsibility sharing*. Deze functies zijn ook van het allerhoogste operationele belang aangezien de operationele inzet van onze Defensie meestal gebeurt in het kader van deze organisaties. Zeggenschap in en invloed op deze operaties en het beleid van deze internationale organisaties gebeurt, naast de diplomatieke functies, ook via militaire functies op militair-strategisch niveau.

Defensie is vertegenwoordigd in de volgende internationale NAVO-structuren op militair-strategisch niveau: *International Staff* (IS) te Brussel, *Allied Command Operations* (SHAPE) te Mons, *Allied Command Transformation* (ACT) te Norfolk, *Joint Forces Command* (JFC) te Brunssum, *NATO Defense College* (NDC) te Rome, *NATO Communications and Information Agency* (NCIA) (hoofdzakelijk te Mons en in Den Haag) en het *NATO Support and Procurement Agency* (NSPA) (voornamelijk te Kapellen in Luxemburg).

Daarnaast neemt ons land ook deel aan het EU-hoofdkwartier te Brussel en zijn er internationale liaisonfuncties op militair-strategisch niveau in coalitie- en nationale plannings- en commandostructuren van Frankrijk en de Verenigde Staten.

xiv. De defensie-attachés en militaire raadgevers

De defensie-attaché is een militair die de Minister van Defensie en de Chef Defensie vertegenwoordigt in de landen waarvoor zij of hij geaccrediteerd is. Een defensie-attaché heeft zowel diplomatieke, militaire, als verantwoordelijkheden in het domein van de inlichtingen.

De defensie-attaché is de Belgische militaire vertegenwoordiger binnen de militair-diplomatieke omgeving en is een centrale speler in de defensiediplomatie. Bij diplomatieke onderhandelingen of andere aangelegenheden met belangrijke militair-operationele en militair-technische aspecten kan de defensie-attaché diplomaten bijstaan op basis van de beroepservaring en kennis opgedaan tijdens zijn of haar militaire loopbaan.

De defensie-attaché speelt ook een belangrijke militair-operationele rol bij het verzekeren van de lokale procedures voor de kerntaak “beschermen van landgenoten wereldwijd”.

Voor het vervullen van zijn militaire taak is het essentieel dat de defensie-attaché de nodige contacten onderhoudt met de lokale (militaire) autoriteiten en met de internationale (militaire) vertegenwoordiging om een correct en *up-to-date* strategisch beeld van het land en van de betrokken (militaire) actoren te verkrijgen. De defensie-attaché volgt actief de (militaire) ontwikkelingen, de veiligheidsrisico's en de opportuniteiten in zijn regio op, onder andere in het kader van mogelijke, lopende of geplande bilaterale en/of multilaterale activiteiten en operaties.

De rol van de defensie-attaché als essentiële schakel in het inlichtingendispositief van ons land, werd hierboven ook al aangehaald. Binnen het wettelijk kader informeert hij of zij de Minister van Defensie, de CHOD en de Defensiestaf aangaande het militaire en defensiebeleid van de landen van accreditatie en over hun strijdkrachten.

Defensie beschikt vandaag over een globaal netwerk van 19 defensie-attachés en 2 militaire raadgevers, met daarnaast stafpersoneel (in totaal 68 VTE). De defensie-attachés kunnen in het kader van hun accreditatie voor een bepaald land zowel residerend als niet-residerend zijn. Dit onderscheid heeft geen invloed op hun rol en taken. Heel wat defensie-attachés in het buitenland hebben immers een accreditatie voor verschillende landen in dezelfde regio en de defensie-attachés voor de Europese landen werken vanuit de Defensiestaf in ons land. In totaal zijn de 19 defensie-attachés vandaag geaccrediteerd voor een 76-tal landen.

De militaire raadgevers werken in de schoot van de Belgische delegaties bij de Verenigde Naties in New York en bij de OVSE in Wenen. Sommige defensie-attachés zijn ook militaire raadgever bij regionale organisaties.

De geografische spreiding en de accreditaties vormen het resultaat van een wederkerende analyse op niveau Defensie die niet alleen de geopolitieke veiligheidsomgeving beschouwt maar ook rekening houdt met onze bilaterale en/of multilaterale betrekkingen. De geografische spreiding wordt eveneens gecoördineerd met Buitenlandse Zaken en onze Ontwikkelingssamenwerking, ter versterking van een nationale *comprehensive approach* inzake veiligheidsbeleid.

Naar 2030 toe zal het aantal VTE voor de defensie-attachés en militaire raadgevers (en hun ondersteunend personeel) dalen naar 50 VTE. Dit zal voornamelijk gebeuren door het verder rationaliseren van de accreditaties van de defensie-attachés en door een meer gezamenlijke aanpak van de nationale militaire vertegenwoordiging met strategische partnerlanden. Vandaag is er al een initiatief op Benelux-niveau om complementair accreditaties van defensie-attachés in te vullen die dan werken voor zowel België als Nederland.

xv. Beleidscel Minister van Defensie en Administratief en Technisch Secretariaat (ATS)

De beleidscel van de Minister van Defensie zal ook in de toekomst kunnen blijven beroep doen op het Administratief en Technisch Secretariaat waarin militaire specialisten van de Defensiestaf expertise aanleveren en het contact met de Defensiestaf faciliteren. Net zoals bij de rest van Defensie, zal dit in 2030 gebeuren met een beperkter aantal van 60 VTE.

xvi. Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID)

Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie is een *think tank* in het militair-strategische domein met eigen onderzoekers en verzekert daarnaast in hetzelfde domein conferenties en een civiel-militaire opleiding. Dit instituut staat vandaag ook in voor de coördinatie en aansturing van het wetenschappelijk onderzoek binnen Defensie. De toekomst van dit instituut zal bepaald worden rekening houdend met de nadruk op een sterker en meer gecentraliseerd defensiebeleid rond R&T ter versterking van het partnerschap tussen Defensie, industrie en onderzoeksinstellingen (zie hoofdstuk 6).

6. Een efficiënte Defensie

De herkapitalisatie van Defensie die beschreven wordt in hoofdstuk 4 doet geen afbreuk aan het streven naar meer efficiëntie voor een nog beter rendement.

In hoofdstuk 2 over de positionering van Defensie in de veiligheidsomgeving is hiervan al een belangrijk voorbeeld te vinden. Enerzijds moet Defensie zich richten op zijn drie kerntaken. Maar anderzijds is er de wil om, wanneer capaciteiten beschikbaar zijn, andere veiligheidsactoren maximaal te ondersteunen inzake interne veiligheid.

In hoofdstuk 4 wordt eveneens de wil aangegeven om te streven naar een efficiëntere ondersteuning van onze nationale defensiecapaciteiten via capacitaire verankering met onze strategische partnerlanden.

“Verregaande vormen van samenwerking met andere nationale en internationale veiligheidspartners ter versterking van de nationale efficiëntie van Defensie en ter ondersteuning van een meer Europees defensiebeleid, zullen nagestreefd worden.”
(principe nr. 6)

In hoofdstuk 5 is het duidelijk dat de essentiële capaciteiten die zorgen voor de aansturing en de operationele ondersteuning een nog belangrijker inkrimping zullen kennen van hun aantal VTE dan de capaciteiten van de dimensies Inlichtingen-Cyber-*Influence*, Land, Lucht en Maritiem. Dit ligt volledig in lijn met een Defensie die *lean & mean* is, gefocust op de militaire specificiteit en dus een efficiënte Defensie.

In dit hoofdstuk wordt verdere sturing gegeven aan deze efficiënte Defensie, wat betreft: structuren, sourcing van niet-militaire activiteiten, de medische ondersteuning, *competence development*, infrastructuur, de relatie met de industrie en onderzoekinstellingen, de instellingen onder voogdij van de Minister van Defensie en duurzaamheid.

a. Structuren in functie van de processen

Deze strategische visie biedt een nieuwe opportuniteit om de bestaande structuren van Defensie zowel kwantitatief als inhoudelijk te optimaliseren. De algemene regel is het principe dat de structuren in functie staan van de processen. De processen dienen gefocust te zijn op de kerntaken van Defensie en dus de operationele inzet.

Dit leidt onmiddellijk tot de reflectie dat zaken die Defensie vandaag zelf doet maar waarvoor er een efficiënter alternatief is op de burgermarkt (dus met eenzelfde output voor een mindere kost) of binnen de overheid, niet langer zelf moeten georganiseerd worden door Defensie of tenminste niet meer autonoom. Er wordt dieper ingegaan op dit aspect in het deelhoofdstuk hieronder over sourcing. Een tweede element is dat de processen en dus ook de structuren van Defensie proactief moeten inspelen op de capacitaire veranderingen die in deze strategische visie voorzien zijn.

Een derde element is dat het voorziene toenemend internationaal karakter van de organisatie van capaciteiten, nog meer zal leiden tot een defensiestructuur die “genetwerkt” functioneert met Europese structuren en structuren van samenwerkingspartners, eerder dan een uitsluitend nationale structuur. Op termijn zullen bepaalde van onze staf- en commandostructuren dan ook grotendeels deel gaan uitmaken van een internationaal vertakt netwerk met een bijzondere focus op onze buurlanden. Alle huidige bijdrages van onze Defensie aan multinationale commandostructuren zullen ook doorgelicht worden op hun noodzaak voor de toekomst. Indien deze geen meerwaarde bieden in het geschetste beleidskader van de strategische visie, zullen ze herbekeken worden. Er zal een grotere

nadruk komen op de integratie van onze structuren binnen deze van onze nauwste partnerlanden waarmee we een samenwerking hebben voor de gezamenlijke paraatstelling van onze capaciteiten.

In hoofdstuk 5 wordt het operationele karakter aangegeven van de capaciteiten voor de aansturing en de operationele ondersteuning en de manier waarop sommige gerationaliseerd in de toekomst blijvend deze rol zullen vervullen. Enkele structuren die moeilijk passen in de processen rond de kerntaken worden ook (gedeeltelijk) in vraag gesteld, namelijk het Sportcentrum Duisburg en de muzikanten van Defensie. Andere ondersteunende structuren die niet essentieel zijn voor de kerntaken van Defensie, zullen eveneens gerationaliseerd worden. Zo zullen de Club Prins Albert en de Residentie Louisa niet langer door Defensie worden uitgebaat of gefinancierd aangezien ze worden ingericht naast de bestaande horec afaciliteiten (inclusief logement) en -prestaties binnen de kwartieren zelf en de bestaande horeca-mogelijkheden op de markt.

b. Sourcing van niet-militair-specifieke activiteiten

Zoals hierboven aangegeven zal een Defensie die zich richt op de operationele inzet, dienen bijgestaan te worden door civiele dienstverlening voor een maximaal aantal ondersteunende taken en diensten. Zaken die Defensie vandaag zelf doet maar waarvoor er een efficiënter alternatief is via civiele dienstverlening of via overheidspartners, dus met eenzelfde output (zowel kwantitatief als kwalitatief) voor een mindere kost (rekening houdend met een *Life Cycle Cost*-benadering), zullen niet langer zelf gedaan worden of tenminste niet meer autonoom. Onze Defensie zal hiertoe een *sourcing*-beleid voeren, niet enkel voor de uitvoering van dienstverlening, maar ook bij investeringen in materieel en infrastructuur. In een *sourcing*-beleid wordt structureel de vraag gesteld of het verzekeren/verwerven van een bepaalde dienstverlening/materieel/infrastructuur het best zelf gedaan wordt ofwel samen met of uitbesteed aan burger- of overheidspartners. Deze *sourcing*-reflectie is niet nieuw voor Defensie. Voor verschillende zaken binnen Defensie wordt al een *sourcing*-benadering toegepast. Zowel voor facilitaire diensten (onderhoud technische installaties, schoonmaak, groenonderhoud), de witte vloot (Airbus A321), commercieel transport (taxi's in Brussel, leasing van commerciële voertuigen), software-ontwikkeling, informaticamateriaal, de eerstelijnsgezondheidszorg, als voor onderhoud (schepen, vliegtuigen en commerciële voertuigen), wordt reeds beroep gedaan op dienstverlening op de burgermarkt.

Defensie zal dit beleid op een meer structurele wijze verderzetten en voor iedere huidige en nieuwe dienst/materieel/infrastructuur nagaan of samenwerking met of uitbesteding naar een civiele of overheidspartner opportuun is vanuit efficiëntie-overwegingen.

Dit versterkte *sourcing*-beleid zal binnen de globale kostenstructuur van Defensie vanaf 2017 leiden tot het creëren van een lijn “bijkomende sourcing ter vervanging van niet-militair-specifieke functies”, die deel uitmaakt van het werkingsbudget.

“De werking van Defensie zal **maximaal gerationaliseerd** worden, waarbij het kostenbesparend effect en de versterking van de effectiviteit, belangrijke aandachtspunten zijn. Dit houdt o.a. een focus van militairen op militair-specifieke taken in, een versterkt gebruik van de mogelijkheden op de markt voor de ondersteunende taken en diensten en een rationalisatie van de infrastructuur.”

(principe nr. 4)

Binnen de Defensiestaf lopen er momenteel verschillende studies die bijkomende *sourcing*-mogelijkheden onderzoeken. De grootste projecten zijn:

- mogelijkheden om de bestaande sourcing van territoriale diensten verbonden aan kwartieren en andere territoriaal gebonden taken (*Territorial Support Service (TSS)*) te verbreden.¹¹² Het is de bedoeling dat per onderdomein van TSS er op termijn globale contracten komen in plaats van vele afzonderlijke contracten. Zo kan er meer schaalgrootte worden gecreëerd, wat budgettair voordelig is en minder mensen van Defensie noodzaakt voor de aansturing;
- binnen de studie rond de witte vloot wordt bekeken in welke mate het verzekeren van de operationele capaciteit van de witte vloot via *contracting* van civiele capaciteit kan gebeuren (zie hoofdstuk 5);
- een maximale sourcing van het onderhoud en de technico-logistieke ondersteuning van wapensystemen op industrieel niveau (depot level);
- de uitbesteding van de organisatie van het huidige patrimonium aan kampen;
- een maximale sourcing van de stockage en distributie van materieel, kledij en uitrusting door een civiele partner.

Waar mogelijk zal er een stapsgewijze sourcing zijn die rekening houdt met de geleidelijke vermindering van het personeel van Defensie dat vandaag verantwoordelijk is voor een dienstverlening.

De rationalisatie van de medische ondersteuning en het *competence development* (zie hierna) is ook gedeeltelijk gebaseerd op een belangrijker beroep doen op sourcing.

Indien na overleg zou blijken dat bepaalde ondersteunende dienstverlening efficiënter zou kunnen gebeuren door of in samenwerking met andere overheidspartners, dan is dit eveneens een (complementaire) piste. Het stopzetten van de eigen drukkerij van Defensie zal bijvoorbeeld gedeeltelijk opgevangen worden door de drukkerij van de FOD Financiën, naast sourcing via civiele bedrijven. Er zouden daarnaast schaalvoordelen kunnen nagestreefd worden tussen Defensie en dienstencentra van andere overheidsdiensten inzake aankoopbeleid, centrale boekhouding, opleiding, loonadministratie, databeheer en –beveiliging en voor het beheer van het (commerciële) wagenpark en de gebouwen van Defensie.

Alle sourcing samen moet minstens zorgen voor de vervanging van ongeveer 5000 VTE bestaand personeel en is dus een heel belangrijke stap om de daling van het personeelseffectief van Defensie op te vangen. Sourcing moet het mogelijk maken dat militairen meer kunnen ingezet worden op militair-specifieke functies.

Op korte termijn zullen er proefprojecten worden opgestart om zo snel als budgettair mogelijk te starten met deze sourcinginitiatieven. Er dient rekening te worden gehouden met een belangrijke opstartkost van enkele tientallen miljoenen euro voor deze initiatieven. Het rendement van deze projecten moet dan ook bestudeerd worden vanuit een langetermijnperspectief. Het is algemeen de

¹¹² De verbreding van de sourcing voor TSS gebeurt voor verschillende domeinen:

- binnen het domein van *Facility Management* zullen logement, restauratie en cafetaria's die vandaag grotendeels zelf worden georganiseerd, uitbesteed worden en de onderhoudstaken (afvalverwerking, groendienst en winterbestrijding) die al partieel gesourcet zijn, zullen volledig gesourcet worden;
- ook de lagere niveaus van technisch *Facility Management*, namelijk de klusjesdienst en de kleine herstellingen, zullen volledig gesourcet worden, naast de al bestaande sourcing voor onderhoud van technische installaties en wettelijke keuringen;
- de bewaking van de infrastructuur inclusief onthaal, toezicht en interventie, zal aangepast aan de veiligheidsvoorschriften, gesourcet worden, waarbij een maximaal gebruik wordt voorzien van technologische middelen;
- er komt een verdere sourcing van de territoriale pakjes- en collidiensten, postsortering en –bedeling;
- de territoriale mobiliteit (zoals individuele en collectieve dienstverplaatsingen), de ecomobiliteit in het kader van het woon-werk verkeer van het personeel en de uitbating van de tankstations voor de militaire voertuigen, zullen gesourcet worden.

bedoeling om de huidige kosten (inclusief personeelskosten) met minstens 10% te verminderen voor aangegane sourcing-overeenkomsten.

c. Bijkomende maatregelen voor een verdere versterking van de efficiëntie van de medische ondersteuning

**“Een grondige herstructurering van de medische component naar operationele inzet toe (herziening autonomie, afstoting louter civiele taken) wordt uitgevoerd. In dit kader wordt de toekomst van en de nood aan het Militair Hospitaal onderzocht.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)**

Zoals gesteld in het vorige hoofdstuk, zal de militaire medische ondersteuning ingericht worden volgens het ambitieniveau in de vier capacitaire dimensies en dus zoals het regeerakkoord vraagt, gefocust op operationele inzet. Hierbij moeten drie zaken specifiek worden onderzocht volgens het regeerakkoord: de autonomie van de Medische Component, het afstoten van louter civiele taken en de nood aan het behoud van het Militair Hospitaal. Deze drie punten dienen beschouwd te worden in het licht van een verdere versterking van de efficiëntie van de militaire medische ondersteuning gericht op operationele inzet. In het vorig hoofdstuk werd alvast aangegeven dat het behoud van een militair hospitaal als gecentraliseerde paraatstellingsstructuur een gepaste oplossing is voor een militaire medische capaciteit die gefocust is op operationele inzet. Een hernieuwde invulling van dit Militair Hospitaal via rationalisatie en meer interdepartementale, civiel-militaire en internationale samenwerking kan echter leiden tot een grotere efficiëntie voor het toekomstig Militair Hospitaal en zo de toekomstige militaire medische capaciteit.

De eerste vraag die het regeerakkoord opwerpt in het kader van de operationele inzet, is nagaan of de Medische Component behouden blijft als een aparte component dan wel geïntegreerd wordt in de ondersteunende diensten van de andere componenten. Een benchmark in onze buurlanden geeft aan dat zowel Frankrijk als Duitsland hun medische ondersteuning organiseren in een aparte “component”, terwijl het Verenigd Koninkrijk de medische ondersteuning integreert in de verschillende strijdkrachten. Nederland heeft een hybride model met zowel een decentralisatie in de verschillende strijdkrachten als een beperkte gecentraliseerde structuur. Daarom zal er een studie gebeuren door de Defensiestaf, in het kader van het implementatiedossier over de toekomstige structurering van de Defensiestaf, over de meest gepaste vorm van autonomie van de medische ondersteuning binnen de structuur van Defensie. Deze studie zal rekening houden met de specifieke regelgeving en organisatie van de Belgische gezondheidszorg, maar ook met de ervaringen in andere NAVO-landen rond de meerwaarde die hun structurering voor de medische ondersteuning heeft voor de efficiëntie van hun militaire medische capaciteit. Op basis van deze studie zal er een politieke beslissing genomen worden over de autonomie van de militaire medische ondersteuning, tegelijk met de andere beslissingen rond de toekomstige structuur van de Defensiestaf.

Het regeerakkoord vermeldt als tweede mogelijkheid het afstoten van louter civiele taken. Om een maximalisatie van het versterken van de efficiëntie mogelijk te maken, zal de band tussen de militaire medische ondersteuning en het civiele milieu hier breder bekeken worden aangezien de taken met een hoofdzakelijk civiel karakter vandaag reeds heel beperkt zijn. Het Militair Hospitaal (het derde element in de visie op de medische ondersteuning in de hierboven geciteerde tekst uit het

regeerakkoord) speelt een belangrijke rol in de band tussen de militaire medische ondersteuning en het civiele milieu en zal dan ook samen met deze civiel-militaire band aan bod komen.

De huidige interdepartementale en civiel-militaire contacten en projecten geven uitzicht op een voor Defensie positief interdepartementaal, civiel-militair en mogelijk ook internationaal partnerschap op de huidige site van het Militair Hospitaal om op een efficiënte en structureel financieel leefbare manier te komen tot het verankeren van een toekomstige gecentraliseerde militaire medische paraatstellingsstructuur. Het is belangrijk dat deze contacten en projecten op korte termijn verder geconcretiseerd worden.

We zullen hier drie algemene aspecten bespreken van de band tussen de militaire medische ondersteuning en het civiele milieu, met de bijhorende maatregelen om de efficiëntie te verbeteren:

- militaire taken met een hoofdzakelijk civiel karakter die zonder grote impact op de inzet van Defensie kunnen worden overgedragen aan een private of overheidsactor;
- activiteiten die vandaag binnen de militaire medische paraatstelling en logistieke ondersteuning van Defensie gebeuren, maar die mogelijk efficiënter kunnen door (meer) beroep te doen op civiele dienstverlening en civiel-militaire samenwerking, zonder dat dit negatieve gevolgen heeft voor de operationaliteit van Defensie;
- civiele taken die Defensie vandaag uitvoert in het kader van de operationele paraatstelling en die inhoudelijk kunnen verbreed worden ten dienste van de operationele paraatstelling van Defensie en ter optimalisering van de ondersteuning van Defensie voor de interne veiligheid.

Er zijn drie taken met een hoofdzakelijk civiel karakter die zonder grote impact op de inzet van Defensie zouden kunnen worden overgedragen aan een private of een overheidsactor: de productie- en stockagecapaciteit van Defensie van geneesmiddelen, de hospitaalcapaciteit van het Militair Hospitaal bij rampen en het noodmortuarium van het Militair Hospitaal.

De productiecapaciteit van geneesmiddelen door Defensie kan afgestoten worden, vanwege de te beperkte operationele relevantie en aangezien er voldoende mogelijkheden zijn om deze capaciteit op te vangen via burgercontracten. Vandaag bestaat er een overeenkomst tussen Defensie en de FOD Volksgezondheid voor het gebruik van deze productiecapaciteit in het kader van de nationale gezondheidszorg. De afstoting door Defensie en de eventuele overname door een andere actor, zal dan ook interdepartementaal gecoördineerd dienen te worden.

Aangezien na onderzoek werd gekozen voor het behoud van een gecentraliseerde paraatstellingstructuur via een verdere rationalisatie van het huidige Militair Hospitaal, bestaat er ook een mogelijkheid om de bestaande infrastructuur voor hospitaalcapaciteit bij rampen en het noodmortuarium binnen het Militair Hospitaal te behouden. Aangezien interne veiligheid geen kerntaak is van Defensie, zal het operationeel houden van deze infrastructuur wel buiten de financiële en personeelsmiddelen van Defensie dienen te gebeuren. De huidige studies en risico-analyses met de FOD Volksgezondheid over deze infrastructurele capaciteiten dienen op korte termijn afgerond te worden en kunnen passen in een bredere overkoepelende samenwerking tussen de FOD Volksgezondheid, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Justitie en Defensie voor een nationaal calamiteitenhospitaal. Naast de werkings- en onderhoudskosten van de infrastructuur voor hospitaalcapaciteit bij rampen en het noodmortuarium dient een interdepartementaal partnerschap rekening te houden met een bijdrage aan de algemene, belangrijke infrastructurele instandhoudingswerken aan het Militair Hospitaal (80 miljoen euro op korte termijn).

Net zoals de andere logistieke ondersteuning van Defensie (zie hoofdstuk 5 “bedrijfstad *Material Resources*”), zal de medische logistieke ondersteuning (stockage en distributie) die deel uitmaakt van de steunpijler van de medische ondersteuning, maximaal gesourcet worden.

Daarnaast zijn er binnen de militaire medische paraatstelling die gecentraliseerd is in het Militair Hospitaal, subcapaciteiten die efficiënter kunnen uitgevoerd worden door (meer) beroep te doen op civiele dienstverlening en via grotere civiel-militaire samenwerking, zonder dat dit negatieve gevolgen heeft voor de operationaliteit van Defensie. Volgens een eerste studie van de Defensiestaf zou de

globale werkingskost (dus inclusief personeels- en investeringskosten¹¹³) van het Militair Hospitaal van de toekomst gerationaliseerd kunnen worden met 20 à 25 % door de verschillende subcapaciteiten van de paraatstellingsstructuur voor de medische capaciteit te organiseren volgens een combinatie van vijf *business*-modellen:

- (1) volledige sourcing van subcapaciteiten naar civiele ziekenhuizen;
- (2) integratie van militair ontplooibaar personeel in civiele ziekenhuizen waarbij het militair personeel oefent in deze ziekenhuizen (eventueel met militair materieel);
- (3) integratie van civiel personeel en civiel materieel in het (gerenoveerde) Militair Hospitaal voor subcapaciteiten die zelf geen belangrijke militaire relevantie hebben maar essentieel zijn om een militair-relevante medische activiteit te kunnen organiseren in het Militair Hospitaal;
- (4) optie (3) maar het civiel personeel in het Militair Hospitaal werkt met militair materieel;
- (5) een model waarbij Defensie zowel personeel, materieel en infrastructuur levert voor een subcapaciteit.

Het is alvast duidelijk dat het Militair Hospitaal in Neder-over-Heembeek niet in zijn huidige vorm kan blijven bestaan. Vandaag wordt het Hospitaal hoofdzakelijk ingericht volgens het *business*-model nummer 5. De andere vier *business*-modellen zullen maximaal toegepast worden, zodat de efficiëntie versterkt wordt van het Militair Hospitaal als paraatstellingspijler voor de operationele medische ondersteuning.

Alvorens er een intersectoriële en interdepartementale technische werkgroep in plaats wordt gesteld ter voorbereiding van de definitieve beslissingen rond de toekomst van het Militair Hospitaal, zal de hierboven vermelde studie van de Defensiestaf verder uitgewerkt worden op basis van een onafhankelijke audit die de haalbaarheid van deze voorstellen op korte termijn zal nagaan.

Deze audit zal eveneens aangeven in welke mate een versterking van civiel-militaire partnerschappen kan bijdragen aan een civiel-militaire financiering van de voorziene infrastructuurwerken voor het Militair Hospitaal.

Deze audit zal ook eventuele bijkomende voorstellen voor rationalisatie naar voren brengen voor de paraatstellingsstructuur van de medische militaire capaciteit, zonder te raken aan de noodzakelijke operationele autonomie en flexibiliteit. Binnen dit aspect van de audit zal het nastreven van een bredere samenwerking met externe diensten voor preventie en bescherming worden bestudeerd, met als doel het verzekeren van een kwalitatieve arbeidsgeneeskunde op een kostenefficiënte manier en aangepast aan de operationele noden van Defensie. De eventuele noodzakelijke wettelijke aanpassingen om deze (bijkomende) voorstellen te kunnen verwezenlijken, zullen eveneens in kaart worden gebracht in deze audit.

De audit zal ook aangeven welke de meest gepaste juridische structuur is voor het verankeren van deze centrale paraatstellingsstructuur. Voor de focus op de operationele inzet is het alvast belangrijk dat de toekomstige juridische structuur van het Militair Hospitaal de noodzakelijke autonomie voor het ondersteunen van de kerntaken van Defensie toelaat en een soepel administratief beheer om te waken over de voorschriften en behoeftes van Defensie. Zoals aangegeven moet het financieel beheer van het Militair Hospitaal een billijke lastenverdeling mogelijk maken tussen alle partners.

De audit moet eveneens een analyse maken over de billijkheid van de bestaande partnerschappen die Defensie actueel heeft met overheids- en civiele partners rond het Militair Hospitaal en eventueel voorstellen doen om een beter evenwicht te verkrijgen.

De resultaten van deze audit moeten eind 2016 beschikbaar zijn om het implementatiedossier over de rationalisatie van de paraatstellingsstructuur van de medische capaciteit en dus het Militair Hospitaal, verdere sturing te kunnen geven. Dit dossier zal, zoals hierboven aangegeven, dan verder behandeld worden in een technische intersectorale en interdepartementale werkgroep. Op korte termijn zal deze opgezet worden zodanig dat de andere partijen eveneens dit dossier tegen eind 2016 kunnen voorbereiden, vanuit hun perspectief. De werkgroep zal een duidelijk mandaat krijgen en zal

¹¹³ met uitzondering van de grote infrastructuurinvesteringen

zich voor zijn werkzaamheden beroepen op de hierboven vermelde studie van de Defensiestaf en op de onafhankelijke audit.

Een laatste complementair element om te komen tot meer efficiëntie van de medische ondersteuning vanuit een efficiëntere band tussen de militaire medische ondersteuning en het civiele milieu, is het inhoudelijk verbreden van de civiele taken die Defensie vandaag uitvoert ten dienste van een betere operationele paraatstelling. Het verbreden van deze civiele taken is tegelijk een optimalisering van de rol van Defensie inzake de interne veiligheid.

Het medisch technisch personeel van Defensie (verpleegkundigen en artsen) wordt vandaag getraind binnen het Militair Hospitaal. Zoals aangegeven kunnen ze daarbij gebruik maken van het inzetbaar materieel om de specifiek militaire procedures te oefenen en dit alles gebeurt via de ambulancedienst, de MUG-dienst (inclusief CBRN-capaciteit), het brandwondencentrum (inclusief dagkliniek), het operatiekwartier en de hospitaalcapaciteit voor orthopedische ingrepen. De wil voor het bestendigen van een gecentraliseerde paraatstellingsstructuur voor de medische capaciteit van Defensie houdt ook in dat er voldoende patiënten dienen te zijn en dat de activiteiten de operationele noden zo goed mogelijk moeten benaderen. Het is daarom de bedoeling om de activiteiten van het Militair Hospitaal van de toekomst te verbreden met domeinen die eveneens relevant zijn voor de paraatstelling vanwege de complexiteit en de verwantschap met mogelijke verwondingen bij operationele inzet. Dit zou eveneens de structurele rentabiliteit van het Militair Hospitaal moeten versterken. Er zou kunnen nagedacht worden over het ontwikkelen van een capaciteit ("vuile") septische orthopedische chirurgie, een capaciteit voor hoog infectieuze aandoeningen en een grotere rol van de militaire medische capaciteit inzake traumatologie¹¹⁴. Deze verbreding van de trainingsmogelijkheden (en dus verhoging van de effectiviteit) dient wel te worden verwezenlijkt zonder de trainingscapaciteit voor de operationele paraatstelling te overdimensioneren. Deze verbreding van de trainingscapaciteit van het Militair Hospitaal doet ook niets af van de waarde van de bestaande en mogelijk toekomstige partnerschappen waarbij medisch technisch personeel van Defensie deeltijds tewerk gesteld is en wordt in burgerinstellingen voor het behoud van competenties.

Het behouden van opschaalbare capaciteiten in geval van nationale calamiteiten via interdepartementale partnerschappen, en het verbreden van de medische zorgverstrekking die relevant is bij nationale rampen en crisissen, versterkt de mogelijkheden van het Militair Hospitaal van de toekomst als het geormerkt zou worden als nationaal calamiteitenhospitaal. Een nationaal calamiteitenhospitaal zou zowel een meerwaarde kunnen betekenen voor de paraatstelling van de militaire medische capaciteit als een optimalisatie kunnen betekenen van de ondersteunende rol van Defensie inzake het medische aspect van de interne veiligheid. Een calamiteitenhospitaal zou ook tegemoet komen aan vragen van internationale organisaties in Brussel en deels ook door hen gefinancierd kunnen worden.

Doordat Defensie geen leidende rol kan opnemen inzake interne veiligheid zal de mogelijkheid om het Militair Hospitaal te gebruiken als basis voor een nationaal calamiteitenhospitaal afhangen van de mate waarin interdepartementale (FOD Binnenlandse Zaken en FOD Volksgezondheid in de eerste plaats), regionale en civiele partners meestappen in zo een project en er een gezamenlijke financiering kan gevonden worden voor werkingskosten en bijkomend materieel en personeel, verbonden met deze rol.

De hierboven vermelde audit zal eveneens de mogelijkheden (en bijhorende financieringsmodellen) nagaan voor het uitbouwen van het Militair Hospitaal tot eveneens een nationaal calamiteitenhospitaal, volgens het hierboven aangegeven kader.

¹¹⁴ de behandeling van letsels en verwondingen die ontstaan zijn door een ongeval of geweld

d. Rationalisatie *competence development*

Defensie zal ook in de toekomst een organisatie blijven die sterk investeert in *competence development*, zijnde de ontwikkeling van de competenties van zijn mensen. De daling van het aantal VTE voor *competence development* in hoofdstuk 5 geeft wel aan dat Defensie zijn vorming op een vernieuwende manier zal moeten aanpakken om aan de hoge standaarden te kunnen blijven voldoen. Hieronder willen we eerst de algemene principes voor een vernieuwde efficiëntere aanpak voor *competence development* meegeven.

Daarnaast zal er eveneens sturing worden gegeven voor een rationalisatie van de academische vorming, de technisch-academische vorming, voortgezette vorming en militaire basisvorming die momenteel gegeven worden aan de Koninklijke Militaire School, de Koninklijke School voor Onderofficieren en de twee Centra voor Basisopleiding en Scholing.

i. Algemene principes voor een efficiënter *competence development*

De rationalisatie van het *competence development* gebeurt in eerste instantie doordat Defensie niet langer formingen zal organiseren die ook beschikbaar zijn bij onderwijs- en vormingsinstellingen in de burgermaatschappij. Het is de bedoeling dat er enkel nog formingen zullen plaatsvinden binnen en door Defensie die dit noodzakelijk door hun militaire specificiteit. Voorbeelden van zo een niet-militair-specifieke formingen zijn: sportopleidingen en opleidingen voor horecapersoneel.

Daarnaast is er nog bijkomende rationalisering mogelijk binnen de nationaal georganiseerde militair-specifieke vorming. Momenteel lopen er al studies om de militaire vorming maximaal te laten gebeuren op de werkvloer, in de eenheden zelf, en als onderdeel van het paraatstellingsproces. Er zal ook nagegaan worden in welke mate *blended learning*¹¹⁵ veralgemeend geïmplementeerd kan worden. Dit systeem zou ook positieve effecten kunnen genereren voor de werking van Defensie, door een beperktere impact op de beschikbaarheid van het personeel die deze formingen volgt.

Een derde algemeen element om *competence development* maximaal te rationaliseren is het nastreven van een maximale samenwerking met andere (militair-specifieke) onderwijs- en vormingsinstellingen van onze strategische partnerlanden. Dit kan door het gezamenlijk inrichten van bepaalde formingen en kan ook aanzetten tot een wederzijdse optimalisatie door specialisatie. Hiermee wordt eveneens invulling gegeven aan de Europese capacitaire verankering die naar voren kwam in hoofdstuk 3. Gezamenlijke vorming kan geoptimaliseerd worden door eveneens te werken met gemeenschappelijke doctrines en gelijk(aardig) materieel. Zoals aangegeven in hoofdstuk 5 gebeurt nu al een belangrijk deel van de gespecialiseerde professionele vorming voor de dimensie Lucht, en zelfs het merendeel van deze vorming van de dimensie Maritiem, in gezamenlijke internationale vormingsinstellingen, respectievelijk met Frankrijk en Nederland, waarbij er vooral bij de Marine al een optimalisatie is door een gedeeltelijke specialisatie. Onze Defensie maakt ook gebruik van NAVO- en EU-instellingen en de NAVO Centres of Excellence voor de vorming van het personeel.

¹¹⁵ *Blended learning* is het toepassen van *e-learning*-applicaties in combinatie met interpersoonlijke contacten tussen leerling en lesgever, waardoor de noden aan lesgevers en ondersteuning (infrastructuur, horeca, bewaking, medische steun ...) verder kunnen gerationaliseerd worden.

ii. De rationalisatie van de academische vorming, technisch-academische vorming, voortgezette vorming en militaire basisvorming binnen Defensie

De militaire basisvorming voor alle categorieën zal meer gecentraliseerd plaatsvinden.

De Koninklijke Militaire School (KMS) zal omgevormd worden tot een vormingsorganisme dat alle huidige vormen voor kaders die gebeuren binnen Defensie, zal groeperen. Deze vormen omvatten de academische vorming, de technisch-academische vorming en de voortgezette vorming voor zowel officieren als onderofficieren die vandaag nog grotendeels apart van elkaar gebeuren voor beide categorieën. Eén vormingsorganisme voor kaders zal leiden tot synergieën en meer inhoudelijke coherentie van de vormen en dus algemeen een efficiëntere vorming voor alle kaders.

De algemene vormen voor alle categorieën zullen dus sterker gecentraliseerd gebeuren wat inhoudelijke en budgettaire efficiënties mogelijk maakt. De gespecialiseerde professionele vorming zal wel nog steeds beroep moeten doen op de verschillende, weliswaar gerationaliseerde, competentiecentra, naast gespecialiseerde professionele vorming in de eenheden, dit vanwege de eigenheid van de capaciteiten en de verschillende dimensies.

De huidige academische opleiding aan de KMS zal eveneens sterk gerationaliseerd worden.¹¹⁶ Het aantal specialisaties binnen de twee hoofdrichtingen (bachelor/master in de Sociale en Militaire Wetenschappen en bachelor/master Polytechniek) zullen drastisch verminderen en heel militair-specifiek zijn van inhoud. Alle master-vakken zullen in het Engels (en dus niet langer in het Frans én in het Nederlands) gegeven worden. De duur van de opleiding zal met één jaar verminderen voor de master in de Sociale en Militaire Wetenschappen.¹¹⁷ Deze aanpassingen moeten gebeuren met het behoud van de Bologna-accreditatie van de opleidingen.

De verloning van de leerlingen zal naar beneden worden bijgesteld tijdens de eerste jaren opleiding en zal progressief evolueren, vergelijkbaar met andere militaire academische instellingen binnen de NAVO.

De beoogde aanpassing van de huidige vorming aan de KMS zou moeten leiden tot een vermindering van 40 à 50% van het actueel voorziene kader en een vermindering van 20 à 30% van de huidige globale werkingskost (inclusief personeels- en investeringskosten). Samen met de rationalisaties van het personeelsbestand van de KSOO en de Centra voor Basisopleiding en Scholing zorgt dit voor een vermindering van het totale aantal personeelsleden werkzaam in de “algemene initiële en voortgezette vorming voor officieren, onderofficieren en vrijwilligers” van ongeveer 30%.

Voor de opleidingen aan de KMS zal er eveneens gestreefd worden naar een nauwer partnerschap met civiele universitaire instellingen. Dit partnerschap moet zorgen voor een versterking van de academische opleidingen en het onderzoek aan de KMS. Dit kan gebeuren via een uitwisseling van onderwijzend personeel en onderzoekspersoneel, het afstemmen van onderzoeksdomeinen en het nastreven van complementariteit van bepaalde opleidingen. Deze opleidingen zullen dan ook opengesteld worden voor burgerstudenten. De nauwe band met civiele universitaire instellingen zal mee ondersteund worden door het onderzoek dat zal gebeuren binnen de KMS (en breder binnen Defensie). Deze band kan complementair onze veiligheidsbelangen ondersteunen (zie hieronder in punt f.).

Voor de nieuwe academische opleidingen aan de KMS zal er ook proactief gezocht worden naar verdere mogelijkheden voor interdepartementale samenwerking en internationale militaire samenwerking.

¹¹⁶ De vernieuwde officierenopleiding via de KMS zal daarnaast blijvend een bijzondere aandacht besteden aan de fysieke en persoonlijkheidsvorming. De militaire vorming zal gebeuren via de sterker gecentraliseerde structuur voor militaire basisvorming.

¹¹⁷ Vier jaar in plaats van vijf. De opleiding Polytechniek wordt behouden op vijf jaar.

e. Principes rond de rationalisatie van de infrastructuur

“Rekening houdende met de noden van de Belgische Defensie zullen tijdens de implementatiefase **regionale evenwichten verzekerd** worden voor de geografische spreiding van kwartieren, personeel en capaciteiten. Dit versterkt de band met de maatschappij.”
(principe nr. 5)

Zoals aangegeven in principe nr. 5, zal in het implementatieplan van de geografische inplanting van de kwartieren dat volgt op deze strategische visie, de nieuwe geografische inplanting van Defensie op weg naar 2030 in detail beslist worden. Hier worden enkele principes rond de rationalisatie van de infrastructuur meegegeven.

Het regeerakkoord geeft aan dat voor de toekomstige inplanting van de eenheden van Defensie rekening moet worden gehouden met *“het potentieel van kwartieren, de kosten en het evenwicht in regionale spreiding, de eventuele impact van de sub-regionale rekrutering, het welzijn van de militairen, regionale inplanting van hulp aan de Natie en een focus op de huidige of toekomstige multinationale samenwerkingen”*. Al deze aspecten zullen dus in rekening worden gebracht in het implementatieplan van de geografische inplanting van de kwartieren. Principe nr. 5 legt nog een bijkomende nadruk op het verzekeren van de regionale evenwichten en expliciteert dat dit niet enkel gaat over de kwartieren, maar ook over een billijke spreiding van het aantal personeelsleden en de capaciteiten. Voor de capaciteiten zal er niet enkel een billijke kwantitatieve spreiding zijn maar zal er eveneens rekening gehouden worden met het kwalitatieve aspect van deze capaciteiten waarbij er een regionaal evenwicht zal zijn wat betreft hun techniciteit.

Het is niet wenselijk om een verregaande centralisatie van onze Defensie door te voeren op ons grondgebied. Dit neemt natuurlijk niet weg dat Defensie al jaren een beleid voert om haar onroerend patrimonium maximaal te laten aansluiten op de werkelijke operationele noden. Dit beleid zal verdergezet worden richting 2030 en zorgen voor een rationalisatie via het verminderen van de werkingskost.

De kwartieren die niet meer noodzakelijk zijn voor de noden van Defensie zullen verkocht worden. De opbrengsten daarvan vloeien naar het begrotingsfonds van Defensie¹¹⁸ dat o.a. gebruikt wordt¹¹⁹ om de nodige infrastructuurwerken te verrichten in de overblijvende kwartieren en de noodzakelijke investeringen om deze rationalisatie mogelijk te maken.

Om lange verkoopprocedures te vermijden en om bepaalde rationalisaties van infrastructuur sneller door te voeren, zal Defensie - waar opportuun - ook alternatieve financiering toepassen. Specifiek gaat het over ruilvereenkomsten met private en publieke partners waarbij partners gronden en infrastructuur verkrijgen, in ruil voor het bouwen van nieuwe infrastructuur, het renoveren of zelfs het blijven onderhouden van infrastructuur voor een bepaalde termijn.

¹¹⁸ Op 1 oktober 2015 heeft de Ministerraad beslist dat er vanaf 1 januari 2016 voor Defensie nog 1 begrotingsfonds blijft bestaan dat alle inkomsten van de vorige drie fondsen groepeert. Defensie kan deze inkomsten vanaf 1 januari 2016 gebruiken naast de gewone begroting en dit voor alle types van uitgaven: nieuwe investeringen, infrastructuurwerken, functioneringsuitgaven of personeel. De inkomsten en uitgaven op jaarbasis moeten wel in evenwicht zijn.

¹¹⁹ In de periode 2010-2014 leverden de verkopen van onroerende goederen van Defensie gemiddeld bijna 17 miljoen euro per jaar op.

f. Naar een strategie voor het bijkomend ondersteunen van onze veiligheidsbelangen via onze nationale onderzoeksinstellingen en industrie

De in vorige hoofdstukken aangegeven investeringen voor Defensie beogen in de eerste plaats dat de Belgische overheid een multilateraal solidaire veiligheidspartner zou kunnen blijven in de geschetste veiligheidsomgeving.

Daarnaast zorgen deze investeringen voor de mogelijkheid om banden te creëren tussen Defensie, de industrie en onderzoeksinstellingen, die bijkomend onze veiligheid versterken. In de praktijk zullen dit in de eerste plaats banden met de nationale industrie en nationale onderzoeksinstellingen zijn aangezien onze overheid een directe invloed op deze kan uitoefenen. In een holistisch veiligheids- en defensiebeleid is de nauwe betrokkenheid van industriële, dienstverlenende en kennisverwervende actoren een noodzakelijke component van de nationale veiligheid. De band tussen Defensie, industrie en onderzoeksinstellingen zal daarnaast ook altijd een economische component (de afgeleide waarde) hebben. De investeringen door Defensie kunnen een direct of indirect terugverdieneffect opleveren in de vorm van kennis, technologie en werkgelegenheid. De mogelijkheid die de aanzienlijke investeringsbedragen en R&T-middelen in deze strategische visie bieden voor onderzoek in hoogtechnologische domeinen, kunnen ook een belangrijke motor zijn voor onze onderzoeksinstellingen en bijdragen aan de ontwikkeling en productie van innovatieve systemen door onze industrie. Een terugverdieneffect van deze investeringen in de vorm van kennis, technologie en werkgelegenheid, draagt eveneens bij aan het creëren van maatschappelijk draagvlak voor deze investeringen, zowel bij de bevolking als bij het bedrijfsleven. Maar het is duidelijk dat de gewenste goede banden tussen onze Defensie, onze industrie en onze onderzoeksinstellingen in de eerste plaats noodzakelijk zijn als bijkomende factor om onze nationale veiligheid te versterken. De afgeleide economische waarde en innovatie die voortkomt uit de band tussen deze drie actoren is vanuit het veiligheidsperspectief van deze strategische visie slechts een secundair effect.

“De inspanningen om de nodige budgetten vrij te maken zijn echter niet alleen een kwestie van intergenerationele solidariteit, maar kunnen eveneens voor belangrijke economische stimuli en innovatie zorgen.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)

“De efficiëntie van de investeringen in hoofdmaterieel zal geoptimaliseerd worden via het maximaal terugvloeiën van deze investeringen naar de maatschappij via kennis, technologie en werkgelegenheid, in lijn met de vigerende nationale en Europese wetgeving. Hierbij zal de FOD Economie in samenwerking met Defensie, de uitvoeringsmaatregelen vastleggen voor een maximale economische return voor de militaire aankopen ondermeer via het gebruik van het artikel 346 VWEU, zoals gesteld in het regeerakkoord.”
(principe nr. 8)

De ondersteuning van onze essentiële veiligheidsbelangen staat centraal in het gewenste pragmatisch partnerschap tussen onze Defensie, industrie en onderzoeksinstellingen. Het zijn deze essentiële veiligheidsbelangen die door Defensie zullen gedefinieerd worden opdat het artikel 346, 1, b van het Verdrag voor de Werking van de EU zou kunnen toegepast worden. Dat artikel zorgt voor de bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen die betrekking hebben op de productie van of de handel in wapens, munitie en oorlogsmaterieel. Deze essentiële veiligheidsbelangen houden

bijvoorbeeld de verzekerde toelevering van noodzakelijke componenten van wapensystemen in, het garanderen van voor Defensie vitale dienstverlening of het verrichten van onderzoek dat een directe relevantie heeft voor de nationale veiligheid.

De FOD Economie, Defensie, de Gewesten en Gemeenschappen (die verantwoordelijk zijn voor onderwijs en industrie) en de koepelorganisaties van de industrie en ons onderwijs zullen daarnaast de handen in elkaar moeten slaan om het pragmatisch partnerschap tussen onze Defensie, onderzoeksinstituten en industrie verder uit te werken. Een “*Defence, Industry and Research Strategy*” (DIRS) zal de basismodaliteiten vastleggen van dit partnerschap. De FOD Economie en Defensie zullen de leiding nemen voor de redactie van dit document. Dit DIRS is één van de belangrijke projecten die uitgewerkt zullen worden op basis van deze strategische visie en de door Defensie aangegeven essentiële veiligheidsbelangen. Op basis van deze essentiële veiligheidsbelangen zal de DIRS aangeven welke domeinen van onze industrie, maar ook van ons wetenschappelijk onderzoek, direct relevant zijn voor de nationale veiligheid (= de strategische industriële en onderzoekssectoren in het kader van ons defensiebeleid). De focusdomeinen voor R&T (*Research and Technology*) en voor de daaropvolgende R&D (*Research and Development*) van de diverse bevoegde Belgische overheden, zullen vervat zijn in het DIRS. Deze domeinen dienen natuurlijk overeen te komen met de capaciteiten die verworven zullen worden in de strategische visie en de voorziene capacitaire en technologische prioriteiten van de Belgische Defensie na 2030. Het DIRS moet de verantwoordelijkheden voor het aansturen en de bijdrage tot deze veiligheidssamenwerking tussen de drie stakeholders (Defensie, industrie, onderzoeksinstituten) vanuit de overheid (zowel federaal als de bevoegde Gewestelijke en Gemeenschapsautoriteiten), aangeven. Dit alles is essentieel om een planmatige ontwikkeling van de band tussen Defensie, de onderzoeksinstituten en de industrie mogelijk te maken die een meerwaarde is voor onze nationale veiligheid.

Het DIRS zal aantonen dat België in staat is en zal zijn om competitieve defensie-gerelateerde industriële competenties en capaciteiten te ontwikkelen noodzakelijk voor de bescherming van de essentiële veiligheidsbelangen van ons land. Deze competitieve industrie versterkt de geloofwaardigheid en de kansen van ons land om als partner in internationale samenwerkingsverbanden betrokken te worden. De voorziene investeringsprogramma's voor onze Defensie zijn een bijkomende *incentive* voor nauwe banden tussen de Europese/internationale industrie en onze eigen industrie. De Belgische industrie en onderzoekscentra kunnen zo versterkt bijdragen aan het creëren van een Europese industriële en technologische basis die een essentieel onderdeel vormt van het versterken van de Europese militaire autonomie.

De instandhouding van de prioritaire technologiegebieden en industriële capaciteiten zijn centrale aspecten van de essentiële veiligheidsbelangen van ons land. De aankoop van wapensystemen door onze eigen Defensie biedt echter een onvoldoende kritische massa voor het uitbouwen van een Belgische defensie-industrie. Internationale industriële participatie waarbij onze industrie bijdraagt aan een internationaal industrieel netwerk kan hiervoor een oplossing bieden. De aanwezigheid van Belgische bedrijven in de toeleveringsketen van belangrijke producenten van militair materieel (de OEM's of *Original-Equipment Manufacturers*) in Europa en Noord-Amerika, kan ook bijkomende garanties bieden voor onze veiligheid.

Bij elk groot aankoopdossier van militair materieel zal geanalyseerd worden of een beroep moet gedaan worden op artikel 346 VWEU. Desgevallend zal de noodzaak en de mate waarin aan de essentiële veiligheidsbelangen wordt voldaan in overweging worden genomen. De in de voormelde DIRS genoemde prioritaire technologiegebieden, of de daaraan gerelateerde industriële activiteiten zitten ingebed in deze essentiële veiligheidsbelangen.

De militaire programmawet (zie principe nr. 7 hieronder) zal de verschillende verwervingsprogramma's voor hoofdmaterieel wettelijk verankeren zodat er duidelijkheid is over de

capacitaire prioriteiten voor de duur van de strategische visie voor onze industrie en onderzoeksinstellingen. Onze industrie zal zich daardoor strategisch kunnen positioneren voor de toekomstige militaire noden van de Belgische Defensie. Dit houdt o.a. in dat onze industrie een nog interessantere partner wordt voor samenwerking voor andere (grotere) internationale defensiespelers aangezien zij via geprivilegieerde contacten met onze industrie een beter inzicht krijgen in de voorziene Belgische markt voor hun producten. Omgekeerd schept dit ook opportuniteiten voor de Belgische industrie om via deze samenwerkingsverbanden met grotere spelers (de OEM's) toegang te krijgen tot nieuwe markten voor hun producten. Onze Defensie is ook vertegenwoordigd in allerhande specialistische militaire fora en onderzoeksinstellingen¹²⁰ in NAVO- en EU(EDA)-verband waarin ook de capacitaire tendensen en noden van onze bondgenoten naar voren komen. Een constructieve band tussen Defensie en onze industrie, kan er dan ook voor zorgen dat onze industrie beter kan inspelen op noden buiten deze specifiek van de eigen Defensie en een bijdrage kan leveren aan een meer Europees geconsolideerde technologische en industriële basis.

De verschillende overheidsactoren zullen, mede dankzij hun activiteiten in het kader van het DIRS, een klimaat creëren dat *business-to-business*-contacten en -initiatieven mogelijk maakt tussen OEM's en onze bedrijven die zo bijkomende kennis, technologie en werkgelegenheid kunnen creëren.

“Een militaire programmatiewet die de investeringen in hoofdmaterieel van de Belgische Defensie voor de duur van de strategische visie voorziet, zal stabiliteit en voorspelbaarheid scheppen voor een daadwerkelijke realisatie van een geloofwaardige Belgische Defensie in 2030 naar de maatschappij, onze bondgenoten en de bedrijfswereld toe.”
(principe nr. 7)

Om het pragmatisch partnerschap tussen Defensie, onze industrie en onze onderzoeksinstellingen te ondersteunen zal, zoals in hoofdstuk 4 aangegeven, de R&T-bijdrage van Defensie gradueel stijgen vanaf 2022 naar 2% van de defensie-inspanning in 2030 (vandaag is dit 0,2%). Deze bijdrage is essentieel om een positieve impuls te geven aan dit partnerschap voor innovatie (*Triple Helix*-model). De onderzoeksinstellingen van Defensie (o.a. de defensie-laboratoria (DLD), de onderzoekscentra van de KMS en de militaire medische labo's en onderzoekcentra) zullen, naast andere nationale onderzoekscentra (zowel academische als civiele en industriële), belangrijke actoren zijn in dit R&T-beleid. Eén gecentraliseerde dienst, met structurele nationale en internationale contacten in de onderzoeks- en industriële wereld, zal zorgen voor de aansturing en de coördinatie van het R&T-beleid van Defensie en samenwerking initiëren met andere nationale veiligheidsactoren, Defensies van preferentiële partnerlanden, onderzoekscentra en de industrie binnen dit beleid. Dit beleid zal ook uitgewerkt worden in een Europees kader om de plaats van ons land als innoverende maatschappij voor defensiecapaciteiten te versterken. Verschillende investeringsprogramma's in innoverende capaciteiten bijvoorbeeld drones, satellieten, onbemande maritieme tuigen (zie hoofdstuk 5) kunnen een goede basis zijn om deze ambitie waar te maken. De Europese inbedding van het door Defensie gesteunde en samen met de industrie en onderzoekscentra gecoördineerde R&T-beleid, kan bijdragen aan een maximalisatie van de mogelijkheden voor deelname van onze industrie aan de effectieve ontwikkelingsfase van bepaalde defensie- en veiligheidssystemen (*Development*).

Voor Defensie heeft een inbedding in een Europees R&T-beleid het voordeel dat de *security of supply* indirect verbetert. Als productie- en innovatiecentrum van essentiële kennis en componenten van veiligheids- en wapensystemen zal ons land immers sterkere garanties hebben op de tegemoetkoming van zijn veiligheidsnoden en leveringen. Een ander voordeel voor Defensie is dat er een beter inzicht wordt verkregen op de mogelijkheden voor toekomstige capaciteiten, maar eveneens op

¹²⁰ bijvoorbeeld het *Centre for Maritime Research and Experimentation* (CMRE) van de NAVO

technologische evoluties die onze veiligheid negatief zouden kunnen beïnvloeden. Daarenboven is het, in deze snel evoluerende wereld, noodzakelijk dat economische sectoren en kenniscentra *up-to-date* blijven met de laatste ontwikkelingen op het vlak van nieuwe technologieën, veiligheidsevoluties en industriële activiteiten. Deelnemen aan activiteiten in deze domeinen vormt de beste garantie om aan deze veiligheidsbehoefte te voldoen.

Het betrekken van onze industrie in multinationale ontwikkelingsprojecten kan via de nauwere band tussen onze Defensie en industrie eveneens bijdragen aan het beter in rekening brengen van onze operationele militaire vereisten.

g. Een rationalisatie van de instellingen onder voogdij van de Minister van Defensie

De instellingen onder de voogdij van de Minister van Defensie¹²¹ verzekeren enerzijds een dienstverlening die direct relevant is voor de opdrachten en het personeel van Defensie. Daarnaast spelen zij een voorname rol in de herinnering van ons militair verleden en het beheer van ons militaire erfgoed.

Het is belangrijk dat ze deze dienstverlening en maatschappelijk relevante taken ook in de toekomst kunnen blijven verzekeren en daarom is het noodzakelijk om de financiering van deze instellingen structureel gezond te maken. Dit zal gebeuren door een rationalisatie van hun structuren en opdrachten. Deze rationalisaties zullen eveneens plaatsvinden vanuit het perspectief van de hiervoor geschetste Defensie die nog meer gefocust zal zijn op zijn kerntaken. Concreet betekent dit dat er enkel nog militaire functies worden behouden binnen deze instellingen die noodzakelijk zijn vanuit een militair-operationeel perspectief. De bestaande financiering en personeel zullen de nieuwe structurering volgen en stelselmatig gerationaliseerd worden.

Binnen deze algemene visie werd ook de opdracht aangevat die vermeld staat in het regeerakkoord om de drie parastatales van Defensie (NGI, CDSCA en IV-NIOOO) en het Koninklijk Legermuseum te evalueren en de grote lijnen voor hun toekomst te bepalen. Op regeringsniveau werden hierover al enkele principebeslissingen genomen.

“De Regering zal zich buigen over de toekomst, de plaats en het statuut van het NGI, het KLM, CDSCA en het IV-NIOOO. Een werkgroep onder toezicht van de minister van Defensie zal samen met de laatste twee administraties een evaluatie maken van de voor- en nadelen van een structurele toenadering tussen beide parastatalen.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)

De dienstverlening van CDSCA (Centrale Dienst voor Sociale en Culturele Actie) die direct de werking van Defensie ondersteunt, zoals de bouw en verhuring van woningen en een gedeelte van de sociale dienstverlening (crèches en het verlenen van morele, psychosociale, medisch-sociale, financiële of materiële steun). Deze dienstverlening wordt behouden bij deze parastatale. CDSCA zal in de toekomst eveneens de sociale actie voor de veteranen overnemen van IV-NIOOO (het Instituut voor Veteranen - Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers). CDSCA

¹²¹ het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), het Koninklijk Legermuseum (KLM), de Centrale Dienst voor Sociale en Culturele Actie (CDSCA), het Instituut voor Veteranen - Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers (IV-NIOOO), de Historische Pool van Defensie en het Nationaal Gedenkteken Fort van Breendonk (NGFB)

zal zich niet langer toespitsen op de organisatie van vakanties via een eigen reisbureau, noch verder activiteiten organiseren inzake *welfare* en het leveren van goederen aan militairen in het buitenland. Het is opportuun om een beperkte militaire aanwezigheid te behouden bij de sociale dienstverlening van CDSCA in de toekomst.

“Naast haar rol in de herdenkingen heeft Defensie een belangrijke traditie inzake erfgoedwerking, denk aan de Historische Pool van Defensie, het Centrum voor Historische Documentatie of het Koninklijk Legermuseum. De regering wil deze traditie verderzetten.”
(regeerakkoord van 9 oktober 2014)

Naast CDSCA is het de bedoeling om een nieuwe parastatale te creëren die een rationalisatie en gedeeltelijke verzelfstandiging (o.a. via privaat-publieke partnerschappen) van de herinnering en het militair erfgoed zal mogelijk maken. De nieuwe Herinnering- & Militair Erfgoed-Organisatie zal op langere termijn (ten laatste horizon 2030) niet langer militairen tewerkstellen.

Deze organisatie moet zorgen voor een betere exploitatie van het militair patrimonium dat evenwel volledig eigendom zal blijven van de federale overheid. Binnen dit kader kunnen ook samenwerkingsakkoorden afgesloten worden met de Gemeenschappen voor de exploitatie van regionale sites.

Deze transversale zal de taak herinnering en het beheer van de Belgische oorlogsgraven van IV-NIOOO overnemen en de huidige erfgoedinstellingen verbonden met Defensie (Historische Pool van Defensie, Koninklijk Legermuseum¹²², Nationaal Gedenkteken Fort van Breendonk) zullen er worden in geïntegreerd. Deze transversale organisatie moet eveneens een gezamenlijk beleid mogelijk maken met andere erfgoedinstellingen van de federale overheid¹²³ en onafhankelijke musea¹²⁴, zodanig dat de militaire en civiele herinnering kan versterkt worden.

De Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeits Verzekering (HZIV) is een instelling van sociale zekerheid en is het best geplaatst om de sociale actie ten voordele van oud-strijders, oorlogsinvaliden, oorlogsslachtoffers en de terugbetaling van hun medische onkosten op een gerationaliseerde manier over te nemen van IV-NIOOO. Door het afnemen van het aantal rechthebbenden¹²⁵ kon dit niet langer op een efficiënte manier door een aparte organisatie. Deze opdrachten passen beter in deze van de Hulpkas. De Hulpkas zal dus in staat zijn om blijvend deze dienstverlening op een kwalitatieve manier te verzekeren voor de rechthebbenden.

Het Nationaal Geografisch Instituut (NGI) is belast met de opmaak en verspreiding van de geografische referentie-informatie voor het Belgische grondgebied. Dit Instituut zal in de toekomst georganiseerd worden als een horizontale *geo-broker* die zorgt voor een goede toegankelijkheid tot geografische gegevens voor alle overheidsentiteiten. Het NGI zal meer in detail synergieën onderzoeken met andere overheidsentiteiten om zijn werking maximaal te rationaliseren.

Het geheel van de rationalisaties van de instellingen onder voogdij van de Minister van Defensie zou tegen 2030 een efficiëntiewinst van 20 miljoen euro moeten opleveren voor de federale overheid,

¹²² site Jubelpark, Dodengang, Commandobunker Kemmelberg, *Gunfire* te Brasschaat en *Bastogne Barracks*

¹²³ in concessie van VZW's of lokale besturen zoals het Fort van Loncin, het Fort van Eben-Emael en het Museum Kamp van Beverlo te Leopoldsburg

¹²⁴ zoals het *Bastogne War Museum*, het *In Flanders Field Museum* te Ieper en het Memoriaal 1815 te Waterloo

¹²⁵ oorlogsinvaliden, oud-strijders en oorlogsslachtoffers

grotendeels door personeelsverminderingen en het verminderen van de noodzakelijke subsidiëring. Een 120-tal militaire VTE zullen in de toekomst niet meer noodzakelijk zijn voor de werking van deze instellingen en terug overgaan naar het personeelseffectief van Defensie.

Een algemeen hervormingsplan van de parastatalen van Defensie zal goedgekeurd worden door de Ministerraad, waarna er een verdere uitwerking zal gebeuren in afzonderlijke implementatiedossiers.

h. Een duurzame Defensie

Duurzaamheid is ook een belangrijk principe voor de toekomst. Er zal een actieplan komen om van Defensie een meer duurzame organisatie te maken tegen 2030.

Een duurzame Defensie gaat efficiënter om met energie, zet in op een groter gebruik van duurzame energiebronnen en vermijdt afvalstoffen, om zo de nationale en militair-operationele voetafdruk te beperken. Bij expeditionaire operaties dient dit te zorgen voor een minder grote druk op de lokale bevolking en een betere aanvaarding en dus betere kans op slagen van de militaire tussenkomst.

De groei van de infrastructuurbudgetten zal het mogelijk maken om de energie-efficiëntie van de infrastructuur van Defensie te verbeteren.

Een duurzame Defensie gaat voor de maximale efficiëntie van de levenscyclus van defensiematerieel, zoals de beperking van wisselstukken en onderhoud die eveneens bijdragen aan de efficiëntie en effectiviteit van de operationele inzet.

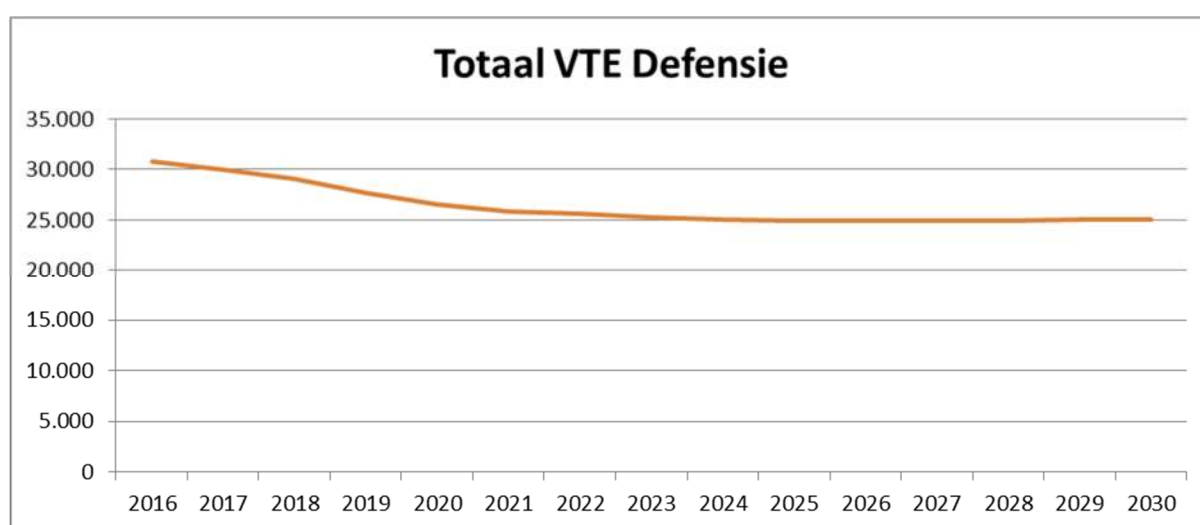
Een versterkt R&T-beleid (zie hierboven) met een nauwere band tussen Defensie, civiele onderzoekscentra en onze industrie kan er ook voor dit domein voor zorgen dat onze Defensie optimaal kan inspelen op opportuniteiten om de werking efficiënter te maken. Hierbij kan gedacht worden aan o.a. hybride generatoren en voertuigen.

Dit aspect van duurzaamheid zal eveneens in rekening gebracht worden bij de *sourcing*-initiatieven.

7. Een jonge Defensie met een flexibel personeelsbeleid

Personeel is de kern van een militaire capaciteit. Zonder voldoende en opgeleid personeel kan een wapensysteem, hoe performant ook, niet bijdragen aan ons defensiebeleid. Daarenboven zijn het de motivatie, de creativiteit, de empathie en het inlevensvermogen in een situatie, die van de mens de centrale en toegevoegde waarde maken van een militaire capaciteit.

Begin 2016 waren er ongeveer 31.000 voltijdse effectieven (ongeveer 29.500 militairen en 1.500 burgers) werkzaam binnen de personeelsenveloppe van Defensie. In 2030 zullen dit er nog 25.000 zijn (ongeveer 24.000 VTE militairen en 1.000 VTE burgers). Deze vermindering zal plaatsvinden door de natuurlijke evolutie van het personeelsbestand omdat de komende 10 jaar ongeveer de helft van het personeel van Defensie met pensioen vertrekt¹²⁶.

Grafiek 4: De evolutie van het defensiepersoneel (in VTE) in de periode 2016-2030.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Rekrutering militairen	900	1160	1284	1409	1750	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100
Rekrutering burgers	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Totaal personeel	30786	29990	29251	28055	26936	26149	25702	25339	25086	24964	24958	25023	25118	25078	25007

Tabel 4: Tabel van de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers voor de periode 2016-2030.

De tabel hierboven geeft de evolutie van de voorziene rekruteringen voor de periode van de strategische plan aan. Er is duidelijk te zien dat er een geleidelijke opbouw komt van de rekrutering van de militairen naar 2100 VTE in 2021 en een stabilisatie van dit aantal voor de rest van de duur van de strategische visie. Het aantal van 2100 werd bepaald rekening houdend met de voorziene situatie van de arbeidsmarkt en de capaciteit voor *competence development* binnen Defensie. Het maximaliseren van de rekrutering is essentieel om de hieronder aangegeven doelstelling van het maximaal afstappen van *Life Time Employment* te realiseren.

De tabel geeft eveneens goed aan dat ondanks de maximalisatie van de rekrutering, de daling van het personeelsbestand met 6000 VTE reeds in 2024 wordt bereikt. De evolutie naar de nieuwe structuren en organisatie van Defensie zal dus op relatief korte termijn dienen te gebeuren.

Naast het kwantitatieve aspect van deze rekruteringsaantallen, zijn er eveneens twee kwalitatieve aspecten voor het rekruteringsbeleid met een belangrijke operationele impact voor Defensie. Enerzijds noodzaken de nieuwe, meer technische systemen van Defensie in de toekomst, een groter

¹²⁶ 47% aan de huidige voorwaarden (pensioenleeftijd van de militairen van 56 jaar)

aantal technisch geschoold personeel, voornamelijk gespecialiseerde onderofficieren. Anderzijds dient er eveneens aandacht besteed te worden aan het maximaal terugdringen van de huidige tekorten van de gevechtseenheden, voornamelijk voor vrijwilligers, om de operationele inzetbaarheid van Defensie reeds op korte termijn te versterken. Deze twee kwalitatieve aspecten zullen twee van de hoofdlijnen zijn voor de rekrutering tijdens de duur van de strategische visie.

“Een **flexibeler personeelsbeleid**, met een hervorming van de **vorming en het statuut** op basis van een evaluatie van het huidig beleid. Door deze flexibilisering, waarbij **maximaal** wordt **afgestapt van Life Time Employment** zal Defensie algemeen een jongere organisatie worden. Een daling van de gemiddelde leeftijd van vandaag 40,6 jaar naar 34 jaar in 2030 wordt beoogd. Voor de jaren 2020 en 2025 zullen ook indicatieve streefcijfers betreffende de gemiddelde leeftijd worden vastgelegd. Hierbij zal aandacht geschonken worden aan het behouden van een voldoende opbouw van expertise, **gericht op operationele inzet**. Een nieuwe invulling van de Reserve zal eveneens bijdragen aan een flexibeler personeelsbeleid.”

(principe nr. 9)

a. Het maximaal afstappen van *Life Time Employment*

Principe nr. 9 voorziet een Defensie met een flexibeler personeelsbeleid. Het maximaal afstappen van *Life Time Employment* is één van de belangrijkste elementen om dit mogelijk te maken. Een flexibeler personeelsbeleid moet het Defensiepersoneel beter afstemmen op de noden van de organisatie. Dit is in lijn met een algemene maatschappelijke trend waar mensen gemakkelijker veranderen van job om nieuwe uitdagingen aan te gaan en zichzelf te ontwikkelen, maar ook om hun werksituatie beter in lijn te brengen met hun familiale situatie.

Defensie heeft vooral nood aan jonge militairen, met daarnaast de mogelijkheid om voldoende militairen te laten doorgroeien in de organisatie om technische en hogere kaderfuncties te kunnen opnemen die een opbouw van expertise noodzaken en de nodige continuïteit binnen de organisatie kunnen verzekeren op militair-technisch en operationeel vlak.

Vandaag beschikt Defensie reeds over een statuut “Beperkte Duur/*Durée Limitée*”, dat een loopbaan van 5 à 8 jaar voorziet waarna volgens de noden van de organisatie en de wensen van het personeelslid een overgang naar het beroepsstatuut (tot pensioenleeftijd) plaatsvindt of een begeleiding voor een carrière buiten Defensie. Het BDL-statuuut werd in 2014 ingevoerd. In maart 2016 hadden 850 militairen een BDL-statuuut (op een totaal van ongeveer 29.500). Sinds 2015 worden alle vrijwilligers aangeworven volgens dit statuut, maar er zijn nog mogelijkheden om de percentages onderofficieren (voor 2016: 38% BDL) en officieren (voor 2016: 3% BDL) te verhogen en dus het principe van *Life Time Employment* voor alle categorieën militairen verder af te bouwen.

Vandaag zit de professionele opleiding vervat in de BDL-periode. Statutair is het niet mogelijk om een academische opleiding (academische opleidingen voor officieren aan de KMS en de technisch-academische vormingen voor onderofficieren) te volgen tijdens deze periode. Vanwege een onvoldoende rendementsperiode is het ook niet opportuun om een lange academische vorming op te nemen binnen de acht jaar van de BDL-periode. Indien het BDL-statuuut voor academische opleidingen zou aangepast worden zodat de 8 jaar pas begint te tellen na deze opleiding, dan is een verdere afbouw van *Life Time Employment* mogelijk.

Uit een eerste evaluatie van het BDL-statuut is eveneens naar voren gekomen dat de mogelijkheid vanuit Defensie voor het aanbieden van een bijkomende tewerkstelling van korte duur na de BDL-periode, de flexibiliteit van het personeelsbeleid verder kan vergroten. In 2016 zal beslist worden over de invoering en de modaliteiten van een bijkomende BDL-periode. Hierbij zullen specifieke begeleidingsmaatregelen dienen te worden voorzien voor de militairen die Defensie verlaten, rekening houdend met hun hogere leeftijd en mogelijk meer gespecialiseerd profiel. Dit zal een heel belangrijke shift teweegbrengen in de organisatiecultuur van Defensie.

Het voordeel van het veralgemenen van het BDL-statuut is het verzekeren van meer flexibiliteit in het personeelsbeleid van Defensie. De mate waarin het personeel dat aangeworven wordt via een BDL-statuut effectief de organisatie zal moeten verlaten, zal aangepast worden volgens de noden van Defensie en dus in de eerste plaats aan het behoud van een Defensie van 25.000 VTE met de gepaste profielen. Met het rekruteringscijfer van 2100 militairen, de belangrijke pensioneringsgolf en een mogelijke bijkomende BDL-periode wordt er pas vanaf de periode 2026-2030 een versterkte stijging voorzien van het aantal militairen dat werkelijk doorstroomt naar de civiele arbeidsmarkt in plaats van een doorstroom naar het beroepsstatuut (en dus *Life Time Employment*). De maximalisatie van het afstappen van *Life Time Employment* zal pas na 2030 plaatsvinden, mits een blijvende rekruteringsinspanning.

Voor de personeelsleden die Defensie verlaten na hun BDL-periode, zal Defensie maximaal inzetten op het versterken van hun kansen op de externe arbeidsmarkt. Er zal onderzocht worden welke vormingen en preferentiële partners de gewenste doorstroming van deze militairen kan bevorderen. Een “begeleidingsperiode” is wettelijk al voorzien voor het statuut, doch tegen 2019 moet dit effectief werkzaam zijn.

Het merendeel van de militairen met een BDL-statuut zijn echter voorzien voor een volledige (eerste) BDL-termijn van 8 jaar. Dit betekent dat de eerste belangrijke groep BDL-militairen pas in 2022 terug op de arbeidsmarkt komt. Volgens een simulatie zullen in de periode 2022-2030 maximaal 135 BDL-militairen jaarlijks Defensie verlaten. Bij een invoering van een eventuele bijkomende aanvullende BDL-periode zal de uitstroom tijdens deze periode echter worden afgeremd.

Bij de directie Bewaking en Bescherming die zal opgericht worden bij de Politie wordt voorzien dat de belangrijkste bron voor rekrutering van het personeel uit ex-militairen zal bestaan. De eerste jaren zal de instroom vanuit BDL-militairen beperkt zijn¹²⁷ maar daarna kan dit een praktische invulling worden van een preferentieel kanaal voor uitstroom vanuit het BDL-statuut. Er zal ook onderzocht worden of preferentiële uitstroomkanalen met andere overheidsdiensten in de veiligheidssector mogelijk zijn en eventueel ook overheidsbreed.

Defensie zal ook zoveel mogelijk tewerkstellingskanalen uitdiepen met de burgersector, waarbij de veiligheidssector een belangrijke partner moet worden.

Uit de terugkoppeling van de private en de publieke sector, waarnaar in het verleden militairen de overstap konden maken, blijkt de waardering voor hun kwalificaties, competenties en vaardigheden die zij verworven hebben bij Defensie, zoals loyaliteit, zin voor discipline, planning en organisatie, sociale vaardigheden, flexibiliteit, talenkennis en technische bagage. Defensie mag dus alvast uitgaan van de waarde van zijn personeel op de arbeidsmarkt, een positie die via bijkomende voorbereidende vormingen nog versterkt kan worden.

b. Een blijvende rol voor burgers binnen Defensie

¹²⁷ Deze directie biedt wel een mogelijkheid om versneld de oudere populatie aan vrijwilligers (en beperkt officieren) van Defensie af te bouwen. Door een tekort aan onderofficieren binnen Defensie zal het evenwel niet mogelijk zijn om ook onderofficieren te laten doorstromen naar deze directie.

Ondanks het feit dat een kleinere Defensie zich nog meer zal moeten richten op de militaire specificiteit en zoveel als mogelijk gebruik zal maken van de mogelijkheden van de markt voor ondersteunende dienstverlening, zullen burgers ook nog in 2030 een belangrijke plaats hebben binnen Defensie. Er worden 1000 VTE voorzien voor burgerfuncties met een jaarlijkse werving van 50 personen.¹²⁸

Deze burgers bij Defensie zullen in de toekomst gespecialiseerde expertise moeten inbrengen in de organisatie, zowel in de operationele capaciteiten als binnen de ondersteunende diensten van Defensie. De burgers die mee de operationele inzet zullen ondersteunen zullen zich hoofdzakelijk binnen de Militaire Inlichtingendienst, de cyber-capaciteit en de *Influence*-capaciteit bevinden.

Binnen de ondersteunende diensten van Defensie zal de expertise van burgers bij de onderzoeksinstellingen van Defensie (hoofdzakelijk DLD en KMS) blijvend en zelfs in toenemende mate noodzakelijk zijn voor het uitwerken van een versterkt R&T-beleid (zie hoofdstuk 6). De burgers die een functie hebben in het onderzoek binnen Defensie zullen ook een belangrijke rol blijven spelen in de toekomstige meer gespecialiseerde vorming aan de KMS.

Daarnaast zullen burgers bij Defensie ook een rol blijven vervullen in gespecialiseerde logistieke en technische ondersteuning op het nationale grondgebied.

De Defensiestaf zal blijvend gebruik maken van hun expertise in hoofdzakelijk het juridische, personeels- en budgettaire domein. Een belangrijk aandeel van de burgerfuncties binnen Defensie bevinden zich vandaag bij de juridische dienst. De verdere juridisering van de maatschappij, het juridische aspect inzake de ontwikkeling en de verwerving van de geplande capaciteiten en het belang van correct operationeel handelen binnen een complex juridisch operationeel kader, maken dat Defensie blijvend toegang zal moeten hebben tot de nodige gespecialiseerde juridische expertise.

Er zal een juridisch kader worden gecreëerd voor een eventuele inzet in operaties van burgerpersoneelsleden, zoals een juridisch adviseur. Het statuut van de Reserve zal hiervoor de basis zijn.

Er zullen eveneens blijvend burgerfuncties voorzien worden die mee instaan voor het versterken van de continuïteit binnen de organisatie. Zij zullen instaan voor de controle van de *sourcing* door Defensie en binnen de Defensiestaf de managementsdiensten ondersteunen.

Deze voorziene evolutie van de burgers bij Defensie gaat gepaard met een sterke relatieve toename van hooggeschoolden binnen de organisatie (niveau A) en ook een sterke daling van het aantal burgers die een functie uitoefenen waarvoor geen enkele vereiste van diploma of studiegetuigschrift wordt gesteld (niveau D).

c. Een jongere Defensie

Een belangrijke doelstelling van principe nr. 9 is de verjonging van Defensie. Het model waarop de tabel van de rekruteringsaantallen voor militairen en burgers is gebaseerd, voorziet dat de gemiddelde leeftijd van de militair zal evolueren van 40,6 jaar vandaag naar 34,1 jaar in 2030. Omwille van de beperkte wervingen blijft tot 2020 de daling van de gemiddelde leeftijd beperkt tot 40,2 jaar, om vervolgens sterk te dalen in de periode 2020-2025 tot 35,8 jaar. In deze periode is de pensioneringsgolf op zijn maximaal niveau.

¹²⁸ De burgers binnen Defensie zijn vandaag (cijfers februari 2016) hoofdzakelijk statutaire werknemers van Defensie, 1233 VTE op in totaal 1531 VTE.

De evolutie van de gemiddelde leeftijd volgens het huidige model zal wel een impact ondervinden van bijkomende initiatieven rond het maximaal afstappen van *Life Time Employment* en de mogelijke evolutie van de pensioenleeftijd. Deze initiatieven zullen op korte termijn worden onderzocht.

d. Maximaal inzetten op de interne werving

Het maximaal inzetten op het statuut BDL zal gecombineerd worden met een maximale inzet op de interne werving. Dit biedt meer doorgroeimogelijkheden voor het personeel. Met interne werving wordt de overstap bedoeld naar een hogere personeelscategorie of naar een hogere weddeschaal binnen de personeelscategorie. Binnen Defensie wordt deze interne werving “sociale promotie” genoemd. Sociale promotie kan al dan niet worden gekoppeld aan het behalen van een bijkomend diploma. Om het potentieel van de betrokken personeelsleden beter in te schatten en hen te begeleiden bij hun doorgroeimogelijkheden, zal het evaluatiesysteem worden aangepast.

Het promoten van de interne werving verhoogt ook de attractiviteit van Defensie als werkgever doordat er interne promotiekansen worden gecreëerd voor het personeel. Bovendien is de vormingsattritie (zie volgend hoofdstuk) bij sociale promotie zeer laag, doordat de kandidaten de cultuur van de organisatie kennen en eerder verworven competenties kunnen gebruiken.

e. De noodzaak van het verder terugdringen van de attritie

Met attritie worden de gecumuleerde vertrekken van het personeel vóór de pensioenleeftijd of het einde van de BDL-periode bedoeld. Deze attritie wordt bij Defensie ingedeeld in een vormingsattritie (vertrek van personeel tijdens de vormingsperiode of binnen de jaren van de kandidatuur (gemiddeld 3 jaar)) en loopbaanattritie. In de tabel van de voorziene rekruteringsaantallen voor militairen en burgers werd rekening gehouden met de attritie van de voorbije jaren. Voor de vormingsattritie bedroeg deze gemiddeld 50% voor alle categorieën militairen samen. De loopbaanattritie was met 2% veel beperkter.

Er valt op te merken dat het van groot belang is om de komende jaren ervoor te zorgen dat vooral de vormingsattritie verder wordt teruggedrongen. Dit is belangrijk om op middellange termijn de vooropgestelde personeelsenveloppe van 25.000 VTE te halen.

In dit kader zullen de informatie gegeven aan geïnteresseerden in een carrière bij Defensie, hun screening en selectie, en de opleiding, opnieuw onder de loep dienen te worden genomen. Wie zich engageert voor Defensie, moet ook daadwerkelijk uitzicht krijgen op een snelle operationele inzet, ondersteund door een optimale paraatstelling.

Zoals hierboven aangegeven zal het versterken van de interne werving eveneens een effect hebben op het terugdringen van attritie.

De voorbije jaren hebben verschillende initiatieven om de attritie te beperken, ondanks lokale successen, niet kunnen zorgen voor een algemene terugdringing van deze uitstroom. Daarom zullen nog bijkomende (vernieuwende) initiatieven genomen worden.

Er zal meer aandacht besteed worden aan het optimaal gebruik van de gepaste communicatiekanalen (zoals sociale media) om de juiste doelgroepen voor de rekrutering van Defensie te bereiken. De sollicitanten moeten via deze kanalen realistische en begrijpbare informatie krijgen over Defensie. Defensie moet nog proactiever zelf potentiële sollicitanten benaderen. Algemeen moet Defensie een veel dynamischere speler worden op de arbeidsmarkt. Initiatieven rond flexibelere vormen van verloning voor knelpuntberoepen binnen Defensie kunnen hier ook toe bijdragen.

Er zullen verdere inspanningen geleverd worden om tijdens de selectie meer rekening te houden met de in de praktijk verworven competenties.

Voor de functies binnen Defensie waarin de vormingsattritie traditioneel zeer hoog is, worden op korte termijn nieuwe projecten gelanceerd. In 2016 en 2017 zullen kennismakingsdagen de traditionele jobdagen vervangen. Hierbij zullen de sollicitanten kennis kunnen maken met de realiteit van de eenheid en zullen ze worden beoordeeld op hun potentieel en geschiktheid voor een bepaald beroep.

Wat de basisvorming betreft, zijn er recent initiatieven genomen om de progressiviteit van het programma nog te verbeteren. Er zal ook bijkomend geïnvesteerd worden in de vorming van de instructeurs en in de medico-sportieve begeleiding.

f. Evaluatie van de vorming en het statuut

Principe nr. 9 vraagt een evaluatie van de vorming en het statuut om eventueel deze te hervormen in het kader van een verdere flexibilisering van het personeelsbeleid.

In 2016 zal er een evaluatie/studie komen van het vormingsbeleid. Waar opportuun zal er meer flexibiliteit worden ingebouwd. Hierbij zal indien mogelijk gestreefd worden naar een snellere doorstroom van rekruten naar de eenheden.

Het huidige, recent ingevoerde, statuut van het militair personeel heeft nog heel wat mogelijkheden om het personeelsbeleid verder te flexibiliseren. Deze bestaande mogelijkheden zullen eerst verder geanalyseerd en maximaal aangewend worden. Indien er daarna nog noodzaak is aan bijkomende flexibilisering, zullen er aanpassingen doorgevoerd worden aan het bestaande statuut. Er zou bijvoorbeeld kunnen gedacht worden aan een flexibilisering van de wervingsleeftijd voor (de veelal technische) knelpuntberoepen binnen Defensie.

Zoals reeds gemeld zal een verdere optimalisatie van het BDL-statuuut zeker bestudeerd worden.

Daarnaast wordt het evaluatiesysteem herbekeken om een beter competentie-management toe te laten waarbij een bijzondere aandacht zal gaan naar een betere opsporing van de doorgroeimogelijkheden van het personeel.

De nood aan bijkomende overgangsmogelijkheden tussen het militaire en de burgerstatuten zal verder worden onderzocht.

g. Een moderne Reserve

In hoofdstuk 5 werd aangegeven dat er naast de huidige focus op vooral een specialistische Reserve¹²⁹ die de inzet binnen de kerntaken ondersteunt, ook bestudeerd zal worden of de niet-specialistische Reserve kan geherwaardeerd worden voor het punctueel uitvoeren van bewakingsopdrachten vanaf een verhoogd dreigingsniveau, en voor inzet bij nationale crisissen en rampen (reservecompagnieën).

Daarnaast worden in hoofdstuk 5 nog bijkomende mogelijkheden aangegeven voor het versterken van de specialistische Reserve voor de volgende capaciteiten: cyber, *influence* en militaire constructie. Het versterkte gebruik van civiele dienstverlening (via het sourcingbeleid) creëert vermoedelijk ook mogelijkheden voor het aantrekken van bepaalde profielen voor de specialistische Reserve (bijvoorbeeld technici, mechanikers, medisch-technisch personeel en logistieke profielen).

¹²⁹ Deze is bijvoorbeeld heel belangrijk voor de medische ondersteuning.

Algemeen is het van belang dat er verder wordt gewerkt aan de relatie tussen Defensie en de werkgevers zodat reservisten hun functie binnen Defensie kunnen uitvoeren en voldoende trainingsmogelijkheden hiervoor kunnen krijgen. Het is belangrijk dat werkgevers goed geïnformeerd worden over de inhoudelijke meerwaarde van de militaire functie van hun werknemers voor hun burgerbaan. Er dient eveneens bestudeerd te worden welke bijkomende compensatiemaatregelen er kunnen genomen worden om de win-win rond de Reserve te versterken voor zowel Defensie als de werkgevers.

Een jonge dynamische Reserve moet tegelijk de band tussen Defensie, de bevolking en de bedrijfswereld versterken.

De invoering van het BDL-statuuat biedt ook mogelijkheden voor de invulling van reservistenfuncties via de personeelsleden die teruggaan naar het burgermilieu, maar een band met Defensie willen behouden.

Al deze elementen zullen worden opgenomen in een studie over een moderne Reserve. De vertegenwoordigers van de reservistenverenigingen zullen maximaal betrokken worden bij het uittekenen van deze moderne Reserve.

h. Pensioenen

Een onafhankelijke commissie van experts (de Nationale Pensioencommissie) onderzoekt momenteel in welke richting de pensioenopbouw en -leeftijd voor o.a. zware beroepen, (mogelijk dus ook bepaalde militaire functies) in de toekomst moet evolueren. Het is de bedoeling dat er een lijst van deze zware beroepen komt in 2016. Daarna zal de regering een algemeen standpunt innemen over deze materie en zullen de gevolgen voor de verschillende functies binnen Defensie bepaald kunnen worden.

Na advies van het Nationaal pensioencomité zal Defensie de aanpassing van de pensioenleeftijd van de militairen inzetten. Indien de pensioenleeftijd vóór 2025 wordt verhoogd zal dit een impact hebben op de verjonging van Defensie en dus eveneens een impact op de noodzaak en zo de implementatie van een verdere *sourcing*.

Het veralgemeend gebruik van het BDL-statuuat zal in regime als effect hebben dat minder personeelsleden van Defensie op pensioen zullen gaan in de hoedanigheid van militair en binnen de defensie-organisatie. Vandaag staan we nog verschillende decennia van deze realiteit en is het belangrijk voor het maatschappelijk draagvlak van Defensie dat de huidige pensioenleeftijden mee convergeren naar een maatschappelijk aanvaardbare leeftijd. Defensie zal oplossingen moeten zoeken om oudere werknemers werkbaar werk te geven.

Er zal onderzocht worden in welke mate het opportuun is dat de militairen op vrijwillige basis hun loopbaan zouden kunnen verlengen.

i. De essentiële rol van de sociale partners

De sociale partners moeten als vertegenwoordigers van de personeelsleden en vanuit hun expertise maximaal betrokken worden bij een verdere flexibilisering van het personeelsbeleid, het moderniseren van het statuuat van de Reserve en een maatschappelijk verantwoorde convergentie van de pensioenen.

De huidige gewaardeerde en constructieve dialoog met de sociale partners zal daarom onverminderd voortgezet worden.

8. Next steps

De visie en het perspectief zijn duidelijk. De fundamenten zijn er. Het werk kan beginnen.

Het is belangrijk dat de krachtlijnen van dit plan zo snel mogelijk in de praktijk worden gerealiseerd, om de daadwerkelijke implementatie ervan naar 2030 te borgen, én, voor wat betreft de rationalisering, op zeer korte termijn een aantal projecten op te starten.

Na deze strategische visie, zal een implementatieplan voor de evolutie van de geografische inplanting van de kwartieren voor de duur van de strategische visie worden voorgelegd aan de Ministerraad. Dit implementatieplan zal een precieze timing geven rond de aanpassingen van de geografische inplanting van Defensie. Het is de bedoeling dat de betrokken personeelsleden snel volledige duidelijkheid zullen krijgen over hun toekomst. Het is belangrijk dat de vakbonden, de korpscommandanten, korpsadjudanten en korpskorporaals, als vertegenwoordigers van de betrokken personeelsleden, meedenken over de implementatie van deze aanpassingen. Zij kennen hun mensen het best en zij zullen de aanpassingen ook daadwerkelijk moeten doorvoeren en begeleiden

De uitbouw van het toekomstig capaciteits portfolio van de Belgische Defensie zal eveneens verdere interactie vragen met de EU en de NAVO voor bijdragen aan projecten op Europees niveau en met onze strategische partnerlanden. Dit kan mogelijk nog een invloed hebben op de definitieve invulling van de capacitaire planning van onze Defensie, aangezien het de bedoeling is om deze zoveel als mogelijk op deze van onze partnerlanden af te stemmen.

De spreiding in de tijd van de investeringen in hoofdmaterieel van dit plan zal worden vastgelegd in een militaire programmatiewet voor de periode tot en met 2030. Deze wet zorgt voor de nodige stabiliteit en voorspelbaarheid in het verwezenlijken van het capacitaire portfolio. Circa vier maanden na de strategische visie zal een voorstel wetsontwerp van deze militaire programmatiewet worden voorgelegd aan de Ministerraad. De scherpe timing die wordt opgelegd, getuigt van de wil om de toekomst die in dit plan wordt uitgetekend, maximaal te verankeren. Dit is belangrijk om Defensie als een betrouwbare bondgenoot binnen de NAVO en EU te blijven positioneren en om een betrouwbare partner van de industrie en onderzoeksinstituten te zijn. Maar bovenal is dit noodzakelijk om als Defensie een betrouwbare steunpilaar te zijn voor de Belgische en Europese veiligheid.

“Een militaire programmatiewet die de investeringen in hoofdmaterieel van de Belgische Defensie voor de duur van de strategische visie voorziet, zal stabiliteit en voorspelbaarheid scheppen voor een daadwerkelijke realisatie van een geloofwaardige Belgische Defensie in 2030 naar de maatschappij, onze bondgenoten en de bedrijfs wereld toe.”
(principe nr. 7)

Na al deze plannen zullen de punctuele dossiers die er uit voortvloeien telkens aan de Ministerraad worden voorgelegd. Maar het is duidelijk dat de interactie niet beperkt zal blijven tot Ministerraden. De implementatie van deze strategische visie zal een constante interactie noodzaken tussen de regering en de Minister van Defensie, tussen de Minister en het Parlement en tussen de Minister en de Defensiestaf. Er zal ook een aangehouden communicatie- en *outreach*-inspanning dienen te gebeuren vanuit Defensie om een goede interactie te verzekeren met de publieke opinie algemeen en de pers, politici en de opiniemakers in het bijzonder rond de rol van Defensie en de noodzakelijke evoluties die de defensie-organisatie hiervoor ondergaat. De maatschappij moet goed geïnformeerd

worden over de waarde van Defensie en zich betrokken voelen bij dit beleidsdomein opdat ze ook de noodzakelijke herkapitalisatie van Defensie zou (blijven) ondersteunen.

Het regeringsbrede karakter van de implementatie van de strategische visie zal verzekerd worden doordat de werkgroep beleidscoördinatie “toekomst Defensie” minimaal om de twee maanden geïnformeerd zal worden over alle implementatieprojecten. Deze opvolging zal gebeuren op basis van een gezamenlijk overeengekomen boordtabel die per project een goed overzicht geeft van de te nemen politieke beslissingen en hun timing.

De belangrijkste *next step* is nu om deze strategische visie op alle niveaus om te zetten in de projecten die zorgen voor het brengen van meer veiligheid, meer vrijheid, meer welzijn en meer welvaart voor al onze landgenoten. Tegelijk moeten deze projecten een bijdrage leveren aan meer Europa voor meer veiligheid in en rond Europa en in de wereld.

***“Vision without action is just a dream, action without vision just passes the time,
vision with action can change the world.”
(Nelson Mandela)***

Bijlage A: De grote principes van de strategische visie voor de Belgische Defensie

- **principe nr. 1:** de **kerntaken van de Belgische Defensie** zijn collectieve defensie, collectieve veiligheid en het beschermen van de Belgische onderdanen wereldwijd. Defensie zal ook altijd ingezet kunnen worden door de regering in het kader van nationale en internationale opdrachten op basis van de beschikbare capaciteiten;
- **principe nr. 2:** de **multilaterale verankering van de Belgische Defensie die solidair veiligheid genereert, dient ook op een budgettaire manier onderbouwd te worden door België;**
- **principe nr. 3:** tijdens de duur van de strategische visie (2016-2030) zal een **beter balans binnen de Belgische Defensie** nagestreefd worden, d.w.z.:
 - o **principe nr. 3a:** capaciteiten die een **gepaste invulling van de kerntaken** mogelijk maken;
 - o **principe nr. 3b:** een **evenwicht tussen de vier capacitaire dimensies** (inlichtingen-cyber-influence, land, lucht, maritiem), met **ten minste één geloofwaardige en duurzaam inzetbare gevechtscapaciteit per dimensie**. Het aspect *risk-sharing* is **essentieel voor een solidaire output en noodzaakt een voldoende brede nationale toolbox met voldoende gevechtscapaciteit in iedere dimensie**. Deze toolbox **verzekert de Belgische regering** van een **blijvende invloed en impact op de internationale veiligheid**. Dit maakt van België een geloofwaardige internationale partner. Om deze solidaire output te creëren in een multilateraal kader en in steun van de nationale belangen, is een even solidaire input via een solidaire defensie-inspanning van essentieel belang;
 - o **principe nr. 3c:** een grotere nadruk op de **strategische ondersteunende capaciteiten** (*strategic enablers*) die noodzakelijk zijn om de eigen gevechtscapaciteiten te ondersteunen en die veelal ook een betere invulling betekenen van Europese *capability gaps*. Deze *strategic enablers* kunnen zowel op nationale basis worden verworven als via een participatie in een internationaal samenwerkingsverband;
 - o **principe nr. 3d:** een kostenstructuur van Defensie met een sterke vermindering van het aandeel van de **personeelskosten** binnen de Belgische defensie-inspanning;
 - o **principe nr. 3e:** een grotere nadruk op **niet-kinetische en civiel-militaire capaciteiten** die belangrijk zijn voor het voorkomen van gewapende conflicten, het stabiliseren na een gewapend conflict en voor het bijdragen aan de veiligheid in de conflictzone;
- **principe nr. 4:** de werking van Defensie zal **maximaal gerationaliseerd** worden, waarbij het kostenbesparend effect en de versterking van de effectiviteit, belangrijke aandachtspunten zijn. Dit houdt o.a. een focus van militairen op militair-specifieke taken in, een versterkt gebruik van de mogelijkheden op de markt voor de ondersteunende taken en diensten en een rationalisatie van de infrastructuur;
- **principe nr. 5:** rekening houdende met de noden van de Belgische Defensie zullen tijdens de implementatiefase **regionale evenwichten verzekerd** worden voor de geografische spreiding van kwartieren, personeel en capaciteiten. Dit versterkt de band met de maatschappij;
- **principe nr. 6:** **verregaande vormen van samenwerking met andere nationale en internationale veiligheidspartners** ter versterking van de nationale efficiëntie van Defensie en ter ondersteuning van een meer Europees defensiebeleid, zullen nagestreefd worden;
- **principe nr. 7:** een **militaire programmatiewet** die de investeringen in hoofdmaterieel van de Belgische Defensie voor de duur van de strategische visie voorziet, zal stabiliteit en

voorspelbaarheid scheppen voor een daadwerkelijke realisatie van een geloofwaardige Belgische Defensie in 2030 naar de maatschappij, onze bondgenoten en de bedrijfswereld toe;

- **principe nr. 8:** de efficiëntie van de investeringen in hoofdmaterieel zal geoptimaliseerd worden via het maximaal **terugvloeien van deze investeringen naar de maatschappij via kennis, technologie en werkgelegenheid, in lijn met de vigerende nationale en Europese wetgeving.** Hierbij zal de FOD Economie in samenwerking met Defensie, de uitvoeringsmaatregelen vastleggen voor een maximale economische return voor de militaire aankopen ondermeer via het gebruik van het artikel 346 VWEU, zoals gesteld in het regeerakkoord;
- **principe nr. 9:** een **flexibeler personeelsbeleid**, met een hervorming van de **vorming en het statuut** op basis van een evaluatie van het huidig beleid. Door deze flexibilisering, waarbij **maximaal** wordt **afgestapt van Life Time Employment** zal Defensie algemeen een jongere organisatie worden. Een daling van de gemiddelde leeftijd van vandaag 40,6 jaar naar 34 jaar in 2030 wordt beoogd. Voor de jaren 2020 en 2025 zullen ook indicatieve streefcijfers betreffende de gemiddelde leeftijd worden vastgelegd. Hierbij zal aandacht geschonken worden aan het behouden van een voldoende opbouw van expertise, **gericht op operationele inzet.** Een nieuwe invulling van de Reserve zal eveneens bijdragen aan een flexibeler personeelsbeleid.